EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE psihologie JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXII \Editat de L M Lopatin Cartea a V-a (DAR) NOIEMBRIE-DECEMBRIE- MOSCOVA Tipolitografia Parteneriatului IN Kushyaerev și K(r) str Pimenovskaya, suspin com Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Sensul eudemonist al binelui moral V M Hvostov Despre idealul social P I Novgorodtseva Eseu de filozofie teoretică G S Skovoroda (Sfârşit) V Erna Sigwart și problema logicii (Sfârşit) Natalia Vo- kach g Filosofia naturală a lui Aristotel și semnificația ei în prezent (Sfârşit) Vl Karpov Principiul individualității în psihologie și pedagogie (Sfârşit) V V Zѣnkovekago ij Critică și bibliografie I Pliant bibliografic Controversă Răspuns lui V Grabar E Spectorekago Materiale pentru statistica jurnalului Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" Sensul eudemonist al bunătății morale eu Natura duală a omului, în care tendințe contradictorii se luptă constant, atrăgându-se fie în sus, spre stele, fie în jos, în atmosfera mucegăită a vulgarității vieții, duce la faptul că, determinând caracterul general al vieții sale, fiecare dintre ne oprim la o răscruce de drumuri O persoană trebuie fie să urmeze vocea vocației sale, fie să meargă împotriva vocației, fie, în cele din urmă, ignorând vocația, să se cufunde cu totul în deșertăciunea vieții Întrebarea este, ce temeiuri ar trebui ghidate în această alegere? De ce ar trebui să acordăm atât de multă importanță vocii misterioase a chemării, care ne atrage spre necunoscut fără a garanta vreun bine vizibil? Dacă în om este posibil să se facă distincția între două principii opuse - binele și răul, rezonabil și nerezonabil - atunci de ce, de fapt, ar trebui să prețuim tocmai ceea ce se numește raționalitate sau bunătate, și nu principii opuse? În articolul meu despre viziunea pluralistă asupra lumii, am indicat deja că o astfel de soluție este susținută de experiența suprasensibilă, religioasă, care ne certifică semnificația cosmică a bunătății, dându-ne posibilitatea de a percepe direct prezența unei forțe misterioase care ne inspiră vigoare vitală și întărește întrebările noastre de filozofie, KN IYu Biblioteca "Runivers" V m cozi spirit "Încântarea trăită de mistici în timpul unor astfel de stări, spune James, pare să depășească bucuriile pe care ni le poate oferi conștiința normală O astfel de răpire în mod evident excită și natura fizică, pentru că acest sentiment de răpire este întotdeauna vorbit despre ceva greu de suportat și aproape că se limitează la durerea fizică Dar aceasta este o plăcere prea subtilă, prea neobișnuit de profundă pentru a fi exprimată în cuvinte obișnuite Atingerea directă a lui Dumnezeu, rănile de la sulița Sa, extazul uniunii conjugale - acestea sunt expresiile obișnuite pentru a descrie această încântare În aceste stări exaltate de extaz, atât sentimentele, cât și rațiunea îngheață " "Stai în afara acestei lumi, cauzat de conștiința mistică, ajunge la detașarea completă de viața practică doar la acei mistici care sunt înzestrați în mod natural cu un caracter pasiv și cu intelect slab; în oameni care au o minte și un caracter puternic, starea de spirit mistică are efectul cu totul opus Marii mistici spanioli, al căror extaz a ajuns la limitele extreme, au dat dovadă, în cele mai multe cazuri, de o activitate nestăpânită a spiritului, iar energia lor a fost încă sporită de cei transe în care au căzut "*) "În pofida imposibilității de a obține informații clare și precise despre stările mistice, ele arată totuși în general o anumită tendință filozofică Majoritatea manifestă o tendință spre optimism și monism Trecerea de la conștiința normală la conștiința mistică se reflectă într-o persoană ca o

tranziție de la un spațiu închis și înghesuit la o perspectivă imens de largă și, în același timp, ca o tranziție de la confuzie la pace Aceste state acţionează asupra noastră *) James, The Varieties of Religious Experience,) James, op cit Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL într-un mod liniștitor" x) În Dostoievski, cu această ocazie, vârstnicul Zosima spune următoarele: "Ne sunt ascunse multe lucruri de pe pământ, dar în loc de asta ni s-a acordat un sentiment interior secret al conexiunii noastre vie cu cealaltă lume, cu lumea cerească și cea superioară , iar rădăcinile gândurilor și sentimentelor noastre nu sunt aici și în alte lumi * Dar, pe lângă toate aceste indicii ale sentimentului mistic, se pot aduce dovezi de natură pur eudaimonistă în sensul obișnuit al cuvântului, care ne vor arăta că cultivarea în sine a principiilor raționalității superioare, fiind un serviciu adus binelui moral, în același timp se dovedește a fi pentru noi singura cale adevărată, din fericire, deoarece este disponibilă în general pentru noi Greșeala pesimiștilor constă de obicei în faptul că în calculele lor nu iau în considerare sau nu evaluează în mod corespunzător tocmai acele emoții pe care o persoană le experimentează în timpul acestui tip de activitate morală Voi sublinia, în primul rând, sentimentul de mândrie inerent omului, care va avea de suferit foarte mult dacă o persoană va fi obligată să se recunoască drept nerezonabil, rău și bestial Desigur, sentimentul de mândrie în sine poate fi la fel de puțin fundamentat logic și derivat din altceva care i-ar servi drept bază, ca și sentimentul percepției mistice Dar, în primul rând, așa cum am observat, nicio percepție nu poate fi fundamentată logic sau dedusă din nimic Este întotdeauna un dat al conștiinței noastre În același mod, o simplă dată este sentimentul inerent de mândrie în om Cu toate acestea, este necesar să se țină seama de el Dacă o persoană își ignoră cerințele, acest lucru în sine îi va crea suferință și uneori în cel mai înalt grad Nimic nu poate fi mai greu pentru mulți oameni înzestrați cu acest sentiment în vârf *) James, op cit * Biblioteca "Runivers" V m cozi grad, ca conștiința că, ca urmare a comportamentului lor, sunt făcuți obiectul disprețului binemeritat din partea altor oameni și chiar a lor Nici un raționament că sentimentul de demnitate și mândrie care este astfel afectat este un simplu Fap, a cărui valoare nu poate fi dovedită logic, nu va ajuta în astfel de cazuri Singurul remediu ar fi să reducă la tăcere vocea demnității sau a mândriei prin scăderea artificială a nivelului de conștiință De aceea, oamenii aflați într-o astfel de situație recurg atât de des la beție sau desfrânare, sperând astfel să scape de conștiința umilinței lor Dar, acţionând astfel, ei nu pot scăpa în secret, în adâncul sufletului lor, de chinurile demnităţii umane jignite, pe care, prin modul lor de acţiune, le calcă şi mai mult în noroi Hedoniştii acordă prea puţină importanţă unor astfel de stări umane atunci când încep să demonstreze că îndeplinirea datoriilor morale nu are nicio semnificaţie pentru fericirea umană, sau chiar are o valoare negativă După cum s-a stabilit în articolul despre viziunea pluralistă asupra lumii, slujirea unei îndatoriri sau vocații morale constă în faptul că o persoană își cultivă sinele superior, spiritual, în detrimentul eului inferior, egoist, eul său infinit în detrimentul celui finit și limitat Că un astfel de curs de acțiune în sine conduce un om la fericire poate fi demonstrat printr-o serie întreagă de considerații Foarte mulți oameni, când sunt întrebați ce momente din viața lor consideră cele mai fericite, vă vor răspunde fără prea multă ezitare: "cele când am uitat de mine, când am încetat să mai observ trecerea timpului " Să ne uităm la această frază destul de obișnuită și

vom ajunge la concluzii care, mi se pare, nu sunt lipsite de caracter instructiv De fapt, se dovedește că astfel de momente în care oamenii "uită de ei înșiși" se dovedesc întotdeauna fie momente de plăcere estetică care ne captează, fie Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL izbucniri de simpatie puternică, dragoste pentru cei din jur sau, în sfârșit, momente de activitate care ne stăpânește complet În ceea ce privește plăcerea estetică, avem mărturia unui pesimist precum Schopenhauer, care, tocmai într-o asemenea stare de spirit, a văzut un mijloc puternic de a scăpa, cel puțin temporar, de suferință, unul dintre principalele (deși insuficiente) chestionare ale voinţa suferindă "Când cineva, înălțat de forța spiritului său, părăsește modul obișnuit de a considera lucrurile, încetează, ghidat de legea rațiunii în diferitele ei forme, să cerceteze doar relațiile dintre ele, al căror ultim scop este întotdeauna un relația cu propria voință, așadar, ia în considerare în lucruri nu unde, când, de ce și pentru cine, ci doar ce, și nu permite gândirii abstracte, conceptele minții să stăpânească conștiința, ci, în loc de toate acestea, el dă toată puterea spiritului său contemplării, se cufundă complet în ea și umple toată conștiința cu contemplarea calmă a ceea ce este prezent într-un anumit moment al unui obiect natural, fie că este un peisaj, un copac, o stâncă, o clădire sau altceva; într-un cuvânt, când, într-o expresie profundă germană, se pierde complet în subiectul său, adică își uită individualitatea, voința sa și rămâne doar un subiect pur, o oglindă clară a obiectului, astfel încât ni se pare că obiectul există singur și nu există nimeni care să-l perceapă, prin urmare, este imposibil să se separe perceptorul din percepție, dar ambele s-au contopit într-una singură, deoarece întreaga conștiință este complet umplută și surprinsă de o singură imagine vizuală; când în acest fel obiectul a ieșit din orice raport cu ceva din afara lui, iar subiectul din orice raport cu voința, atunci ceea ce este astfel cunoscut nu mai este un lucru individual ca atare, ci este o idee, o formă eternă , o imediată obiectivitatea voinţei în această etapă; şi de aceea, prins într-o asemenea contemplare, nu mai este individ, pentru un individ, potrivit Biblioteca "Runivers" V m cozi s-a pierdut tocmai în această contemplare; dar este un subiect de cunoaștere pur, moale, lipsit de suferință, atemporal* *) În ceea ce privește iubirea, un pesimist atât de sumbru precum Leopardi, la finalul istoriei sale a rasei umane, admite că acest sentiment, în toată puritatea lui accesibil, în opinia sa, doar câtorva oameni, este singurul care poate oferi oamenilor măcar pentru scurte momente adevărata fericire În fine, în ceea ce privește activitatea la același scriitor, găsim pe alocuri astfel de expresii care ar avea nevoie doar de o dezvoltare mai deplină pentru a ne arăta calea către o viziune mai veselă și mai optimistă asupra vieții decât cea care predomină la Leopardi "Am negat", spune el, "că viața în sine, adică simplul sentiment de ființă personală este ceva demn de iubire și de dorit de natură Dar ceea ce, poate cu mai multă justificare, ar purta numele de viață, mă refer la realitate și abundență de senzații, este în mod firesc iubit și dorit de toți oamenii; căci fiecare acțiune sau pasiune, vie și puternică, dacă nu ar fi împovărătoare și dureroasă, prin simplul fapt că sunt vii și puternice, se dovedesc a fi plăcute, chiar dacă sunt lipsite de orice alte proprietăți plăcute "" În sfârșitul, viața ar trebui să fie vie, adică viața adevărată, sau moartea o depășește infinit ca valoare*) "Dacă obiectul principal al literaturii este viața umană și preocuparea principală a filozofiei este ordonarea acțiunilor noastre, atunci există fără îndoială că acțiunea este la fel de mai nobilă și mai demnă decât să gândești și să

scrii, cu cât este mai nobil scopul decât mijloacele și cu cât mai multe lucruri și persoane au mai mult înțeles decât cuvintele și raționamentul Schopenhauer, I, J,) Leopardi, Dialogul unui fizician și al unui metafizician Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL pentru a acţiona^ *) "O viață neocupată sau goală este viața cea mai mizerabilă" *) Columb, discutând despre călătoria sa, spune în Leopardi: timpul ne-a eliberat de plictiseală, ne-a făcut viața dragă, ne-a făcut multe lucruri valoroase, cărora altfel le-am făcut nu ar acorda atenție ") Autorul nostru laudă păsările pentru că viața lor este mereu plină de activitate și varietate, pentru ca el însuși să nu refuze o vreme să se transforme în pasăre pentru a experimenta mulțumirea și bucuria vieții *) Autorii citați, prin urmare, prețuiesc atât plăcerea estetică, cât și dragostea și activitatea doar ca mijloc prin care o persoană uită de sine și, odată cu aceasta, de toate nenorocirile vieții Dar mi se pare că nu ne putem opri aici; trebuie să mergem mai departe și să punem întrebarea: ce înseamnă, de fapt, să te uiți de sine? La urma urmei, această frază nu are sensul că o persoană încetează să existe în astfel de momente Nu, el există și uită de sine Cum poate cineva să existe și, în același timp, să uite de existența cuiva? Mi se pare că totul devine clar dacă ne amintim ce s-a spus în articolul despre viziunea pluralistă asupra lumii cu privire la dualitatea omului Apoi se dovedește că în aceste momente de uitare de sine, sinele superior uman, purtătorul celei mai înalte spiritualități și raționalități care este caracteristică oamenilor, renunță la sinele inferior, egoist, și așa se obține acea stare specială, care este descrisă sub numele de uitare de sine Am văzut că acest sine superior, în esență, nu cunoaște granițele spațiului și timpului; este capabil de Parini, sau al gloriei) Vorbe memorabile ale lui Filippo Ottonieri) Dialogul lui Cristofor Columb În lauda păsărilor Biblioteca "Runivers" v m хвостовъ expansiunea infinită și apropierea de ceva cosmic mare și etern În momentele unei astfel de apropieri, uităm de acele granițe spațiale și temporale înguste în care sunt scufundate micul nostru sine fizic și acea parte a experiențelor noastre spirituale, care se află în cea mai strânsă legătură și dependență de corpul muritor Atunci ne ridicăm cu adevărat la infinitul cosmic, ne bucurăm de elementele sale pozitive care se deschid în fața noastră într-o mare puritate, care formează baza spiritualității noastre superioare și nu mai observăm acele suferințe și nenorociri care sunt generate de stările sinelui nostru inferior Duhul dobândește biruință asupra cărnii și se eliberează de limitările sale Aceasta este o fuziune cu infinitul cosmic, cu acele elemente ale universului care stau la baza raționalității noastre, a înclinației către bunătate și admirația pentru frumos și ne oferă cea mai înaltă disponibilă pentru noi, oameni, fericire În cuvintele lui Pascal, "finitul este anihilat înaintea infinitului și se transformă în inexistență pură " Cântăreața bunătății și frumuseții - Schiller - ne dă, de asemenea, instrucțiuni adecvate: Dar de îndată ce vei fi impregnat cu gândul la Frumusețe, vei vedea cu admirație cât deodată se retrage toată greutatea Substanței și nu rodul muncii este cel care contemplă, ci privirea noastră este ideea de frumusețe Lupta s-a terminat, toate îndoielile au dispărut, II, mândru de biruința noastră, Lăsăm de bunăvoie la uitare limitările oamenilor Dar, după ce a părăsit limitele fragilității, Urcă-te cu îndrăzneală cu gândul, Pascal, Pensées (ι ι), Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL Și ceea ce te înspăimântă va dispărea, Și nu va mai fi prăpastie sub picioarele tale Decolează numai cu vise la zeitate, - Atunci va zbura la tine de la sine x) Mai ales

despre extazul religios, bătrânul Zosima vorbește bine în Dostoievski "Prețuiește această încântare, oricât de lipsită de sens ar părea oamenilor Alții, cereți-i lui Dumnezeu să se distreze Fiți vesele, ca copiii, ca păsările cerului Și să nu te deranjeze păcatul oamenilor din faptele tale, nu te teme că îți va șterge fapta și nu va lăsa să se facă* "Nu vă rușinați de această vorbă, prețuiește-o, căci este un dar al lui Dumnezeu, dar este dat unora, ci aleșilor Un bun exemplu de extaz care uneori pune stăpânire pe un gânditor este cuprins în mărturisirea lui Rousseau Aici se spune următoarele "Am fost să-l vizitez pe Diderot, care atunci era închis în închisoarea din Vincennes Aveam cu mine o foaie din ziarul Mercure de France, iar pe drum am rasfoit-o Deodată ochii mi-au căzut asupra unui subiect dat de Academia din Dijon această lectură Mintea mi s-a luminat imediat de o lumină strălucitoare, o mulțime de ideile vii au început să se înghesuie în mine cu forță și dezordine, ceea ce m-a cufundat într-o confuzie inexprimabilă Capul a început să mi se învârtească, parcă în stare de ebrietate Mi-a lipsit respirația și am căzut pe drum sub un copac, unde am stat pe jumătate întinsă o oră într-o asemenea stare de agitație, încât, ridicându-mă, am văzut că rochia mea era udă de lacrimi, și între timp nu-mi amintesc dacă plângeam Toate pasiunile mele mărunte au fost înfrânate de entuziasmul meu pentru adevăr, libertate , și virtutea și, ceea ce este mai ciudat, acest entuziasm a continuat în inima mea timp de mai bine de patru sau cinci ani și a fost menținut la un nivel atât de înalt încât) Schiller, Ideals and Life (traducere de J Miller) Biblioteca "Runivers" V m cozi roiul, probabil, nu a ajuns la inimile unei singure persoane ") Desigur, astfel de stări sunt disponibile unei persoane doar din când în când, pentru că exigențele eului nostru inferior nu vor eșua, mai devreme sau mai târziu, să se afirme cu mare urgență și să ne scoată din extazul care ne-a stăpânit Cea mai înaltă beatitudine, inaccesibilă omului, ar consta în prezența constantă a acestui sentiment de contopire cu infinitul, care caracterizează astfel de momente de ascensiune O persoană care a experimentat astfel de stări nu poate decât să se străduiască pentru ele din nou, nu poate decât să simtă dor pentru ele Din acest punct de vedere, chiar și fenomenul plictiselii, atât de urât de Schopenhauer și de alți pesimiști, primește o altă interpretare, pe care o regăsim la Leopardi într-unul din micile sale aforisme Plictiseala, citim aici, este într-un fel cel mai sublim dintre sentimentele umane Nu cred, este adevărat, că din investigarea unui astfel de sentiment se nasc acele consecințe pe care mulți filosofi credeau că le decurg din el, ci totuși imposibilitatea de a fi mulțumit cu vreun lucru pământesc și chiar, ca să spunem așa, cu întregul pământ, având în vedere lățimea inestimabilă a spațiului, volumul lumilor și constatând că toate acestea sunt mici și simple în comparație cu volumul propriului spirit; ideea de lumi infinite și un univers infinit și sentimentul că spiritul și aspirația noastră ar fi chiar mai mari decât universul astfel creat; și acuzația constantă a lucrurilor de insuficiență și neînsemnătate, sentimentul constant de lipsă și gol, și de aici plictiseala - toate acestea mi se par cel mai mare semn de măreție și noblețe pe care o poate obține din natura umană Prin urmare, plictiseala este puțin cunoscută oamenilor nesemnificativi și foarte puțin tuturor celorlalte animale"*) *) Kotlyarevsky, Întristarea mondială ( ), -) Leopardi, Pensieri, LXVIII - Trebuie totuşi să fac o rezervă cu privire la acest citat din Leopardi Merg mai departe decât el în evaluarea morală Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL Plăcerea care provine din activitatea în spiritul raționalității

superioare crește și mai mult dacă această activitate capătă un caracter social, impregnat de spiritul comunicării și al iubirii față de ceilalți Faptul este că socialitatea este o latură atât de importantă a unei persoane încât ignorarea ei în sine duce la suferință Dimpotrivă, cultivarea aspectelor sociale ale ființei umane este o nouă sursă de plăcere Pesimiștii își simplifică foarte mult sarcina de a susține o atitudine negativă față de viață prin faptul că ating cu greu această latură a ființei umane Potrivit lui Schopenhauer, de exemplu, singura sursă de comunicare între oameni este plictiseala "Conduce la faptul că ființele care se iubesc atât de puțin, le plac oamenii, dar se caută atât de intens și devin astfel o sursă de publicitate" *) O astfel de viziune este, desigur, complet greșită Starea actuală a științei societății și a omului plictiselii Cred că tocmai acei oameni despre care scrie Leopardi, adică, oamenii cu un conținut interior bogat, deși, într-adevăr, se simt în mod constant nemulțumiți, dar în același timp ei înșiși poartă un leac pentru plictiseală La urma urmei, o astfel de masă de căi către cele mai diverse activități se deschid pentru ei, încât pot găsi întotdeauna o oportunitate de a nu se plictisi Desigur, nu se vor simți niciodată mulțumiți de ei înșiși și de realitatea din jurul lor Dar ei nu se pot mulțumi mai puțin cu o străduință activă pentru ce este mai bun Nu vor spune niciodată momentului să se oprească, dar în același timp se vor bucura de activitatea și lupta pe care o vor dezvolta atunci când momentul se va schimba O sa spun mai multe Oamenii nu numai că nu se pot plictisi, dar nici nu trebuie să se plictisească Consider că plictiseala este un fenomen imoral Sarcina morală este atât de mare, iar puterea noastră este atât de limitată, iar viața este atât de scurtă, încât niciunul dintre noi nu are dreptul să piardă măcar o clipă în zadar și să se complacă în plictiseală Cei care își caută fericirea nu în ei înșiși, ci în afara lor, se plictisesc și care dau peste obstacole exterioare de netrecut în lupta pentru această fericire imaginară Doar dorul după ceva care nu este sub controlul nostru poate da naștere la plictiseală O persoană independentă și cu adevărat liberă nu se va plictisi; o persoană trebuie să fie atât de bogată în conținut interior încât să se poată satisface întotdeauna și să nu cadă pradă plictiselii m) Schopenhauer , I, S - Biblioteca "Runivers" V m cozi a stabilit cu suficientă claritate şi persuasiune faptul că omul, conform proprietăţilor de bază ale naturii sale, este o fiinţă socială Însăși raționalitatea omului, în cultivarea căreia vedem cea mai înaltă sarcină morală a omului, nu s-ar putea dezvolta altfel decât pe baza comunicării La urma urmei, numai comunicarea a creat vorbire articulată și numai pe baza vorbirii s-a putut forma acea gândire abstractă, care distinge omul de animale, ceea ce îi permite să opereze cu ușurință cu asemenea abstracții precum însuși conceptul de datorie morală Și atunci, atât menținerea, cât și dezvoltarea raționalității sunt de conceput doar pe pământul publicului Atât știința, cât și arta sunt produse ale cooperării sociale organizate a oamenilor, fără de care nici acumularea de cunoștințe și nici evoluția experiențelor estetice nu ar fi de neconceput În cele din urmă, o persoană lipsită de posibilitatea comunicării termină de obicei în nebunie, ceea ce arată nevoia unui mediu social pentru însăși păstrarea raționalității fiecăruia dintre noi Toate aceste adevăruri trebuie amintite doar pentru a arăta ce aspecte izbitoare ale naturii umane sunt aproape ignorate de pesimiști în evaluările lor asupra suferinței și plăcerii umane Este clar că socialitatea, ca condiție necesară a raționalității, este prin urmare un mijloc necesar pentru atingerea tuturor scopurilor

morale De aceea, datoria morală include și serviciul față de societate și bunăstarea acesteia În esență, datoria morală este în primul rând datoria fiecărui om față de sine, datoria de a-și cultiva sinele superior în detrimentul celui inferior Dar componența ei pentru fiecare dintre noi include și obligația de a cultiva în noi și în ceilalți socialitatea, ca una dintre cele mai necesare condiții pentru raționalitatea individului Prin urmare, nu pot construi moralitatea doar pe ideea de serviciu adus societății, așa cum fac mulți reprezentanți ai filozofiei morale eu Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL Cred că simpla împrejurare că societatea este mai puternică decât individul și mai durabilă decât el nu poate fi decisivă în această problemă Dar, pe de altă parte, nu văd nicio posibilitate de a ocoli momentul socialității în construcția datoriei morale, întrucât o persoană nu poate fi concepută altfel decât într-o societate de felul său De aceea, orice morală, construită fără suficientă atenție față de latura socială a problemei, ne lovește întotdeauna prin lipsa conținutului ei și șubrezința concluziilor sale Nici nu pot fi de acord cu acei moralişti care acordă prea multă importanţă antagonismului care există între societate şi individ şi, prin urmare, ar dori să reducă pe cât posibil gradul de influenţă socială asupra individului Nu numai Nietzsche vorbește în această direcție, care, după cum se știe, a predicat singurătatea unei personalități mândre și puternice Nietzsche și-a găsit adepții și printre sociologii moderni, în genul scriitorului francez Palantes*) Acesta din urmă consideră că societatea este sursa oricărei vulgarități și visează la o perioadă în care toate uniunile sociale mai mult sau mai puțin strânse, în familie și chiar în stat, care se presupune că exercită prea multă oprimare asupra individului, s-ar destrama, iar cele din urmă s-ar găsi direct față în față cu o întreagă uniune a întregii omeniri, care, în virtutea dimensiunii sale excepțional de enorme, ar exercita o oprimare minimă asupra individului Visele de acest fel sunt, desigur, complet utopice: umanitatea este prea mare și trăiește în prea multe condiții diferite pentru a se îmbina direct într-o uniune umană comună, fără alte bariere Pe de altă parte, acest lucru nu ar fi deloc un avantaj pentru individ,) Palant, Eseuri de sociologie ( ) Vezi Teoria mea asupra procesului istoric ( ), Biblioteca "Runivers" V m cozi căci asociațiile umane nu numai că își asupresc membrii cu cerințele organismului social *), uneori, desigur, foarte dificile, ci sunt și surse de forțe noi pentru individ, chiar, după cum am văzut, constituie o condiție necesară pentru foarte raționalitatea oamenilor Având în vedere faptul că nici individul nu poate exista fără societate, nici societatea nu poate fi gândită în afara indivizilor care o alcătuiesc, consider că conflictele dintre individ și societate nu sunt fundamental insolubile Aceste conflicte trebuie rezolvate în spiritul idealului moral, adică din punct de vedere al respectului pentru demnitatea fiecărei persoane rezonabile inclusă în societate și al respectului pentru societatea însăși, ca o condiție necesară a raționalității individului Pentru societate, acest lucru dă naștere obligației de a nu face nimic care să încalce acest respect față de individ ca purtător al legii morale, ceea ce pune obstacole în calea cultivării ei libere a sinelui său superior Pentru individ, însă, apare obligația de a dezvolta calități sociale în sine și de a suprima orice emoții antisociale Una dintre formulele imperativului categoric al lui Kant ne spune să acționăm în așa fel încât umanitatea, atât în propria persoană, cât și în persoana tuturor celorlalți , să fie întotdeauna un scop și niciodată să servească doar

ca mijloc Acest principiu trebuie să fie întotdeauna luat în considerare de legislație, care, pornind de la organismul social, tinde constant să privească individul doar ca pe un mijloc pentru scopuri sociale O altă formulă a lui Kant, care ne îndrumă să atribuim fiecărei maxime a acțiunii noastre caracterul unei legi universale a naturii, capătă o semnificație deosebit de evidentă tocmai din partea socialității comportamentului nostru Desigur, doar cei de-al nostru J) Pentru organismul social și natura lui, vezi Personalitatea morală și societatea mea ( ), - Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A DOCREI MORALE acţiunile pot avea un caracter social care să permită o asemenea generalizare Societatea este mult mai puternică decât fiecare dintre noi, încât chiar și din punctul de vedere al fezabilității practice a planurilor noastre, trebuie să luăm în considerare în mod constant cu ea Un om care, în realizarea planurilor sale, s-ar împiedica constant de opoziția mediului social din jur, în cele din urmă, ar fi rupt de opoziția acestuia Numai această împrejurare ne-ar obliga să dăm maximelor comportamentului nostru un caracter cât mai general posibil și acceptabil pentru alți oameni, dacă acest lucru nu ar decurge de la sine din natura socială a omului Publicul în grade înalte de manifestare trece în dragoste Dragostea este sursa universal recunoscută a celei mai înalte plăceri disponibile omului Am menționat deja mai sus că până și un astfel de pesimist precum Leopardi recunoaște acest sens eudemonist al iubirii Dragostea ne interesează în sensul că conține o expansiune pronunțată a personalității dincolo de limitele sale și, prin urmare, este în deplină armonie cu ideea noastră generală despre sinele superior uman Într-un sentiment de iubire față de ceilalți, eul uman rupe granițele înguste ale izolării sale corporale În prezența iubirii, potrivit lui Dostoievski *), inima unei persoane începe să conțină surse nesfârșite de viață pentru inima alteia Dragostea de cel mai înalt tip) nu conține egoism !) Pentru o dezvoltare a acestor gânduri, vezi Dilrr, Grundzüge der Ethik ( ), și urm Eιo-zhs Das Gute und das Sittliche ( )) Dostoievski, Crimă și pedeapsă) Desigur, nu toată dragostea este înțeleasă aici de noi Există două feluri de utilizare: dragoste lăută și iubire de sacrificiu de sine Diferența constă în faptul că primul provine de la sinele inferior, sinele limitat, în timp ce al doilea este o manifestare a sinelui infinit - Într-adevăr: iubirea egoistă constă în a se face pe sine în centrul atenției și a cere ca celălalt să aparțină el şi slujiţi-l satisfacţia lui Biblioteca "Runivers" V m cozi elemente calice, nu include un sentiment de proprietate în raport cu ființa iubită O astfel de iubire învinge orice egoism și, făcându-l pe o persoană să slujească dezinteresat interesele alteia, extinde la infinit personalitatea și este o dovadă clară că toate ființele vii sunt una Acesta este motivul pentru care iubirea joacă de obicei un rol atât de important în sistemele morale Platon în "Sărbătoarea" sa prin buzele femeii Diotima îl slăvește pe Eros, fiul bogăției și al sărăciei, conceput de ziua de naștere a Afroditei; fiind îndrăgostit de frumos, Erosul divin este un intermediar între oameni și zei Dragostea în creștin morala, care ca Cea mai înaltă poruncă prescrie iubirea nu numai pentru aproapele, ci și pentru dușmani Prin urmare, gelozia este inevitabil legată de o astfel de iubire Gelozia este un sentiment de proprietate asupra personalității altcuiva Libertatea nu este recunoscută unei alte persoane; trebuie să-mi aparţină și să-mi servească plăcerea Invidia este de aceeași rădăcină cu gelozia: invidia este un instinct lacom, dorința fără muncă și merit din partea cuiva de a obține ceea ce se bucură alții Oamenii geloși sunt de obicei

invidioși, pentru că nu cer nimic de la ei înșiși, dar își doresc ca totul în jurul lor să le servească interesele Iubirea de sacrificiu de sine este o altă chestiune O persoană care știe să iubească în acest fel nu cere nimic de la alții, ci concentrează toată atenția asupra cerințelor asupra sa Aceste pretenții constau în suprimarea eului finit în sine și în a da loc eului infinit, atotcuprinzător Eu infinit trage totul din sine; nu are nevoie de ajutor si satisfactie din afara Este atât de puternic încât nu ia nimic, dar găsește plăcere în a dărui altora Și în plus, în acest proces de dăruire, nu este legat de anumite persoane care ar trebui să primească Poate oferi ceva tuturor celor cu care intră în contact și dorește să facă Prin urmare, nu cunoaște ura și exclusivitatea, dar știe să găsească peste tot ceea ce poate fi legată de acceptarea binelui Pentru el nu există răufăcători, ci doar oameni care sunt amăgiți și care suferă În fiecare persoană, oricât de antipatică și dezgustătoare ar fi, iubirea care se sacrifică este capabilă să găsească scânteia lui Dumnezeu și este capabilă să o aprindă într-o flacără dătătoare de viață O astfel de iubire este fericirea nemărginită a activității autosuficiente Ea este cea care constituie idealul unei persoane Multe obstacole stau în calea unei astfel de iubiri Există naturi excepțional de fericite, mai ales în rândul femeilor care prin natura lor Biblioteca "Runivers SENSUL EUDEMONIST AL BUNULUI MORAL Prin gura bătrânului Zosima, Dostoievski ne învață că doar prin experiența iubirii active putem pătrunde direct în misterul vieții "Este imposibil să dovedești ceva aici, dar este posibil să fii convins Prin experiența iubirii active Încearcă să-ți iubești vecinii activ și neobosit În măsura în care vei reuși în dragoste, vei* fi convins atât de existența lui Dumnezeu, cât și de nemurirea sufletului tău Dacă, totuși, ajungi la renunțarea completă la sine în dragoste pentru aproapele tău, atunci fără îndoială vei crede și fără îndoială vei putea intra în sufletul tău Este testat, asta e sigur " II După ce am stabilit că activitatea rațională și socială, cultivarea sinelui uman superior pe baza iubirii pentru ceilalți, se dovedește în sine a fi sursa celor mai mari plăceri disponibile unei persoane, vom găsi în ea un imens contrabalansat față de uman ţări înzestrate cu capacitatea de a iubi acest tip Dar dragostea lor nu are niciun merit Aleșii trebuie să-și croiască drum către o asemenea iubire printr-o lungă încercare și luptă Pe de altă parte, dacă stăpânesc acest drum, ei devin de obicei o forță care îi impresionează pe ceilalți, iar în acest sens profesori de viață de calitate Căci nimeni nu poate fi un profesor de viață, cu excepția celui care, prin propria viață, dă un exemplu al învățăturii sale Dar pentru ca un exemplu să fie contagios și instructiv, trebuie să fie opera unei conștiințe clare Atunci virtutea însăși nu va fi un instinct nesofisticat, ci un principiu ferm; atunci va fi, pe lângă modul de viață, exprimat în idei distincte care sunt capabile să fie transmise altor oameni și îi pot ajuta să dobândească demnitatea morală Reformatorii moralei și predicatorii ei, ajungând la iubirea de sacrificiu de sine prin pricepere, de obicei mai apăreau printre bărbați, poate pentru că femeile gândeau prea puțin și erau prea limitate în sfera de activitate Prin urmare, exemplul lor s-a limitat doar la fețele apropiate și nu a ocupat un loc proeminent în istorie - Principalul defect al iubirii, instinctivă și nesofisticată, deși altruistă, este că nu poate fi dusă la îndeplinire ferm și exclusiv La oamenii înzestrați cu o astfel de iubire, sinele lor finit rămâne încă în vigoare și acesta, neîngrădit de principii recunoscute, poate străpunge, cel puțin în raport cu orice persoană anume Și atunci, de exemplu, o persoană, în general bună,

devine rea, egoistă și geloasă în raport cu această persoană Întrebări de filosofie, KN IYu Biblioteca "Runivers " V m cozi daniyam Astfel obținem terenul pentru critica axiologiilor pesimiste După cum a subliniat pe bună dreptate Guyot, principala greșeală a pesimiștilor este că, numărând plăcerile și durerile individuale, ei pierd din vedere plăcerea de bază a omului: însăși bucuria vieții în general Această bucurie a vieții constă în acel sentiment vesel pe care îl trăiește o persoană, plină de forță, dacă este pusă în astfel de condiții încât să poată cheltui aceste forțe în conformitate cu abilitățile și înclinațiile sale "Pesimiștii în general", spune Guyot), "sunt ocupați să compare două extreme: plăcerea și durerea; de aici predominanţa pe care o primeşte, în ochii lor, cei din urmă Plăcerea în sensul propriu este o raritate și un lux; mulți oameni preferă să se descurce fără ea și să nu sufere; fericirea rafinată de a bea dintr-un pahar de cristal este incomparabilă cu setea de băut Dar morala pesimistă nu ține cont de plăcerea constantă și spontană de a trăi; această plăcere, fiind prelungită, este redusă, diminuată în memorie Legea memoriei este că senzațiile și emoțiile unui personaj se contopesc unele cu altele, se adună în ceva vag și ajung să se transforme într-un punct evaziv Trăiesc, mă bucur, iar această bucurie de viață în momentul de față mi se pare demnă de un preț; dar, dacă recurg la amintirile mele, văd cum se amestecă aceste momente de plăcere, care stau la baza vieții, văd cum se pierd, pentru că sunt asemănătoare între ele și continue; în comparaţie cu ele, dimpotrivă, cresc momentele de plăcere şi durere, care par izolate şi singure fac un atac asupra liniei monotone a existenţei De aceea plăcerea, ruptă în acest fel de bucuria generală a vieţii, nu este suficientă în mine) M Guyau, Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction ( ), Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL de amintiri pentru a depăși suferința* "Există o plăcere care moare, ca să spunem așa, după efectuarea fiecărei acțiuni, care trece fără să lase urme în memorie și care, totuși, este cea mai elementară plăcere: aceasta este plăcerea care stă în acțiune în sine Este în mare parte ademenirea tuturor scopurilor pe care le dorește omul; dar această nalucă dispare de îndată ce aceste obiective sunt atinse, de îndată ce acțiunea este realizată De aici uimirea celui care este pe cale să judece viața culegându-și amintirile și nu mai găsește suficient motiv în amintirile sale din trecut pentru a-și justifica eforturile și sacrificiile; în viața însăși, în natura activității, trebuie să cauți justificări pentru efort "Suferința nu este cel mai teribil rău pentru o persoană; inacțiunea este adesea o nenorocire mult mai gravă; există o plăcere deosebită, care se obține din suferința cucerită și, în general, din orice cheltuială de energie" *) După cum am văzut în articolul despre perspectiva pesimistă, toți pesimiștii văd fericirea în starea de ηοαόλ, iar aceasta este marea lor greșeală Raționând în acest fel, ei merg împotriva însăși naturii vieții, deoarece viața este activitate, iar activitatea, prin însuși conceptul ei, este neliniște, o luptă cu obstacolele Pacea este posibilă doar în mormânt Considerând activitatea ca suferință, pesimiștii ignoră plăcerea care, așa cum tocmai am văzut, constă în procesul activității în sine, în procesul aplicării libere a forțelor, în cheltuirea liberă și nestingherită a energiei acumulate Dar ei ignoră și celelalte elemente de plăcere inerente procesului de activitate și luptă și, astfel, își arată încă o dată ignoranța față de natura umană Ei nu țin cont de asta *) Ibid ,) Ibid , o* Biblioteca Runiverse c m coada cunoașterea propriei puteri, care apare la o persoană ca urmare a luptei cu obstacolele și a

depășirii acestora Kovalevsky în studiile sale despre psihologia pesimismului') construiește din aceste elemente un concept special, căruia îi dă un nume: plăcerea apărării (Abwehrlust) Un om se poate bucura de faptul că și-a distrus inamicul cu forța Se poate bucura de faptul că s-a dovedit a fi suficient de inteligent și de viclean pentru a scăpa de pericolul care îl amenință Traieste un sentiment aparte de siguranta cand, prin masurile luate, a reusit sa evite nenorocirea În cele din urmă, se bucură de forța sa mentală când știe să-și îndure eroic calamitățile II această bucurie a biruinței este atât de mare încât dă naștere în om chiar și unei iubiri deosebite de risc Câte exemple avem în viața oamenilor pe care dragostea pentru risc îi atrage în astfel de angajamente de la care ar putea să le evite în mod liber Această dragoste pentru risc explică călătoriile periculoase către tărâmuri îndepărtate, care nu sunt cauzate de niciun beneficiu tangibil; explică și pasiunea pentru vânătoarea de animale sălbatice și periculoase; explică și înclinația multor oameni către profesia militară și către profesia de marinar etc Anumite scopuri pot căpăta o asemenea semnificație în ochii unei persoane încât în afara realizării lor o persoană nu vede nicio valoare a vieții sale Viața capătă valoare pentru el doar în funcție de umplerea ei cu un anumit conținut Nu există un astfel de conținut, iar dorința de viață este pierdută De aici și tendința oamenilor spre sacrificiu de sine, care, potrivit lui Guyot, este într-o anumită legătură cu tendința altor oameni de a-și pune capăt vieții prin sinucidere) Aparent, istoria arată că oamenii ajung doar treptat la o apreciere conștientă a acestei bucurii) Kowakwski, Studien zur Psychologie des Pessimismus ( ), p ') miercuri la afirmatul Guyciu-, op cit , p Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL viața, care este conținută în viața însăși, ca proces de activitate veselă Cel puțin, nu chiar de la începutul dezvoltării culturale, orice activitate decisivă rodnică și corespunzătoare naturii umane și-a găsit aprecierea cuvenită Cu cât starea culturii este mai scăzută, cu atât se acordă mai puțin respect diferitelor activități care au fost mult timp considerate nedemne de un cetățean liber și soarta naturii inferioare a oamenilor - sclavii Cultura antică a fost subminată în mare măsură de această lipsă de respect pentru muncă, în special munca grea care necesita disciplină Marele merit al culturii moderne este faptul că a creat un concept complet nou de "cavaleri ai muncii" *) În consecință, s-au schimbat și opiniile în gândirea filozofică Multă vreme în filosofie, în principal tot ceea ce era comun, neschimbat și stabil a fost apreciat, iar relativ rar voci în apărarea principiului variabilității tuturor lucrurilor În filosofia noului timp, în concordanță cu apariția în viața practică a conceptului de "cavaleri ai muncii", tendințele de voluntarism, evoluţionismul şi energeticismul avansează cu forţă tot mai mare Chiar și epistemologii încep să se îndrepte nu către general și neschimbător, ci către creativ, individualizant, creând ceva nou și fără precedent Cred că nu este un simplu accident faptul că apariția în vremea noastră a teoriei Rickert-Windelband a științelor ideografice sau individualizante *) Și în astfel de domenii ale gândirii, aparent complet abstrase din viața practică, se reflectă pulsul bătător al unei epoci, pentru care idealul cu cât mai departe, cu atât mai mult devine nu înțeleptul stoic imperturbabil și calm al antichității antice, ci veșnic activ și exuberant Faust Pentru Faust, va fi dezastruos) Vezi L Stein, Der Sinn des Daseîns ( ), în special i-) Vezi despre aceasta "Teoria procesului istoric" S yu Biblioteca "Runivers" V m cozi momentul în care se hotărăște să spună momentului: "oprește-te, ești

grozav" În mijlocul vieții agitate a omenirii, filosofia pesimismului, cu laudele sale pentru pace și inactivitate, cu frica ei lașă de suferință și plictiseală, pare a fi un fenomen dureros, un simptom al slăbiciunii și degenerarii predicatorilor săi și urmași Spiritul uman vesel va fi întotdeauna ghidat de ideea de bază a lui Faust; acest poem nemuritor promite mântuire doar celor "a căror viață a fost o aspirație" Când criticăm axiologiile pesimiste, ar trebui să ținem cont și de faptul că persoana care cultivă cele mai înalte abilități spirituale în sine este cea care dezvoltă susceptibilitatea la astfel de plăceri, care sunt complet inaccesibile unei persoane slab dezvoltate Așadar, admirația noastră pentru unele opere de artă este cu siguranță inaccesibilă reprezentanților unui mediu cu inteligență scăzută Este posibil ca o persoană care nu și-a dezvoltat un gust estetic în sine să se bucure în măsură cuvenită de acele comori care sunt adunate în muzeele noastre de artă și sculptură? O persoană fără un gust muzical dezvoltat are vreo plăcere într-un concert simfonic modern? Este posibil ca o persoană nedezvoltată mental să aprecieze frumusețea multor lucrări poetice, în care cunoscătorii dezvoltați văd cele mai bune perle ale creativității umane? Cultura, desigur, dezvoltă în noi susceptibilitatea la suferință, dar ne crește și susceptibilitatea la plăcere Adevărat, cunoscătorul răsfățat de artă trage plăcerea, așa cum s-a menționat deja în articolul despre viziunea pesimistă asupra lumii, nu din nicio muzică, chiar obiectiv bună, nici din nicio operă de artă, chiar obiectiv fără cusur Dar, până la urmă, oferta de diverse lucrări devine din ce în ce mai mare Mai mult, tocmai în obținerea acestor plăceri spirituale superioare suntem mult mai puțin dependenți Biblioteca "Runivers" SEMNIFICAȚIA EVDEMONISTICĂ A BUNULUI MORAL l ' * ", spune Skovoroda Aceste cuvinte se potrivesc în mare măsură lui Skovoroda Dacă prin gândirea umană înțelegem nu activitatea febrilă a creierului, în care mii de imagini se repezi, incoerente și contradictorii, nu încălzite de sângele inimii, care nu dă roade și pier fără urmă, ci acea inimă care se apără ca un rezultat clar ca cristalul unei vieți întregi, atunci cu adevărat în gând vom găsi imaginea ideală a personalității sale și nu puteți vedea complet o persoană și nu-i puteți iubi inima fără să-i iubiți gândurile Gândul lui Skovoroda este profund din inimă, adică vine din adâncul sufletului său și este mereu încălzit de suflarea vie a personalității sale "Omul este inima"), spune Skovoroda "Abisul ascuns al gândurilor noastre și inima adâncă sunt una și aceeași") Prin urmare, studiind filosofia lui Skovoroda, nu pășim în niciun caz pe terenul silogisticii, divorțați de orice experiență vie Skovoroda este un oponent profund și principial al acelui gând impersonal, lipsit de culoare și fără sens, care este în acest mod astăzi Gândul lui se naște întotdeauna din experiența spirituală Skovoroda este un susținător neînfricat și original al metafizicii experimentale, care este cel mai ostil oricărei școli, adică filozofia scolara Întreaga viață a lui Skovoroda este un experiment metafizic uriaș și profund interesant) Despre viața și personalitatea lui G S Skovoroda, vezi Vopr Phil și ps , carte iud) Scrisoarea op G S Skovoroda, ed B^galya, I, (r)) Scrisoarea a -a Lucrări, I, *) Narkiss Op , IT, Întrebări de filosofie, KN DAR Biblioteca "Runivers" V E R n iar filosofia lui nu este altceva decât înregistrarea logică a acestui experiment Putem fi critici la decorul acestui experiment, putem critica filosofia lui Skovoroda din punctul de vedere al exprimării insuficient adecvate a tuturor rezultatelor a ceea ce i s-a revelat și a ceea ce l-a obligat în mod logic propria experiență să facă Dar nu putem lua de la Filosofia Skovoroda emu-ul

ochi-mental metafizic Dacă Schelling a spus în mod corect că "poezia este documentul filosofiei", atunci putem spune că Skovoroda în întregime, adică în viața lui, care a stat la baza viziunii sale despre lume, și în viziunea sa asupra lumii, care a fost revelația filozofică a vieții sale, există un document filosofic profund valoros și din acest punct de vedere încerc să interpretez filosofia lui în eseul următor Când vor să caracterizeze un poet, ei aleg nu acele poeme ale lui în care el este imitativ, și nu acelea dintre lucrurile lui în care le repetă pe altele și depinde de maeștri mai devreme sau mai puternici, ci acele poezii și acele lucruri în care el în mod creativ s-a realizat pe sine însuși, în care geniul său a găsit o expresie autentică și, în cel mai înalt sens, lipsită de artă O metodă similară trebuie aplicată fiecărui creator Pentru a afirma marele gând al unui filozof, este necesar să-și pună ideile creative în centrul prezentării și doar la periferie să noteze toate împrumuturile pe care le-a făcut și toate influențele pe care le-a experimentat Skovoroda, ca filosof, are nevoie în primul rând de o interpretare esențială, de un fel de expunere centrală, pentru că sursele care i-au alimentat gândirea filosofică ne sunt complet clare: le denumește constant Aceștia sunt Seneca, Epicur, Plutarh, Filon, Platon, Aristotel și, în general, gândirea eleno-romană, pe de o parte, marii filozofi din Părinții Bisericii: Dionisie Areopagitul, Sf Maxim Mărturisitorul, Augustin, Origen și Clement al Alexandriei, pe de altă parte Indiferent cât de mecanic combinăm învățăturile gânditorilor tocmai numiți, nu o vom obține niciodată pe Skovoroda Pentru a obține viziunea asupra lumii despre Skovoroda, trebuie să pornim cu siguranță de la Skovoroda însăși, ca centru și sursă de creație, și numai atunci vom putea aprecia "filozofia extrem de originală și remarcabil de unică a înțeleptului ucrainean Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA eu Prima trăsătură care caracterizează fundamental întreaga gândire a lui Skovoroda este un antropologism profund și cuprinzător Pentru Skovoroda, cheia tuturor ghicitorilor vieții, atât cosmice, cât și divine, este omul, pentru că toate întrebările și toate secretele lumii sunt concentrate în om Fără a se dezvălui pe sine, o persoană nu poate înțelege nimic din mediul înconjurător, dar s-a dezvăluit până la punctul de konya, o persoană, "pătrunde în cele mai adânci secrete ale Universului Acest antropologism are un triplu sens: ontologic, epistemologic și moral-practic Omul este un microcosmos Universul este pe deplin prezent în el, real metafizic în el O persoană nu are de unde să iasă din ea însăși, pentru că totul real în el este închis metafizic, dar nu poate exista o ieșire reală în ireal Această idee străveche a omenirii nu primește nicio dezvoltare specială de la Skovoroda Pur și simplu o acceptă ca pe baza incontestabilă a filosofării sale "Cred și știu", îi spune el lui Kovalinsky, "că tot ce există în lumea mare există și în cea mică, iar ceea ce este posibil în lumea mică este posibil și în lumea mare, conform corespondenței lor și conform la unitatea spiritului împlinitor atotîmplinitor " Cap Centrul de greutate pentru Skovoroda este transferat în următoarele două momente: epistemologic și moral și practic Are multe gânduri deosebite, remarcabile despre acest subiect Omul este un microcosmos Într-un astfel de caz, o persoană nu poate ști nimic decât prin ea însăși Cunoașterea "în general" este aceeași cu "generalii în general" a lui Tentetnikov Omul nu poate cunoaște în afara lui și s-a abstras de el însuși Însăși sarcina de a cunoaște inumanul este o sarcină complet absurdă și absurdă Toată cunoașterea în esență și în temelia ei este autocunoaștere "Dacă vrem

să măsurăm cerul, pământul, mările, trebuie mai întâi să ne măsurăm cu Pavel cu propria noastră măsură Și dacă nu ne găsim măsurile, în noi, atunci cum putem măsura? Putem găsi o măsură fără să ne dăm seama că există măsuri? Putem măsura fără să vedem E Soch , I, * Biblioteca "Runivers" V E R n teren? Putem vedea fără să-i vedem capul? Putem vedea capul și puterea lui fără a găsi și înțelege a noastră în noi înșine? Capul este capul, iar puterea se înțelege prin putere " x) "Cine poate recunoaște planul în materialele spațioase pământești și cerești, agățate de simetria lor veșnică, dacă înainte nu l-ar putea vedea în trupul lor neînsemnat? Cu acest plan, totul pentru orice este creat sau pietruit împreună Și nimic nu poate rezista, nu poate fi fără ea El este un lanț pentru toate materialele frânghie El este mâna dreaptă, degetul care conține tot praful și întinderea lui Dumnezeu, măsoară toată decăderea și cea mai neînsemnată compoziție a noastră Ce se poate răspândi mai larg decât gândurile? O inimă! Abisul tuturor apelor și cerurilor este larg! Cât de adânc ești! Îmbrățișezi și conține totul, dar nimic nu te poate ține" *) "Omul este un mic nămol și este atât de greu să-i cunoști puterea, cât de greu este să o găsești în mașina lumii") În plus "Este o singură muncă să se cunoască pe sine și să-L cuprindă pe Dumnezeu Vedeți, există un om adevărat și Dumnezeu" *) Astfel, autocunoașterea devine o problemă centrală pentru Skovoroda Cunoașterea de sine nu are doar o latură teoretico-cognitivă, ci și una moral-practică Cunoașterea de sine dezvăluie adevărul despre om (și prin urmare despre întreaga viață) că esența lui nu este în niciun caz epuizată de o latură intelectuală; esența unei persoane se află în inima lui, în voința sa, iar Skovoroda mărturisește cel mai hotărât voluntarism Nu a fi pentru cunoaștere, ci cunoaștere pentru a fi Omul cunoaște nu pentru a cunoaște intelectual, ci pentru a fi cu adevărat "Nu te-ai măsurat mai întâi, ca să fie util să cunoști măsura la alte făpturi" c) "Inima ta este capul aparițiilor tale Și când capul, atunci tu însuți ești inima ta Dar dacă nu te apropii și nu te conectezi cu cel care este capul tău, atunci vei rămâne o umbră moartă și un cadavru " b) "Inima adâncă, cunoscută numai de Dumnezeu, nu este altceva) SOCH , II,) Și, i) II, i) Și, i) II, c) I, - Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA există, ca și gândurile noastre, un abis neîngrădit, pur și simplu, sufletul, adică adevărata ființă și esența reală și însăși esența și grăunta noastră și puterea în care constă numai viața și viața noastră, și fără ea suntem o umbră moartă Kohl deşertăciunea incomparabilă de a se pierde pe sine, chiar dacă cineva a luat stăpânire pe toate lumile copernicane "*) "Aruncă o umbră, grăbește-te la adevăr Lăsați poveștile fizice bebelușilor fără dinți " *)," Nu mă străduiesc să știu cum și când Moise a împărțit marea cu toiagul său în lumea celor șapte mari, în istorie, dar învăț cum, într-o lume mică, în inima mea, să despart amestecul de înclinații, natură coruptă și fără vină, și să-mi îndeplinesc voința neafundată pe calea existenței lumești Iar cei care uită voința și ființa pentru Skovoroda sunt "unii care trăiesc fără centru, parcă ar pluti fără port") De aici rezultă inevitabil o atitudine critică față de orice fel de cunoaștere abstractă, divorțată de viață Acea cunoaștere, care nu crește valoarea vieții și nu ridică calitatea ființei, este o cunoaștere absurdă și inutilă În cea mai profundă negare a unor astfel de cunoștințe inutile, Skovoroda nu se oprește nici în fața științei O sută de ani mai târziu, ridicându-și protestul împotriva științei, Tolstoi nu a adăugat nimic de principiu la ceea ce spusese deja Skovoroda cu mult timp în urmă "În împrejurimi străine, suntem prea curioși, prudenți și perspicace: am măsurat marea,

pământul, aerul, cerul și am tulburat pântecele pământului de dragul metalelor, am delimitat planetele, am căutat munți, râuri, orașe din luna, a găsit nenumărate lumi complete, construim mașini de neînțeles, adormim în abis, lăudăm și atragem aspirațiile apei, care zilnic trăiesc noi experiențe și imagini sălbatice Dumnezeul meu! Ce nu putem face! Ce nu putem! Dar durerea că, cu toate acestea, pare că lipsește ceva măreț Nu este nimic de spus și nu numai noi știm că ceva lipsește, și nu înțelegem ce este Arată ca un bebeluș fără cuvinte: plânge doar, incapabil să știe sau să spună care este nevoia lui, simte doar supărare Acest suflet evident) II, i ·) II, O) I, *) II, Biblioteca "Runivers" V ERP b nemulțumirea noastră, nu putem ghici că toate aceste științe nu ne pot sătura gândurile? Abisul sufletului, vezi tu, nu este plin de ele Am devorat nenumărate sisteme circulante (ca pe ceasul cu clopot Ashinsky) cu planete și planete cu munți, mări și orașe, dar totuși flămând; nu se potolește, dar setea noastră se naște Matematică, medicină, fizică, mecanică, muzică cu surorile noastre, cu cât le mâncăm mai din belșug, cu atât inima ne arde mai mult de foame și sete, iar prostia noastră grosolană nu poate ghici că toți sunt slujitori ai stăpânei lor și o coadă la cap , fără de care întreg tutorialul nu este valabil "), Adevărata stăpână a științelor este viața Dacă nu o servesc, nu sunt bune de nimic Nu viața pentru știință, ci știința pentru viață și nu doar pentru viață, ci pentru viața adevărată, spirituală, una care are valoare eternă și persistență metafizică - Ah, omule! exclamă Skovoroda într-o altă furtună Dacă vestul însorit devine negru, profețim că mâine va străluci puternic, iar dacă estul devine roșu, astăzi va fi vreme rece și rea, spunem cu toții și se întâmplă Spune-mi, poate, dacă un locuitor din orașele locuite de lună ar veni la noi pe globul nostru, n-ar fi el surprins de înțelepciunea noastră, văzând că semnele cerești sunt înțelese cu atâta pricepere și, în acel moment, nebunul nostru ar deveni nebun când știa că noi, în lumea noastră minusculă, ne plac prostiile oarbe și dronele perfecte într-un mic ceas londonez, nu observăm nimic și neglijăm corpul nostru mic, cel mai uimitor sistem dintre toate sistemele Spune-mi, poate, că nu am fi meritat de la oaspetele nostru numele unui matematician obtuz, care înțelege cu fermitate busola, înconjurând multe milioane de mile în jurul lui, dar într-un mic inel de aur nu poate simți aceeași forță și același gust? Sau ne-ar da acel scrib nebun, prin însăși dreptatea titlului, un titlu care să înțeleagă și să citească cuvinte și litere de arshini, și astfel de Alfa și Omega scrise pe o bucată mică de hârtie sau pe o unghie, el nu a înțeles deloc? o vrăjitoare care știe în ce mâncare este Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA HÕI fierbe în oalele altora, dar în propriul aom este și orb și nepăsător, și flămând ") Și Skovoroda indică în mod clar baza profundă a unei negații atât de ascuțite a lui "Nu hulesc științele și laud chiar ultimul meșteșug; un lucru demn de blasfemie este că, bazându-ne pe ele, neglijăm știința cea mai înaltă, căreia i se deschide ușa pentru orice vârstă, țară și articol, sex și vârstă, astfel încât este necesară fericirea tuturor prin alegere, care, în afară de nu se poate spune despre niciun alt păianjen *) Științele care au părăsit ascultarea stăpânei supreme aduc numai rău și chin "Ce nu este mai plin, mai agitat și mai dăunător decât inima omului, înarmată cu acești sclavi de la șeful ei " Ce nu îndrăznește să facă? Spiritul de nu sațietate se căsătorește, ținuta ajută la înclinație, ca o corabie sau o trăsură fără ispravnic, fără sfat, previziune și plăcere, flămând ca un câine, cu murmur înghițind pentru totdeauna praf și cenușă care pier) Servitoarele trebuie să se întoarcă la locul lor,

iar adevărata stăpână la al ei Adevărata stăpână este școala de viață a filozofiei lui Hristos "În ea, rasa umană este învățată fericirea asemănătoare cu ea însăși și aceasta, adică catolică, adică știința naturală") Această știință este cu adevărat universală, nelimitată nici în timp, nici în spațiu "Idolii păgâni sau templele sunt şi temple ale învăţăturii şi şcolii lui Hristos: în ele şi pe ele era scris cuvântul cel mai înţelept şi mai binecuvântat acesta: γνώθι σεαυτέν, nosce te ipsum ") În urma marilor părinți ai Bisericii, care și-au alimentat gândul, creștinismul Skovoroda, adică El înțelege știința sa catolică ca un fapt cosmic și de aceea, de exemplu, păgânul Platon este pentru el cel mai real și autentic ¿foweuctez/ô) Deci, nu multe științe private, adică "sclava" ar trebui să fie obiect de cult pentru omenire, iar doamna însăși este o știință unică și catolică, universală Învață autocunoașterea, iar în afara autocunoașterii pentru o persoană nu există nicio ieșire nici într-o relație teoretic-cognitivă, nici într-una moral-practică P,) П, -) II, - ■) P, - ') P, -) II, Biblioteca "Runivers" V, E R n Să vedem care este știința catolică din Skovoroda ȘI - Înlocuind cultul științelor separate și particulare cu slujirea unei științe catolice unice și regale sau, folosind o altă expresie a lui Skovoroda, "cea mai binecuvântată filozofie creștină", Skovoroda nu era în niciun caz limitată, așa cum au făcut mulți filozofi, la una redenumire, o înlocuire goală a unui termen cu altul Dimpotrivă, cu un nou nume, Skovoroda introduce un conținut complet nou, care este fundamental diferit de conținutul celui vechi Și acest nou conținut este în mare măsură creația creativă a lui Skovoroda însuși Spun "în mare măsură" pentru că în parte acest nou conținut pentru secolul al XVIII-lea este receptarea ideilor străvechi și patristice Dar chiar această primire, după zeci de secole, nu poate decât să fie recunoscută ca o operă de creație Toată inovația remarcabilă, revoluționară a lui Skovoroda poate fi caracterizată printr-o singură frază: El a returnat în mod deliberat o semnificație serioasă simbolului și a făcut din simbol una dintre categoriile centrale ale filosofării sale Cititorul atent în scrierile lui Skovoroda este cu adevărat uimit de abundența de imagini, embleme, simboluri Dar este și mai izbitor că aceste imagini și simboluri nu sunt înșirate pe baza rațională a viziunii sale asupra lumii, ci au o semnificație complet independentă, independent de orice altceva, iar dacă există lapsus raționalist în viziunea sa asupra lumii, ele arată doar că După ce a început o inovație remarcabilă, Skovoroda nu a putut să o completeze singur și uneori a căzut din punctul său de vedere principal În general, momentele ei raționale sunt subordonate principiului simbolic și nu invers Prin aceasta el este fundamental diferit de D Bruno, cu care unii ar dori să-l aseamăne pe Skovoroda Haotică și lipsită de sensibilitate artistică, fantezia a copleșit cu imagini gândirea lui D Bruno, și de altfel și nu de altfel Dar toate imaginile lui D Bruno se învârt pe axa rațională Ele trebuie întotdeauna descifrate raționalist, traduse în limbajul rațiunii Fără traducere, ele nu au sens și nici adevăr De- Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA Pentru aceasta, pitorescul și înflorirea scrierilor lui Bruno sunt în esență retorice, adică fals metafizic Prin urmare, Spinoza, în comparație cu Bruno, este un pas înainte Mare parte din ceea ce Bruno nu știe să spună distinct și clar, Spinoza le spune într-o formă uimitor de pură La Skovoroda, ca și la Platon, limbajul simbolurilor are un sens autosuficient Nu poate fi tradus în nicio altă limbă Vorbește această limbă, nu pentru că nu cunoaște limbajul rațiunii, ci pentru că este imposibil să exprime ceea

ce vrea să spună în altă limbă decât limba simbolurilor II aceasta urmează cu necesitate logică din punctul de vedere de bază al lui Skovoroda, din antropologismul său Rațiunea operează cu limbajul schemelor și conceptelor Fiecare schemă și fiecare concept nu sunt concrete Distragând atenția de la acea impresie vie, plină de sunet și plin de culoare pe care o are o persoană din viața în experiența interioară, rațiunea stinge prin abstracție caracterul interior al impresiei și încearcă să-i găsească o expresie exterioară și o fixează într-un concept sau schemă Ca abstracție artificială, conceptul și schema sunt meonice și iluzorii, deoarece nu le corespunde nicio ființă, căci orice ființă poate fi dată numai în experiența interioară, întrucât ființa absolut exterioară, așa cum a arătat cu mult timp în urmă critica filozofică, este un concept absolut lipsit de sens Prin urmare, dacă vrem să interpretăm universul în termenii experienței interioare vii și concrete a omenirii - și acesta este punctul de vedere antropologic - trebuie să renunțăm la limbajul schematic al rațiunii Dacă schema, produsul analizei și abstracției, fragmentează și distorsionează integritatea experienței interioare, atunci simbolul, sintetic și concret în natura sa interioară, nu poate introduce nicio descompunere în experiența interioară Totalitatea și ambiguitatea experienței de viață trăiesc nedistorsionate în simbol și, prin urmare, simbolul este limbajul natural al oricărui "gând interior" care crește din experiența de viață concretă Bgoby interpretează întreaga lume antropologic, adică în om și în om, este necesar să înțelegem în mod realist simbolul și să dăm un sens exclusiv, metafizic, limbajului interior al imaginilor umane Acesta este motivul pentru care simbolismul este inevitabil asociat cu punctul de vedere antropologic Biblioteca "Runivers" V E R n Cuvintele deja citate ale lui Skovoroda capătă un nou sens: "Dacă vrem să măsurăm cerul, pământul și marea, trebuie, în primul rând, să ne măsurăm cu propria noastră măsură Și dacă nu putem găsi măsura noastră în noi, atunci cum o putem măsura? Măsura prin care vrem să măsurăm "cerul și pământul", adică totalitatea experienței noastre exterioare trebuie să fie propria noastră măsură, luată din experiența noastră internă și nu mai poate fi relativă Căci nimic nu poate fi măsurat cu certitudine printr-o măsură relativă Măsura trebuie să fie absolută intern, adică în sine închis, întreg Și trebuie să fie în întregime al nostru, al nostru, adică prin și prin, accesibil experienței noastre interioare în toate părțile sale Dar asta va fi "Adevărul, pentru ochii ascuțiți ai înțelepților, nu a ieșit ca un bobblehead ca și pentru mințile ticăloase, ci limpede, ca într-o oglindă, părea, iar ei, văzând imaginea lui viu vie, l-au asemănat cu diverse figuri perisabile Niciuna dintre culori nu explică trandafirul, crinul, narcisa atât de viu, întrucât formează frumos adevărul invizibil al lui Dumnezeu, umbra imaginilor cerești și pământești De aici s-au născut hierogliyphica, emblemata, symbola " *) Într-un simbol nu există nici interior, nici extern, există un întreg Dacă toată chestia asta decade, dacă exteriorul începe să se separe de interior și să-l preia, atunci se obține un mare declin, pe care Skovoroda îl marchează în religiile antice Sfinx "înseamnă legătură sau nod Ghicirea acestui ciudat ascundea aceeași putere: cunoaște-te pe tine însuți A nu dezlega acest nod a fost o moarte dureroasă, uciderea sufletului, privarea lumii Pentru aceasta, egiptenii acestui ciudat de statuie au fost așezați de-a lungul străzilor, astfel încât, asemenea numeroaselor oglinzi care cad în ochi, această cunoaștere necesară, care ascunde nodul, să fie adusă în memorie Descendenții lor nu erau așa Capul înțelepciunii le-a fost luat, partea curată a închinării a

căzut, au rămas doar artele, cu magie fizică și superstiție Monumentul, beat de cele mai utile sfaturi pentru toată lumea, s-a transformat într-un idol?, având gură și nu vorbind, ci doar împodobind străzile și parcă s-a născut un izvor într-o băltoacă ") Această idee despre IS'O- *) Eu,) II, ■) П, II Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA Tigaia exprimă și mai puternic în alt loc întunecarea și defigurarea retorică a simbolului "Principiul divin în diferite secole a fost înfățișat de diferite popoare cu figuri, monumente Dar ticăloșia, văzând figuri sculptate sau pictate în locuri de cinste și nepătrunzând în lectura de luptă pe care o formează în secret, s-a apucat de un baldachin neînsemnat de imagini și s-a scufundat în el "Viața trăiește atunci când gândul nostru, iubind adevărul, adoră să-și urmeze cărările și, întâlnindu-i privirea, triumfă și se bucură de această lumină de neoprit" a) Toată creația este volubilă și înșelătoare, dar este un câmp al urmelor lui Dumnezeu și, pătrunzând în ceea ce formează în secret aceste urme, gândul ajunge la adevăr "Casa cu șapte stâlpi a înțelepciunii lui Dumnezeu este incontestabil că pe străzile noastre și printre cărările noastre, ca o scară fixă, stă pe pământ, dar pe marginile înalte și pe crestele cele mai ascuțite și pe munții munți se odihnește" Simbolul care dezvăluie adevărul gândurilor luminează gândul ca cu o privire vie a adevărului însuși, iar gândul însuși devine un ochi viu care vede al doilea ochi universal frumos "Orice gând este ticălos, ca un șarpe, care se târăște de-a lungul pământului, dar există în el un ochi de porumbel, care privește deasupra apelor potopului la frumoasa ipostază a adevărului") Gândul că "nu se odihnește niciodată", care "își continuă aspirația zburătoare la fel de fulgerătoare prin veșnicii nelimitate, milioane de infinit", gândul, întâlnind cu ochiul său de porumbel cu ochiul adevărului divin, "se înălță spre natura cea mai înaltă, stăpânitoare, spre începutul ei natal și fără de început, astfel încât prin strălucirea ei și focul vederii ascunse, curățindu-te de pământul trupesc și de trupul pământesc, și acesta, adică intri în odihna lui Dumnezeu, curățește-te de orice stricăciune, fă un aspirația complet liberă și mișcarea nestingherită, zburarea din materia corporală se limitează la libertatea spiritului *) Această odihnă a lui Dumnezeu, Sabatul etern al spiritului, Skovoroda o numește "un simbol al simbolurilor") Dar să fim eliberați de schemele minții noastre carnale și toate) Șarpele Israelian Manuscris Rom Muzeu, pagina) I, LXXX II) II, v *) П, - s) II,) Icoana lui Alcivios Manuscris rumianți Muzeu, pagina Biblioteca "Runivers" V ern nu este atât de ușor să te complați în adevărul înțelegerii simbolice a lumii "Viața noastră trupească este începutul și izvorul gândului trupesc, se târăște pe pământ, dorește ca trupul să ne observe călcâiul murdar, ne protejează ochiul inimii, sfaturile noastre Dar cine va șterge capul șarpele pentru noi? Cine va scoate ochiul mincinos care se uită în noapte? Pe cine vom distruge carnea? Unde o străpunge Fineas pe desfrânată? Unde ești la sabia Ieremia, care nimicește pământul"*) Pentru a vedea totul în simboluri, ai nevoie de un "ochi adevărat", ai nevoie de el astfel încât "să poți vedea adevărul în gol Și vechiul tău ochi nu este bun Ochiul tău gol se uită la tot ce se află în pustietate "), iar cel care vede doar latura fenomenală a lucrurilor, care este angajat doar în aparențe, Skovoroda îl numește un idolatru și un păgân necredincios A filozofa despre corupție și mintea cărnii înseamnă pentru Skovoroda "a fi chinuit de o legiune de demoni") Dar ocolind "forța de formare a misterului și agățându-se de o singură aparență, o persoană nu este doar atrasă în înșelăciune cu mintea sa, ci se transformă și însuși într-o minciună"

"Și la ce te gândești, acolo este inima ta goală Consideră că laxitatea carnală este puternică și importantă Rămânând în această părere falsă, devine în sine un pustiu" *) Într-un dialog, atingând vechii atenieni și spunând că Socrate a fost un adevărat înțelept și un mentor înțelept, Skovoroda spune următoarele cuvinte tăioase: m a devenit târât și înghesuit cu turme de porci Aceste turme erau o adunare de maimuțe filozofice, care, în afară de o mască spectaculoasă (înțelegeți pelerina și barba filozofice), nu aveau nimic din esența adevăratei înțelepciuni Aceste corupții au stricat însăși temelia societății ateniene" a) "În inimile lor domnea o singură natură coruptibilă Au căscat la mașina lumească, dar au văzut doar lut pe ea Au măsurat-o pe Glinka, au protejat-o pe Glinka, au numit-o pe Glinka o creatură, așa cum un privitor neexperimentat se uită la o poză, aruncându-și) II,) Și,) II,) P, -) USD Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA G> priviți pădurea într-un noroi colorat, dar nu mintea dvs într-o imagine imaterială a unui desen care poartă vopsea, sau ca un analfabet, care a fixat un ochi perisabil în hârtie și în litere de cerneală, dar nu mintea în înțelegerea puterii ascuns sub litere Cu ei, un singur lucru era adevărul pe care îl poți simți, Singurul lucru care era cu siguranță tangibil cu ei era natura sau fizica, fizica era filozofia și tot ceea ce era intangibil era fantezie goală, minciuni fără loc, prostii, prostii, superstiții și insignifiante "Aceste cuvinte au un caracter universal Ele se referă nu numai la atenienii din vremea apostolului Pavel, ci și la toți cei care au uitat "firea conducătoare" și s-au agățat de "firea cenușie" *) Idolatria științei, care s-a răspândit atât de mult în ultimele secole, găsește în aceste cuvinte o critică fundamentală și profundă Știința măsoară și lut, consideră lutul, iar idolatrii științei consideră că acest lut măsurat și calculat este o ființă Dar pentru Skovoroda, "natura de lut este un idol, înțelegeți înfățișarea și un singur neant, întuneric și umbră", doar printr-o forță formată în secret, "mărturisind natura vie cu Cuvântul ei nepieritor care a creat veacurile") Este extrem de important ca gândirea filozofică rusă, care are primul său reprezentant major la Skovorod, a luat această poziție remarcabilă cu atâta fermitate Noua filozofie europeană, începând cu D Bruno, totul "intern" în viziunea asupra lumii din timpurile antice și medievale se transformă în "extern" D Bruno răsucește infinitul interior al cerurilor medievale în infinitul malefic extern al spațiilor lumii Raționalismul noii Europe urâte transformă infinititatea interioară și întreagă medievală a spiritului uman într-un parțial și detașat de om, și deci extern unei persoane vii, infinitatea unei singure rațiuni și, în cele din urmă, doar rațională goală și moartă forme Skovoroda adoptă cu hotărâre punctul de vedere opus: el acordă toată valoare doar "internului" și devalorizează absolut totul "extern" istoric x) IL) II,) II, Biblioteca "Runivers" V E R n dislocarea gândirii care caracterizează trecerea de la Evul Mediu la noul timp, Skovoroda încearcă să corecteze, cel puțin face o încercare remarcabilă în această direcție Toată gândirea rusă ulterioară, în toți reprezentanții ei creatori majori, rămâne fidelă acestui "fundamental" "soluția lui Skovoroda Tyutchev, cu forță elementară, pune bazele unei viziuni simbolico-filosofice asupra lumii Kirevskii și Hhomyakov, criticând aspru hegelianismul, culmea raționalismului, adică a gândirii externe a Europei, urmăresc cu insistență punctul de vedere intern, iar în scrierile lui Homiakov despre Biserică acest punct de vedere primește o formulare uimitor de puternică și clară Toate lucrările lui Dostoievski sunt impregnate de

un antropologism pasionat și dezinteresat; Tolstoi, în numele acestui punct de vedere interior, își ridică marele protest împotriva idolatriei științifice și împotriva iubitului descendent al raționalismului - civilizația materială externă Solovyov unește aproape toate curentele de gândire rusă în învățătura sa centrală, nominală și absolut interioară despre feminitatea eternă) Ceea ce a început de rătăcitorul fără adăpost Skovoroda nu este doar viu, ci și tânăr și tânăr în zilele noastre Temele filozofiei lui Skovoroda sunt și ele de o importanță capitală pentru noi, aproape o sută cincizeci de ani mai târziu Skovoroda , în căutările sale, a dat peste comori care nu au supraviețuit până astăzi Și această comoară constă în faptul că din nou, după multe secole de uitare, Skovoroda a dat simbolului o semnificație metafizică și filosofică serioasă, că și-a construit întreaga viziune asupra lumii pe un principiu simbolic, adică intern, semnificativ, uman, respingând hotărât principiul schematismului raționalist, adică un punct de vedere extern, non-uman, care se estompează în abstracții fără aer și nedefinite III Faptul că simbolul a jucat în perspectiva lui Skovoroda deloc un rol întâmplător și nu a ocupat un loc secundar, ci un loc central, arată faptul remarcabil că perspectiva i) Despre V Solovyov ca filozof al feminității eterne, vezi articolul meu: Gnoseologia lui V Solovyov în prima colecție a Căii Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA Tigaile din fundatia lor sunt simbolice si au un caracter intern gi y/y Dacă raționalismul este ocupat cu întrebări despre nemurirea sufletului, despre dovada existenței lui Dumnezeu, despre fundamentarea a priori a posibilității cunoașterii științifice naturale, iar unii dintre raționaliști "rezolvă aceste întrebări în sens pozitiv - dogmatic, alții în sens negativ - sceptic, alții în sens restrictiv - critic, apoi Skovoroda, ieșind din drumuri bătute, își pune cu totul alt fel de întrebări, care apar logic din punctul său de vedere principal, interior Dacă antropologismul, așa cum am arătat mai sus, urmează în mod logic inevitabilitatea și semnificația categoriei de simbol, atunci inevitabilitatea întrebării despre Biblie decurge din simbolism cu aceeași inevitabilitate Nu este nimic accidental sau arbitrar în asta Dacă Biblia devine una dintre temele centrale în filosofia lui Skovoroda, atunci aceasta are propria ei regularitate logică internă Fiecare religie este un ciclu închis de simboluri de o anumită ordine și calitate Un ciclu poate fi ostil altuia, iar un sistem de simboluri poate fi mai plictisitor, mai primitiv și mai particular decât altul Când simbolurile private și primitive sunt înlocuite cu unele universale și atotcuprinzătoare, atunci vechiul nu este doar înlocuit, ci și anulat Aceasta are ca rezultat o calificare a unui nivel inferior, transcendent, și orice cădere în el este deja un păcat, un rău De aici, în chiar tărâmul simbolurilor, urmează o luptă amară Un simbol luptă, o ierarhie de imagini, cu alta Niciun istoric al religiei nu poate nega că Biblia este cel mai mare și cel mai complet rod al luptei de secole a simbolurilor Include elemente ale celor mai diverse religii primitive Toate canalele separate ale celor mai numeroase religii curg în ea, - în același timp, Biblia este una și întreg în design ca o operă de artă Ea începe cu crearea lumii, continuă cu răscumpărarea, se termină cu transfigurarea și Judecata Acestea în ceea ce privește calitatea, forța, inspirația, sistemul simbolurilor biblice ocupă un loc atât de imens și de incontestabil în conștiința istorică a omenirii încât este absolut imposibil pentru cel care a pornit hotărât pe calea simbolismului să o ocolească și să nu dea socoteală din ea Biblioteca "Runivers" V E R n gândire volitivă De

aici pentru antropologism necesitatea interioară a problemei Bibliei Atitudinea lui Skovoroda față de Biblie este atât de vie, personală, reverentă, iubitoare și exclusivistă, Biblia este atât de esențială pentru conștiința filosofică a lui Skrvoroda, încât este imposibil de explicat această atitudine doar prin influența Părinților Bisericii Skovoroda aduce Bibliei o notă personală atât de pasională încât, evident, necesitatea interioară a problemei Bibliei a fost simțită de el în cel mai profund mod și a fost realizată de el cu bucurie inițială creativă El este atras de Biblie de "puterea secretă și manie" *) "Am început să citesc Biblia, spune el, la aproximativ treizeci de ani de la nașterea mea, dar această carte cea mai frumoasă pentru mine, mi-a cucerit toate amantele, stingându-mi lungul meu -termină foamea și setea cu apă și pâine, cea mai dulce miere și fagure din adevărul și adevărul lui Dumnezeu, și simt o natură specială pentru ea Am fugit, am fugit si am fugit, pentru conducerea Domnului meu, toate cele lumesti, obstacole si pofte trupesti, ca sa ma pot bucura linistit, in cea mai curata imbratisare a celor mai rosii, mai mult decat toate fiicele oamenilor , această fiică a lui Dumnezeu Nu pot fi niciodată surprins suficient de înțelepciune profetică Cele mai inutile subtilități din ea mi se par foarte importante Așa crede întotdeauna cel care s-a îndrăgostit Cu cât izolarea mea a fost mai profundă și mai dezolată, cu atât mai fericită este conviețuirea mea cu această iubită în soții și soarta acestui Domn sunt multumit Mi s-a născut un gen masculin, un bărbat perfect și adevărat, nu mor fără copii "*) Ce este Biblia pentru Skovoroda? El dedică trei lucrări speciale elucidării acestei probleme: "Soția lui Lot" "Potopul șarpelui", "Șarpele israelian" (toate aceste lucrări nu au fost publicate, cu excepția unui fragment din "Șarpele israelian"), ca să nu mai vorbim de faptul că în alte lucrări și în scrisori Skovoroda în mod repetat revine la întrebarea Bibliei Toți cei născuți sunt în această lume orb sau luminat Nu este frumosul templu al Înțelepciunii lui Dumnezeu lumea *) Sochin II, dar) Sochim II, în Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA asta? Esența sunt trei lumi, prima este lumea universală și cea rezidentă, în care trăiește tot ceea ce se naște Aceasta este alcătuită din nenumărate lumi și este lumea mare Celelalte două sunt lumi private și mici Primul microcosmos, cu alte cuvinte, lumea sau omul A doua lume este simbolică, cu alte cuvinte, Biblia În lumea conacului, soarele este ochiul lui, iar ochiul este soarele Și din moment ce soarele este capul, atunci nu este de mirare că o persoană este numită microcosmos, adică o lume mică Iar Biblia este o lume simbolică, pentru că conține făpturile cerești, pământești și interlope Figurile au fost însă monumente care ne conduc gândurile la conceptul de natură eternă, ascunsă în perisabil ca un desen în culorile lor * *) Toate cele trei lumi constau din două, una și aceleași naturi constitutive, numite materie și formă Aceste forme la Platon se numesc Idei, cu alte cuvinte, viziuni, tipuri, imagini Ele sunt lumile primordiale, frânghii secrete care nu sunt făcute de mână, baldachin trecător sau care conțin materie În lumile mari și mici, aspectul material te face să conștientizezi formele sau imaginile eterne ascunse în ele În mod similar, în lumea simbolică și biblică, colecția de creaturi constituie materie Dar natura lui Dumnezeu, pe unde duce făptura cu semnul ei, este o formă " *) Deci, de exemplu, "figura solară este materie sau umbră, dar deoarece înseamnă unul care și-a pus satul în soare, atunci în mijlocul acestui * fel al doilea gând este formă și spirit, ca al doilea soare din soare Precum din două flori sunt două parfumuri, tot așa din două naturi sunt două gânduri și două

inimi, pieritoare și nepieritoare, curate și necurate, moarte și vii Cele șapte zile ale creației sunt cei șapte sori În fiecare soare există un măr și un al doilea soare frumos Acești sori din baldachinul lor strălucesc cu lumina Veșniciei, așa cum uleiul aprins strălucește din lămpile sale Soarele este templul și odaia veșnicului, iar în camerele de sus se mai numesc și odăile și odăile cele veșnice cei șapte și în Zaharia cei șapte ochi Acești ochi orbi și ghicitori, așezați pe heruvimi, se deschid când din interiorul ochilor lor veșnici, ca de la soarele soarelui, învierea nepieritoare a luminii) Șarpele de inundație Ruk Rom Muzeul nr , p) Ibid pagina) Ibid pagina Întrebări de filosofie, c Dar Biblioteca "Runivers" V E R n volumul începe să strălucească d) Astfel, soarele este simbolul central în Biblie "Este ἀρχίτυπος, cu alte cuvinte, figura inițială și principală Iar copiile și figurile vice sunt nenumărate, împlinind întreaga Biblie O astfel de figură se numește ἀντίτυπος (prototip, vice-imagine), cu alte cuvinte, o altă figură este pusă în locul figurii principale Dar toate, parcă spre sursa lor, curg către soare Astfel de figuri vici sunt Nair, temnițele și Iosif, Korobochka și Moise, o iesle și un prunc, carne și Hristos Cea mai roșie dintre toate este figura soarelui Ea este prima binecuvântată şi sfinţită în odăile lui Dumnezeu* *) "II Ochii lui David, este un praf care dispare, dar zidul ykh se ridică acolo, astfel încât, dispărând, se va transforma într-un copac veșnic, într-o a doua Minte și în Cuvântul dătător de viață al lui Dumnezeu" s) Muntele, piatra, camerele de sâmbătă simbolizează un lucru: "Aceasta este capitala Sionului, chiar și acolo este Mamă pentru noi toți, strigând tuturor: acolo vă voi da sfârcurile mele" *) "În această sală, cu misterul și parfumul nemuririi, respiră cina și siguranța lui Toma În această încăpere a devenit vântul și zgomotul din aripile celor paraclitice În acest templu, revărsarea de limbi ciudate și împlinirea speranței "Iată un număr mic de heruvimi care înconjoară pe Domnul Slavei Nu cumva vântul îți sufla în urechi și zgomotul aripilor de vultur care poartă Femeia Apocalipsă cu Fiul ei frumos! Krila argintie Este ținută sus! Și ea vrea să se ascundă în munții sfinților de șarpele alungator "și voi zbura, până jos" O, mamă curată! Mireasa nu este mireasă!" Aceasta este "primăvara, purtător de flori, vara veșnică, duminică pentru toți, iluminare și iluminare") Astfel, al doilea soare, a doua Minte, privind cu un ochi divin de sub toate imaginile și prototipurile Bibliei, este "lumina nepieritoare a învierii", "izvorul purtător de flori", "aripile argintii ale soției Apocalipsei" " Dar pentru a ajunge la a doua Minte a Bibliei, trebuie să o disprețuiești pe prima; pentru a vedea al doilea soare în soare, trebuie să folosești sabia lui x) Ibid pagina) Ibid pagina) Ibid pagina) Ibid pagina) Ibid p Biblioteca "Runiverse" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA G a eternității, materie din formă, material fenomenal poveste din ger divin și real "Șarpele este viclean și se înfășoară în inele, încât nu se vede unde se târăște, dacă nu-i observi capul Deci eternitatea este peste tot și nicăieri, pentru că nu se vede, închizându-și postul Ca ea și știința ei Mai mult decât atât, circumvoluțiile și inelele sale sunt Icoanele eternității și sulurile misterioasei științe divine În plus, are un ochi ager: după cum se vede din numele său Acest cuvânt elen δέρζω înseamnă în vedere; οραχώ înseamnă că voi vedea; δ ραχών capabil să vadă înainte, cu alte cuvinte, Perspicaceul "Șarpele, răsucindu-se în inele, aruncă o mulțime de simboluri biblice, iar cine se uită la latura perisabilă a acestor simboluri cade în cea mai mare minciună, și invers, cea mai mare iar cele mai profunde adevăruri sunt dezvăluite în misterioasele suluri

biblice, oh simbolism, pentru cine le privește cu ochiul de porumbel al celei de-a doua Minți Cuvintele lui Skovoroda despre "minciunile biblice" sunt cu adevărat îndrăznețe și minunate, mai ales dacă îți amintești că le-a vorbit despre "Mireasa lui iubită" "Să fie lumină! De unde a venit această lumină, când toți luminile cerești au apărut în ziua a patra? Și cum poate fi o zi fără soare? Natura fericită este permanentă Tot ceea ce este acum, atunci întotdeauna nu este suficient Asemenea prostii eructă toată săptămâna De parcă ar fi un spectator al acestui teatru miraculos universal și de parcă ar fi fost nevoie să știm mai întâi dacă s-a născut o floare sau o ciupercă? În cele din urmă, cu cea mai grosolană nebunie, el a capturat toată această fabrică a lui Dumnezeu: "depărtați-vă de toate faptele voastre" Ca obosit Nu mai puteam crea nimic! Altfel, am avea lei fără coadă, broaște țestoase înaripate, yabednik iubitor de adevăr, sâni înțelepți, perpetuimi mobile și o piatră filosofică Acest defăimător îți va șopti, porumbelul meu, că Dumnezeu plânge, se înfurie, doarme și se pocăiește Apoi va spune că oamenii sunt transformați în stâlpi de sare, urcă pe planete, călătoresc în scaune cu rotile de-a lungul fundului mării și prin aer Soarele, de parcă trăsura s-ar opri Munții dansează ca oile, râurile își stropesc mâinile, lupii se împrietenesc cu oile etc , etc Vezi că șarpele se târăște de-a lungul unei minciuni, eructând o minciună Nu stiu si tu esti sufletul meu Dumnezeu, prin credință, este superstițios în Ibid p * Biblioteca Runiverse V E R prinde secrete" x) Unii, loviți de acest loc, îl considerau pe Skovoroda un negător ascuțit al Bibliei în spiritul secolului al XVIII-lea Doamna Efimenko îl numește pur sang raționalist Dar aceasta este, desigur, o neînțelegere Neînțelegerea este destul de tristă, pentru că arată cât de puține știm despre istoria creștinismului Așa-zisa metodă alegorică a înflorit de secole în școala alexandrină și apoi a intrat prin Dionisie Areopagitul, Sf Maxim Mărturisitorul și Ioan Damaschinul ca element integrant în înțelegerea ortodoxă a Bibliei La Origen, de exemplu, despre minciuna șarpelui, putem găsi locuri nu mai puțin ascuțite decât cele de mai sus Dar admiratorii și ucenicii lui Origen au fost, fără îndoială, părinți ai bisericii ortodoxe precum Sf Grigori Nyssky Nota negativă în raport cu Biblia nu îl apropie pe Skovoroda nici de critica științifico-raționalistă a protestantismului, nici de critica moral-raționalistă a lui Tolstoi Un abis o desparte pe Skovoroda de ambele: savanții protestanți și Tolstoi critică Biblia, stând pe baza raționalismului și, prin urmare, crezând în schemă ca în transmiterea adevărată și documentară a adevărului esențial Respingând în principiu schema ca categorie de "aspect" abstract, Skovoroda, în întregul sens al vederilor sale, se poate raporta la simbol doar în mod realist, adică simbolul său este un instrument de cunoaștere a ființei interioare, în care, după Platon, el distinge realul de cel și mai real, simplu ov din όντως ov realia de geaiioga El nu își propune în niciun caz să reducă întreaga plinătate a adevărului biblic la experiența schematică, de fotoliu, de mijloc și de zi cu zi a unui profesor german, așa cum nu se gândește să măsoare Biblia după criteriul meschin al moralismului raționalist și fără sânge al lui Tolstoi Atât metafizica, cât și morala Skovoroda sunt mistice și cosmice și, prin urmare, spiritismul său în înțelegerea Bibliei, fiind unilateral și suferind de o anumită părtinire raționalistă, este în esență supra-raționalist În Skovorod există laturi slabe ale platonismului, dar el este complet eliberat de orice fel de "iluminare" Judecata din secolul al XVIII-lea asupra Bibliei pentru Skovoroda este o "judecata impudente" *) ȘI *) Ibid p) Ibid p Biblioteca "Runiverse" O SCHEMA DE FILOZOFIE TEORETICĂ de G S

Skovoroda, când Sufletul, participând la dialogul "Potopul șarpelui", începe să răspundă Duhului, care a rostit tirada ascuțită tocmai citată, Spiritul o oprește energic: "tsys, tsys cyss! Liniște, liniște, jumătatea spatelui meu! Nu te grăbi! Mama care a născut un fiu îndrăzneț plânge Și, după ce a spus despre fatalitatea judecăților insolente, Duhul continuă: "O, suflete al meu, ferește-te de judecată cu obrăznicie, judecă în mod periculos judecata lui Dumnezeu Știți ce este Biblia? La urma urmei, ea este cea antică Σφίγς, Leo-Fecioara sau Leo-Fecioara Buzele înțelepților, ca niște cuie băgate, merg primejdios pe lângă ele, suflete") Dacă Skovoroda greșește în detalii, atunci nu în principal, nu în principiile de bază El indică clar că pentru a înțelege Biblia nu este suficientă dorința de a înțelege, este nevoie de mai mulți conducători: de a moraliza, de altfel, la credință, fără de care nici virtutea nu este virtute acestea sunt esența: Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigore de Nazianz, Ambrozie, Ieronim, Papa Grigore cel Mare și altele asemenea Acest lucru ar putea spune cu Pavel: noi suntem mințile imamilor lui Hristos Și "atunci când te apropii de acei scriitori cerești, trebuie să iei pastilele de curățare și toate părerile vechi inspirate dintr-o societate proastă atât de vomită, căci Israel nu a luat nimic din Ierihonul care urlă"*), Există două laturi în Biblie: pieritoare și veșnică, materie și formă Dar prin aceea că este remarcabil și unic, că toată decăderea ei pătrunde în eternitate și întreaga sa materie este plină de idei divine "Biblia este o minciună și revolta lui Dumnezeu, nu în a ne învăța minciuna, ci doar într-o minciună imprimată urme și căi, mintea târâtoare ducând la cel mai înalt adevăr") "Adevărul care apare în fața figurilor sale, parcă călare pe ele Iar ei, ridicându-se în mintea subtilă a Divinului, par să iasă de pe pământ și să ajungă la începutul lor cu Iordanul, pachete) Ibid pagina) Ibid pagina s) Soția lui Lot Ruk Rom Muzeul, nr p $ autocunoașterea vor fi lipsite de sens central · ·' · J) Ibid pagina ■ Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA G Putem deja să vedem cu ce acuratețe a pus Skovoroda problema autocunoașterii În afara autocunoașterii, nu este posibilă nicio cunoaștere Dacă un om nu se cunoaște pe sine înainte de sine, nu poate cunoaște nimic Orice cunoaștere care nu se bazează pe cunoașterea de sine și nu decurge din aceasta este cunoaștere imaginară, iluzorie, moartă "Dacă nu găsim în noi măsurile noastre, atunci cum putem măsura cerul, pământul și marea?" Este necesar să se stabilească mai întâi măsura, criteriile și apoi să se apuce deja de măsurători și raționament Dar de unde să obținem această măsură? Nu ne este dat; deși este în noi, trebuie găsit Unde, în ce loc? Dacă luăm o persoană empirică, externă, atunci nu vom găsi în el nicio măsură, nici un criteriu stabil, terminat "Vedeți în voi înșivă un pământ Dar prin aceasta nu vezi nimic, pentru că pământul și nimic sunt unul și același Este diferit să vezi umbra unui stejar, dar copacul în sine este diferit Îți vezi umbra, doar pentru a spune, pustiul tău și nimic Dar nu te-ai văzut niciodată din generația ta ") La întrebarea: "Nu avem și nu vedem oameni printre noi?" Skovoroda răspunde: "La ce folosește a avea și a nu înțelege? Gust și gust nu auzi? Și dacă vrei să știi, atunci să știi că vedem oamenii în așa fel ca și cum cineva ți-ar fi arătat un picior sau călcâi uman, acoperind restul corpului și capului; fără ea, este imposibil să recunoști o persoană în vreun fel Vezi singur, dar nu înțelegi și nu te înțelegi pe tine însuți Și a nu te înțelege, cuvânt cu cuvânt, este la fel cu a te pierde Dacă o comoară este îngropată în casa ta și nu o știi cuvânt cu cuvânt, indiferent cum s-ar întâmpla") Skovoroda formulează cu o forță extraordinară esența

problemei: "Să știi că suntem lipsiți de o persoană întreagă" "Să știi că nu ai totul" *) Ești visul bărbatului tău adevărat Tu ești haina, iar el este trupul Tu ești o fantomă, iar el este adevărul din tine Tu nu ești nimic, iar el este o ființă în tine Deci, măsura și criteriul în ansamblul esențial, noumenal, adevărat) Sochin II,) P,) P, -) P, ') P, ib Biblioteca "Runivers" V E R n nom man, al cărui vis poate fi numit un om empiric, sfâșiat, fenomenal, perisabil "Toți suntem îndrăgostiți! Cine tocmai s-a îndrăgostit de înfățișarea cărnii sale nu poate să nu alerge după apariția în tot spațiul ceresc și pământesc "Nu carnea noastră exterioară , ci gândul nostru este persoana noastră principală Suntem în ea Și ea suntem noi" *) "Dar abisul ascuns în gândurile noastre și inima noastră adâncă sunt toate una " "Toți membrii noștri externi au în inimă ființa lor închisă, deoarece paiele de grâu sunt conținute în boabele" *) Prin urmare, într-o persoană există două inimi, una veche, cealaltă nouă; unul este perisabil, celălalt este etern, unul este impur, celălalt este pur "Ați văzut până acum un singur perete cu aspect plictisitor Acum, ridică-ți ochii, dacă sunt luminați de spiritul adevărului, și privește la ea Ai văzut doar întuneric Acum vezi lumina În total vezi acum două câte două: două ape, două pământuri Și acum întreaga ta creație este împărțită în două părți Dar cine te-a împărțit? Doamne Când ai văzut cu un ochi nou și pe Dumnezeu adevărat, atunci ai văzut deja totul în el, ca într-o sursă, ca într-o oglindă, ceea ce a fost mereu în el, dar nu ai văzut niciodată Și ce este cel mai vechi, atunci pentru tine există un nou spectator, nou, pentru că nu a intrat în inima ta Așa că acum vezi două: cel vechi și cel nou, cel ascuns și cel veșnic Ai văzut și ai iubit capul și idolul din trupul tău, și nu trupul adevărat, ascuns în Hristos Te-ai iubit pe tine însuți, adică praf, și nu adevărul ascuns al lui Dumnezeu în tine, pe care nu l-ai văzut niciodată, nu ai socotit că este "Dragostea pentru umbră este mama foametei, iar fata acestui tată este moartea") Și aceasta este ceea ce Skovoroda compară cu oamenii "de afară", urmărind o umbră și crezând numai în ea: "Ați văzut în grădinile mari, mari, rotunde, ca foișoare, cuști pentru păsări? Sunt învelite în plase de fier O mulțime de păsări, chi-zhov, cardurii bătând constant în interiorul lor, dintr-una *) P, [ ) II,) II, i *) II, -I ') Și, II, Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA Părțile GG se luptă în cealaltă, dar nu au un zbor nicăieri Iată imaginea exactă a inimilor, care se grăbesc în direcții diferite precum fulgerul Prizonierii se repezi și suferă în ziduri Ce este atât de îngust și îngust ca aspectul? Cum să zbori prin plasă spre libertatea spiritului! Dar cum să zburăm din nou acolo, ceea ce nu considerăm a fi viață?Noi, până la urmă, chiar din copilărie, ne-am îmbătat cu acest duh viclean, semănat cu această sămânță serpentină, ocupați cu insinuarea răutăcioasă din inimă, astfel încât doar o înfățișare aspră, ultimul călcâi, iubește întunericul exterior, urmărește, bucură-te mereu, în toate> *) O persoană care și-a realizat cea mai profundă dualitate și luminată de speranța de a-și vedea adevărata idee existentă în Dumnezeu, "este ca un locuitor al Norvegiei adânci, care, în întunericul de șase luni de iarnă, vede o dimineață ușor de deschidere și creatură întreagă, începând cu mai multe capcane) Gut îmbrățișează omul cu puterea Erosului divin O persoană se vede pe sine ca un altul, adevărat și se îndrăgostește de această idee veșnică a lui, privindu-l cu o nouă creație: îndrăgostește-te de punctul său "*) "Mândria binecuvântată devine Narcis, care "în oglinda apelor transparente, la izvor, se uită la sine și se îndrăgostește de moarte"*) "Inima nu iubește fără să vadă frumusețea Se vede că

dragostea este fiica Sophiei Cu adevărat binecuvântat este egoismul, dacă este sfânt; sfânt pentru ea, dacă este adevărat; Îi spun adevărat, dacă a găsit și a văzut singura frumusețe și adevăr") "Narcisa mea arde, aprinzându-se de cărbunele dragostei, ruptă gelos, chinuită zvârcolindu-se îi pasă singur de sine, are nevoie doar să mănânce În cele din urmă, totul, precum gheața care se topește dintr-o flacără mândră, se transformă într-o sursă Râurile trec Pârâurile se usucă Pârâurile dispar Sursa respiră întotdeauna abur, revigorând și răcorind sursă) I,) P,) II, starea cerească a oamenilor Și au aceeași idee despre o transformare miraculoasă, despre o rupere catastrofală în toate relațiile pământești Când în secolul al XVIII-lea adepții lui Rousseau visau la apariția unui nou regat al adevărului și al bunătății, au anunțat "miracolele republicii", unde totul va căpăta o nouă imagine, totul va străluci cu o nouă lumină în secolul al XIX-lea Engels și libertatea*, ei au repetat pe nesimțite același gând de a trece într-o altă lume, unde toate relațiile vor deveni diferite, unde ar începe o viață diferită, transfigurată perfecțiunea este concepută ca rezultat al unei transfigurări și al unui miracol; și, în plus, nu un miracol parțial și temporar, ci unul atotcuprinzător și universal Aici ne referim la o schimbare radicală, o renaștere definitivă și absolută Din această parte, este imposibil să discerne diferența dintre învățăturile eshatologice despre viitor regatul grației și reprezentările sociologice Cu toate marile dezacorduri în înțelegerea beatitudinii absolute, trecerea la ea ici și colo este în egală măsură descrisă ca o ruptură de la necesitatea anterioară, ca un salt într-o altă lume care se află dincolo de limitele relațiilor obișnuite Dar ceea ce într-un caz se mărturisește clar și deschis, ca dogmă a credinței autentice, în altul este afirmat ascuns și vag, parcă sub forma rezultatului concluziilor științifice De fapt, concluziile științifice nu au nimic de-a face cu asta, iar așteptarea viitorului "regat al libertății" este aceeași credință, doar neclară pentru sine și ascunsă de lacunele în viziunea filozofică asupra lumii ("Știința nu cunoaște salturi și rupturi în lanțul cauzal al fenomenelor Ea spune că un viitor mai bun vine încet și treptat, se realizează parțial și incomplet Ea susține că până și așa-numitul Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV revoluțiile nu reprezintă rupturi catastrofale în realitate, ci sunt doar finalizarea unor procese lent pregătite în care vechiul nu este transformat, ci doar transformat, în care prezentul și viitorul se îmbină inevitabil cu trecutul Și nu există nicio îndoială că acele construcții ideale, care prefigurează o renunțare completă la trecut, care prorocesc despre salturi într-o lume nouă, părăsesc pământul științei și trec în domeniul ideilor religioase despre transformarea realității Această atracție a celor mai opuse învățături față de ideea de transformare, în urma căreia va fi creat regatul strălucitor al viitorului, este un rezultat natural al conștiinței că întreaga realizare a idealului este posibilă numai dincolo de limite a fenomenelor finite Dacă luăm conceptul cel mai general al idealului, conform căruia este prezentat ca "perfecțiunea vieții", ca "acord în plinătatea definițiilor" J), atunci este clar că în expresia sa pură și necondiționată el reprezintă o sarcină supraistorică A conține perfecțiunea absolută în Forme relative, a realiza aici pe pământ tărâmul etern al adevărului de neclintit - asta ar fi un miracol, de neînțeles pentru conștiința obișnuită Nur ein Wunder kann dich tragen In das schõne Wunderland Dar dacă o astfel de concluzie decurge inevitabil din însuși conceptul de ideal necondiționat, atunci aceasta ne obligă de la început să stabilim o propoziție incontestabilă În timp

ce recunoaștem necesitatea conceptului de ideal absolut ca principiu de pornire și călăuzitor al filosofiei sociale, trebuie în același timp să recunoaștem că este greșit și fals să credem că acest ideal este complet realizabil în condițiile realității obișnuite Este necesar să ai un astfel de ideal în fața ta pentru a) B Chicheriy, Filosofia dreptului M Str Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC a contempla progresul Formelor sociale, pentru a avea un criteriu de deosebire a altarelor veșnice de idolii și idolii temporari, pentru a cunoaște direcția în care ar trebui să mergi Dar trebuie să ne amintim că întreaga realizare a idealului absolut este o cale de ieșire din condițiile obișnuite, este un miracol al transformării universale și, ca atare, se află atât în afara puterii umane, cât și în afara previziunii filozofice Ca miracol și mister, ea nu poate face obiectul unor filosofii sociale: este accesibilă doar conștiinței credincioase Astfel, dacă filosofia socială nu poate pierde ideea unui ideal necondiționat ca perspectivă necesară pentru toate construcțiile sale, atunci, pe de altă parte, ea nu poate nici să umple acest ideal cu conținut concret, nici să înfățișeze trecerea la el din lume a fenomenelor finite și condiționale Încercările de acest fel fie o transferă imediat dincolo de linia conexiunilor cauzale și a pozițiilor relative către acea zonă în care "lumea se rupe de axa ei empirică", fie duc la identificări atât de false cât și dăunătoare ale relativului cu absolutul, la vise zadarnice de a fixa fenomene fluide pecetea armoniei eterne De aceea, conținutul filosofiei sociale nu poate include deloc nici construcția unor "ultime" stări absolut armonice, nici ideea trecerii la aceste forme supranaturale de viață Filozofia socială trebuie să arate calea către cea mai înaltă perfecțiune, dar nu poate determina această cale decât prin trăsături generale și abstracte În aceasta, se poate recunoaște incompletitudinea și limitele sale, dar în primul rând, trebuie să-și imagineze clar această limită pentru sine, pentru a nu cădea în neînțelegeri și greșeli Și de aceea, în limitele previziunii sale, ea trebuie să respingă ideea sfârșitului progresului, a îndeplinirii aspirațiilor umane în condițiile unor fenomene relative Ea trebuie Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV să recunoaștem că viața istorică a omenirii va rămâne întotdeauna o zonă de efort constant și neliniște, o zonă de căutare și nemulțumire Astfel, ne este revelat adevăratul sens al propoziției, că numai în lumina infinitului sunt cunoscute adevăratele căi ale progresului social Trebuie să recunoaștem progresul Formelor relative ca fiind infinit, nu în sensul că din punct de vedere istoric nu se va termina niciodată, ci în sensul că logic nu i se poate pune nicio limită Distanța dintre relativ și absolut nu poate fi măsurată în termeni și timpi; nu poate fi exprimat decât ca infinit Dezvoltarea istorică se poate opri acum sau peste sute de secole: în mod logic, nu va fi mai aproape sau mai departe de limita care se află în infinit În acest sens, concepția religioasă despre "viața secolului următor" nu poate defini altfel distanța dintre viața viitoare și viața prezentă drept infinit: nici o limită sau termeni nu pot măsura această distanță Această idee este despre infinitatea progresului sau , mai exact, absența unui scop logic progresul temporal al formelor relative are doar o altă expresie a aceleiași concepții că realizarea absolută a idealului în Forme relative este imposibilă alta - nu există paradis viitor, nici dig și un final fericit Aceste concluzii sunt de natură pur negativă, iar dacă ne oprim doar la ele, ele pot fi interpretate ca o doctrină a infinitului rău sau negativ, care îndepărtează progresului social, alături de finalul său logic, orice bază pozitivă Dacă spunem

că progresul este relativ Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL Forma nu are sfârșit, asta nu înseamnă că nu are rost? Nu sunt, atunci, eforturile culturii, valurile în creștere și în coborâre ale istoriei omenirii, ca niște modele în nisip, zigzaguri ale întâmplării, fluctuații perverse ale fericirii? Concluzii de acest fel sunt inevitabile dacă se contemplă procesul infinit în sine, în afară de legătura lui cu un ideal absolut Ele sunt inevitabile și atunci, dacă înțelegem idealul absolut nu ca o forță vie care se realizează în istorie, ci ca o abstracție logică, lipsită de putere reală Într-un asemenea caz, seria istorică nesfârșită apare într-adevăr doar ca o eternă schimbare a fenomenelor finite, doar ca un flux nesfârșit de evenimente; atunci procesul istoric rămâne în esență în afara comuniunei cu infinitul pozitiv, în sensul plinătății complete și eterne a perfecțiunii absolute și a unui deznodământ vesel care justifică drama anterioară a umanității, profunzimea speranțelor ei, ascuțimea căutărilor sale * Această perspectivă a infinitului este îndepărtată de caracterul ei deznădăjduit și deznădăjduit numai atunci când punem accent pe un alt membru al Formulei: progresul fenomenelor relative este infinit, dar în fiecare pas al acestui progres relativ se realizează Absolutul Ne putem gândi la acest progres într-o extindere continuă și nelimitată, ne putem gândi la el ca fiind întrerupt istoric la un moment dat Ambele rezultate sunt la fel de acceptabile pentru conștiința morală, deoarece în fiecare moment, la fel ca în toată infinitatea de momente, progresul intră în contact cu Absolutul, deoarece întreaga cale de la început până la sfârșit, în tot i) i) Aici ne amintim definiţia lui Hegel: "Der Progress ins Unendliche ist daher nur die sich wiederholende Einerleiheit, eine und dieselbe Abwechselung dieses Endlichen und Unendlichen" Wissenschaft der Logik Theil Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV punctele nu se pierde în întuneric, nu se rupe în abis, ci este luminat de soarele unui ideal absolut Pentru conștiința morală, întrebarea nu este dacă sălașul fericirii este pregătit pentru omenire pe pământ în viitorul apropiat sau îndepărtat, ci despre dacă binele are o semnificație obligatorie în viață sau nu Este important ca creativitatea unei persoane, gândurile sale, faptele sale să aibă un sens interior, să aibă sens și justificare în fața Absolutului Atunci nu se mai poate vorbi despre "prăbușirea lumilor luminoase în abisul fără speranță al haosului*, apoi într-adevăr "fiecare moment istoric este plin, închis în felul său", apoi "fiecare perioadă este nouă, proaspătă, plină de speranțele sale, își poartă propriul bine și propria ei tristețe în sine" Din toate acestea rezultă în mod firesc că starea ideală absolută nu poate fi căutată în seria etapelor relative ale progresului moral; nu poate fi unul dintre acești pași, chiar dacă este cel mai înalt și ultimul Nu se află în acest rând, ci deasupra lui, iar dacă calea către el se află printr-o ascensiune treptată, atunci întreaga sa realizare nu poate fi realizată decât prin transformare, printr-o întrerupere catastrofală, prin misterul renașterii universale Acest lucru este foarte bine înțeles de învățăturile religioase ale progresului și vag simțit de învățăturile pozitive Dar tocmai prin această stabilire a idealului absolut pe întreaga serie de pași finali crește valoarea morală a fiecăruia dintre ei Când starea ideală absolută este pentru umanitate acel pas viitor care va cădea în soarta uneia dintre generațiile viitoare, pentru care trebuie să sufere și să muncească toate generațiile anterioare, tot sensul istoriei, toată înflorirea progresului, toată bucuria viața merge într-o epocă istorică, acest singur viitor, în care întregul lanț nesfârșit de generații anterioare

participă doar la suferință și vise Și indiferent cât de epocă
Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC durabilă, chiar dacă este concepută ca un regat chiliatic de o mie de ani, nu poate fi o ispășire pentru ostenelile și suferințele anterioare Așa cum remarcă un autor rus care a scris foarte bine despre acest lucru, "perspectiva unei infinitate proaste de progres, negând tot ceea ce este intrinsec valoros în viață, duce fatal la îndumnezeire înaintea unui punct pământesc Monstruosului zeu pământesc, crescând pe un morman de cadavre umane, pe ruinele valorilor eterne, este condus de acel spirit care neagă semnificația absolută a personalității și legătura ei cu izvorul absolut al ființei, care preferă infinitul rău al viitor la infinitul bun al eternității** Nu în legătură cu viitorul, ci în legătură cu eternul, fiecare epocă separată, fiecare generație separată primește semnificație și justificare Un viitor mai bun este , *) N Berdyaev, Noua conștiință religioasă și publicul S -P-B Pg Autorul exprimă acest punct de vedere, analizând doctrina socialistă a unui paradis pământesc Totuși, într-un anumit sens, el însuși repetă aceeași greșeală cu care reproșează socialismul atunci când afirmă că "procesul istoric se va încheia cu apariția unei teocrații, a unui regat de o mie de ani lui Hristos pe pământ" și că "în aceasta va fi rezultatul Lui bun, drept și inteligent" (ibid , p) N A Berdyaev nu oferă baze filozofice pentru credința sa chiliastică Ar trebui recunoscut ca o simplă neînțelegere atunci când chiliasmul este apărat ca o credință inerentă oamenilor în limita orizontului istoric (S N Bulgakov, Dva Grada M T II, p) O astfel de credință este recunoscută ca o "iluzie optică" (p), și în același timp, se presupune că este posibil să se orienteze în istorie asupra acestei iluzii (p -) Limita orizontului geografic este, de asemenea, o iluzie inevitabilă, dar gândirea științifică a distrus această iluzie, iar când au încetat să se concentreze asupra ei, atunci Columb a descoperit America, iar oamenii au început să călătorească în jurul lumii La fel trebuie distrusă iluzia limitei orizontului istoric Recunoscând-o ca prejudecată și autoînșelăciune, nu o mai putem apăra ca idee filosofică Filosofia spune, dimpotrivă, că această idee este falsă și că orizontul istoric este nelimitat, ceea ce, însă, nu ne împiedică să afirmăm atingerea unor scopuri istorice temporare Realizabilitatea unor astfel de obiective nu mai este contrară ideii de infinitate a orizontului istoric, la fel cum ideea de infinitate a orizontului geografic exclude posibilitatea de a ajunge la insulele și țările "întinse" pe parcurs Întrebări de filosofie, carte Dar Biblioteca "Runivers " p Novgorodtsev nu baza datoriei morale, ci doar rezultatul ei dorit Speranța pentru acest rezultat poate crește energia acțiunii, dar nu poate fi considerată o condiție inevitabilă a sensului său moral În domeniul fenomenelor morale, acele legături invizibile, dar puternice, care leagă o persoană cu cea mai înaltă realitate a unei ordini mondiale ideale sunt resimțite cu o tangibilitate deosebită A acționa conform motivelor ideale, indiferent de posibilele rezultate externe, este esența și profunzimea voinței morale a unei persoane A crea în numele legăturilor morale, în afară de orice considerație de utilitate imediată, este ceea ce îi dă omului cea mai înaltă satisfacție În el trăiește credința că o acțiune morală, chiar dacă nu aduce beneficii vizibile, are semnificație și putere într-o altă ordine de relații, pentru alte scopuri reale În lumina acestei ordini ideale superioare, contururile strălucitoare ale viitorului se estompează: în prezent, în legătură cu idealul și eternul, se presupune că se află centrul de greutate Nu acea stare ideală absolută care va fi vreodată, ci acele principii ideale absolute care există întotdeauna și au fost

întotdeauna, luminează calea istoriei Soarele idealului absolut răsare deja acum, și întotdeauna înainte, a răsărit în fiecare inimă pură, în fiecare conștiință ideală Popoare demult moarte, despre care mărturisesc doar mormintele în descompunere, dispărând de pe față, ținuturile civilizației, după care au rămas doar ruine și fragmente, toate, la vremea lor și în felul lor, s-au alăturat idealului absolut: în fapte de credință și iubire, în fapte mari de solidaritate morală, în înalte impulsuri de creativitate au manifestat același spirit moral absolut și etern care străbate toată infinitatea istoriei Tot trecutul, precum și prezentul, precum și viitorul, se hrănesc în mod egal din această sursă eternă și sunt la fel de valoroase, ca niște trepte omogene de ascensiune către el Și niciuna dintre acestea Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC amenzile, nici măcar cele mai înalte și de ultimă oră, pot întruchipa acest ideal în deplinătate absolută, ci toți doar se străduiesc și gravitează spre el, ca momente de relativă ascensiune și perfecțiune Nu a existat și nu va exista niciodată o stare socială în raport cu care stările anterioare ar fi doar mijloace Toți își purtau în sine atât scopul, cât și justificarea Doar din această perspectivă, sensul și sensul civilizațiilor popoarelor antice care au pierit fără urmă, faptele nobile, dar inutile ale indivizilor, eforturile și sacrificiile inspirate ale generațiilor anterioare, primesc sens și sens Toate acestea au o semnificație, ca o datorie de legătură veșnică cu Absolutul, ca un imn, ca o rugăciune, ca tămâia care urcă la cer Toate acestea sunt importante și necesare nu pentru unele popoare și vremuri viitoare, ci pentru o legătură concretă între prezent și etern În acest fel, filosofia publică ar trebui să fie principala sa determinare a armoniei temporare a viitorului sistem ideal, care se va realiza la sfârșitul istoriei, și în corespondența aceleiași armonii a idealului absolut, care se ridică în egală măsură şi mai presus de sfârşitul istoriei, şi mai presus de ea început, şi în mod egal desfăşurat pe toată lungimea ei Dar din aceasta este evident că în centrul construcțiilor filosofiei sociale ar trebui pusă nu viitoarea armonie a istoriei, nu ideea unui paradis pământesc, ci idealul etern al bunătății, obligatoriu pentru fiecare perioadă istorică, pentru fiecare generație, pentru fiecare persoană la sfârșitul istoriei, precum și la începutul ei Ideea viitoarei armonii a societății se dovedește a fi "iluzorie și lipsită de sens real, dar idealul etern al binelui ne obligă să recunoaștem în istorie o altă realitate adevărată, o personalitate umană vie, prin care trebuie puse în aplicare cerințele ideale Nu armonia umanității viitoare, pentru care generațiile trecute și prezente servesc doar ca schele și schele, ci semnificația morală necondiționată a fețelor din fiecare * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV într-o combinație socială dată și în fiecare epocă dată - acesta este ceea ce constituie începutul ideal al socialității O anumită armonie, o anumită reconciliere a intereselor conflictuale sunt necesare în viața socială Prin însăși ideea ei, viața comunitară presupune o combinație de forțe particulare într-un efort comun, iar în acest sens, ideea de armonie socială este inclusă organic în însăși conceptul de comunicare Dar această noțiune nu ar trebui să servească drept scop absolut și criteriu moral al progresului și nu din acest punct de vedere ar trebui măsurat orice altceva Dacă e corect fiecare personalitate umană are o semnificație morală necondiționată, atunci conceptul de personalitate ar trebui considerat scopul și criteriul progresului Primatul unității sociale asupra conceptului de personalitate ar însemna transformarea personalității într-un mijloc și instrument pentru beatitudinea viitoare a unor ființe superioare, în

raport cu care oamenii prezentului ar fi o specie inferioară, neavând valoare morală egală*) În schimb, cu aceasta, trebuie recunoscut că, în virtutea semnificației sale necondiționate, individul reprezintă acel ultim fundament moral, care, în primul rând, trebuie protejat în fiecare generație și în fiecare epocă, ca izvor și scop al progresului , ca imagine și mod de realizare a idealului absolut Nu trebuie privit niciodată ca un mijloc de armonie socială; dimpotrivă, această armonie în sine este doar unul dintre mijloacele de satisfacție a personalității și nu poate fi acceptată și aprobată decât în măsura în care contribuie la acest scop Părerile prezentate aici, care afirmă caracterul supraistoric al idealului absolut, fac posibilă stabilirea în ce sens este acest ideal mâna *) Mier remarci interesante de S N Bulgakov, Two Grads - T P, p Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC conducând la progres istoric În condițiile relative ale realității, idealul absolut nu poate deveni niciodată posesie și beatitudine A-ți asuma un astfel de scop pentru creația istorică înseamnă a rătăci Pe această cale, oamenii percep fantomele și mirajele unui paradis pământesc: pare posibil să aducem pe pământ steaua călăuzitoare, care este mereu deasupra noastră, pentru a o face, infinit de îndepărtată și inaccesibilă, proprietatea unor viitori fericiți , vreo epocă binecuvântată În schimb, trebuie să spunem că pentru viața istorică a omenirii, idealul absolut va rămâne întotdeauna o cerere și o chemare eternă El nu oferă oamenilor fericire și liniște în munca lor istorică, ci străduință și neliniște veșnică Realizată în condiţii empirice doar parţial, doar relativ, prin însăşi realizarea ei, ea dă naştere unei aspiraţii într-o persoană, care, întruchipându-se în viaţă, devine la rândul ei o nouă aspiraţie nesatisfăcută Se creează astfel o serie de eforturi și acțiuni, care merg la infinit Ca sete de necondiționat, ca căutare de absolut, această străduință neobosită se manifestă în dezvoltarea morală a omenirii și aceasta este forța de atracție a lumii morale, dezvăluind omului gândul vocației sale infinite Dar în această străduință nesfârșită și nesățioasă se află și tragedia conștiinței morale: în ea rămâne întotdeauna o scindare între idealul necondiționat și realizarea temporară Cât de gânditor a exprimat Kant această propoziție: "starea morală a unei persoane, în care trebuie să se afle întotdeauna, este i e starea morală în lupta, și nu sfințenia sub forma unei posesiuni imaginare a unei depline purități a dispoziției voinței Reflecția asupra legii morale, împreună cu contemplarea cerului înstelat, au umplut sufletul lui Kant cu "o uimire și uimire tot mai mare" Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV niem"; iar studiul esenţei moralei în raportul ei cu lumea concretă a acţiunilor umane i-a dezvăluit eterna discordie a spiritului cu sine însuşi Deci, din acest punct de vedere, tărâmul moral pare a fi tărâmul străduirii eterne, în care nu există oprire și limită O oprire aici ar însemna doar oboseala spiritului, ruptă de obstacole; atingerea limitei ar fi declanșarea sfințeniei perfecțiunii veșnic odihnitoare Numai prin contopirea cu Absolutul poate o persoană atinge pacea necondiționată și sfârșitul aspirațiilor sale Dar, așa cum am explicat mai sus, gândul la o astfel de fuziune cu Absolutul întrerupe istoria Urmează escatologia În ideile eshatologice, procesul nesfârșit de dezvoltare nu se termină și anume este întrerupt: nu puterea umană este cea care își atinge limita firească aici, ci miracolul harului superior realizează un act de renaștere universală Astfel, principala definiție a idealului în relația sa cu lumea realității empirice este conceptul lui ca o cerință a perfecțiunii eterne Înțeles în acest sens, idealul dezvoltării morale poate părea abstract și lipsit de sens A lupta

pentru un obiectiv care se retrage mereu și niciodată de neatins nu înseamnă a urmări fantome și umbre? Dar aceasta este proprietatea idealului, încât, fiind nelimitat și infinit, el rămâne nu mai puțin real și practic ca motiv* conducător al vieții umane Ca principiu al obligației necondiționate, ea presupune întotdeauna în realitate un element de neîndeplinit și supus implementării Nicio realizare și nicio realitate nu poate conține plenitudinea definițiilor absolute Și totuși, nu mai puțin, tot ceea ce există tinde spre absolut, așa cum o plantă se întinde spre soare În sistemele filozofice ale idealismului, această aspirație a fost înfățișată de mai multe ori ca dor și dor de necondiționat perfecțiunea, indicând implicarea unei persoane într-o lume ideală superioară Iar conștiința directă a exprimat de mult aceleași concepte sub denumirea de străduință neschimbătoare a oamenilor pentru ideal și de necoincidența constantă a idealului cu realitatea Rămânând pe baza unei analize pur filozofice, nu se poate merge mai departe de această definire a idealului ca cerință eternă Când se aplică sarcinilor vieții sociale, conținutul acestei cerințe poate fi dezvăluit pe deplin, ceea ce va trebui să facem înainte; dar nici în această expresie, idealul absolut nu poate pierde caracterul de cerere și de chemare, nu poate deveni un simbol al posesiunii și realizării În măsura în care filosofia socială urmărește să determine norma realizării istorice, ea nu are dreptul să depășească granițele fenomenelor și Formelor relative Nu trebuie să se transforme într-o escatologie religioasă, într-o doctrină a ultimelor lucruri care sunt gândite ca urmare a întreruperii istoriei Acel ideal de beatitudine absolută, pe care conștiința religioasă tânjește și care este prezentat ca o fuziune a relativului cu absolutul, ca perpetuarea omului în Dumnezeu, are în vedere viața de dincolo, ordinea supranaturală Fiind desăvârșirea aspirațiilor conștiinței religioase, toate aceste contemplații depășesc limitele filosofiei Încercările de a considera ordinea supranaturală ca normă pentru viața umană duc la respingerea relativului de dragul absolutului, la neglijarea operei istorice a omenirii Pentru conștiința religioasă, îmbătată de contemplarea fericirii absolute, totul pământesc, totul condiționat, totul se estompează, ea devine "înfundată sub bolțile întunecate ale prezentului* O astfel de dispoziție ar trebui să conducă în mod logic la respingerea întregii istorii și culturi omenești pământești, la respingerea însăși problematica idealului social ca normă pentru condițiile relative de viață Dar se mai întâmplă ca pe această cale de a lupta pentru supranatural și divinul vine la îndumnezeirea istoricului și a relativului: așa este soarta creștinismului medieval, prevestită clasic de fericitul Augustin Renunțarea la istorie în numele perfecțiunii absolute duce aici doar la faptul că istoricul este ridicat la absolut: biserica formată istoric și existentă în condiții istorice este declarată a fi o ordine divină realizată, împărăția lui Dumnezeu pe pământ În aceasta se manifestă un fel de concesiune față de relativ și condițional și, odată cu aceasta, nevoia de acțiune pe pământ, setea de influență asupra lumii Așa se explică situația aparent paradoxală conform căreia renunțarea la lume conduce biserica medievală la putere asupra lumii, iar puterea asupra lumii se încheie cu înrobirea bisericii lumii, intereselor, gândurilor și pasiunilor ei În locul unui astfel de compromis forțat între absolut și relativ, filosofia socială cere o combinare liberă a acestora în conceptul de progres istoric Dar acest lucru este posibil doar într-o astfel de vedere, când absolutul nu distruge relativul, când acesta din urmă este

considerată ca un pas necesar către absolut, având semnificaţie independentă atunci "bolţile întunecate ale prezentului" nu împovărează sufletul care tinde spre ideal, ci evocă în el nevoia de creativitate şi de luptă ·· · Pagina Huxley, Evoluție și etică P rusă trad , p Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Acum avem toate datele pentru a răspunde la întrebarea în ce măsură utopia etică a lui Spencer și, împreună cu ea, toate celelalte utopii de acest fel, care aduc înainte lumea de nezdruncinat a societății armonioase, sunt în concordanță cu doctrina evolutivă a Factorilor naturali ai vieții Întrebarea care trebuie pusă în acest caz poate fi exprimată astfel: în ce condiții, decurgând din legile evoluției biologice, s-ar putea păstra perfecțiunea pașnică a actului sexual armonios Dar merită să ne punem această întrebare pentru a vedea imediat că o asemenea sarcină presupune o asemenea putere a omului asupra condițiilor naturale ale vieții, care nu poate fi numită altfel decât atotputernicia rațiunii și a înțelegerii Într-adevăr, aici se impune o reglementare atât de planificată și riguroasă a cantității și calității nașterilor, în care să nu existe loc pentru întâmplare și evaziune; este necesară consolidarea conștientă a proprietăților moștenite; ceea ce se cere, în sfârșit, este reținerea la un anumit nivel a condițiilor externe de existență Dacă se presupune că progresul social poate ajunge într-o asemenea etapă în care nu vor mai exista ciocniri și lupte, când adaptarea omului la condițiile vieții sociale va deveni absolută, atunci față de aceasta ar trebui spus că o astfel de presupunere contrazice toate ideile noastre despre condițiile evoluției naturale A elimina complet lupta și a stabili un echilibru absolut înseamnă a opri cursul evoluției și, printr-un act al minții atotputernice, a face o pauză în curgerea naturală a naturii Din punct de vedere al condițiilor naturale, este imposibil să ne imaginăm o societate complet echilibrată și împăcată: o astfel de societate ar suferi imediat o slăbire treptată a calităților dobândite anterior Evoluția presupune o diferențiere și izolare constantă și, odată cu ea, competiție și rivalitate constantă Când diferențierea și competiția s-au terminat Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL PUBLIC se retrag, începe așa-numita evoluție regresivă, adică degenerare treptată Viața oscilează întotdeauna între evoluția progresivă și cea regresivă, dar nu cunoaște stări de armonie sau de oprire Ceea ce pare a fi o stare armonioasă, de fapt, ascunde în adâncul ei începutul unor noi procese într-o direcție sau alta, înainte sau înapoi, spre o viață nouă sau spre degenerare Pentru un echilibru constant și absolut, nu există loc pentru x) Dar ceea ce ne spune biologia în acest caz este pe deplin confirmat și de analiza datelor prezentate de sociologie Întrucât doctrinele sociologice se bazează pe teoria biologică a evoluției, putem repeta despre ele aceeași remarcă pe care am făcut-o mai sus cu privire la formularea problemei evoluționiste în darwinism: și aici, doctrina Factorilor Evoluției, adaptarea, tranziția dintr-o Formă în alta, iese în prim-plan, ceea ce, însă, nu epuizează în niciun caz întreaga gamă de idei evolutive Dar dacă unii istorici sociali sugerează că noțiunea de tranziție a Formelor sub influența adaptării societății la un mediu particular explică totul în evoluția socială), atunci aici se comite o greșeală, în care principalii teoreticieni ai transformismului biologic sunt nevinovati Darwin, Wallace, *) În literatura engleză, concluzii similare bazate pe date biologice sunt făcute de Kidd (Kidd, Social Evolution London Ch II, pp - ; cap III, pp - ; cap VII, pp - ; cap X, pp -) și Pearson (Gramatica științei Londra Cap I, §) Ambii scriitori se bazează pe binecunoscuta teorie a lui Weismann despre

intransferabilitatea proprietăților dobândite Dar aceleaşi rezultate pot fi obţinute independent de teoria controversată a lui Weismann, dacă se acordă atenţie condiţiilor de bază ale selecţiei naturale - Despre evoluţia regresivă, vezi studiul special Demoor, Massari et Vandervelde, L'évolution régressive en biologie et en sociologie Paris - Fenomenele evoluţiei regresive au fost semnalate de Romens încă din în Nature* vol IX (vezi referinţele lui Weismann în pamfletul său Die Allmacht der Naturzüchtung* lena S)) Vezi, de exemplu, Hartmann, Ueber historische Entwikelung Gotha § ï, S $; cp § : Entwikelung (traducere rusă § ï, p și §); Vipper, Eseuri despre teoria cunoașterii istorice M Pg pentru- Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Weisman, toți dau în mod egal motive să concluzioneze că adaptarea, în opinia lor, explică doar păstrarea adaptărilor care au apărut deja, și nu apariția lor inițială În spatele acțiunii vizibile a selecției naturale, se asumă în mod tacit acțiunea unor forțe creative mai originale *) Complexitatea incomparabil mai mare a fenomenelor sociale face analiza foarte dificilă: aici nu este atât de ușor să vedem limitele naturale ale teoriei adaptării Prin urmare, uneori se creează iluzia că adaptarea determină și explică totul în cursul dezvoltării istorice "Masele înaintează, mor, încă înaintează, încă mor, își schimbă direcția, deschid în sfârșit linia celei mai mici rezistențe, trec în colonizare, se aclimatizează într-o țară ocupată etc În același timp, de fiecare dată are loc o pierdere enormă de energia umană, în urma căreia, în cele din urmă, , iar rezultatul este adaptarea unui mic procent din toți aspiranții La fel ca în viața naturii, nu numai că nu există vedere, pregătire sistematică, economisire, economie de putere, ci dimpotrivă, se desfășoară un fel de incredibilă extravaganță, lux, grabă nervoasă, împrăștiere, exagerare, la fel și în relațiile umane") - așa este desenat tabloul evoluției sociale de teoreticianul noii școli Uneori, în această iluminare, ele reprezintă dezvoltarea celor mai mari fenomene ale spiritului uman - religie, moralitate, artă, știință Toate acestea sunt descrise ca produsul adaptărilor la condițiile externe Morala, de exemplu, este derivată din succesive *) Necesitatea unei astfel de presupuneri este resimțită în mod deosebit de acei biologi care încearcă să pătrundă mai adânc în procesele de bază ale evoluției Vezi de ex Weismann în Vorträge ilber Deszendenztheorie, unde cele mai importante concluzii despre plasma germinativă se bazează pe conjecturi despre forțele primare, despre biofori, despre "constelații" * etc) Weismann tinde chiar să recunoască un sâmbure de adevăr în vitalistul Reincke (S ; traducere rusă, p)) Vipper, nam cit , p Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL PUBLIC stratificări ale însuși procesul de dezvoltare, la începutul căruia nu a existat deloc Dar o asemenea înțelegere a evoluției conferă factorilor externi ai dezvoltării o putere cu adevărat miraculoasă: din nimic, sub influența mediului extern și prin experimente nesfârșite într-o direcție necunoscută, se construiește o lume frumoasă umană, se construiesc mari opere ale spiritului create, sunt făcute lucruri minunate Eu sunt descoperire și iluminare Dar nu înseamnă asta să accepti dezvoltarea tuturor din nimic? Până la urmă, însuși conceptul de evoluție ne devine de neînțeles dacă nu permitem existența unui "substrat care conține deja, cel puțin potențial, elemente din ceea ce se va dezvolta ulterior J) Biologii, cărora teoria adaptării le are un rol principal, acționează mult mai modest: ei declară deschis că selecția și adaptarea au loc pe fondul schimbărilor care apar independent de ele Factorii externi sunt considerați aici ca însoțitori constanti ai evoluției și nu ca singurii ei creatori O rezervă similară

trebuie făcută în raport cu schemele de mers ale sociologiei "O persoană bâjbâie mult timp, încearcă și estimează, se gândește la căile pe care i-au fost trimise produse sau au ajuns niște oameni periculoși sau necesari, inserează gânduri fantastice despre calea solară sau despre locația pe pământ a adevăratei credințe și întocmește un traseu /) - așa este descrisă dezvoltarea istorică în lumina ideii de adaptare Dar nu trebuie pierdut din vedere faptul că, în urma acestor estimări și considerații, aceste "gânduri fantastice despre calea solară și despre adevărata credință, sisteme puternice de cultură sunt create și nu sunt create din vidul absolut, ci din luptă pentru lumină, pentru progres, pentru ideal Omul bâjbâie bâjbâind, dar nu fără scop; el încearcă și păcălește) Cuvintele lui B A Kistyakovsky în articolul: "Categoria de necesitate și dreptate * Juri "Viața" , iunie, p â) Whipper, nam cit , p Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV se gândește la căi, dar face asta nu fără motiv și nici fără un plan de ghidare Pe măsură ce planurile și obiectivele se dezvoltă, ele devin mai complicate și cresc, dar de la început până la sfârșit sunt legate printr-o tradiție succesivă Adaptarea la un mediu dat este forțată nu numai de presiunea condițiilor externe, ci și de aspirațiile interne ale unei persoane Dorința de a arunca cu orice preț aceste eforturi interioare, de a depăși teleologia până la capăt și de a explica totul, de la adaptările externe și accidentale, în cele din urmă, face evoluția însăși de neînțeles La urma urmei, ideea de evoluție, dezvoltare este inevitabil combinată cu ideea unui substrat cunoscut de dezvoltare, care determină integritatea și continuitatea seriei în curs de dezvoltare Se dezvoltă ceva, nu nimic, și tocmai aceasta face posibilă trasarea unui fir continuu în momente separate de dezvoltare Dar continuitatea, integritatea și unitatea seriei în evoluție se referă nu numai la unitatea substratului, ci și la comunitatea de direcție, tendință, scop Trecerea de la o etapă la alta, schimbarea momentelor, transformarea Formelor sunt deja marcate de obicei de o singură schimbare a semnelor exterioare ale fenomenului; dar în viața socială, unde obiectele de studiu sunt compuse din grupe de fenomene, este imposibil să descoperi etapele evoluției în această combinație complexă de Fapte fără a le lumina cu unele tendințe și scopuri generale care relevă implicarea acestor Fapte într-un anumit grup) Aici putem face în sfârșit ultimul pas în elucidarea noastră a conceptului de evoluție La o analiză mai atentă, se dovedește că ideile atât ale biologilor, cât și ale sociologilor despre procesul evolutiv au nevoie de o completare semnificativă Am recunoscut acest lucru ca o limitare naturală a cercetării științifice atunci când biologi *) Mier Simniel, Probleme der Geschtsphilosophie III Aulim Leipzig SS - -Sigwart, Logic II Aufl Freiburg Bd II, SS - -Lappo-Danilevsky, Metodologia istoriei Emisiune I Sankt Petersburg pp - ; - Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL PUBLIC ele aduc în prim-plan fenomenele de transformism în evoluţie şi le pun în legătură în primul rând cu adaptarea şi selecţia Acestea sunt tocmai fenomenele care sunt cele mai susceptibile de observație externă Dar însăși esența concluziilor transformismului biologic, așa cum am văzut, arată că el explică doar latura exterioară a evoluției: răspunde întrebarea cum se păstrează schimbările utile care au apărut și se oprește aici Cu toate acestea, este evident că acest lucru nu rezolvă și nici măcar nu atinge întrebarea cum și din ce motive are loc însuși procesul de schimbare În ceea ce privește unul dintre cei mai noi filozofi evoluționisti, explică doar o latură a procesului vieții, autoconservarea, dar lasă la umbră și cealaltă latură, nu mai puțin importantă, autodezvoltarea Adaptarea ne dezvăluie

mai degrabă Funcția pasivă a vieții, dar odată cu aceasta trebuie pusă și Funcția Active O analiză a fenomenelor vieții relevă în ei nu doar o dorință de autoconservare, ca răspuns la influențele venite din exterior, ci și o dorință de autoafirmare, ca răspuns la impulsurile care vin din interior Însăși adaptarea la condițiile exterioare pe care o observăm în natură, în o mie de manifestări diferite și uimitoare, sugerează involuntar o putere creatoare extraordinară inerentă ființelor vii, inspirându-le să se lupte cu condițiile exterioare, să găsească noi căi, să ocolească cu pricepere pericolele și obstacolele Acest lucru afectează nu numai supunerea pasivă la circumstanțele externe, ci și rezistența activă la acestea Spiritul creator și transformator plutește peste întreaga natură și este întruchipat în ea la toate nivelurile, de la cel mai de jos la cel mai înalt Tocmai aceasta este ceea ce îi obligă pe cei mai recenti filosofi evoluţionişti să vorbească despre "evoluţie creativă", despre "efortul primar al vieţii" Aproape simultan Bergson în Franța și Stern în Germania I Biblioteca "Runivers" * P NOVGOROTSEV în scrieri care au atras imediat atenția asupra lor, au recunoscut că este necesară extinderea conceptului de evoluție care se dezvoltase în rândul biologilor și sociologilor sub influența darwinismului, introducând în el un moment de activitate și creativitate După cum Stern formulează foarte bine acest punct de vedere, "adaptarea poate determina formarea specifică a unei anumite Forme în infinitate de cazuri individuale, dar nu în sensul că face redundantă o străduință inițială de dezvoltare, ci în faptul că determină un anumită direcție a acestei inițiale aspirațiile mele* Alături de selecție și adaptare, ca condiții pentru autoconservarea speciilor, este necesară recunoașterea forței creatoare pentru autodezvoltare, pentru manifestarea forței interioare și a plinătății ființei *) Iar concluzia lui Bergson sună exact în același spirit: "nu contestăm deloc că adaptarea la mediu este o condiție necesară pentru evoluție Este prea evident că o specie dispare dacă nu se conformează condițiilor de existență care îi sunt date Dar una este să admitem că circumstanțele externe sunt forțe cu care evoluția trebuie să le ia în considerare, iar alta este să spui că ele sunt forțele călăuzitoare ale evoluției Această ultimă propoziție este punctul de vedere al mecanismului Cu siguranță exclude ipoteza unei străduințe inițiale, mă refer la o creștere interioară care duce viața prin forme din ce în ce mai complexe către destine din ce în ce mai înalte* și cu atât mai puțin explică mișcarea în sine O considerație foarte simplă explică această idee Pentru a face acest lucru, este suficient să acordați atenție *) William Stern, Person und Sache Í Bd S- Leipzig) Ibid S - Bergson, Evolution Creatrice Paris Huitième édition P in -Punctul de vedere corespunzător în sociologie este exprimat de Palant, Outline of Sociology Traducere ed A S Iascenko M Pg - Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL -JV nu pe Faptul de convieţuire într-una şi acele x * -· zone ale Formelor superioare alături de cele inferioare Numai acest fapt al existenței speciilor inferioare timp de multe secole după apariția celor superioare, și în aceleași condiții, arată că aceste condiții au permis destul de mult existența Formelor inferioare Dacă creativitatea naturii nu s-a oprit aici, ci a mers mai departe, atunci este evident nu pentru că a fost cerută de condițiile externe, ci pentru că a fost cauzată de forțele interne ale mișcării evolutive Este deosebit de semnificativ în noile sisteme de evoluționism faptul că principiul mișcării, dezvoltării, schimbării este adus aici în prim-plan și primește recunoaștere și explicație reală Astfel, ideea evolutivă ajunge pentru prima dată la

adevărata sa desăvârșire Niciunul dintre evoluționiști nu a exprimat mai bine decât Bergson acest concept de evoluție într-o formulă concisă și vie: evoluție creativă, évolution créatrice Evoluția este înțeleasă aici nu ca o simplă redistribuire a elementelor primare, așa cum este cazul lui Spencer în doctrina sa despre diferențierea însoțită de integrare; Prin dezvoltare evolutivă, Bergson și Stern înțeleg adevărata creativitate, crearea de noi Forme și noi fenomene Odată cu asta, dezvoltarea, schimbarea, creativitatea sunt recunoscute ca manifestare originală și imanentă a lumii "Această recunoaștere, conform remarcii corecte a lui S L Frank, conferă un caracter ontologic fundamental categoriei de schimbare sau de creare a ceva nou, și se rupe astfel de una dintre cele mai încăpățânate și tipice tendințe ale viziunii științifice dominante asupra lumii, tocmai cu un încercați să deduceți toate modificările schimbând din imuabilul "d) Astfel, teoria evoluționistă modernă întărește datele pe care le dezvăluie filosofia morală Dacă, S L Frank, Person and Thing, în colecția "Philosophy and Life" St Petersburg, P În acest articol, prezentând punctele de vedere ale lui William Stern, se poate găsi o descriere magistrală a noului evoluționism Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV plecând de la fundamentele conștiinței morale și analizând conceptul de ideal moral, am stabilit Formula aspirației morale infinite, apoi evoluționismul, bazat pe studiul proceselor vieții, ne conduce la același rezultat Sistemul de evoluție creativă, considerând variabilitatea drept principalul semn al ființei, exclude în mod fundamental ideea unei limite neschimbate și definitive a dezvoltării Opririle și pauzele vizibile ale creativității nu sunt altceva decât momente de tranziție Unii sociologi, precum Simmel și Palant, de exemplu, ajung la concluzia că lupta este un atribut necesar al dezvoltării sociale, iar pacea nu este scopul și esența vieții comunitare, ci doar unul dintre momentele acesteia baza de observații pe parcursul dezvoltării sociale, își găsește propria fundamentare și confirmare în filosofia evoluționismului Datele biologice, observațiile sociologice și concluziile filozofice duc deopotrivă la același rezultat Dar o asemenea coincidență de concluzii se datorează faptului că categoria evoluției a intrat cu putere în noua filozofie, care nu se afla în vechile construcții Dacă filosofia socială s-a bazat atât de mult timp pe ideea de armonie finală, atunci, printre altele, pentru că gândirea filozofică a fost mult timp prizoniera vederilor matematice și fizice Răspândirea ideilor transformismului biologic a contribuit, fără îndoială, la eliberarea filosofiei de vechile scheme și a determinat construirea celui mai nou evoluționism O reformă corespunzătoare trebuie realizată în domeniul filosofiei sociale {Va urma)· P Novgorodtsev *) Simmel, Sociologie Leipzig SS - (Eseu Vili: Die Selbsterhaltung der Groppe) și SS - (Eseu IV: Der Streit) -Palant, Eseu de sociologie Pagină - , - Kidd (Evoluția socială, Ch II, pp $ -) trage aceeași concluzie sociologică din datele biologice Biblioteca "Runivers" Eseu despre filosofia teoretică a lui G S Skovoroda ') "El vede o persoană perfect și își iubește inima, oricine își iubește gândurile"), spune Skovoroda Aceste cuvinte se potrivesc în mare măsură lui Skovoroda Dacă prin gândirea umană înțelegem nu activitatea febrilă a creierului, în care mii de imagini se repezi, incoerente și contradictorii, nu încălzite de sângele inimii, care nu dă roade și pier fără urmă, ci acea inimă care se apără ca un rezultat clar ca cristalul unei vieți întregi, atunci cu adevărat în gând vom găsi imaginea ideală a personalității sale și nu puteți vedea complet o persoană și nu-i puteți iubi inima fără să-i iubiți gândurile Gândul

lui Skovoroda este profund din inimă, adică vine din adâncul sufletului său și este mereu încălzit de suflarea vie a personalității sale "Omul este inima", spune Skovoroda "Abisul ascuns al gândurilor noastre și inima adâncă sunt una și aceeași") Prin urmare, studiind filosofia lui Skovoroda, nu pășim în niciun caz pe terenul silogisticii, divorțați de orice experiență vie Skovoroda este un oponent profund și principial al acelui gând impersonal, lipsit de culoare și fără sens, care este în acest mod astăzi Gândul lui se naște întotdeauna din experiența spirituală Skovoroda este un susținător neînfricat și original al metafizicii experimentale, care este în cel mai ostil mod oricărei școli, adică filozofia scolara Întreaga viață a lui Skovoroda este un experiment metafizic uriaș și profund interesant) Despre viața și personalitatea lui G S Skovoroda, vezi Vopr Phil Și PS , KN) Scrisoarea op G S Skovoroda, ed B^galya, I,) Scrisoarea a -a Lucrări, I, *) Narkiss Lucrări, II, Întrebări de filosofie, carte Dar Biblioteca "Runivers" V E R n iar filosofia lui nu este altceva decât înregistrarea logică a acestui experiment Putem fi critici la decorul acestui experiment, putem critica filosofia lui Skovoroda din punctul de vedere al exprimării insuficient adecvate a tuturor rezultatelor a ceea ce i s-a revelat și a ceea ce l-a obligat în mod logic propria experiență să facă Dar nu putem lua de la filozofia lui Skovoroda calitatea metafizică de documentar Dacă Schelling a spus în mod corect că "poezia este documentul filosofiei", atunci putem spune că Skovoroda în întregime, adică în viața lui, care a stat la baza viziunii sale despre lume, și în viziunea sa asupra lumii, care a fost revelația filozofică a vieții sale, există un document filosofic profund valoros și din acest punct de vedere încerc să interpretez filosofia lui în eseul următor Când vor să caracterizeze un poet, ei aleg nu acele poeme ale lui în care el este imitativ, și nu acelea dintre lucrurile lui în care le repetă pe altele și depinde de maeștri mai devreme sau mai puternici, ci acele poezii și acele lucruri în care el în mod creativ s-a realizat pe sine însuși, în care geniul său a găsit o expresie autentică și, în cel mai înalt sens, lipsită de artă O metodă similară trebuie aplicată fiecărui creator Pentru a afirma marele gând al unui filozof, este necesar să-și pună ideile creative în centrul prezentării și doar la periferie să noteze toate împrumuturile pe care le-a făcut și toate influențele pe care le-a experimentat Skovoroda, ca filosof, are nevoie în primul rând de o interpretare esențială, de un fel de expunere centrală, pentru că sursele care i-au alimentat gândirea filosofică ne sunt complet clare: le denumește constant Aceștia sunt Seneca, Epicur, Plutarh, Filon, Platon, Aristotel și, în general, gândirea eleno-romană, pe de o parte, marii filozofi din Părinții Bisericii: Dionisie Areopagitul, Sf Maxim Mărturisitorul, Augustin, Origen și Clement al Alexandriei, pe de altă parte Indiferent cât de mecanic combinăm învățăturile gânditorilor tocmai numiți, nu o vom obține niciodată pe Skovoroda Pentru a obține viziunea asupra lumii despre Skovoroda, trebuie să pornim cu siguranță de la Skovoroda însăși, ca centru și sursă de creație, și numai atunci vom putea aprecia "filozofia extrem de originală și remarcabil de unică a înțeleptului ucrainean Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA Prima trăsătură care caracterizează întreaga gândire a lui Skovoroda într-un mod fundamental este un antropologism profund și cuprinzător Pentru Skovoroda, cheia tuturor ghicitorilor vieții, atât cosmice, cât și divine, este omul, pentru că toate întrebările și toate secretele lumii sunt concentrate în om Fără a se dezvălui, o persoană nu poate înțelege nimic din mediul

înconjurător, dar s-a dezvăluit do konya, o persoană pătrunde în cele mai adânci secrete ale Universului Acest antropologism are un triplu sens: ontologic, epistemologic și moral-practic Omul este un microcosmos Universul este pe deplin prezent în el, real metafizic în el O persoană nu are de unde să iasă din ea însăși, pentru că totul real în el este închis metafizic, dar nu poate exista o ieșire reală în ireal Această idee străveche a omenirii nu primește nicio dezvoltare specială de la Skovoroda Pur și simplu o acceptă ca pe baza incontestabilă a filosofării sale "Cred și știu", îi spune el lui Kovalinsky, "că tot ce există în lumea mare există și în cea mică, iar ceea ce este posibil în lumea mică este posibil și în lumea mare, conform corespondenței lor și conform la unitatea atotîmplinirii spiritului împlinitor " Centrul de greutate pentru Skovoroda este transferat în următoarele două momente: epistemologic și moral și practic Are multe gânduri deosebite, remarcabile despre acest subiect Omul este un microcosmos Într-un astfel de caz, o persoană nu poate ști nimic decât prin ea însăși Cunoașterea "în general" este aceeași cu "generalii în general" a lui Tentetnikov Omul nu poate cunoaște în afara lui și s-a abstras de el însuși Însăși sarcina de a cunoaște inumanul este o sarcină complet absurdă și absurdă Toată cunoașterea în esență și în temelia ei este autocunoaștere "Dacă vrem să măsurăm cerul, pământul, mările, trebuie mai întâi să ne măsurăm cu Pavel cu propria noastră măsură Și dacă nu ne găsim măsurile, în noi, atunci cum putem măsura? Putem găsi o măsură fără să ne dăm seama că există măsuri? Putem măsura fără să vedem i) Op , I, $ * Biblioteca "Runivers" V E F N b teren? Putem vedea fără să-i vedem capul? Putem vedea capul și puterea lui fără a găsi și înțelege a noastră în noi înșine? Capul este cap, iar puterea se înțelege prin putere" a *) "Cine poate recunoaște planul în materialele spațioase pământești și cerești, agățate de simetria lor veșnică, dacă înainte nu l-ar putea vedea în trupul lor neînsemnat? Cu acest plan, totul pentru orice este creat sau pietruit împreună Și nimic nu poate rezista fără el El este un lanț și o frânghie pentru orice El este mâna dreaptă, degetul care conține tot praful și întinderea lui Dumnezeu, măsoară toată stricăciunea și cea mai neînsemnată compoziție a noastră Ce se poate răspândi mai larg decât gândurile? O inimă! Abisul tuturor apelor și cerurilor este larg! Cât de adânc ești! Îmbrățișezi și conține totul, dar nimic nu te poate ține" *) "Omul este un mic nămol și este atât de greu să-i cunoști puterea, cât de greu este să o găsești în mașina lumii" *) În plus "Este o singură muncă să te cunoști pe tine însuți și să-L înțelegi pe Dumnezeu Vezi, există un om adevărat și Dumnezeu" *) Astfel, autocunoașterea devine o problemă centrală pentru Skovoroda Cunoașterea de sine nu are doar o latură teoretico-cognitivă, ci și una moral-practică Cunoașterea de sine dezvăluie adevărul despre om (și prin urmare despre întreaga viață) că esența lui nu este în niciun caz epuizată de o latură intelectuală; esența unei persoane se află în inima lui, în voința sa, iar Skovoroda mărturisește cel mai hotărât voluntarism Nu a fi pentru cunoaștere, ci cunoaștere pentru a fi Omul cunoaște nu pentru a cunoaște intelectual, ci pentru a fi cu adevărat "Nu te-ai măsurat mai întâi, ca să fie util să cunoști măsura la alte făpturi" δ) "Inima ta este capul aparițiilor tale Și când capul, atunci tu însuți ești inima ta Dar dacă nu te apropii și nu te conectezi cu cel care este capul tău, atunci vei rămâne o umbră moartă și un cadavru") "Inima adâncă, cunoscută numai de Dumnezeu, nu este altceva COP , II,) Și, i) II,) I,) II, β) II, Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA există, ca și gândurile noastre,

un abis neîngrădit, pur și simplu, sufletul, adică adevărata ființă și esența reală și însăși esența și grăunta noastră și puterea în care constă numai viața și viața noastră, și fără ea suntem o umbră moartă Kohl deşertăciunea incomparabilă de a se pierde pe sine, chiar dacă cineva a luat stăpânire pe toate lumile copernicane "*) "Aruncă o umbră, grăbește-te la adevăr Lasă poveștile fizice bebelușilor fără dinți" *) "Nu caut să știu cum și când Moise a despărțit marea cu toiagul în lumea cea mare a șapte, în istorie, dar învăț cum, într-o lume mică, în inima mea, să despart amestecul de înclinații, coruptibil și imaculat natura și conduita voința mea neafundată în modul de viață a ființei) Iar cei care uită * sarea și a fi pentru Skovoroda sunt "unii care trăiesc fără centru, parcă ar pluti fără port") De aici rezultă inevitabil o atitudine critică față de orice fel de cunoaștere abstractă, divorțată de viață Acea cunoaștere, care nu crește valoarea vieții și nu ridică calitatea ființei, este o cunoaștere absurdă și inutilă În cea mai profundă negare a unor astfel de cunoștințe inutile, Skovoroda nu se oprește nici în fața științei O sută de ani mai târziu, ridicându-și protestul împotriva științei, Tolstoi nu a adăugat nimic de principiu la ceea ce spusese deja Skovoroda cu mult timp în urmă "În împrejurimi străine, suntem prea curioși, prudenți și perspicace: am măsurat marea, pământul, aerul, cerul și am tulburat pântecele pământului de dragul metalelor, am delimitat planetele, am căutat munți, râuri, orașe din luna, a găsit nenumărate lumi complete, construim mașini de neînțeles, adormim în abis, lăudăm și atragem aspirațiile apei, care zilnic trăiesc noi experiențe și imagini sălbatice Dumnezeul meu! Ce nu putem face! Ce nu putem! Dar durerea care, cu toate astea pare a fi ceva mare, lipsește Nu există nimeni al cărui nume nici măcar să nu-l putem spune: știm doar că ceva lipsește, dar nu înțelegem ce este Arată ca un bebeluș fără cuvinte: plânge doar, incapabil să știe sau să spună care este nevoia lui, simte doar supărare Acest suflet evident) Și, ! ·) II, ') Eu, *) P, Biblioteca "Runivers" V E R n nemulțumirea noastră, nu putem ghici că toate aceste științe nu pot satisface gândurile noastre? Abisul sufletului, vezi tu, nu este plin de ele Am devorat nenumărate sisteme circulante (ca pe ceasul cu clopot Ashinsky) cu planete și planete cu munți, mări și orașe, dar totuși flămând; nu se potolește, dar setea noastră se naște Matematică, medicină, fizică, mecanică, muzică, cu surorile noastre, cu cât le mâncăm mai din belșug, cu atât inimile ne arde mai mult de foame și de sete, iar amuțirea noastră grosolană nu poate ghici că toți sunt slujitori ai stăpânei lor și o coadă a lor cap, fără de care întreg tutorialul nu este valabil") Adevărata stăpână a științei este viața Dacă nu o servesc, nu sunt bune de nimic Nu viața pentru știință, ci știința pentru viață și nu doar pentru viață, ci pentru viața adevărată, spirituală, una care are valoare eternă și persistență metafizică - Ah, omule! exclamă Skovoroda într-o altă furtună "Dacă vestul însorit devine negru, profețim că mâine va străluci puternic, iar dacă estul devine roșu, astăzi va fi frig și vreme rea, spunem cu toții și așa se întâmplă Spune-mi, poate, dacă un locuitor din orașele locuite pe lună ar veni la noi pe globul nostru, n-ar fi el surprins de înțelepciunea noastră, văzând că semnele cerești sunt înțelese cu atâta pricepere, iar în acel moment nebunul nostru ar deveni alături el însuși când știa că în economia lumii noastre minuscule, ca într-un mic ceas londonez, suntem o prostie oarbă și niște drone perfecte, neobservând nimic și neglijând cel mai uimitor sistem dintre toate, sistemul micului nostru corp Spune-mi, poate, că nu am fi meritat de la oaspetele nostru numele unui matematician obtuz, care înțelege ferm

cercul, care înconjoară multe milioane de mile în jurul lui, dar într-un mic inel de aur nu poate simți aceeași forță și același gust? Sau ne-ar da acel scrib nebun, prin însăși dreptatea titlului, un titlu care să înțeleagă și să citească cuvinte și litere de arshini, iar astfel de Alfa și Omega scrise pe o bucată mică de hârtie sau pe o unghie sunt complet de neînțeles pentru l? Desigur, ne-aș numi vrăjitoare puroi, cine știe în ce mâncare este !) II, Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ G p TIGAI Fierbe în oalele altora, dar în propria ei casă este oarbă și neglijentă și flămândă Și Skovoroda indică în mod clar baza profundă a unei negații atât de ascuțite a lui "Nu hulesc științele și laud chiar ultimul meșteșug; singurul lucru demn de blasfemie este că, bazându-ne pe ele, neglijăm știința cea mai înaltă, căreia i se deschide ușa pentru fiecare vârstă, țară și articol, sex și vârstă pentru asta, că fericirea pentru toată lumea fără alegere este necesară, ceea ce , în afară de aceasta, nu se poate spune despre nicio știință *) Științele care au ieșit din ascultare față de stăpâna supremă aduc numai rău și chin "Ce nu este mai plin, mai neliniştit şi mai dăunător decât "inima-vector de nume, înarmată cu aceşti sclavi fără şeful lor? Ce nu îndrăznește să facă? Spiritul de nu sațietate se căsătorește, ținuta ajută la înclinație, ca o corabie sau o trăsură fără ispravnic, fără sfat, previziune și plăcere, flămând ca un câine, cu murmur înghițind pentru totdeauna praf și cenușă care pier) Servitoarele trebuie să se întoarcă la locul lor, iar adevărata stăpână la al ei Adevărata stăpână este școala de viață a filozofiei lui Hristos "În ea, rasa umană este învățată fericirea asemănătoare cu ea însăși și aceasta, adică catolică, adică știința naturală" *) Această știință este cu adevărat universală, nelimitată nici în timp, nici în spațiu "Idolii păgâni sau templele sunt și temple ale învățăturii și școlii lui Hristos: în ei și peste ele a fost scris cuvântul cel mai înțelept și cel mai binecuvântat: γνώθι σεαατον, nosce te ipsum") În urma marilor părinți ai Bisericii, care și-au alimentat gândul, creștinismul Skovoroda, adică înțelege știința sa catolică ca un fapt cosmic și de aceea, de exemplu, păgânul Platon pentru el este cel mai real și autentic văzător al lui Dumnezeu) Deci, nu multe științe private, adică "sclava" ar trebui să fie obiect de cult pentru omenire, iar doamna însăși este o știință unică și catolică, universală Învață autocunoașterea, iar în afara autocunoașterii pentru o persoană nu există nicio ieșire nici într-o relație teoretic-cognitivă, nici într-una moral-practică P,) P, ■ h) π, -) P, I, Ch II, Biblioteca "Runivers" c er și b Să vedem care este știința catolică din Skovoroda II - Înlocuind cultul științelor individuale și particulare cu slujirea unei științe catolice unice și regale sau, folosind o altă expresie a lui Skovoroda, "cea mai binecuvântată filozofie creștină", Skovoroda nu a fost în niciun caz limitată, așa cum au făcut mulți filozofi, la una redenumire, o înlocuire goală a unui termen cu altul Dimpotrivă, cu un nou nume, Skovoroda introduce un conținut complet nou, care este fundamental diferit de conținutul celui vechi Și acest nou conținut este în mare măsură creația creativă a lui Skovoroda însuși Spun "în mare măsură" pentru că în parte acest nou conținut pentru secolul al XVIII-lea este receptarea ideilor străvechi și patristice Dar chiar această primire, după zeci de secole, nu poate decât să fie recunoscută ca o operă de creație Toată inovația remarcabilă, revoluționară a lui Skovoroda poate fi caracterizată printr-o singură frază: El a returnat în mod deliberat o semnificație serioasă simbolului și a făcut din simbol una dintre categoriile centrale ale filosofării sale Cititorul atent în scrierile lui Skovoroda este cu adevărat uimit de abundența de

imagini, embleme, simboluri Dar este și mai izbitor că aceste imagini și simboluri nu sunt înșirate pe baza rațională a viziunii sale asupra lumii, ci au o semnificație complet independentă, independent de orice altceva, iar dacă există lapsus raționalist în viziunea sa asupra lumii, ele arată doar că După ce a început o inovație remarcabilă, Skovoroda nu a putut să o completeze singur și uneori a căzut din punctul său de vedere principal În general, însă, momentele rațiunii din el sunt subordonate principiului simbolic, și nu invers Prin aceasta el este fundamental diferit de D Bruno, cu care unii ar dori să-l aseamăne pe Skovoroda Haotică și lipsită de sensibilitate artistică, fantezia a copleșit cu imagini gândirea lui D Bruno, și de altfel și nu de altfel Dar toate imaginile lui D Bruno se învârt pe axa rațională Ele trebuie întotdeauna descifrate raționalist, traduse în limbajul rațiunii Fără traducere, ele nu au sens și nici adevăr De-

Pentru aceasta, pitorescul și înflorirea scrierilor lui Bruno sunt în esență retorice, adică fals metafizic Prin urmare, Spinoza este un pas înainte în comparație cu Bruno Mare parte din ceea ce Bruno nu știe să spună distinct și clar, Spinoza le spune într-o formă uimitor de pură La Skovoroda, ca și la Platon, limbajul simbolurilor are un sens autosuficient Nu poate fi tradus în nicio altă limbă Vorbește această limbă, nu pentru că nu cunoaște limbajul rațiunii, ci pentru că este imposibil să exprime ceea ce vrea să spună în altă limbă decât limba simbolurilor Și aceasta urmează cu o necesitate logică din punctul de vedere principal al lui Skovoroda, din antropologismul său Rațiunea operează cu limbajul schemelor și conceptelor Fiecare schemă și fiecare concept nu sunt concrete Distragând atenția de la acea impresie vie, plină de sunet și plin de culoare pe care o are o persoană din viața în experiența interioară, rațiunea stinge prin abstracție caracterul interior al impresiei și încearcă să-i găsească o expresie exterioară și o fixează într-un concept sau schemă Ca abstracție artificială, conceptul și schema sunt meonice și iluzorii, deoarece nu le corespunde nicio ființă, căci orice ființă poate fi dată numai în experiența interioară, întrucât ființa absolut exterioară, așa cum a arătat cu mult timp în urmă critica filozofică, este un concept absolut lipsit de sens Prin urmare, dacă vrem să interpretăm universul în termenii experienței interioare vii și concrete a omenirii - și acesta este punctul de vedere antropologic - trebuie să renunțăm la limbajul schematic al rațiunii Dacă schema, produsul analizei și abstracției, fragmentează și distorsionează integritatea experienței interioare, atunci simbolul, sintetic și concret în natura sa interioară, nu poate introduce nicio descompunere în experiența interioară Totalitatea și ambiguitatea experienței de viață trăiesc nedistorsionate în simbol și, prin urmare, simbolul este limbajul natural al oricărui "gând interior" care crește din experiența de viață concretă Pentru a interpreta antropologic întreaga lume, i e om si om, este necesar sa intelegem realist simbolul si sa dam un sens exclusiv, metafizic, limbajului interior \ imaginilor umane Acesta este motivul pentru care simbolismul este inevitabil asociat cu punctul de vedere antropologic Cuvintele deja citate ale lui Skovoroda capătă un nou sens: "Dacă vrem să măsurăm cerul, pământul și marea, trebuie, mai întâi, să ne măsurăm cu propria noastră măsură, Iar dacă nu ne găsim măsura în interiorul nostru, atunci cum o putem măsura?" *) Măsura prin care vrem să măsurăm "cerul și pământul", adică totalitatea experienței noastre exterioare trebuie să fie propria noastră măsură, luată din experiența noastră internă și nu mai poate fi relativă Căci nimic nu

poate fi măsurat cu certitudine printr-o măsură relativă Măsura
trebuie* să fie absolută intern, adică în sine închis, întreg Și
trebuie să fie în întregime al nostru, al nostru, adică prin și prin,
accesibil experienței noastre interioare în toate părțile sale Dar
acesta va fi un simbol "Adevărul, pentru ochii ascuțiți ai
înțelepților, nu a ieșit ca un bobblehead ca și pentru mințile
ticăloase, ci limpede, ca într-o oglindă, părea, iar ei, văzând
imaginea lui viu vie, l-au asemănat cu diverse figuri perisabile
Niciuna dintre culori nu explică trandafirul, crinul, narcisa atât de
viu, întrucât formează frumos adevărul invizibil al lui Dumnezeu, umbra
imaginilor cerești și pământești De aici s-au născut hierogliyphica,
emblemata, symbola ") Într-un simbol nu există nici interior, nici
extern, există un întreg Dacă toată chestia asta decade, dacă
exteriorul începe să se separe de interior și să-l preia, atunci se
obține un mare declin, pe care Skovoroda îl marchează în religiile
antice Sfinx "înseamnă legătură sau nod Ghicirea acestui ciudat
ascundea aceeași putere: cunoaște-te pe tine însuți A nu dezlega acest
nod a fost o moarte dureroasă, uciderea sufletului, privarea lumii
Pentru aceasta, egiptenii acestui ciudat de statuie au fost așezați de-
a lungul străzilor, astfel încât, asemenea numeroaselor oglinzi care
cad în ochi, această cunoaștere necesară, care ascunde nodul, să fie
adusă în memorie Descendenții lor nu erau așa Capul înțelepciunii le-a
fost luat, partea curată a închinării a căzut, au rămas doar artele, cu
magie fizică și superstiție Monumentul, beat de cele mai utile sfaturi
pentru toată lumea, s-a transformat într-un idol, având gură și
nevorbind, ci doar împodobind străzile și parcă s-a născut un izvor
într-o băltoacă ") Acest gând despre IS-'O-) II,) II, și, i

Skovoroda exprimă și mai puternic întunecarea și deformarea eristică a
simbolului într-un alt loc "Principiul divin în diferite secole a fost
înfățișat de diferite popoare cu figuri, monumente Dar ticăloșia,
văzând figurile sculptate sau pictate în locuri de cinste și
nepătrunzând în bogo-chtengele formate în secret de ele, s-a apucat de
un baldachin neînsemnat de imagini și s-a scufundat în el "Viața
trăiește atunci când gândul nostru, iubind adevărul, adoră să-și urmeze
cărările și, întâlnindu-i privirea, triumfă și se bucură de această
lumină de neoprit" *) Toată creația este volubilă și înșelătoare, dar
este un câmp al urmelor lui Dumnezeu și, pătrunzând în ceea ce formează
în secret aceste urme, gândul ajunge la adevăr "Casa cu șapte stâlpi a
înțelepciunii lui Dumnezeu, este de netăgăduit că pe străzile noastre
iar printre cărările noastre, ca o scară fixă, stă pe pământ, dar pe
marginile înalte și pe crestele cele mai ascuțite și pe munții muntilor
se odihnește ") Simbolul care dezvăluie adevărul gândurilor luminează
gândul ca cu o privire vie a adevărului însuși, iar gândul însuși
devine un ochi viu care vede al doilea ochi universal frumos "Orice
gând este ticălos, ca un șarpe, care se târăște de-a lungul pământului,
dar există în el un ochi de porumbel, care privește deasupra apelor
potopului la frumoasa ipostază a adevărului") Gândul că "nu se
odihnește niciodată", care "își continuă aspirația zburătoare la fel de
fulgerătoare prin veșnicii nelimitate, milioane de infinit", gândul,
întâlnind cu ochiul său de porumbel cu ochiul adevărului divin, "se
înălță spre natura cea mai înaltă, stăpânitoare, spre începutul ei
natal și fără început, pentru ca prin strălucirea ei și focul vederii
ascunse, curățindu-te de pământul trupesc și de trupul pământesc, și
aceasta, adică intri în odihna lui Dumnezeu, curățește-te de orice
stricăciune, fă o aspiraţie complet liberă şi mişcare nestingherită,

zburând din substanţa corporală a graniţelor ъ spre libertatea spiritului'") Această odihnă a lui Dumnezeu, Sabatul etern al spiritului, Skovoroda o numește "un simbol al simbolurilor") Dar pentru a scăpa de schemele minții noastre carnale și toate) Șarpele Israelian Manuscris Rom Muzeu, pagina) I, LXXXIII) P,) P,) Și, c) Icoana lui Alcivios Manuscris rumianți Muzeu, pagina Biblioteca "Runivers" V E R n nu este atât de ușor să te complați în adevărul înțelegerii simbolice a lumii "Viața noastră trupească este începutul și izvorul gândului trupesc, se târăște pe pământ, dorește ca trupul să ne observe călcâiul murdar, ne protejează ochiul inimii, sfaturile noastre Dar cine va șterge capul șarpele pentru noi? Cine va scoate ochiul mincinos care se uită în noapte? Pe cine vom distruge carnea? Unde o străpunge Fineas pe desfrânată? Unde ești la sabia Ieremia, care devastează pământul? Ca să vezi totul în simboluri, ai nevoie de un "ochi adevărat", ai nevoie de el ca "să poți vedea adevărul în gol Și vechiul tău ochi nu este bun Ochiul tău gol se uită la tot ce se află în pustie " *), iar cel care vede doar latura fenomenală a lucrurilor, care este angajat doar în aparențe, Skovoroda îl numește un idolatru și un păgân necredincios A filozofa despre corupție și mintea cărnii înseamnă pentru Skovoroda "a fi chinuit de o legiune de demoni") Dar ocolind "forța formată în secret și agățandu-se de o singură aparență, o persoană nu este doar atrasă în înșelăciune cu mintea sa, ci se transformă și însuși într-o minciună" "Și la ce te gândești, acolo este inima ta goală Consideră că laxitatea carnală este puternică și importantă Rămânând în această părere falsă, devine în sine un pustiu" *) Într-un dialog, atingând vechii atenieni și spunând că Socrate a fost un adevărat înțelept și un mentor înțelept, Skovoroda spune următoarele cuvinte tăioase: m a devenit târât și înghesuit cu turme de porci Aceste turme erau o adunare de maimuțe filozofice, care, în afară de o mască spectaculoasă (înțelegeți pelerina și barba filozofice), nu aveau nimic din esența adevăratei înțelepciuni Aceste corupții au stricat însăși temelia societății ateniene "În inimile lor domnea o singură natură coruptibilă Au căscat la mașina lumească, dar au văzut doar lut pe ea Au măsurat-o pe Glinka, au protejat-o pe Glinka, au numit-o pe Glinka o creatură, așa cum un privitor neexperimentat se uită la o poză, aruncându-și) II,) II,) П,) П,) I, Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA o privire de pădure într-un noroi colorat, dar nu mintea cuiva într-o imagine imaterială a unui desen care poartă vopsea sau ca un analfabet care a fixat un ochi perisabil în hârtie și în cerneala literelor, dar nu mintea pentru a înțelege puterea ascuns sub litere Cu ei, un singur lucru era adevărat, care putea fi simțit Un lucru care era cu siguranță tangibil la ei era natura sau fizica, fizica era filozofia și tot ceea ce era intangibil era fantezie goală, minciuni fără valoare, prostii, prostii, superstiție și nesemnificație "X) Aceste cuvinte au un caracter universal Ele se referă nu numai la atenienii din vremea apostolului Pavel, ci și la toți cei care au uitat "firea dominantă" și s-au agățat de "firea cenușie" *) Idolatria științei, care s-a răspândit atât de mult în ultimele secole, găsește în aceste cuvinte o critică fundamentală și profundă Știința măsoară și lut, consideră lutul, iar idolatrii științei consideră că acest lut măsurat și calculat este o ființă Dar pentru Skovoroda, "natura de lut este un idol, adică aparențe și un singur neant, întuneric și umbră", doar printr-o forță formată în secret, "mărturisind o natură vie cu Cuvântul ei nepieritor care a creat veacurile") Este extrem de important ca gândirea filozofică rusă, care are primul său reprezentant major la

Skovorod, a luat această poziție remarcabilă cu atâta fermitate Noua filozofie europeană, începând cu D Bruno, totul "intern" în viziunea asupra lumii din timpurile antice și medievale se transformă în "extern" D Bruno răsucește infinitul interior al cerurilor medievale în infinitul malefic extern al spațiilor lumii Raționalismul noii Europe urâte transformă infinititatea interioară și întreagă medievală a spiritului uman într-un parțial și detașat de om, și deci extern unei persoane vii, infinitatea unei singure rațiuni și, în cele din urmă, doar rațională goală și moartă forme Skovoroda adoptă cu hotărâre punctul de vedere opus: el acordă toată valoare doar "internului" și devalorizează absolut totul "extern" istoric) II, I b) II, I b a) II, Biblioteca "Runivers" V E R n dislocarea gândirii care caracterizează trecerea de la Evul Mediu la noul timp, Skovoroda încearcă să o corecteze, cel puțin face o încercare remarcabilă în această direcție Toată gândirea rusă ulterioară, în toți reprezentanții săi creatori majori, rămâne fidelă acestei soluții "fundamentale" a lui Skovoroda Tyutchev, cu forță elementară, pune bazele unei viziuni simbolico-filosofice asupra lumii Kirevskii și Hhomyakov, criticând aspru hegelianismul, culmea raționalismului, adică a gândirii externe a Europei, urmăresc cu insistență punctul de vedere intern, iar în scrierile lui Homiakov despre Biserică acest punct de vedere primește o formulare uimitor de puternică și clară Toate creațiile lui Dostoievski sunt impregnate de un unchi pasionat și altruist / d / yutly shml * Tolstoi, în numele acestui punct de vedere interior, ridică marele său protest împotriva idolatriei științifice și împotriva iubitului descendent al raționalismului - civilizația materială externă Solovyov unește aproape toate curentele de gândire rusă în învățătura sa centrală și absolut interioară despre feminitatea eternă Ceea ce a început de rătăcitorul fără adăpost Skovoroda nu este doar viu, ci și tânăr și tânăr în zilele noastre Temele filozofiei lui Skovoroda sunt și ele de o importanță capitală pentru noi, aproape o sută cincizeci de ani mai târziu Skovoroda, în căutările sale, a dat peste comori care nu au supraviețuit până astăzi Și această comoară constă în faptul că din nou, după multe secole de uitare, Skovoroda a dat simbolului o semnificație metafizică și filosofică serioasă, că și-a construit întreaga viziune asupra lumii pe un principiu simbolic, adică intern, semnificativ, uman, respingând hotărât principiul schematismului raționalist, adică un punct de vedere extern, non-uman, care se estompează în abstracții fără aer și nedefinite III Faptul că simbolul a jucat în perspectiva lui Skovoroda deloc un rol întâmplător și nu a ocupat un loc secundar, ci un loc central, arată faptul remarcabil că perspectiva) Despre V Solovyov, ca filozof al feminității eterne, vezi articolul meu: Gnoseologia lui V Solovyov, în prima colecție de "Căi" Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA Tigăile din fundația lor sunt simbolice și sunt în întregime de natură internă Dacă raționalismul se ocupă cu întrebări despre nemurirea sufletului, despre dovada existenței lui Dumnezeu, despre fundamentarea a priori a posibilității cunoașterii științifice naturale, iar unii dintre raționaliști rezolvă aceste întrebări în sens pozitiv - dogmatic, alții în sens negativ - sceptici, alții în sens restrictiv - critic, apoi Skovoroda, ieșind din drumuri bătute, își pune cu totul alt fel de întrebări, care apar logic din punctul său de vedere principal, interior Dacă antropologismul, așa cum am arătat mai sus, urmează în mod logic inevitabilitatea și semnificația categoriei de simbol, atunci inevitabilitatea întrebării despre Biblie decurge din simbolism cu aceeași inevitabilitate Nu este nimic accidental sau

arbitrar în asta Dacă Biblia devine una dintre temele centrale în filosofia lui Skovoroda, atunci aceasta are propria ei regularitate logică internă Fiecare religie este un ciclu închis de simboluri de o anumită ordine și calitate Un ciclu poate fi ostil altuia, iar un sistem de simboluri poate fi mai plictisitor, mai primitiv și mai particular decât altul Când simbolurile private și primitive sunt înlocuite cu unele universale și atotcuprinzătoare, atunci vechiul nu este doar înlocuit, ci și anulat Aceasta are ca rezultat o calificare a unui nivel inferior, transcendent, și orice cădere în el este deja un păcat, un rău De aici, în chiar tărâmul simbolurilor, urmează o luptă amară Un simbol luptă, o ierarhie de imagini, cu alta Niciun istoric al religiei nu poate nega că Biblia este cel mai mare și cel mai complet rod al luptei de secole a simbolurilor Include elemente ale celor mai diverse religii primitive Toate canalele separate ale celor mai numeroase religii curg în ea, - în același timp, Biblia este una și întreg în design ca o operă de artă Ea începe cu crearea lumii, continuă cu răscumpărarea, se termină cu transfigurarea și Judecata Acestea din punct de vedere al calității, puterii, inspirației, sistemul simbolurilor biblice ocupă un loc atât de imens și indiscutabil în conștiința istorică a omenirii, încât cel care a pornit cu hotărâre pe calea simbolismului nu poate să-l ocolească și să nu dea socoteală despre ea Biblioteca "Runivers" V E R n gândire volitivă De aici pentru antropologism necesitatea interioară a problemei Bibliei Atitudinea lui Skovoroda față de Biblie este atât de vie, personală, reverențioasă, iubitoare și exclusivistă, Biblia este atât de centrală pentru conștiința filosofică a lui Skfvoroda, încât este imposibil să explicăm această atitudine doar prin influența Părinților Bisericii Skovoroda aduce Bibliei o notă personală atât de pasională încât, evident, necesitatea interioară a problemei Bibliei a fost simțită de el în cel mai profund mod și a fost realizată de el cu bucurie inițială creativă El este atras de Biblie de "puterea secretă și manie") "Am început să citesc Biblia, spune el, la aproximativ treizeci de ani de la nașterea mea, dar această carte cea mai frumoasă pentru mine, mi-a cucerit toate amantele, stingându-mi lungul meu -termină foamea și setea cu apă și pâine, cea mai dulce miere și fagure din adevărul și adevărul lui Dumnezeu, și simt o natură specială pentru ea Am fugit, am fugit si am fugit, pentru conducerea Domnului meu, toate cele lumesti, obstacole si pofte trupesti, ca sa ma pot bucura linistit, in cea mai curata imbratisare a celor mai rosii, mai mult decat toate fiicele oamenilor , această fiică a lui Dumnezeu Nu pot fi niciodată surprins suficient de înțelepciune profetică Cele mai inutile subtilități din ea mi se par foarte importante Așa crede mereu cel care s-a îndrăgostit Care a fost izolarea mea profundă și părăsită, cu atât mai fericită este conviețuirea mea cu acest iubit în soții și cu soarta acestui Domn sunt mulțumit Mi s-a născut un gen masculin, un bărbat perfect și adevărat, nu mor fără copii "*) Ce este Biblia pentru Skovoroda? El dedică trei lucrări speciale elucidării acestei probleme: "Soția lui Lot" "Potopul șarpelui", "Șarpele israelian" (toate aceste lucrări nu au fost publicate, cu excepția unui fragment din "Șarpele israelian"), ca să nu mai vorbim de faptul că în alte lucrări și în scrisori Skovoroda în mod repetat revine la întrebarea Bibliei Toți cei născuți sunt în această lume orb sau luminat Nu este frumosul templu al Înțelepciunii lui Dumnezeu lumea !) Sonin P dar) Sonin II, ii Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA asta? Esența sunt trei lumi, prima este lumea universală și cea rezidentă, în care trăiește tot ceea ce se naște Aceasta este alcătuită

din nenumărate lumi și este lumea mare Celelalte două sunt lumi private și mici Primul microcosmos, cu alte cuvinte, mirpk sau om A doua lume este simbolică, cu alte cuvinte, Biblia În lumea conacului, soarele este ochiul lui, iar ochiul este soarele Și din moment ce soarele este capul, atunci nu este de mirare că o persoană este numită microcosmos, adică o lume mică Și Biblia este o lume simbolică, pentru că conține figuri de creaturi cerești, pământești și interlope, astfel încât acestea sunt monumente care ne conduc gândurile la conceptul de natură veșnică, ascunsă în perisabil ca un desen în culorile ei" x) Toate cele trei lumi constau din două, una și aceleași naturi constitutive, numite materie și formă Aceste forme la Platon se numesc Idei, cu alte cuvinte, viziuni, tipuri, imagini Ele sunt lumile primordiale, frânghii secrete care nu sunt făcute de mână, baldachin trecător sau care conțin materie În lumile mari și mici, aspectul material te face să conștientizezi formele sau imaginile eterne ascunse în ele În mod similar, în lumea simbolică și biblică, colecția de creaturi constituie materie Dar natura lui Dumnezeu, pe unde duce făptura cu semnul ei, este o formă" * * *) Deci, de exemplu, "figura solară este materie sau umbră, dar deoarece înseamnă unul care și-a pus satul în soare, atunci în mijlocul acestui * fel al doilea gând este formă și spirit, ca al doilea soare din soare Precum din două flori sunt două parfumuri, tot așa din două naturi sunt două gânduri și două inimi, pieritoare și nepieritoare, curate și necurate, moarte și vii Cele șapte zile ale creației sunt cei șapte sori În fiecare soare există un măr și un al doilea soare frumos Acești sori din baldachinul lor strălucesc cu lumina Veșniciei, la fel cum uleiul aprins strălucește din lămpile sale Soarele este templul și odaia celor veșnici, iar în cămăruțe cămările și odăile cele veșnice sunt numite și cele șapte , iar în Zaharia cei șapte dintre ochi Acești ochi orbi și ghicitori, așezați pe heruvimi, se deschid când din interiorul ochilor lor veșnici, ca de la soarele soarelui, învierea nepieritoare a luminii) Șarpele de inundație Ruk Rom Muzeul nr , p) Ibid pagina s) Ibid pagina Întrebări de filosofie, carte Dar Biblioteca "Runivers" V E R n ■volumul începe să strălucească) Astfel, soarele este simbolul central în Biblie Este "αρχίτυπος, cu alte cuvinte, figura inițială și principală Iar copiile și figurile vice sunt nenumărate, împlinind întreaga Biblie O astfel de figură se numește αντίτυπο; (prototip, vice-imagine), cu alte cuvinte, în locul figurii principale se pune una diferită Dar toate, parcă spre sursa lor, curg către soare Astfel de figuri vici sunt, de exemplu, temnițele și Iosif, Korobochka și Moise, o iesle și un prunc, carne și Hristos Cea mai roșie dintre toate este figura soarelui Ea este prima binecuvântată şi sfinţită în odihna lui Dumnezeu^ *) "Și ochii lui David sunt țărână care dispare, dar zidul de ykh se ridică acolo, astfel încât, dispărând, se va transforma într-un copac veșnic, într-o a doua minte și în Cuvântul dătător de viață al lui Dumnezeu") Muntele, piatra, camerele de sâmbătă simbolizează un lucru: "Aceasta este capitala Sionului, chiar și acolo este Mamă pentru noi toți, strigând tuturor: acolo vă voi da sfârcurile mele") "În această sală, cu misterul și parfumul nemuririi, respiră cina și siguranța lui Toma În această încăpere a devenit vântul și zgomotul din aripile celor paraclitice În acest templu, revărsarea de limbi ciudate și împlinirea speranței "Iată un număr mic de heruvimi care înconjoară pe Domnul Slavei Nu cumva vântul îți sufla în urechi și zgomotul aripilor de vultur care poartă Femeia Apocalipsă cu Fiul ei frumos! Krila argintie Este ținută sus! Și ea dorește în munții sfinților să se ascundă de șarpele care urmărește "și zboară, și voi face" O, mamă curată! Mireasa

nu este mireasă " Aceasta este "primăvara înflorită, vara veșnică, duminică pentru toată lumea, iluminare și iluminare" δ) ; Astfel, al doilea soare, a doua Minte, privind cu un ochi divin de sub toate imaginile și prototipurile Bibliei, este "lumina nepieritoare a învierii", "izvorul purtător de flori", "aripile argintii ale soției Apocalipsei" " Dar pentru a ajunge la a doua Minte a Bibliei, trebuie să o disprețuiești pe prima, pentru a vedea al doilea soare în soare, trebuie să folosești sabia lui Ieremia *) Ibid pagina) Ibid pagina) Ibid pagina ') Ibid pagina) Ibid p Biblioteca "Runiverse" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA eternitate, materie din formă, poveste fenomenală materială din idei divine și existente "Șarpele este viclean și se înfășoară în inele, încât nu se vede unde se târăște, dacă nu-i observi capul Deci eternitatea este peste tot și nicăieri, pentru că nu se vede, închizându-și postul Ca ea și știința ei Mai mult decât atât, circumvoluțiile și inelele sale sunt Icoanele eternității și sulurile misterioasei științe divine În plus, are un ochi ager: după cum se vede din numele său Acest cuvânt elen δέρζω înseamnă în vedere; δραχώ înseamnă că voi vedea; δραχών capabil să vadă înainte, cu alte cuvinte, Perspicazul "Șarpe, răsucindu-se în inele, aruncă o mulțime de simboluri biblice și oricine se uită la latura perisabilă a acestor simboluri cade în cea mai mare minciună și invers, cea mai mare și mai adâncă adevărurile sunt dezvăluite în sulurile misterioase ale simbolurilor biblice pentru cine le privește cu ochiul de porumbel al celei de-a doua Minți Cuvintele lui Skovoroda despre "minciunile biblice" sunt cu adevărat îndrăznețe și minunate, mai ales dacă îți amintești că le-a vorbit despre "Mireasa lui iubită" "Să fie lumină! De unde a venit această lumină, când toți luminile cerești au apărut în ziua a patra? Și cum poate fi o zi fără soare? Natura fericită este permanentă Tot ceea ce este acum, atunci întotdeauna nu este suficient Asemenea prostii eructă toată săptămâna De parcă ar fi un spectator al acestui teatru miraculos universal și de parcă ar fi fost nevoie să știm mai întâi dacă s-a născut o floare sau o ciupercă? În cele din urmă, cu cea mai grosolană nebunie, el a capturat toată această fabrică a lui Dumnezeu: "depărtați-vă de toate faptele voastre" Ca obosit Nu mai puteam crea nimic! Și atunci am avea lei fără coadă, broaște țestoase înaripate, yabednik iubitor de adevăr, sâni înțelepți, perpetuum mobile și piatra filosofală Acest defăimător îți va șopti, porumbelul meu, că Dumnezeu plânge, se înfurie, doarme și se pocăiește Apoi va spune că oamenii sunt transformați în stâlpi de sare, urcă pe planete, călătoresc în scaune cu rotile de-a lungul fundului mării și prin aer Soarele, de parcă trăsura s-ar opri Munții dansează ca oile, râurile își stropesc mâinile, lupii se împrietenesc cu oile etc , etc Vezi că șarpele se târăște de-a lungul unei minciuni, eructând o minciună Nu-l cunoaste nici sufletul meu Doamne prin credinta, el este superstitios in *) Ibid pagina * Biblioteca "Runivers" c e p și b prinde secrete " Unii, loviți de acest loc, considerau Skovoroda ca un negător ascuțit al Bibliei în spiritul secolului al XVIII-lea Doamna Efimenko îl numește pur sang raționalist Dar aceasta este, desigur, o neînțelegere Neînțelegerea este destul de tristă, pentru că arată cât de puține știm despre istoria creștinismului Așa-numita "metodă alegorică" a înflorit de secole în școala alexandrină și apoi a intrat prin Dionisie Areopagitul, Sf Maxim Mărturisitorul și Ioan Damaschinul ca element integrant în înțelegerea ortodoxă a Bibliei La Origen, de exemplu, despre minciuna șarpelui, putem găsi locuri nu mai puțin ascuțite decât cele de mai sus Dar admiratorii și ucenicii lui Origen au fost, fără îndoială, părinți ai bisericii ortodoxe precum Sf Grigori

Nyssky Nota negativă în raport cu Biblia nu îl apropie pe Skovoroda nici de critica științifico-raționalistă a protestantismului, nici de critica moral-raționalistă a lui Tolstoi Un abis o desparte pe Skovoroda de ambele: savanții protestanți și Tolstoi critică Biblia, stând pe baza raționalismului și, prin urmare, crezând în schemă ca în transmiterea adevărată și documentară a adevărului esențial Respingând în principiu schema ca categorie de "aspect" abstract, Skovoroda, în întregul sens al vederilor sale, se poate raporta la simbol doar în mod realist, adică simbolul său este un instrument de cunoaștere a ființei interioare, în care, după Platon, el distinge realul de cel și mai real, simplu ov din όντως ον realia de realiora El nu își propune în niciun caz să reducă întreaga plinătate a adevărului biblic la experiența schematică, de fotoliu, de mijloc și de zi cu zi a unui profesor german, așa cum nu se gândește să măsoare Biblia după criteriul meschin al moralismului raționalist și fără sânge al lui Tolstoi Atât metafizica, cât și morala Skovoroda sunt mistice și cosmice și, prin urmare, spiritismul său în înțelegerea Bibliei, fiind unilateral și suferind de o anumită părtinire raționalistă, este în esență supra-raționalist În Skovoroda există laturi slabe ale platonismului, dar el este complet eliberat de orice fel ((iluminism ^ Hotărârea secolului al XVIII-lea asupra Bibliei pentru Skovoroda "judecata impudentă" *) Și) Ibid pagina) Ibid pagina Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA când Sufletul care participă la dialogul "Potopul șarpelui" începe să facă ecou Spiritul, care a rostit tirada ascuțită tocmai citată, Spiritul o oprește energic: "tsss, tsss cyss! Liniște, liniște, jumătatea spatelui meu! Nu te grăbi! Mama care a născut un fiu îndrăzneț plânge Și, după ce a spus despre fatalitatea judecăților insolente, Duhul continuă: "O, suflete al meu, ferește-te de judecată cu obrăznicie, judecă în mod periculos judecata lui Dumnezeu Știți ce este Biblia? La urma urmei, ea este cea veche Σφίγξ, Leo-Fecioara sau Leo-Fecioara Buzele înțelepților, ca niște cuie băgate, merg primejdios pe lângă ele, suflete") Dacă Skovoroda greșește în detalii, atunci nu în principal, nu în principiile de bază El indică clar că pentru a înțelege Biblia nu este suficientă dorința de a înțelege, este nevoie de mai mulți conducători: de a moraliza, de altfel, la credință, fără de care nici virtutea nu este virtute acestea sunt esența: Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigore de Nazianz, Ambrozie, Ieronim, Papa Grigore cel Mare și altele asemenea Acest lucru ar putea spune cu Pavel: noi suntem mințile imamilor lui Hristos Și "atunci când te apropii de acei scriitori cerești, trebuie să iei pastilele de curățare și toate părerile vechi inspirate dintr-o societate proastă, așa că vomită, căci Israel nu a luat nimic din Ierihonul care urlă"), Există două laturi în Biblie: pieritoare și veșnică, materie și formă Dar prin aceea că este remarcabil și unic, că toată decăderea ei pătrunde în eternitate și întreaga sa materie este plină de idei divine "Biblia este o minciună și revolta lui Dumnezeu, nu în a ne învăța minciuna, ci doar într-o minciună întipărită urme și căi, mintea târâtoare ducând la cel mai înalt adevăr" j) "Adevărul care apare în fața figurilor sale, parcă călare pe ele Iar ei, ridicându-se în mintea subtilă a Divinului, par să iasă de pe pământ și să ajungă la începutul lor cu Iordanul, pachete) Ibid pagina) Ibid pagina i) Soția lui Lot Ruk Rom Muzeul, nr p $) Ibid pagina) Icoana lui Alcibiade Ruk Rom Muzeul nr , p Biblioteca "Runivers" V E R n ei cad ca frunzele după fructe la fostul lor loc de stricăciune") Biblia este astfel "câmpul urmelor lui Dumnezeu" Fiecare urmă într-un simbol Simbolurile, agățate una după alta, înalță mintea

noastră târâtoare la plinătatea Adevărului Divin Ele deschid în mintea noastră practică aspră o a doua minte, subtilă, contemplativă, înaripată, privind cu ochiul limpede și strălucitor al unui porumbel Prin urmare, Biblia este un copac veșnic verde, roditor Și fructele acestui copac sunt simboluri care formează secrete Când mintea umană, după ce s-a apropiat de un copac, smulge fructul copt al adevărului divin, "frunza" care înconjoară fructul, "tocmai cade înapoi în fostul său loc de putregai" IV Acum putem înțelege corect a doua întrebare centrală a filozofiei lui Skovoroda: autocunoașterea Cu toate acestea, pentru Skovoroda aceasta nu este o secundă, nu alta, ci aceeași întrebare Skovoroda îi scrie preotului Pravitsky: Vino, prietene, Hrisostom vorbește despre faptul că omul este sfârșitul și centrul și limanul întregii Biblii Între biblicalism și antropologismul lui Skovoroda a existat cea mai strânsă legătură inseparabilă Începutul și sfârșitul Bibliei este omul Dar ce fel de persoană? Un om empiric? Acea persoană ticăloasă pe care antropologismul lui Feuerbach, sau chiar parțial al lui Comte, vrea să o divinizeze? Nu, aceasta este interior, etern, nepieritor - o idee divină omul care este în Dumnezeu Aceasta este o persoană ascunsă, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu Biblia este plină de acest om ascuns și, prin urmare, la rândul ei, Biblia este începutul și sfârșitul, Alfa și Omega ale omului interior Nu se poate vorbi despre omul interior în limbajul raționamentului schematic Singurul limbaj care poate exprima ceva din secretele ascunse ale sufletului uman este limbajul celei de-a doua Minți simbolice De aceea a fost necesar mai întâi să facem cunoștință cu opiniile lui Skovoroda despre Biblie și numai pe baza acestora se poate expune corect învățătura lui despre un om Într-un alt context de gândire Skovoroda r autocunoașterea va fi lipsită de sens central ' : ■: Ibid pagina ■ , r ■ Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA G Putem deja să vedem cu ce acuratețe a pus Skovoroda problema autocunoașterii În afara autocunoașterii, nu este posibilă nicio cunoaștere Dacă un om nu se cunoaște pe sine înainte de sine, nu poate cunoaște nimic Orice cunoaștere care nu se bazează pe cunoașterea de sine și nu decurge din aceasta este cunoaștere imaginară, iluzorie, moartă "Dacă nu găsim în noi măsurile noastre, atunci cum putem măsura , cerul pământ și mare?]) Este necesar să se stabilească mai întâi o măsură, un criteriu și apoi să se angajeze deja în măsurători și raționament Dar de unde să obținem această măsură? Nu ne este dat; deși este în noi, trebuie găsit Unde, în ce loc? Dacă luăm o persoană empirică, externă, atunci nu vom găsi în el nicio măsură, nici un criteriu stabil, terminat "Vedeți în voi înșivă un pământ Dar prin aceasta nu vezi nimic, pentru că pământul și nimic sunt unul și același Este diferit să vezi umbra unui stejar, dar copacul în sine este diferit Îți vezi umbra, doar pentru a spune, pustiul tău și nimic Dar nu te-ai văzut niciodată din generația ta " * *) La întrebarea: "Nu avem și nu vedem oameni printre noi?" Skovoroda răspunde: "La ce folosește a avea și a nu înțelege? Gust și gust nu auzi? Și dacă vrei să știi, atunci să știi că vedem oamenii în așa fel ca și cum cineva ți-ar fi arătat un picior sau călcâi uman, acoperind restul corpului și capului; fără ea, este imposibil să recunoști o persoană în vreun fel Vezi singur, dar nu înțelegi și nu te înțelegi pe tine însuți Și să nu te înțelegi, cuvânt cu cuvânt, este unul și același lucru, cum să te pierzi Dacă o comoară este îngropată în casa ta și nu o știi cuvânt cu cuvânt, indiferent cum s-ar întâmpla") Skovoroda formulează cu o forță extraordinară esența problemei: "Să știi că suntem lipsiți de o persoană întreagă" "Să știi că nu ai totul") Ești visul bărbatului tău

adevărat Tu ești haina, iar el este trupul Tu ești o fantomă, iar el este adevărul din tine Tu nu ești nimic, iar el este o ființă în tine Deci, măsura și criteriul în ansamblul adevărurilor esențiale, noumenale *) Sochin II,) P, -) П,) P,) P, ib Biblioteca "Runivers" V E R n nom man, al cărui vis poate fi numit un om empiric, sfâșiat, fenomenal, perisabil "Toți suntem orice rahi! Cine tocmai s-a îndrăgostit de înfățișarea propriei cărni, nu poate să nu alerge după apariția în tot spațiul ceresc și pământesc "Nu carnea noastră exterioară, ci gândul nostru este persoana noastră principală Suntem în ea Și ea suntem noi" *) "Dar abisul ascuns în gândurile noastre și inima noastră adâncă sunt toate una " "Toți membrii noștri externi au în inimă ființa lor închisă, deoarece paiele de grâu sunt conținute în boabele" *) Prin urmare, într-o persoană există două inimi, una veche, cealaltă nouă; unul este perisabil, celălalt este etern, unul este impur, celălalt este pur "Ai văzut până acum, un perete cu o înfățișare cheloasă Acum, ridică-ți ochii, dacă sunt luminați de spiritul adevărului, și privește la ea Ai văzut doar întuneric Acum vezi lumina În total vezi acum două câte două: două ape, două pământuri Și acum întreaga ta creație este împărțită în două părți Dar cine te-a împărțit? Doamne Când ai văzut cu un ochi nou și pe adevăratul Dumnezeu, atunci ești deja totul în el, ca într-o sursă, ca într-o oglindă, ai văzut ceea ce a fost mereu în el, dar nu ai văzut niciodată Și ce este cel mai vechi, atunci pentru tine există un nou privitor, unul nou, pentru că nu a intrat în inima ta Deci, acum vezi două: cel vechi și cel nou, cel ascuns și cel veșnic Ai văzut și ai iubit capul și idolul din trupul tău, și nu trupul adevărat, ascuns în Hristos Te-ai iubit pe tine însuți, adică praf, și nu adevărul ascuns al lui Dumnezeu în tine, pe care nu l-ai văzut niciodată, nu ai socotit că este "Dragostea pentru umbră este mama foametei, iar fata acestui tată este moartea") Și aceasta este ceea ce Skovoroda compară cu oamenii "de afară", urmărind o umbră și crezând numai în ea: "Ai văzut în marele sa- daha mare, rotund, ca foișoare, cuști pentru păsări? Sunt învelite în plase de fier O mulțime de păsări, chi-zhov, cardurii bătând constant în interiorul lor, dintr-una Despre P, [ ) Și,) II, i *) II, -I ") II, o) I, Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA G părțile se luptă în cealaltă, dar nu se încadrează nicăieri Iată imaginea exactă a inimilor, care se grăbesc în direcții diferite precum fulgerul Prizonierii se repezi și suferă în ziduri Ce este atât de îngust și îngust ca aspectul? Cum să zbori prin plasă spre libertatea spiritului? Dar cum să zburăm din nou acolo, ceea ce nu considerăm a fi viață?Noi, la urma urmei, chiar din copilărie, am fost beți de acest spirit viclean, semănat cu această sămânță de șarpe, ocupați cu insinuările răutăcioase din inimă , astfel încât doar o înfățișare aspră, ultimul călcâi, în dragoste întunericul exterior, urmărește, se bucură Întotdeauna, în toate, "o persoană care este conștientă de dualitatea sa cea mai profundă, și luminată de speranța de a-și vedea adevăratul, Dumnezeu -pentru - mănâncă idee," arată ca un rezident al Norvegiei adânci, care vede o dimineață ușor deschisă și toate creaturile care încep să nu se opresc " * *) Gut îmbrățișează omul cu puterea Erosului divin O persoană se vede pe sine ca un altul, adevărat și se îndrăgostește de această idee veșnică a lui, privindu-l cu o nouă creație: îndrăgostește-te de punctul său") "Mândria binecuvântată devine Narcis, care "în oglinda apelor transparente, la izvor, se uită la sine și se îndrăgostește de moarte") "Inima nu iubește fără să vadă frumusețea Se vede că dragostea este fiica Sophiei Cu adevărat binecuvântat este egoismul, dacă este sfânt; sfânt pentru

ea, dacă este adevărat; Îi spun adevărat, dacă a găsit și a văzut singura frumusețe și adevăr") "Narcisa mea arde, aprinzându-se de cărbunele dragostei, ruptă gelos, chinuită zvârcolindu-se îi pasă singur de sine, are nevoie doar să mănânce În cele din urmă, totul, precum gheața care se topește dintr-o flacără mândră, se transformă într-o sursă Râurile trec Pârâurile se usucă Pârâurile dispar Sursa respiră întotdeauna abur, revigorând și răcorind sursă O II,) II,) P,) T, I ") II, și Biblioteca "Runivers" V e R n singur iubesc si caut" *) Dar acest narcisism nu este nicidecum egoist și nici subiectiv Narkiss nu se iubește pe sine, ci adevărul lui Dumnezeu ascuns în sine Astfel, această îndrăgostire de un obiect are altceva Al lui Dumnezeu, etern, și nu al cuiva, uman, pieritor Aici obiectul iubirii devine casa lui Dumnezeu, care "din afară arată ca o peșteră animală, dar înăuntru fecioara îl va naște pe cel pe care îngerii o cântă neîncetat În comparație cu această înțelepciune, toate înțelepciunile luminii nu sunt altceva decât trucuri sclave Nu intrați în această casă într-un mod hoț Căutați uși și bateți până se deschid Ei nu lasă pe nimeni să intre aici cu jumătate din inimă Imaginea lui Narkiss devine insuficientă Uși care duc la imaginea veșnică de care Narkiss-Gospel se îndrăgostește Iar sufletul care iubește adevărul, cel mai interior al lui Dumnezeu în el devine ca regele psalmilor "Cât de înflăcărat a fost David cu dragostea pentru această casă! El a dorit și s-a topit de dorința curților Domnului Știa că nu exista nicio cale de a ieși din nebunia înnăscută a întunericului uman, decât prin aceste porți Știa că toată lumea rătăcise chiar din pântecele mamei Și deși au zis: Iată ușa! iată calea!, dar toți au mințit Știa că nicio pasăre, nicio înțelepciune omenească, oricât de repede, nu-l putea scoate din abis, cu excepția semănării porumbeilor curați Pentru asta, din nerăbdare, strigă: cine să-mi dea aripi? Da, astfel încât să fie așa cum are acest porumbel, adică argintii, iar aurul ar străluci între legătura de krill Și dacă nu este așa, atunci nu am nevoie de niciun zbor, indiferent cât de repede ar fi Era atât de încântat de acest infam porumbel, atât de captivat de el, încât ca Magdalena la mormânt stătea mereu la fereastra iubitei sale El a rugat-o și a necăjit-o să-i deschidă ușa, să-și pună capăt suferinței, să spulbere întunericul și răzvrătirea interioară David inspirator îi este frică, îi place să fie surprins, zboară din loc în loc, vede totul, înțelege totul, văzând cel în a cărui mână lumina și întunericul") η P, -) P, zo) II, i Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA G Ce este acest om interior? La ce atrage puterea Erosului divin? De ce binecuvântată iubirea de sine lâncezește? "Am văzut pe pânza trupului meu curgător o imagine nefăcută de mână, care este strălucirea slavei Tatălui *) Omul adevărat este planul etern pe care se întemeiază însuși trupul meu, gândul etern care pătrunde însuși trupul meu *) "Nu crede că mâna ta va putrezi, ci crede că este veșnică în Dumnezeu O umbră a ei piere, iar nu mâna adevărată; mâna adevărată și adevărul este veșnic pentru că este invizibil și invizibil pentru că este veșnic) "Există un trup spiritual, secret, ascuns, etern") "Ridică-ți gândurile de pe pământ și înțelege pe omul din tine însuți, născut din Dumnezeu și nu creat în ultimul timp al vieții") "Puterea Lui este infinită") "Omul nou și nepieritor nu numai că va călca în picioare legile perisabile ale răului, dar este complet înarmat cu răzbunare până la capăt, îl va distruge și îl va doborî de pe tron") Dar nu numai puterea, adevărul, nepierirea îl deosebesc pe omul adevărat de cel empiric Diferența este încă mai fundamentală și mai profundă "Omul adevărat este unul pentru totdeauna*) Însăși multiplicitatea și fragmentarea încetează în

unitatea și totalitatea omului noumenal "Vă spun că nu o mie, ci toți oamenii noștri de toate vârstele în unicul om al Domnului sunt atât de dobândiți, precum corul, fără perii din toate lumile noastre, este ascuns în lumea lui Dumnezeu și în paradisul primordialului lume") Dar unitatea omului nepieritor este atât de mare încât cuprinde nu numai oamenii, ci și Universul "Omul adevărat și Dumnezeu sunt aceiași") Și după cum în Dumnezeu nu există diviziune, ci El este o unitate care se întinde peste toate veacurile, locurile și creaturile, apoi Dumnezeu, și noi suntem prin ea și omul său ') Și,) II, ,) I, *) II,) Și, ") II,) Și,) II, ") II, v) II, - Biblioteca "Runivers" V E R n este acela ") Prin urmare, este clar că o astfel de persoană nu poate fi o creatură El nu este o creație, el este Fiul lui Dumnezeu "El este egal cu tatăl său etern în esență și putere, unul" în noi toți și în fiecare împărăție a lui nu are sfârșit Cel ce cunoaște pe omul nepieritor și adevărat nu moare și moartea nu-l stăpânește, ci cu stăpânul său slujitorul credincios domnește în veci" *) Astfel, omul adevărat, unind în sine toată omenirea și Universul format din nenumărate lumi, este Hristos și astfel ei promit lucruri binecuvântate la vremea lor apariția acestui mai roșu decât toți fiii oamenilor, precum smochinul înflorit promite cel mai dulce fructe Pentru omul empiric, omul noumenal este foc, flacără "Dacă inima ta este încălzită în tine, trebuie, în învățătura ta, să aprinzi scânteia veșnică a Învierii, până când furia acestei flăcări binecuvântate se va aprinde și va încinge toată decăderea împotrivă, până când râul de foc al lui Dumnezeu care îneacă pe cei răi va fi umplut " Un punct extrem de important în caracterizarea omului nepieritor este că "omul nou are un limbaj nou" c) Buzele celor înțelepți sunt în inimile lor Prin urmare, într-o inimă nouă și o gură nouă Acesta este limbajul Domnului, "cu adevărat nou", secret, nepieritor) Biblia vorbește această limbă Este limbajul imaginilor, al simbolurilor, al credinței "Prin credință, plecare și nu prin viziune Credința sapă și mută munții Iată luminile căilor voastre, limbă nouă ") Noua limbă devine o lampă care luminează calea către omul incoruptibil "Îmi voi urma limba, omul nepieritor Nu voi intra în distrugere pentru o limbă păcătoasă Voi striga cu Isaia: Eu sunt Dumnezeu") ') Și, da) II, sb) П, b *) eu, - c) I,) P, i) P, ,) P, -) П, - Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA v Cu astfel de fundamente, următoarele două întrebări de metafizică - despre lume și Dumnezeu - capătă o colorare specifică Skovoroda nici măcar nu încearcă să le pozeze intelectual, adică abstractă şi desprinsă de om Am văzut că el a condamnat radical punctul de vedere extern Esența interioară a lumii este omogenă cu esența interioară a omului Iar un om, care în adâncul sufletului său găsește omul etern nepieritor, dobândește, așa cum am văzut, atât lumea, cât și pe Dumnezeu în unitate absolută cu sine însuși Calea către unitatea absolută cu Dumnezeu și cu lumea - și aceasta va fi adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu și a lumii - este prin om Și, prin urmare, în afară de a se regăsi pe sine, nu există și nu poate fi achiziția de i e cunoaşterea lumii şi a lui Dumnezeu Sfinxul, care adăpostește toate misterele lumii, se află în pieptul unei persoane, în inima ei și oricât de mult urmărește o persoană după aparențe, adică căci "înfăţişarea" oricât de mult l-ar măsura şi ar studia, munca lui va fi cu totul zadarnică dacă nu va găsi măsura în sine Am văzut că Skovoroda consideră unitatea de măsură filozofică ca fiind în omul interior și de aceea măsoară lumea, istoria, Biblia, Dumnezeu, prin aceasta și nu prin orice altă măsură Acea dualitate cea mai profundă, de care este plină "lumea mică", microcosmosul, omul, o vede Skovoroda în "lumea mare",

Macrocosmosul, Universul "Întreaga lume este formată din două naturi, una vizibilă, cealaltă invizibilă" *) Natura vizibilă nu este nelimitată nici în timp, nici în spațiu La fel ca D Truno, Skovoroda vorbește cu siguranță despre nenumărate lumi și admite că luna, de exemplu, este locuită și are orașe) Dar acest infinit exterior nu îl interesează în cel mai mic interes pe Skovoroda El este interesat de dualitatea acestei lumi "Lumea Domnului este acel pom al vieții Și lumea noastră decrepită, umbroasă și pieritoare este acel copac al morții El este văzut de inimile nesăbuite ca bun, dar prin natura lui este rău Smirna noastră este o haină, dar trupul Domnului") Lumea noastră este o umbră, pentru că "trece și este nepermanentă" El este împărăția timpului și, prin urmare) II,) P, -) II, Biblioteca "Runivers" V E R n de moarte Dar Skovoroda spune: "Nu iubesc viața, mai impresionantă este moartea mea" x) Râsul în el este doar afară, "înăuntru, plânge în secret cu sufletul" "Vai de lume" Și am văzut deja, vorbind despre personalitatea lui Skovoroda, cu ce profunzime și putere a simțit esența rea a lumii Dacă lumea ar avea doar această esență, nu ar exista nicio ieșire Sirenele umplu pământul cu cântecele lor false și "nu este minunat că universul este târât" *) Dar, așa cum interiorul și cel mai interior trăiesc în omul exterior, tot așa și în lumea falsă "potop", "sirenian", o altă lume strălucește Așa cum umbra nu interferează cu "răzbunarea merilor" s), tot așa cerul vechi și pământul vechi, care umplu toate spațiile lumii fără margini, nu interferează cu "răzbunarea" noului, uniți, lumea divină în lumea noastră fracțională, nedivine "Vedeți că natura nu este modul în care raționați Ceea ce este mai puternic în ea este ceea ce nu este ostentativ Dacă cu greu putem fi siguri de aer și îl considerăm nimic, ca și cum nu s-ar fi întâmplat în natură, chiar dacă face zgomot, zdrăngănește, trosnește și, prin urmare, îl face cunoscut despre prezența lui, atunci cum putem onora ceea ce este stins de toate sentimentele noastre, eliberat de toate zgomotele, trosniturile și schimbările, în odihnă veșnică și în eternitate liniștită, rămâne fericit? Având de la bun început ochiul minții noastre, nu putem în niciun fel să pătrundem la acela demn de cinstirea și iubirea noastră în vecii vecilor") "Sub suferința noastră", lâncește, "primăvara veșniciei este ca aurul în sumele lui Beniamin și va răsplăti pe Israel cu aur în loc de aramă, cu argint în loc de fier, cupru în loc de lemn de foc, cu fier în loc de piatră, în loc de fundație de nisip, neclintit, safir și omfrax"?) Care este această temelie fermă a lumii? Care este izvorul eternității, ce este pacea fericită inviolabilă? Aceasta este a doua Natură, natura maestru sau Dumnezeu "Această natură invizibilă sau Dumnezeu pătrunde și conține toată creația Peste tot, mereu *) II,) I,) P, deci *) P, s) II, Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA a fost, este și va fi" *) "Nu conține Dumnezeu totul? Nu este oare capul în sine și una peste alta? Nu este El adevărul în gol, temelia adevărată și principală în praful nostru neînsemnat? Nu este El ființa tuturor? El este în copac un copac adevărat, în iarbă cu iarbă, în muzică cu muzică, în casă acasă, în corpul etichetei noastre pământești este corpul preciziei sau capul său El singur, minunat în toate și nou în toate, se face pe sine și adevărul lui rămâne pentru totdeauna, dar întreaga înfățișare extremă nu este altceva decât umbra lui și călcâiele lui și așternutul lui pentru picioare și haina putredă "*) La observația unuia dintre interlocutori: "firea ta miroase a idolatrie", Skovoroda, prin gura lui Iakov, spune: "de ce ți-e frică să-l numi pe Dumnezeu natură, dacă primii creștini au adoptat pentru ei acest nume păgân (Dumnezeu) ?

Fiinţa cea mai înaltă nu are un nume propriu*) "Străvechii l-au numit pe Dumnezeu mintea lumii Ei bine, aveau nume diferite pentru el, de exemplu natura, ființa lucrurilor, eternitatea, timpul, necesitatea, averea Iar creştinii care sunt cei mai faimoşi pentru El au următoarele nume: Duh, Domn, Rege, Tată, Minte, Adevăr Ultimele două nume mi se par mai caracteristice celorlalte, pentru că mintea nu este deloc materială, iar adevărul, prin prezența lui veșnică, se opune cu totul substanței nepermanente "*) În alt loc, Skovoroda spune: "Ceea ce este supus părerii mele, este imposibil să găsești un nume mai important și mai decent pentru Dumnezeu, precum Natura" "Natura, în mod inexact, înseamnă fiecare substanță care se naște și se schimbă, dar economia secretă a acelei forțe pătrunzătoare, care pretutindeni își are centrul sau mijlocul, punctul principal, iar împrejurimile sale nicăieri Se numește natură pentru că tot ceea ce se întâmplă în afară sau se naște, din taină nelimitată pântecele Ei, ca din mama universală a pântecului, are începutul ei temporar Și până la urmă, această mamă, făcând naștere, nu acceptă de la nimeni, ci naște singură, pentru aceasta se numește și tată și început, neavând nici început, nici sfârșit, nici de loc, nici de timp nu depinde; pictorii o înfățișează) II, ,) Și, ii) II, - ϋ p, Biblioteca "Runivers" V E R N b tsom, un inel sau un șarpe, în spirală, coada cu dinții de ținere "*) Este panteism? Acestea ¿ shshivyagtpg, Dumnezeu să binecuvânteze lumea Skovoroda? La prima vedere, se pare că da Dar nu trebuie decât să aprofundăm mai mult în gândul lui Skovoroda pentru a vedea că el este departe de panteism Și propriile sale principii adevărate și propriile sale neajunsuri sunt cele care îl salvează Pentru el, Dumnezeu nu este doar un copac într-un copac și o iarbă în iarbă, ci un copac adevărat într-un copac și o iarbă adevărată în iarbă și în omul exterior omul interior Și acest cuvânt "adevărat" trasează cea mai profundă graniță între empiric și noumenal, între exterior și interior Dumnezeu este natura, dar natura este a doua, creatoare și necreată, veșnică, care conține în sine lumea originară, adică lumea în ideea lui eternă Unitatea lui Dumnezeu cu această lume nu este panteism, iar Skovoroda nu vorbește despre o altă unitate Ca și D Bruno, el face o distincție metafizică între Dumnezeu și lume "Este adevărat că toată răutatea elementară este ca o haină purtată de Dumnezeu Ea este a Lui, iar El este peste tot în ea Dar ea nu este El, nici El nu este ea Şi deşi în ea, dar pe lângă ea şi deasupra ei, rămâne nu un loc, ci un altar *) Pentru a realiza "acea natură (natura) sfântă, dominatoare", trebuie "să-și ridice ochiul inimii de la natura noastră ticăloasă", "mai presus de ceruri și mai presus de toate elementele noastre") Dar D Bruno face doar o distincție pur formală Din punct de vedere al conținutului, viziunea asupra lumii a lui D Bruno este panteistă El Îl identifică constant pe Dumnezeu cu lumea, în ciuda propriei sale distincții Cu Skovoroda, însă, distincția pătrunde până în profunzimile viziunii asupra lumii Gândul lui Skovoroda oscilează între monismul superior, supra-esențial, deloc panteist al creștinismului și dualismul idealist al lui Platon Așa cum în Platon această lume și această lume rămân pentru totdeauna separate și esențial neconectate, în mod similar Skovoroda trasează o linie atât de ascuțită între interior și exterior, etern și perisabil, ceresc și pământesc, încât II, -) P,) II, - Biblioteca "Runivers" ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA par a fi incapabili să se unească organic Exteriorul nu poate deveni interior Perisabilul nu poate fi transformat în etern Singura excepție este pentru o persoană care, din exterior, poate deveni interior Dar într-un astfel de caz, perisabilul devine un element necesar al eternului, adică capătă un fel

de eternitate proastă Dacă un copac este etern, atunci umbra lui este și veșnică Dacă natura dominantă este eternă, atunci natura cenușie este și ea eternă Lumea noastră nu este limitată nu numai în spațiu, ci și în timp El a fost mereu și va fi mereu "Atunci un pui este conceput când oul se strică Și astfel totul merge întotdeauna la infinit Întregul principiu împlinitor și această lume, fiind umbra ei, nu are granițe El este mereu și peste tot la începutul lui, ca o umbră lângă un măr Singura diferență este că pomul vieții stă și rămâne, în timp ce umbra fie scade, fie trece, fie se naște, fie dispare și nu este nimic Materia aeterna est) Dar dacă materia este eternă, meon (nimic) este etern, atunci materia este un element al Absolutului și meon este o parte integrantă a Existenței și a Existenței fără meon nu există Dar din moment ce răul, meonul și materia sunt concepte echivalente pentru Skovoroda, atunci răul este etern și fără el nu există Dumnezeu Iar omul nepieritor Skovoroda, deși posedă "putere infinită", nu poate distruge complet răul Nu poate decât să-l "detroneze și să-i facă o greșeală nesemnificativă" *) Dar această greșeală va rămâne mereu și pentru totdeauna "Întreaga înfățișare extremă nu este altceva decât umbra lui Dumnezeu și călcâiul, așternutul picioarelor și haina putrezită") Astfel, Zeul Skovorodei are propria sa umbră, trebuie să se odihnească cu siguranță la piciorul său pe pustie și putrezire și, deși creează în mod constant lucruri noi și minunate, el poartă și va purta mereu haine vechi, putrezitoare, perisabile Dualismul ia forme absolute și este transferat în Absolutul însuși Eternitatea este neputincioasă în timp, binele asupra răului, adevărul peste minciuni, noul peste vechi Așa cum uleiul nu se amestecă cu apa, așa și aceste contrarii nu sunt unite prin nimic și în nimic și sunt sortite coexistenței eterne și neputincioase) P,) P, -) P, i Întrebări de filosofie, KN DAR Biblioteca "Runivers" V E R n Dar acesta este doar un moment în gândirea lui Skovoroda, datorită voinței sale încăpățânate, a opoziției autoafirmatoare față de învățăturile Bisericii Această părtinire raționalistă, această cădere în platonism rău, această serie de absurdități metafizice, contrazice principiile de bază ale filozofiei lui Skovoroda În primul rând: lemn și umbră, materie veșnică, greșeală - toate acestea sunt în afara conceptului biblic, precum și acea "permanență a naturii", care este contrară miracolelor poveștilor biblice Simbolul mărului și al umbrei contrazice simbolurile biblice și este în dușmănie cu acestea Evident, fie acest simbol, fie orice simbolism biblic trebuie eliminat Dar am văzut cât de centrală și fundamentală pentru viziunea lui Skovoroda este Biblia Conceptul de materie eternă nu este simbolic, ci schematic, adică se referă la acea înțelegere exterioară a lumii condamnată în principiu de Skovoroda, care contrazice puternic natura simbolică "internă" a gândirii sale În al doilea rând, corelația dintre interior și exterior, admisă de Skovoroda în doctrina lumii și a lui Dumnezeu, contrazice definitiv doctrina lui Skovoroda despre omul interior Cum poate fi transformat omul exterior în interior dacă nu există o punte cosmică între interior și exterior? La urma urmei, omul, conform lui Skovorod, este o parte a Cosmosului, o unitate organică a existenței universale; cum este posibil în om ceea ce este imposibil în Cosmos? Sau, este mai bine să spunem: de ce este imposibil în macrocosmos, în lumea mare a lui Dumnezeu, ce se întâmplă în fiecare minut în om, în microcosmos, în lumea mică, dar aceeași a lui Dumnezeu? Din nou, dilema: sau puntea dintre interior și introducere, dintre slănină și peste noapte, este imposibil, este imposibil, dar apoi toate tigăile științifice centrale despre omul interior, același pod este posibil și experiența unei

persoane este posibilă și în experiența interioară, dar atunci nu există niciun motiv pentru a nega posibilitatea și realitatea acesteia în viața interioară a lumii și a lui Dumnezeu O serie de gânduri dualist păgâne ale lui Skovoroda despre eternitatea materiei și a răului sunt înrădăcinate nu în principiile filozofiei sale, ci în devierea voinței sale Dar în gândirea lui Skovoroda, așa cum am spus deja, există și alte puncte care corespund mult mai profund cu principiile de bază ale filozofiei sale și, de asemenea, nu mai puțin importante, cu aspirațiile de bază ale vieții sale Dualismul platonic el pre- ESEU DE FILOZOFIE TEORETICĂ LUI G S SKOVORODA învinge cu monismul biblic, iar puntea, pe care a înclinat să-l nege în abaterile sale raționaliste, este dobândită de el în faptul religios și mistic al învierii omul exterior, apropiindu-se de casa lui Dumnezeu, i e spre împărăția cerurilor, vede întunericul, dar un act de credință sparge acest întuneric, iar "mai mult decât aspirații, ușile deschise în acel moment străluceau de lumina Învierii" *) Lumea este ca luna, care mijlocește între pământ și soare "Acest mediator este ca o punte care face o comunicare între Dumnezeu și muritori Dacă această punte miraculoasă îi duce pe muritori la stomac, atunci cu vrednicie și dreptate se poate numi Învierea Nu mai pot să tac când aud numele cel mai binecuvântat și mai dulce al Sfintei Învieri Este adevărat că printre ceilalți eu însumi stau în întunericul rece al morții, dar simt în mine o lună secretă, care îmi încălzește în secret inima Ah, Pamvo! Să avem grijă de ea, ca să nu-l stingă praful și cenușa sicrielor" *) Învierea nu este doar un fapt uman, ci și unul cosmic "O inimă încălzită este limba de foc a Duhului Sfânt, nouă în cer și pe pământ, cântând minunea Învierii") Așadar, miracolul Învierii se răspândește atât pe pământ, cât și în cer și despre ea cântă o limbă nouă, care pentru Skovoroda este nemăsurat mai înaltă decât limba veche Dar vechea limbă bolborosește despre materia eternă, adică limbaj carnal, rațional, schematic, și nu limbajul nou, nepieritor, simbolic al celei de-a doua Minți "Scoate-ți ochiul care a privit în praf Nu te îmbina în identitatea nopții și a zilei Nu simți că această lume trece Și nu a început ieri Trece tot timpul Desigur, există un mister aici") "Fie bărbat sau femeie, de îndată ce i s-a arătat Cel Înviat, aleargă și predică cu mare bucurie, vestește despre El Înviere! Înviere! Cu adevărat, Domnul a Înviat " Primul, timpul nostru, empiric, este sfâșiat de al doilea, nu al nostru, timpul Domnului, iar acest al doilea timp, etern, este Împărăţia lui Dumnezeu c) "Fata este curată și *) P,) P, -) P,) II, i) P, o) și * c ern Crăciunul tău! Numai tu naști și virginitate Al tău este singura Sământă Sfântă, singurul tău fiu, care a murit în aparență, și prin aceasta a înviat și a domnit, poate șterge capul șarpelui, limba care îl defăimează pe Domnul "J) Regina Raiului, care se ridică deasupra lumii, domnește în mod invizibil, iar miracolul învierii universale deschide porțile camerelor cerești ale Înțelepciunii cu șapte stâlpi Esența misterioasă și profundă a lumii este legată în gândirea lui Skovoroda de Fecioara Preacurată "Când examinezi filozofii antici, înțelepciunea divină care formează misterele imaginii, nu vezi în primul rând ca și cum imaginea lui Hristos îi deține pe toți În partea de sus scrie: Imaginea postării Sale Mai jos: Iisus Hristos ieri și azi În cercul care înconjoară capul Lui, acesta este δ ών, cu alte cuvinte: aceasta Într-un loc comun se află chipul Maicii Sale Preacurate, cununa ei din stele; sub picioarele lunii, sistemul lumii și șarpele, ținând în gură măr Dar în mâinile ei sunt florile de crini, iar în inima ei este strălucirea Duhului Sfânt,

o privire chibzuită și castă În vârf este scris: Fă-mă mare, O, Puternic Mai jos: Bucură-te, cinstită taină a ușii! Bucură-te, cel ce întreci pe cel înțelept, rațiunea! Bucură-te de credincioși, luminând semnificațiile! *) V Ern) II,) II, IJO În acest eseu, nu ating filozofia practică a lui Skovoroda, adică moralitatea sa, snev originală, anticipând ideile principale ale slavofililor Atât morala, cât și filosofia teoretică a lui Skovoroda vorbesc în detaliu în cartea "Grigoriy Savvich Skovoroda", care este acum tipărită Biblioteca "Runivers" Sigwart și problema logicii) IV Logica, ca știință separată care nu coincide cu psihologia, ar trebui să se bazeze pe studiul proceselor de gândire reale - așa este tendința căutărilor logice ale lui Sigwart, care determină fundamentele generale ale sistemului său logic Aceste baze sunt puse în doctrina scopului, care aduce logicul și valorosul mai aproape de real Aplicând ideea de scop gândirii reale, Sigwart stabilește subiectul logicii; aplicarea aceleiaşi idei la conceptul de adevăr oferă punctul de plecare pentru definirea metodei logice Pe aceste fundamente generale se stabilește conținutul conceptului central al sistemului - udeîL de adevăr logic și semnificația deosebită a acestei idei ca criteriu de evaluare a gândirii "Adevărat" în logica lui Sigwart este un predicat al cărui subiect este o judecată (sau un set de judecăți); cu alte cuvinte, adevărul este un semn sau o trăsătură a gândirii în sine, actualizată în acte de judecată *) Conceptul de adevăr al gândirii coincide cu conceptul de necesitate și semnificație universală), în plus, al doilea semn are o semnificație secundară și subordonată Valabilitatea universală, după Sigwart, înseamnă că o judecată este necesară nu numai pentru cel care o exprimă, ci și pentru toți ceilalți oameni, prin urmare, implică, în primul rând, necesitatea judecății Dacă acesta din urmă este prezent, atunci pentru a) "Încercare Phil și Psych nr) Logik IS , etc ") Ibid este Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH pentru a recunoaște o judecată ca universal valabilă, este necesară o singură condiție - premisa unei rațiuni comune pentru toți Această a doua bază de validitate universală este întotdeauna la îndemâna noastră, deoarece afirmarea unei rațiuni comune este, după Sigwart, condiția prealabilă a gândirii noastre ca atare) Conceptul de necesitate conferă astfel ideii de adevăr tot conținutul său esențial, iar analiza ideii de adevăr logic, stabilită de Sigwart, este epuizată prin analiza conceptului de necesitate logică Necesitatea logică, conform învățăturilor lui Sigwart, este unul dintre tipurile de necesitate în general *) Sigwart numește necesar ceea ce este consecința generalului și constantului Individul, ca atare, este accidental; devine necesar numai în măsura în care se supune uneia sau alteia regularităţi) Prin urmare, necesitatea în general este determinarea particularului și a trecătorului, a generalului și a permanentului Conform învățăturilor lui Sigwart, tipurile de necesitate includ: i) Necesitate reală obiectivă, i e regularitatea conexiunilor reale între elementele lumii exterioare, de exemplu, condiționalitatea cauzală a unor lucruri de către altele)) Necesitatea psihologică subiectivă sau regularitatea actelor de judecată) În cele din urmă,) Necesitatea logică, care se opune ambelor tipuri de necesitate de mai sus) Compararea regularității logice cu cea reală îl conduce pe Sigwart la afirmarea subiectivității necesității logice, de altfel, predicatul "subiectiv" are aici un sens ontologic și înseamnă că domină nu în sfera ființei obiective, ci în sfera) Ibid IS , , În Logic nu se poate găsi o definiție exactă și completă a necesității logice care joacă un rol atât de important în sistemul logic luat în considerare Sigwart

vorbește despre necesitate în primul volum al Logicii sale, atinge acest concept în al doilea volum și doar o comparație a tuturor acestor afirmații face posibilă înțelegerea esenței acestuia) Ibid S) Ibid IS , -) Ibid IS , - G) Ibid IS , etc Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII gândire În comparație cu cauzalitatea psihologică, însă, rezultă că dintr-un anumit punct de vedere, gândirea este ființa și că se supune propriei sale regularități speciale, care nu este încă o regularitate logică Aceasta din urmă este acum opusă necesității psihologice, ca necesitate obiectivă, adică independent de condiţiile individuale de gândire Predicatul "obiectiv" primește aici un sens psihognoseologic, el denotă independență față de elementele individual subiective ale cunoașterii De la opoziția adevărului logic cu alte tipuri de necesitate, intenția lui Sigwart de a stabili și fundamenta ideea unei necesități logice speciale este destul de evidentă Această necesitate trebuie dobândită - conform propoziţiilor iniţiale ale Logicii - în domeniul gândirii reale, în domeniul judecății Sigwart stabilește, în continuare, semnul unei judecăți logic necesare; este un sentiment de dovezi, adică conștiință subiectivă, experimentând nevoia acestei sinteze Credința că acest sentiment nu ne înșală, credința în dreptul acestui sentiment stă la baza distingerii adevărului de minciună și, în această măsură, postulatul logicii) Bazându-se în căutarea adevărului pe aceste principii generale, Sigwart constată că orice judecată este asociată cu necesitatea logică, și anume, în măsura în care include nu numai sinteza subiectului și predicatului, ci și afirmarea semnificației obiective a acestei sinteze) Semnificația obiectivă a actului de gândire se reduce în cele din urmă la semnificația universală a procesului de formare a acelor reprezentări care sunt sintetizate în judecată și a sintezei însăși Judecata "aceasta este zăpadă" este necesară în mod obiectiv dacă percepția zăpezii este supusă legilor generale ale percepției umane, dacă) Ambiguitatea termenilor "subiectiv" și "obiectiv" menționați aici este relevată doar printr-o comparație a afirmațiilor conexe ale lui Siegwart El însuși numește necesitatea subiectivă uneori psihologică, alteori logică, obiectivă - uneori logică, alteori reală Această trăsătură a prezentării lui Siegwart, care face dificilă înțelegerea celor mai esențiale concepte ale sistemului său, nu este deloc întâmplătoare, dar - așa cum se va arăta mai jos - se datorează în întregime premiselor logice ale învățăturii sale) Logica I, S) Ibid IS i f , fl' Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH' aşezarea zăpezii se formează după legile generale ale formării reprezentărilor, dacă, în final, sinteza percepţiei şi reprezentării se realizează după legile generale ale gândirii umane Necesitatea logică a judecății este corespondența ei cu regularitatea generală a gândirii umane) Această corespondență este cunoscută nu într-un mod obișnuit, nu printr-un studiu empiric al trăsăturilor generale ale gândirii și prin compararea cu acestea a proprietăților unui act separat de judecată, ci direct, prin conștientizarea individuală a necesității acestui act, prin experiența certitudinii sale *) Această experiență individuală este suficientă pentru a afirma necesitatea obiectivă a unei judecăți, deoarece sentimentul evidenței este un semn al adevărului (aici se dezvăluie postulatul credinței în dreptul de a simți dovezi) și pentru că mintea mea individuală este similară cu mintea alți oameni (aici se dezvăluie postulatul unei minți comune) Deci, la baza necesității logice stă rațiunea umană Această minte este acel început general și constant, care are un rol decisiv în construirea judecăților individuale: - baza logică a judecății este formată, în primul rând, de

legile gândirii și, în al doilea rând, de conținutul ideilor gândite în judecata - in masura in care acest continut este supus legilor mintea) Relația generală dintre rațiune și actul de judecată și, în consecință, sensul general al necesității logice, este fixată de Sigwart în așa-numitul legea rațiunii: împreună cu rațiunea se pune și consecința, împreună cu consecința, rațiunea este eliminată) Această formulă nu exprimă însă trăsăturile specifice ale necesității logice, se referă la orice necesitate, ca atare, iar Sigwart însuși o folosește pentru a exprima relația dintre baza psihologică a judecății și actul judecății, ca corolar al acesteia) Pentru a determina esența necesității logice, este important să examinăm mai îndeaproape natura însăși a bazei logice, natura rațiunii f) Ibid IS -) Ibid IS) Ibid IS și urm) Ibid IS ,) Ibid IS Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII În analiza ideii de "gândire arbitrară", s-a constatat că Sigwart gândește mintea umană în termeni de real Conceptul de rațiune folosit în "Logică" este o combinație deosebită a trăsăturilor gândirii empirice cu trăsăturile acelei minți metafizico-epistemologice, care, cunoscând, dă lumii formele ei și o subordonează legilor sale Toate trăsăturile ideii de rațiune, ca bază a judecății, sunt doar o dezvoltare a acestui concept; și dezvăluie, de asemenea, adevăratul sens al ideii de adevăr logic stabilit de Sigwart Rațiunea este o acțiune care are forme stabile, neschimbate și este un singur proces regulat *) Când Sigwart vorbește despre rațiune ca bază a judecăților, el nu o detașează de încarnările ei individuale în conștiințe individuale, mai exact, el înseamnă întotdeauna rațiunea individuală, dar în măsura în care este similară cu alte conștiințe individuale Prin urmare, imuabilitatea minții este uneori desemnată de el ca imuabilitatea, identitatea, unitatea "Eului" nostru, adică conștiința noastră individuală) În sfârșit, legile logicii sunt afirmate de Sigvart ca mod de acțiune al gândirii noastre; ele exprimă natura lui • De aici rezultă clar că Siegwart, deși opune necesitatea logică cu necesitatea psihologică reală, nu găsește în același timp o diferență fundamentală între ele și chiar afirmă posibilitatea coincidenței lor Judecata, crede Sigwart, este întotdeauna legată de premise faptice și, în ansamblu, nu poate fi justificată rațional; faptele, cuprinse în el, presupune o altă bază reală, care ar putea explica prezența lui în conștiință; necesitatea logică a judecăţii este limitată de necesitatea sa psihologică reală Dar dacă presupunem o astfel de minte ideală, care, din ea însăși, își dezvoltă gândurile în toată compoziția lor, care, prin urmare, ea însăși este baza lor reală, atunci necesitatea logică) Ibid IS , , , etc) Ibid IS - , cf , -) Ibid IS , , - , etc Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH (judecățile acestui motiv) vor fi în același timp reale, iar judecățile sale în sine vor fi absolut necesare *) Aceste considerații sunt instructive în măsura în care dezvăluie că, din punctul de vedere al lui Sigwart, nu există nicio diferență în esență între necesitatea logică și cea reală, apoi ideea de necesitate logică, care este diferită în natură de necesitatea reală, cade de la sine Opoziţia lor capătă un caracter condiţionat, este făcută dependentă de limitările gândirii umane, în virtutea cărora ea presupune întotdeauna idei care i-au fost date din exterior Trăsătura specifică a necesității logice constă, potrivit lui Sigwart, nu în natura sa, ci în relația dintre conștiința individuală și ea Sigwart nu separă semnificația obiectivă a unei judecăți de conștiința acestei semnificații obiective "Baza logică, pe care nu o cunoaștem, este, strict vorbind, o contradicție; pentru că devine o bază logică doar pentru că o știm" *) Baza logică este conștiința bazei logice Conform învățăturilor lui

Sigwart, mintea umană generală este întotdeauna dată în conștiințe individuale, unitatea rațiunii este unitatea gândirii individuale, unitatea "Eului" Dar de vreme ce identitatea "Eului" nostru există doar în măsura în care suntem conștienți că "Eul" nostru - atât în acest moment, cât și în altul și în acesta și în altă stare - este același "Eu", atunci unitatea conștiinței individuale poate fi redusă la unitatea conștiinței de sine Aceasta din urmă este baza supremă a necesității logice Conștiința necesității logice este trăită, potrivit lui Sigwart, într-o anumită stare emoțională a sufletului, pe care el o numește sentimentul evidenței În legătură cu această învățătură, se pune inevitabil întrebarea dacă sentimentul individual, care apare și sub influența unor condiții externe sau interne pur accidentale care determină cursul vieții mentale, poate fi o garanție suficientă că *) Logica IS) Ibid, IS Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII că judecata dată este obiectiv adevărată Potrivit lui Sigwart, toate propozițiile sunt declarate ca fiind valide în mod obiectiv, toate par a fi adevărate, dar nu toate sunt de fapt adevărate Faptul judecăților false, faptul erorilor și disputelor, de la care pleacă Sigwart în concepția sa despre logică, indică cu siguranță că sentimentul nostru subiectiv poate da dovezi false Învățătura lui Sigwart duce la o dilemă: fie sentimentul evidenței este întotdeauna un indicator al adevărului, caz în care postulatul logicii rămâne de neclintit, dar faptul judecăților false este inexplicabil; sau sentimentul evidenței nu mărturisește întotdeauna adevărul judecăților, caz în care faptul judecăților false este explicabil - dar postulatul logicii își pierde semnificația și, în același timp, toată învățătura de mai sus despre adevărul logic își pierde a sustine Sigwart ține cont de această dificultate și încearcă să o depășească în doctrina siguranței neschimbate Ideea de certitudine împărtășește soarta foarte multor concepte utilizate în logică, adică nu găseşte în el o definiţie exactă şi clară O comparație a declarațiilor individuale ale lui Sigwart cu privire la această problemă face posibil să se stabilească că el înțelege certitudinea în sensul unui sentiment sau al unei stări de spirit care mărturisește adevărul unei judecăți În cadrul acestei definiții, trăsăturile ideii de certitudine coincid cu trăsăturile generale ale ideii de dovezi) Cu toate acestea, aceste două concepte nu sunt identice: dovezile sunt întotdeauna asociate cu adevărul obiectiv al unei judecăți, în timp ce certitudinea poate înșela, poate da impresia de adevăr chiar și în cazul în care nu este adevărată din punct de vedere obiectiv Ținând cont de această posibilitate, Sigwart stabilește ideea de schimbător și ideea de certitudine neschimbătoare · chesky și tocmai în măsura în care este legată de ideea de negație Stabilind sensul unei judecăți negative, Sigwart nu depășește limitele relațiilor pur logice) Ibid , IS) Ibid , IS,) Ibid, IS - Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII ній · Judecata negativă se definește cu ajutorul conceptelor de subiect și predicat, conceptul de unitate, conceptul eliminării logice a acestei unități; nici despre timp, nici despre conștiința umană nu există nicio întrebare aici Legea contradicției presupune această idee de negație, ea se ascunde în însăși opoziția judecăților pozitive și negative, din care pornește doctrina contradicției: "judecățile A este B și A nu este B nu pot fi ", etc Și aceste elemente logice ale legii contradicției se împletesc în ea cu cele realiste: "nu pot fi recunoscute ca adevărate în același timp" Alături de relația logică dintre concepte apare și funcția mentală a gândirii care o percepe, iar centrul de greutate al definiției este transferat acestuia Combinând elemente reciproc străine

ale logicului și realului, legea contradicției nu are unitate internă
Afirmațiile lui Sigwart că această lege se referă la funcția de negație
) că "negația are rădăcini în mișcarea gândirii noastre" sunt
neputincioși să distrugă dualitatea principiului luat în considerare,
deoarece ideea unei judecăți negative este totuși definită în
categoriile logicului și nu este o funcție, dar legea contradicției
presupune această idee Incompatibilitatea elementelor reale și logice
în definiția legii contradicției se relevă cu o claritate deosebită la
analiza clauzei "simultan" cuprinsă în aceasta Necesitatea acestei
rezerve poate avea următorul temei: subiectul real, despre care se face
declarația și care posedă acum această proprietate, poate înceta să-l
posede în alt moment, ceea ce face posibilă atribuirea acestei
proprietăți în prezent timp și nega-l în viitor, cu ambele judecăți va
fi adevărat Cu toate acestea, această considerație nu privește deloc
ideea logică a contradicției, deoarece aceasta din urmă stabilește o
anumită relație între concepte, în timp ce aici ne referim) miercuri
Husserl Logische Untersuchungen, TI, S - Husserl subliniază aici natura
transtemporală a ideii de negație stabilită de Sigwart și demonstrează
imposibilitatea de a deriva vreo lege naturală din această idee)
Ibid , IS) Ibid , IS Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH lucruri
reale și proprietăți reale Conceptul, odată determinat, este, ca atare,
o mărime neschimbătoare; poate denota cutare sau cutare lucru real, fie
expresia lui logică, dar conținutul său nu se schimbă în funcție de
schimbările din acest lucru Dacă într-un lucru are loc o schimbare,
atunci corespondența dintre acesta și concept este încălcată și apare
din nou nevoia de a căuta ceva adecvat pentru lucrul schimbat expresia
ei logică, adică creează un nou concept Prin urmare, dacă relația
dintre un lucru și o anumită proprietate poate fi exprimată logic în
formula S este P, atunci relația dintre acest lucru și o proprietate
dată, după ce lucrul s-a schimbat și și-a pierdut această proprietate,
poate fi exprimată doar printr-o astfel de o formulă în care conceptul
aplicat ca subiect, nu este identic cu conceptul folosit ca subiect în
prima formulă; relația dintre lucrul schimbat și proprietatea poate fi
exprimată, de exemplu, astfel: St nu este P O propoziție afirmativă S
este P și o propoziție negativă nu este P pot fi ambele adevărate, iar
aceasta nu pentru că se referă la diferite ori, ci pentru că subiectul
primei judecăți nu coincide cu subiectul celei de-a doua Introducerea
clauzei "în același timp" în conținutul principiului contradicției este
nu numai inutilă, ci și ilegală Ideea de contradicție presupune
identitatea elementelor unei judecăți negative și pozitive, dar o
astfel de identitate este posibilă numai în sfera conceptelor, ca
mărimi supratemporale În zonă, real, temporar, datorită continuității
schimbării și divizibilității infinite interne a timpului, nr existență
stabilă și de aceea avem întotdeauna destule motive să spunem ' , acest
lucru are această proprietate și nu o are Întrucât Sigwart înțelege
legea contradicției ca o lege naturală a gândirii, întrucât, prin
urmare, judecățile afirmative și negative sunt acte de gândire pentru
el, rezervarea "simultan" poate fi aplicată tocmai acestora Cu alte
cuvinte, introducerea ei poate însemna următoarele: pot considera
adevărată astăzi judecata afirmativă și mâine adevărată judecata
negativă corespunzătoare, dar nu pot - așa este organizarea gândirii
mele - să le recunosc pe ambele drept adevărate dacă le fac simultan
Incoerenţa acestei prevederi se relevă cu ajutorul consideraţiilor^
Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII asemănătoare celor
tocmai date Pe de o parte, cutare sau cutare determinare temporală a
actelor de judecată nu are nimic de-a face cu conținutul lor logic ca

atare, iar legea contradicției, care exprimă sensul negației, nu are legătură cu actele temporale de gândire, ci cu concepte supratemporale şi legătura lor supratemporală Relația logică dintre propoziția afirmativă și cea negativă corespunzătoare nu depinde de relațiile reale ale actelor în care este gândită și nici de faptul dacă vreo conștiință o gândește, iar adevărul său își păstrează semnificația în afara actului de a o recunoaște Pe de altă parte, legea contradicției, care presupune identitatea conceptelor și a relațiilor lor, nu poate fi legea schimbării existenței mentale: în procesul gândirii umane nu există cantități identice, nu există nici idei care sunt identice cu ele însele , nici judecăţile care sunt identice cu ele însele Latura logică a ideii de contradicție capătă o semnificație deosebită în doctrina lui Sigwart a legii contradicției ca normă a cunoașterii, și anume, în măsura în care această normă este aplicată în domeniul conceptelor și, prin urmare, reglementează relația dintre concepte Cu toate acestea, conținutul acestei norme coincide, potrivit lui Sigwart, cu conținutul legii naturale a contradicției, își păstrează legătura cu sfera reală a gândirii Între timp, această convergență a normei cu legea naturală duce la dificultăți logice de netrecut Ideea unei norme logice care stabilește condițiile gândirii adevărate sugerează că implementarea acesteia ar trebui să conducă la implementarea unei astfel de gândiri Întrucât principiul contradicției este afirmat de Sigwart ca o lege naturală a gândirii și, prin urmare, în mod constant, este necesar să fie realizat în el, deoarece, în plus, în ciuda acestui fapt, printre judecățile noastre există atât adevărate, cât și nu adevărate , întrucât gândirea noastră este complet contradictorie, este evident că principiul Siegwart nu poate fi o normă în sine Având în vedere aceasta, Sigwart îi conferă o conotație normativă doar în măsura în care este aplicată conceptelor, cu alte cuvinte, sursa normativității nu este ea însăși, ci caracterul normativ al conceptului Dacă legea contradicției, cum normă, nu putem gândi în afara relației noastre cu concepte, iar legea contradicției, ca principiu natural, își găsește aplicare în sfera reprezentărilor, atunci soluția chestiunii identității acestor principii depinde de relația dintre reprezentare și concept De fapt, sensul specific al acestei sau acelei legi este determinat nu numai de natura raportului dintre elementele care au intrat într-o legătură regulată, ci și de natura acestor elemente; o singură lege, unind un set cunoscut de elemente, presupune întotdeauna ceva comun în ele și ignoră doar diferențele lor particulare Prin urmare, principiul contradicției, ca normă, și principiul contradicției, ca lege naturală, pot avea conținut identic numai dacă conceptul și reprezentarea sunt de aceeași natură, cel puțin în acele momente ale lor care sunt luate în considerare la stabilirea conceptului de contradicție; și, invers, coincidența ambelor principii este exclusă dacă nu este îndeplinită condiția specificată Cu toate acestea, deoarece Sigwart aduce ideea unui concept mai aproape de ideea de reprezentare, legea contradicției este în general de neconceput ca normă De fapt, condiția prealabilă pentru asemănarea fundamentală a reprezentării și conceptului este atribuirea acestuia din urmă la sfera reală a experienței; dar dacă un concept este o experiență, atunci nu poate fi complet stabil, nu poate fi identic cu el însuși, iar aplicarea legii contradicției în domeniul unor astfel de concepte nu poate garanta adevărul judecăților, nu poate schimba sensul legii în sine Legea contradicției este de conceput ca normă doar pentru că conceptul are un semn de stabilitate și, prin urmare, este fundamental diferit de reprezentare Însă, pornind de la

această considerație, trebuie recunoscut că legea care reglementează raporturile dintre reprezentările modificabile și legea care reglementează raporturile dintre concepte identice au un conținut diferit și nu sunt una, ci două legi diferite Din această analiză reiese clar că doctrina lui Sigwart a legii contradicției - la fel ca doctrina conceptului și principiul identității - duce la dificultăți logice insolubile Sursa acestor dificultăți este introducerea involuntară a unui element logic în construcția inițială Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII ideea psihologică a adevărului Această idee de adevăr, în care momentul valorii este subordonat legilor reale ale gândirii, s-a dovedit neputincioasă în a-și îndeplini scopul ca criteriu obiectiv de evaluare, iar reînnoirea ei prin intermediul categoriilor pur logice ar fi trebuit să-i ofere sprijinul necesar în acest sens Astfel, în învățăturile lui Sigwart, pe baza conceptului general de adevăr stabilit inițial, a apărut o nouă idee a adevărului cu conținut mai bogat: dualitatea realului și a valorului a fost complicată în ea de dualitatea realului iar logica În legătură cu aceasta, și pentru un studiu critic al sistemului Siegwart, apare o nouă întrebare: noua idee de adevăr poate fi un criteriu obiectiv-logic al valorii? VI Rezultatele ultimului capitol ne fac să reconsiderăm ideea de adevăr a lui Sigwart din punctul de vedere al semnificației sale ca criteriu de evaluare a gândirii Punctul de plecare pentru această considerație va fi o analiză generală a ideii de evaluare și a conceptului de criteriu de valoare Funcția de evaluare presupune compararea unui anumit conținut care este considerat valoros (criteriul de prioritate) cu alt conținut (evaluabil) În ipoteza că în sfera obiectelor cognoscibile există atât elemente omogene, omogene (de exemplu, diferite tipuri de experiențe), cât și elemente eterogene, străine reciproc de însăși natura lor și care nu pot fi unificate sub puterea unei singure regularități (de exemplu, exemplu, experiențe și concepte), - se dovedește că o relație dublă între conținutul criteriului de evaluare și conținutul a ceea ce este evaluat se dovedește a fi de conceput: I Conţinutul criteriului de evaluare este construit din elemente omogene cu conţinutul obiectului evaluat II Conținutul criteriului de evaluare este construit din elemente care sunt eterogene în conținutul evaluatului Dacă ceea ce este evaluat aparține domeniului realului, atunci criteriul de valoare aplicat acestuia poate avea un conținut real sau ireal Stabilirea unui criteriu de evaluare presupune că ceva în sine Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH de la sine - adică fără comparație cu orice altceva - se presupune că este valoroasă Dacă criteriul de evaluare trebuie să aibă un conținut real, atunci ceva real ar trebui să fie valoros În funcție de faptul dacă Tn este considerat a fi valoros tocmai în domeniul realului, sunt de asemenea imaginabile diferite moduri de construire a unui criteriu de valoare O anumită parte a realului, adică primește calificarea valorii un anumit segment al acestuia, ceva concret, irepetabil (adică asociat cu un anumit moment în timp), individual, de exemplu, o anumită experiență individuală (un anumit sentiment de bucurie), un singur fenomen (un act dat), un singur lucru (o operă de artă dată) etc Un astfel de concept de valoare nu poate servi însă drept criteriu de evaluare; aceasta rezultă din însăși natura evaluării Esența evaluării este următoarea: conținutul criteriului de valoare este comparat cu conținutul a ceea ce se evaluează; daca in acest al doilea continut exista elemente care coincid cu continutul valorii prestabilite, atunci valoarea evaluata este considerata valoroasa; dacă nu, atunci nu este valoroasă Ceea ce se evaluează presupune, așadar,

posibilitatea coincidenței (totale sau parțiale) a conținutului criteriului de evaluare și a conținutului evaluatului; evaluarea își pierde sensul dacă se exclude a priori posibilitatea coincidenţei Între timp, dacă individul ar trebui să fie valoros, atunci posibilitatea unei astfel de coincidențe este de neconceput dinainte, deoarece individul, ca atare, este deja singular, irepetabil, parcă închis în sine și nu își poate găsi o reflectare adecvată în sine realitate Fiecare nouă evaluare în acest mod de evaluare trebuie să fie o nouă poziționare imediată a valorii Se consideră valoros întregul tărâm al realului de evaluat Acest concept de valoare nu poate îndeplini funcţia de criteriu de evaluare deoarece conţinutul său epuizează întregul ansamblu de conţinuturi date în realul evaluat şi anticipează astfel toată evaluarea sa ulterioară Evaluare mediocră, adică așa ceva, care se realizează prin comparație cu criteriul de evaluare, în acest caz nu poate fi, deoarece totul a fost deja evaluat prin evaluarea imediată a valorii Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII Se consideră valoroase trăsăturile generale ale realului, de exemplu, legile naturale generale ale existenței sau formării lui Acest concept de valoare nu poate servi drept criteriu de evaluare din următoarele motive Proprietatea comună a fenomenelor, legătura regulată care le unește, se realizează în toate aceste fenomene, iar dacă le considerăm valoroase, atunci suntem obligați să considerăm ca valoroase toate fenomenele subordonate acestora A declara o lege a naturii ca fiind o valoare înseamnă a evalua pozitiv întreaga realitate dată ca atare și a face de prisos și imposibil să distingem între valoros și nevaloros în limitele sale Toate teoriile evaluării care au căutat un criteriu de valoare în trăsăturile reale generale ale fenomenelor - de exemplu, teoria antropologică și biologică a cunoașterii sau a eticii - au avut de a face față acestei dificultăți într-un fel sau altul Pentru a o depăși, teoriile antropologice ale cunoașterii au recurs adesea la următoarele considerații: activitatea de gândire poate duce la judecăți atât adevărate, cât și false, dar ceea ce face ca o anumită judecată să fie falsă este determinată de influența caracteristicilor individuale ale unei anumite persoane, producând o judecată, o influență care interferează cu implementarea pură și neascunsă a legilor universale ale gândirii umane Cu toate acestea, tocmai acest raționament dezvăluie baza logică a motivului pentru care legea naturală nu poate servi drept criteriu de evaluare Obiectul evaluării îl constituie obiectele individuale sau, mai precis, elementele individuale ale realității în totalitatea lor, în totalitatea proprietăților lor generale și particulare Dacă, în explicarea genetică a fenomenelor, proprietățile lor generale primesc cea mai semnificativă valoare, deoarece acestea sunt cele care fac posibilă stabilirea unor legături regulate între ele, atunci atunci când se evaluează fenomene, centrul de greutate al studiului trebuie în mod necesar să se deplaseze la individual O judecată poate fi făcută după legile gândirii și totuși să fie falsă datorită celui mai mic defect, cea mai mică obscuritate în conținutul acelor reprezentări care funcționează în ea Considerațiile de mai sus, care sunt folosite de teoriile antropologice ale cunoașterii, nu numai că nu elimină dificultatea, dar o dezvăluie mai clar Să admitem că prezența acelor sau a altor caracteristici individuale poate servi drept bază Întrebări de filosofie, carte dar, Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH nicio modalitate de a rezolva problema valorii sau non-valorii unui obiect înseamnă transferarea valorii criteriului de evaluare la un astfel de conținut care nu coincide cu conținutul legilor naturale care guvernează sfera a ceea ce este evaluat Sunt

considerate valoroase atributele individuale ale lucrurilor sau combinațiile de astfel de atribute Aceste atribute, ca cantități abstracte, sunt divorțate de realitatea concretă din care au fost obținute, și din această cauză au acea generalitate care permite repetarea lor în diferite obiecte și face posibilă utilizarea lor , ca o scară, pentru a compara aceste obiecte între ele Ca urmare a unei astfel de comparații, se poate dovedi că trăsătura se repetă în multe obiecte, că are generalitate în sensul că aparține unui întreg grup de obiecte, iar acest grup poate fi evidențiat în acest fel din restul realității, ca având această trăsătură și opus celorlalte elemente ale sale Într-un cuvânt, dacă noțiunea de valoare are conținutul indicat, atunci cu ajutorul ei pot fi efectuate acele operații în care se exprimă funcția criteriului de evaluare și poate fi un astfel de criteriu Dacă criteriul de evaluare aplicat obiectelor reale trebuie să aibă un conținut ireal, atunci conținutul valorului este construit din elemente nereale Deoarece semnul principal al realului este determinarea temporală, irealul poate fi definit negativ ca ceva care nu stă sub semnul timpului Istoria filozofiei cunoaște două domenii ale realității, care se caracterizează în primul rând prin acest semn negativ: zona entităților metafizice, uneori opuse ființei empirice, ca o "realitate" adevărată, autentică, și zona logicii abstracte cantități, zona conceptelor Ambele aceste sfere ale supratemporalului s-au înțeles adesea în strânsă apropiere una de cealaltă, uneori contopindu-se până la punctul de a nu se distinge (Hegel); demarcarea lor reciprocă exactă este dobândirea doar a ultimei perioade a dezvoltării filozofiei Lăsând deoparte aici ideea unei realități metafizice ca fără legătură directă cu problemele logicii, apoi conținutul nereal al criteriului estimări Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII trebuie să fie compuse din elemente logice: acele sau alte mărimi logice sau relaţii dintre ele sunt considerate valoroase Poate fi aplicat în sfera realului un criteriu de evaluare cu un conținut pur logic? Evaluarea presupune comparație, iar aceasta este posibilă numai acolo unde există cantități comparabile între ele și, prin urmare, posedă cutare sau cutare altă proprietate comună Între timp , logicul și realul aparțin unor sfere care sunt eterogene și atât de indiferente unul față de celălalt În domeniul realului există elemente care au o anumită relație cu mărimile logice Acestea sunt acte de gândire în care sunt date concepte logice și conexiuni de concepte Fiecare mărime logică, fie că este un semn al unui concept, fie o legătură între concepte, fie o lege logică, este dată mental în anumite acte de gândire corespunzătoare acestora Deci, de exemplu, un concept este dat în procesele de reprezentare, o judecată (ca legătură de concepte) în acte de judecată etc În mod corespunzător, relația dintre un criteriu logic și un obiect real de evaluare poate fi construită în funcție de următoarea schemă: conținutul ideal al valorii (de exemplu, o anumită relație logică) este comparat nu cu cutare sau cutare experiență reală, ci cu acel conținut logic (de exemplu, o judecată), care este dat într-o anumită experiență reală (de exemplu, o judecată, ca act de gândire) Dacă, în urma comparației, rezultă că conținutul logic al actului de judecată corespunde conținutului logic al valorului, atunci primul este evaluat pozitiv; în caz contrar, suferă o evaluare negativă Însuși actul de a judeca primește caracteristici pozitive și negative numai pentru că este legat de conținutul ideal al judecății, ca și de obiectul imediat al evaluării și numai în măsura în care tocmai acest conținut ideal este conceput în el Deci, în aplicarea criteriului logic al evaluării unui obiect real, nu obiectul real în

sine este de importanță primordială, ci relația sa cu conținutul ideal asociat acestuia Cu toate acestea, obiectul final al evaluării poate fi încă doar un obiect real și preliminar Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH o evaluare logică a momentului logic corespunzător nu poate servi decât ca bază pentru o caracterizare pozitivă sau negativă a unui fenomen real Această împrejurare trebuie avută în vedere în continuarea studiului relaţiilor logice dintre criteriul ideal şi obiectul real al evaluării Datorită acestuia, construcția conținutului criteriului logic nu prezintă dificultățile cu care se asociază stabilirea conținutului criteriului real de evaluare De fapt, toate elementele domeniului logic pot îndeplini o funcție de scară în aprecierea realului, în primul rând pentru că, ca mărimi ideale, au gradul de generalitate necesar pentru a le compara cu diverse mărimi reale Mai departe, rolul criteriului poate aparține atât formelor separate, particulare ale relațiilor ideale, cât și formelor lor generale, care au sensul unor legi logice: eterogenitatea logicului și realului face imposibilă ca conținutul criteriului să fie posibil coincide cu conținutul evaluat, asupra căruia a fost indicat mai sus ca un obstacol în calea evaluării ulterioare a fenomenelor Chiar dacă legea logică este implementată în toate fenomenele zonei evaluate, dacă de fapt toate elementele ei se dovedesc a fi valoroase, atunci aceasta nu poate însemna că regularitatea logică aici coincide cu regularitatea naturală a valorilor reale estimate, iar logic va rămâne întotdeauna posibilitatea unui singur eșec în implementarea legii logice, posibilitatea este exclusă ia și caracteristicile negative Căreia dintre schemele logice tipice ale criteriului de evaluare stabilit aici poate fi atribuită schema logică a conceptului de adevăr din învăţăturile lui Siegwart? Ideea de adevăr stabilită în logică nu are o compoziție logică unificată în interior Analiza de mai sus a acestei idei a scos la iveală trei nuanțe în definiția ei i Adevărul este judecata adevărată, adică judecată, însoțită de un anumit complex de experiență, conștiința fiabilității acestei judecăți, un sentiment al dovezilor sale Din punctul de vedere al acestei definiții, adevărul se dovedește a fi un fapt real Mai mult, deoarece experiența este întotdeauna individuală, adică întotdeauna asociat cu un anumit individ Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII psihicul, întotdeauna condiționat de proprietățile sale individuale, atunci adevărul nu este doar un fapt real, ci și un fapt individual Un astfel de concept de adevăr nu este suficient, însă, nu numai pentru rezolvarea, ci și pentru formularea problemei logicii Deja în măsura în care Sigwart afirmă că simțul adevărului poate înșela, că erorile și disputele sunt posibile, el pune în contrast adevărul individual cu un alt adevăr, non-individual Mai departe, însăși ideea de reguli generale, cu ajutorul cărora ar fi posibil să ghidăm gândirea, să o înveți să evite greșelile, presupune conceptul de adevăr general, obligatoriu pentru toți Sigwart formează un astfel de concept de adevăr din ideea de adevăr individual printr-o schimbare sau, mai precis, o interpretare specială a acelui semn al acestuia, care este desemnat ca conștiință a certitudinii unei judecăți Această certitudine trebuie recunoscută ca neschimbătoare, cu alte cuvinte, sinteza judecății trebuie recunoscută ca certă, nu numai pentru judecător în momentul în care o face, ci și pentru toți ceilalți oameni, ori de câte ori își iau în cap să Fă-o Totuși, conceptul de adevăr nu poate fi încă recunoscut ca obiectiv chiar și cu o astfel de înțelegere a certitudinii: din faptul că certitudinea este trăită de conștiința individuală ca obiectiv, nu rezultă încă că este de fapt obiectivă, adică că orice altă conștiință o va percepe ca obiectivă

Sigwart înlătură din ideea de adevăr pata de subiectivitate individuală care a rămas asupra ei prin următoarele considerații: conștiința siguranței neschimbate a judecății poate apărea atunci când judecata este condiționată de trăsăturile generale ale gândirii umane, atunci când este supus legilor sale naturale, imuabil și subordonându-și în egală măsură fiecare conștiință umană atunci când din judecată influența tuturor factorilor individuali ai gândirii a fost eliminată Adevărul obiectiv, conform lui Sigwart, este o categorie antropologică, o expresie a proprietăților generale ale minții umane sau o judecată construită în conformitate cu legile generale ale naturii sale Acest al doilea adevăr, ca și primul, este o valoare reală, deoarece gândirea umană este un proces real și atât proprietățile sale, cât și legile sale sunt reale Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH proprietăţile şi legile ei ale existenţei determinate temporal Adevărat, acest adevăr s-ar putea să nu fie realizat în procesele propriu-zise de gândire, în plus, el nu poate fi pe deplin realizat, deoarece de fapt momentele individuale nu pot fi îndepărtate din judecățile noastre, dar realizarea lui, chiar dacă este imposibilă, este întotdeauna gândită în termeni a realului Pe lângă cele două concepte de adevăr deja menționate, dintre care al doilea, ideea antropologică de adevăr, ocupă o poziție centrală în sistemul logic al lui Sigwart, un al treilea concept de adevăr cu un conținut pur logic este conturat în învățătura sa Ideea de adevăr logic nu este stabilită nicăieri în mod direct de Sigwart, fie și doar pentru că nu recunoaște adevărul în afara gândirii umane Semnele logice ale adevărului sunt întotdeauna îmbinate în sistemul său cu acele semne reale ale acestuia, care formează ideea de adevăr antropologic Momentele logice ale adevărului nu pot fi deosebite decât artificial dintr-o situație reală străină lor Conținutul ideal pătrunde imperceptibil și treptat în învățătura lui Sigwart Deja în prima parte a acesteia, în analiza proceselor naturale ale gândirii umane, Sigwart le oferă astfel de caracteristici, în care, odată cu enumerarea proprietăților lor reale, sunt ascunse definiții pur ideale, exprimând una sau alta relație de natura logica Studiind procesul reprezentării, Sigwart atribuie experiențelor individuale astfel de trăsături care nu pot aparține unui fenomen temporal, ci constituie o proprietate de o amploare logică Acele generalizări empirice, pe care Sigwart le numește legile naturale ale gândirii, apar adesea în el sub forma unui set de relații logice între concepte etc și acele momente ideale care au fost introduse ilegal în ele Deoarece normele în natura lor formal logică sunt strâns legate de ideea de adevăr, iar conținutul lor este dezvoltarea conținutului său, atunci, ca urmare a cercetării lui Sigwart, adevărul său real primește un aspect ideal-logic diferit, care formează al treilea concept logic al adevărului Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII Introducerea momentelor logice în ideea de adevăr a încălcat integritatea internă a poziției psihologice reale a lui Siegwart Baza logică a acestei abateri de la ideea generală - o bază nerealizată de autor - a fost insuficiența ideii antropologice de adevăr ca criteriu de evaluare logică a judecăților Întrucât conceptul de adevăr unește în sine formele generale ale gândirii umane, el acoperă toate judecățile ca atare și nu face posibilă distingerea adevăratului de fals în ele Deoarece Sigwart s-a străduit să creeze un sistem logic obiectiv, întrucât și-a afirmat scara de evaluare ca fiind obligatorie pentru toți, a trebuit inevitabil să se îndepărteze de calea care duce la negarea însăși posibilității logicii obiective Este adevărat că fundamentul tocmai indicat ar putea înainta necesitatea unei reconstrucții a ideii de

adevăr, dar nu a determinat încă direcția pe care a luat-o transformarea acestui concept, și anume, în direcția atragerii unui conținut ideal către aceasta În această ultimă privință, tradiția logică poate să fi avut o influență semnificativă asupra învățăturilor lui Sigwart Autorul cărții Logic nu a fost un inovator Învățăturile sale logice nu sunt concepte în întregime originale bazate pe cercetări în întregime originale Nu a vrut să creeze o nouă logică, ci să o reînnoiască pe cea veche, revarsând în schemele seci ale doctrinelor formal logice conținutul viu cules din datele analizei psihologice Această caracteristică a sistemului lui Siegwart este de obicei evidențiată atunci când cineva dorește să sublinieze serviciile sale pentru știința logică Din punct de vedere analitic și metodologic, această caracteristică capătă un alt sens Doctrina lui Sigwart a absorbit elemente ale celor mai variate doctrine logice Alături de învățăturile empirice (de exemplu, logica lui Mill), se bazează pe învățăturile lui Aristotel, logica formală, logica lui Kant etc , iar influența acestei ultime serii de învățături este deosebit de puternică tocmai acolo unde este vorba de normele de gandind În formulele pe care Aristotel le-a dat legilor logice și care, mai mult sau mai puțin schimbătoare, au trecut de la un sistem logic la) miercuri Husserl Logische Untersuchungen B IS - Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH pe de altă parte, s-a consolidat conștiința, deși încă foarte neclară, a independenței și supratemporalității conceptelor și a interrelațiilor lor Semnele ideale ale conceptelor au trecut în logica lui Sigwart împreună cu principalele formule ale relațiilor logice și au introdus o scindare în toate conceptele de bază ale sistemului său Diversă în conținut, ideea de adevăr, stabilită de Sigwart, nu are, ca criteriu de valoare, o relație uniformă cu obiectul real al evaluării - gândirea Întrucât adevărul lui Sigwart este o judecată individuală, conținutul valorului este o parte specifică a gândirii, iar criteriul de evaluare se dovedește a fi inaplicabil elementelor întregii sfere a gândirii în ansamblul său Deoarece conceptul de adevăr este stabilit în logică, legile naturale ale gândirii primesc în el semnificația valorii și astfel toate procesele de judecată sunt evaluate pozitiv Criteriul de evaluare, construit pe o astfel de idee de valoare, se dovedește a fi inaplicabil judecăților individuale Deoarece în "logică" sensul adevărului este dat elementelor și relațiilor pur logice, ideea a ceea ce este valoros capătă un conținut logic în ea Un criteriu de valoare construit pe această bază ar putea fi aplicabil evaluării gândirii reale Dar trăsătura fatală a învățăturii lui Sigwart constă tocmai în faptul că momentul logic, care a pătruns în ideea de adevăr, a ocupat doar un loc subordonat în el Baza principală a sistemului logic a rămas ideea antropologică a adevărului, a cărei afirmare și dezvoltare a fost intenția conștientă a autorului Dimpotrivă, dezvoltarea ideii logice pe toată durata cercetării logice s-a desfășurat haotic, nereglementat de un scop stabilit în mod conștient Elemente logice au apărut în puncte separate ale învăţăturii, strâns îmbinate cu experienţele, neeliberate de acoperirile lor mentale; apariția lor, care trebuia să salveze adevărul ca criteriu obiectiv al valorii, a introdus o scindare în el și a devenit pentru el ultima propoziție Conceptul de adevăr logic a completat dezvoltarea acelei idei de știință-logică, pe care Sigwart a pus la baza sistemului său logic Această idee, după ce a primit o expresie generală în planul de a construi logica pe fundamente psihologice reale, Biblioteca "Runivers " SIGHART SI PROBLEMA LOGICII apoi s-a desfăşurat în doctrina scopului şi a gândirii arbitrare sub forma unei serii de principii regulative ale căutării logice şi a fost

în cele din urmă încadrată şi fixată în conceptul de adevăr logic Soarta acestui concept este soarta ideii logice însăși Din punctul de vedere al problemei generale a logico-științei, această soartă este plină de interes și semnificație Nu numai că dezvăluie lipsa de speranță a încercării de a construi un sistem obiectiv-logic pe o bază real-psihologică, dar deschide și noi căi către construirea unei discipline logice Rolul jucat de elementele logicii în sistemul lui Sigwart arată că în cunoaștere nu totul poate fi redus la experiențe și că tocmai acele momente ale judecăților care nu aparțin domeniului realului au un rol decisiv în crearea ideea de adevăr științific obiectiv Noua logică poate stabili pe această concluzie generală punctul de plecare al căutărilor sale: dacă "logicul" are un asemenea sens în știință, atunci nu ar trebui căutat în ea ca bază finală? Și dacă logica trebuie să fie o știință despre fundamentul științei, atunci nu ar trebui să fie construită ca o știință al cărei subiect este "logic"? Aceste ipoteze sugerează prima sarcină a noii logici, care este de a determina ce este logic ca atare ' VA Fecunditatea muncii pe care gândirea filozofică o desfășoară în prezent în domeniul logicii este determinată de tendința exprimată definitiv în ea de a dezvălui o multiplicitate complexă în care totul părea simplu și unul Nu tot ce dobândește logica pe această cale este clar și fără îndoială, dar unele dintre propozițiile sale trebuie să dobândească deja valoarea de axiome Aceasta este afirmarea dualității ideii de judecată Judecata poate fi privită ca experiența unei legături între două reprezentări; din acest punct de vedere, este un fenomen psihic, o particulă a fluxului individual de conștiință și, în această măsură, ceva instabil și schimbător; este un gând veșnic creat și veșnic trecător, veșnic nou și evaziv în noutatea lui necruțătoare Dar judecata se poate schimba Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH încercaţi şi dintr-un punct de vedere diferit, şi anume, ca legătură între două conţinuturi logice, o judecată în acest al doilea sens este stabilă, este un sens unic şi neschimbător) Ideea de sens este stabilită prin intermediul unei analize diferențiatoare a "experienței" în care gândim Elementele individuale ale acestei experiențe, chiar și cele mai simple, și anume cele care sunt legate doar de cuvântul ca atare, au un anumit sens, un anumit sens Să ne imaginăm că, printr-o asociere sau alta, ne-a străfulgerat în memorie un fragment dintr-un vers: "Cerul este transparent" Ce ne este dat în experiența acestei amintiri? În primul rând, o formă verbală care îi întărește conținutul Mai mult, experiența ideii unui cer transparent, în măsura în care o putem reînvia în imaginația noastră, și experiența acelui gând despre transparența cerului, care este exprimată în cuvintele de mai sus Aceste experiențe nu au o definiție strictă, se schimbă în fiecare clipă: imaginea unui cer transparent devine fie mai palidă, fie mai strălucitoare, în funcție, de exemplu, de gradul de atenție îndreptat către acesta; cerul iese în imaginația noastră acum sub forma unei bolți înstelate negru-albastru, acum sub forma unei adâncimi de foc fără formă, iar elementele individuale ale acestor imagini își schimbă nuanțele, abia sesizabile, dar totuși perceptibile Însăși ideea unui "cer transparent" se revarsă timp, în el, cu oarecare efort, se poate prinde începutul și sfârșitul, se poate observa și că acum unul, apoi altul dintre elementele sale cad în centrul atenției, că o judecată deja pregătită dispare brusc complet din conștiință, fiind forțată prin alte imagini și gânduri, apoi reapare și dispare din nou În zadar ar fi să căutăm în acest flux divers orice fel de unitate stabilă care ar putea corespunde cu x) O opoziție similară în esență cu cea indicată a fost aplicată mai

întâi sistematic în știința de la Bolzano: Dr B Bolzanos Wissenchaftslehre Versuch einer ausíührlichen und grôsstentheils neuen Darstellung der Logik mit steter Rücksicht auf deren bisherige Bearbeiter Sulzbach Bolzano distinge aici între o poziție mentală (Gedachter Satz) și o poziție în sine (Satz an sich): aceasta din urmă este definită de el ca "orice, orice, afirmație că ceva este sau nu este, indiferent dacă această afirmație este adevărat sau fals, exprimat în cuvinte de cineva sau neexprimat, sau chiar gândit de cineva în spirit (ini Geiste) sau nu gândit " B IS Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII să promoveze unitatea combinației verbale "Cerul este transparent"; și între timp, aceste cuvinte înseamnă un singur lucru, se referă la un singur obiect, invariabil legat de ele Multă vreme acele idei și sentimente care căutau întruchipare în acest fragment de vers nu mai există; psihicul individual care a fost purtător al acestor experiențe de stingere a dispărut de mult Dar această inexistență nu a introdus în cuvinte golul: ele ascund în sine un singur sens, un singur sens și, amintindu-le, nu umplem acest sens decât cu conținutul specific al ideilor noastre individuale Ideea sensului unei judecăți este una dintre acele idei care nu pot fi spuse până la capăt, care poate fi stăpânită doar prin efortul personal al gândirii Ea este cuprinsă într-o experiență directă, accesibilă doar cu o intensă autoaprofundare a gândirii * Nu se apucă imediat și nu este ușor și adesea scăpa chiar în momentul înțelegerii sale Este nevoie de o nouă experiență pentru fiecare gând despre ea, nu poate fi predată cuiva pentru care o astfel de experiență este imposibilă, la fel cum este imposibil să-i înveți pe orbi să distingă nuanțele culorilor Sensul este unul dintre ultimele elemente ale dăruirii și, ca atare, nu este poate fi definită exhaustiv Definiția este subsumarea unuia sau altuia conținut ideologic sub concepte generale; dar ideea de sens nu poate fi atribuită în totalitate acestor sau altor concepte: ea are un nucleu care poate fi determinat doar prin ea însăși, care coincide logic doar cu sine Caracterizarea sensului nu poate duce decât la esența sa și, cel mult, la ea Având în vedere dificultățile cu care se leagă definiția sensului, nu trebuie neglijate proprietățile sale negative atunci când o caracterizează Una dintre aceste proprietăți ale sensului este independența față de timp sau supratemporalitate Sensul nu are nimic de-a face cu trecutul, prezentul sau viitorul; nu se poate spune că a fost, sau este, sau va fi; el este străin atât de clipă, cât și de eternitate Dacă ceea ce este determinat de relațiile temporale este real, atunci sensul nu aparține sferei realului, adică nu aparţine sferei fiinţei Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH' Supratemporalitatea sensului o face independentă de tot ceea ce este determinat de timp, de ființa empirică în toate modificările ei Nu poate fi "plasat" nici în lumea exterioară, nici în mintea unei persoane Este deosebit de important să se stabilească independența sensului față de subiectul mental, adică lentila are sens Semnificația propoziției X = nu depinde de faptul dacă aceasta sau acea conștiință o gândește sau nu; / = și în cazul τθΜΊ>, dacă nu există o singură conștiință care ar putea concepe acest raport Totuși, dacă sensul nu aparține ființei temporale, atunci aceasta nu înseamnă că este o entitate metafizică Sensul este dat în complexitatea amestecată a experienței, împreună cu alte elemente ale realității, psihice și fizice Ea poate fi remarcată din complexul experimental complex dat imediat de o ruptură ideologică și apoi fixată în particularitatea sa Supratemporalitatea sensului, smulgându-l de ființa empirică, nu-i dă

loc în sălașul metempiricului; sub orice formă ar putea fi conceput acesta din urmă, sfera sensului îi rămâne străină Dintre proprietățile pozitive ale sensului, cea mai caracteristică este proprietatea identității Fiecare sens, ca atare, este egal cu sine; el este ceva unitar, complet interior și autosuficient De aceea, din punctul de vedere al gândului care o cuprinde, este repetabilă, adică poate fi repetat, ramanand unul si acelasi, pastrandu-si deplina identitate, si in acest sens trebuie opus nerepetirii concretului Sensul asociat cuvântului "triunghi" este același, indiferent de câte ori ne gândim la el și indiferent ce triunghiuri empirice ne imaginăm Sensul cuvântului "zăpadă" este același de fiecare dată când îl folosim, în timp ce zăpada care acum cade în liniște pe pământ este singura, această zăpadă nu a mai fost niciodată și nu va mai fi niciodată Când un gând, captând un sens invariabil identic într-un flux schimbător de experiență, atinge limita extremă a înțelegerii abstracte și se rupe, dizolvându-se într-o senzație holistică a ceea ce este înțeles, atunci simțim cum misterul fluxului necruțător al ființei și misterul imuabilității complete se împletesc într-un singur mister nnago liniște sufletească Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII Scurta caracterizare a sensului tocmai conturată, țesută aproape din aluzii, oferă totuși motive suficiente pentru a face distincția între judecata ca proces de gândire și judecata ca sens Dar ideea de sens nu determină încă suficient conceptul de judecată La urma urmei, atât cuvintele individuale, cât și grupuri întregi de judecăți au sens Ideea unei judecăți ar putea fi formulată astfel: o judecată este o legătură între două elemente de sens Un element de semnificație aici este un sens separat, izolat de alte sensuri, de exemplu, sensul uneia sau alteia reprezentări Într-o judecată, astfel de elemente de semnificație sunt într-o anumită legătură specifică Aceasta este o legătură logică, care trebuie în primul rând opusă tuturor felurilor de legătură temporală reală, legătură de succesiune, cauzalitate etc Este supra-temporală, ca elementele legate de ea Nu coincide nici cu legătura matematică, deoarece unește sensuri în general, ca atare, și nu acele tipuri speciale de semnificații care reprezintă conceptele matematice de mărime, număr etc Legătura logică este legătura de apartenență a semnificațiilor Combinând două sensuri într-unul singur, este sursa unui nou al treilea sens, sensul unității a două conținuturi logice Deci, fiecare judecată în construcția sa logică este o legătură de elemente de sens Această idee logică a judecății stă la baza ideii de știință Știința constă din judecăți Cu toate acestea, un simplu set de judecăți nu poate fi încă numit știință - acest lucru este de la sine înțeles Pentru ca aceste sau alte judecăți să poată primi o astfel de calificare, ele trebuie să fie într-o legătură reciprocă, trebuie să formeze o anumită unitate Această unitate este sistemele Legătura care unește judecățile științei este în primul rând o legătură logică, adică este omogen cu acea legătură care unește elementele de sens în fiecare judecată individuală La fel ca acesta din urmă, poate fi desemnat ca o legătură de apartenență; momentele înrudite sunt stabilite aici nu în elementele de înțeles în sine, așa cum este cazul într-o judecată, ci în legătura dintre aceste elemente, adică în judecăți A doua trăsătură care caracterizează legătura sistematică este definită prin categoria subordonării: judecățile individuale ale științei trebuie atribuite altora, ca parte a Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH' suferite de cele generale, acestea din urmă, la rândul lor, trebuie să fie subordonate unora chiar mai generale etc Întregul sistem științific primește următoarea structură logică: una sau mai multe judecăți

generale, parțial direct, parțial prin alte judecăți mai puțin generale, logic unește toate judecățile aparținând compoziției științei Din aceasta este clar că valoarea determinantă pe care o au cele mai generale judecăți în sistem: ele sunt sursa unității interne, unitatea sistemului, sensul lor poartă ideea unei conexiuni logice a tuturor judecăților sistemului și fiecare hotărâre individuală devine un element al acestui sistem unificat în măsura în care participă la dispozițiile sale generale Concentrând în sine trăsăturile specifice ale unui anumit sistem științific, prevederile generale determină granițele sale externe, poziția sa între alte sisteme științifice Un sistem de judecăți capătă semnificația unei științe speciale numai dacă principiile sale de bază sunt diferite de cele ale altor discipline, dacă au un conținut specific propriu Conceptul de știință dezvoltat aici, ca sistem de judecăți, nu epuizează în niciun caz toate trăsăturile științei, ci reflectă în sine doar un aspect pur logic al acesteia Ea presupune o abstracție nu numai din momentul subiectiv-psihologic al cunoașterii, ci și dintr-un moment obiectiv al acesteia ca proprietatea adevărului Adăugarea acestuia din urmă la trăsăturile logice ale științei dă ideea științei ca sistem de cunoaștere sau sistem de adevăruri) În acest concept de știință, adevărul este o astfel de judecată, care este fie imediat evidentă, fie justificată, adică adus în legătură cu o propoziție direct evidentă printr-un număr de alte propoziții care formează un sistem de dovezi Pentru o definire mai precisă a acelei fațete a conceptului logic al științei, care o separă de ideea de știință, ca sistem de adevăruri, este necesar să se sublinieze baza comună pentru distingerea ambelor concepte, relația lor reciprocă și sensul pe care îl are opoziția lor unul față de celălalt Posibilitatea de a stabili un concept pur logic al științei,) Așa înțelege Husserl ideea de știință Logische Untersuchungen B IS J, - etc Biblioteca "Runivers" SIGHART SI PROBLEMA LOGICII desprins de momentul adevărului, se bazează pe posibilitatea de a distinge momentele pur logice de momentele de valoare atât în judecată, cât și în sistemul judecăților Momentele logice includ: legătura elementelor de sens (în judecată), legătura subordonării (în sistemul judecăților); la momente de valoare: adevărul primei conexiuni, validitatea celei de-a doua Momentele logice ale științei sunt diferite de momentele de valoare prin însăși natura lor, iar acest lucru este deja clar din faptul că calificarea unei judecăți sau legătura dintre judecăți din punctul de vedere al categoriei de valoare nu este aduce modificări structurii lor logice Legătura elementelor de sens într-o judecată, ca legătură logică, nu suferă nici cea mai mică schimbare din faptul că este calificată ca valoroasă; legătura de subordonare dintre judecăți nu are nici cea mai mică influență că una dintre aceste judecăți, ca fiind adevărată, o fundamentează pe cealaltă, adică comunică adevărul acestuia din urmă Momentul valorii nu aparține naturii logicului ca atare și nu este neapărat legat de acesta Ea este introdusă în sfera sensului printr-o nouă abordare a acesteia, prin abordarea lui dintr-un nou punct de vedere Dacă prezența evaluării în cunoaștere nu modifică în esență structura logică a științei, atunci ea determină totuși o ordine specifică specială a judecăților care formează știința, care nu coincide cu ordinea judecăților în știință, ca sistem pur logic Acest lucru se întâmplă pentru că adevărul judecăților trebuie dovedit, iar dovezile pot fi date, adesea, ca să spunem așa, într-un mod obișnuit printr-un întreg lanț de judecăți, care poate să nu aibă legătură directă cu adevărurile care se dovedesc, să nu intre în totalitate în sistemul adevărurilor deja dovedite dar ele nu sunt mai puțin legate de

compoziția științei Prin urmare, ar fi mai corect să definim ideea de știință în sensul unui corp de cunoștințe ca un sistem de dovezi Cu toate acestea, după cum reiese clar din această comparație, ideea logică a științei este presupusă a fi esența științei, ca sistem de cunoaștere: fiecare adevăr individual trebuie să fie, pe lângă proprietățile sale specifice, o conexiune de elemente de sens , iar fiecare dovadă presupune prezența unor momente conexe în judecată Ideea logică a științei fixează nucleul științific Biblioteca "Runivers" NATALIA VOKACH cunoştinţe; formează cea mai de bază premisă a acesteia și fără ea este imposibil să se construiască un singur concept de știință Deci, studiul momentului logic în cunoaștere duce la următoarele concluzii: "logic" este definit prin ideea de sens, sensul este fundamentul suprem al științei Aceste concluzii oferă o definiție și o justificare mai precisă pentru ideea de logică, care a fost sugerată de rezultatele unei analize critice a sistemului Siegwart Logica ar trebui să fie o doctrină a sensului ca bază necesară și primă a cunoștințelor științifice Natalia Vokach Biblioteca "Runivers" Filosofia naturală a lui Aristotel și semnificația ei actuală) [Sfârşit) CAPITOLUL IV Universul și primul motor *) Principiile ontologice și natural-filosofice expuse în capitolele precedente nu rămân capital mort la Aristotel; ei găsesc aplicare deplină în dezvoltarea științifică a realității, care a fost principala activitate a vieții lui Deținând un depozit vast de informații particulare în toate domeniile științei, Aristotel nu s-a mulțumit niciodată cu rolul de compilator: tot ceea ce a expus - până la cel mai mic detaliu - a fost gândit de el și adus în legătură cu întregul Numai recitind cărțile sale despre științe private începi să înțelegi pe deplin vitalitatea principiilor sale de bază și legătura lor strânsă cu realitatea Dar orice expunere detaliată a opiniilor sale științifice nu se încadrează în sfera acestei lucrări și, de asemenea, necesită prea mult sacrificiu de sine din partea cititorului modern, așa că în capitolele următoare voi încerca să ofer doar acel material care este necesar pentru înțelegerea lui filozofia naturală în ansamblu Voi expune în scurte eseuri doctrina) Vezi Întrebarea nr Phil și Psych) Datele referitoare la aceste întrebări sunt cuprinse în cartea a -a de fizică, a -a Metafizică, în cărțile: Despre univers (περί ουρανοί), Despre origine și distrugere (περί γενεσεως καί φθοράς) și parțial și în Meteorologie (ομελοτεωρωάς)) Întrebări de filosofie, carte io ÎN Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Aristotel despre univers, primul motor, suflet, cunoaștere și voi încerca să evidențiez elementul filozofic natural care stă la baza disciplinelor sale practice Universul ca întreg (ουρανος) este un corp natural accesibil simțurilor, o ființă (ου'σία) Are dimensiuni limitate, deoarece nicio cantitate existentă cu adevărat nu poate fi nelimitată; nu există nimic în afara lui, în sensul literal al cuvântului, nici spațiu, nici gol: este un "loc" pentru orice, dar nu se încadrează în nimic altceva Forma universului este o minge obișnuită Dovada acestui lucru este, în primul rând, experiența senzorială (suprafața acceptată de apă), și în al doilea rând, următoarea considerație Stratul de suprafață al universului se află într-o mișcare circulară constantă și, deoarece nu există loc sau gol în afara universului, trebuie să se miște fără a-și schimba forma; acesta din urmă este posibil numai dacă are forma unei mingi În plus, figura mingii este prima și cea mai perfectă dintre figuri Universul este un întreg complex Are o organizare binecunoscută, adică constă din părți care, luate separat, sunt la rândul lor ființe Unele dintre ele sunt eterne (αισθητά άίδια) - corpuri cerești, iar toată schimbarea lor

constă într-o schimbare de loc, altele au o existență temporară, se nasc și dispar (γεν^ητα χαι φθαρτά) În primul rând, lumea este împărțită în zone concentrice, în număr de cinci, în funcție de numărul de corpuri simple din care sunt compuse ființele individuale De la suprafață există un strat de eter; este o substanta cu totul deosebita, spre deosebire de cea care este cunoscuta de toata lumea din experienta personala, este imperceptibila, imuabila si merita numele divinului Eterul este stratificat în centuri separate - "sfere", sau mai degrabă cochilii sferice, în care sunt închise corpurile cerești, formate tot din eter În sfera cea mai exterioară există un număr nenumărat de stele fixe, în următoarea - soarele, planetele, luna, în fiecare sferă câte un luminator În interiorul eterului este focul, în totalitatea sa formând o a doua zonă concentrică Focul nu este o flacără, ci o substanță specială incoloră, capabilă să dea lumină în anumite condiții În spatele focului se află, în ordinea creșterii densității, straturi de aer, apă și în final pământ Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTEL SI CUNOAȚI-O BЪ SET TIMP Pământul este plasat imobil în centrul universului și are forma unei mingi Aristotel, ca de obicei, examinează în detaliu opiniile exprimate de oamenii de știință despre mișcarea pământului După cum se știe, pitagoreicii credeau că pământul, ca și restul planetelor, se învârte în jurul "focului central" împreună cu "contrapământul" (άντιχθων), un corp special situat pe partea opusă a focului central; Platon a permis oscilații și mișcări ale pământului în jurul axei lumii (nu este clar dacă a înțeles prin această mișcare - rotația pământului sau o simplă oscilație) Aristotel, pas cu pas, infirmă argumentele apărătorilor mișcării, care, în opinia sa, contrazic faptele În ceea ce privește forma sferică a pământului, aceasta se dovedește prin aproximativ aceleași metode ca în prezent (poziția stelelor, eclipsele etc) Ca rezultat al acestei organizări stratificate a universului - bazată pe principiul hidrostatic, așa cum ar spune fizicienii moderni - fiecare dintre corpurile sau elementele de bază își are propriul loc (οιχειος τοπος) Prin urmare, luând în considerare în Meteorologie chestiunea mării și a surselor sale, Aristotel subliniază pur și simplu că marea este "locul apei", iar disputa despre sursele sale dispare de la sine Cele patru straturi inferioare, adică focul, aerul, apa și pământul, în totalitatea lor formează lumea sublunară, care este locul de origine a unui mare număr de noi corpuri complexe; acestea includ formațiuni găsite în atmosferă, în intestinele pământului și corpuri vii *) Perioadele mișcării soarelui determină întregul sistem de schimbări (ταξις) în lumea sublunară, în epoca fiecărei ființe, ele servesc și drept cauza unor schimbări mai extinse care au loc pe pământ Aproape toți filozofii greci au doctrina existenței unor perioade uriașe ale lumii, după care lumea este distrusă și reînnoită Aristotel împrumută această idee, dar o restrânge și mai mult se rotește în doctrina unei schimbări parțiale a suprafeței pământului (Meteor I, cap) Pe lângă perioadele de rotație anuală, care determină schimbarea anotimpurilor, există perioade despărțite între ele de un număr mare de ani, când "marea iarnă" (μέγας χειμών) se instalează pentru locuri celebre Numărul ploilor se intensifică, vin inundații și o anumită parte a pământului este ascunsă sub apă În același timp, în alte locuri, din cauza secetei și căldurii prelungite, toată umiditatea disponibilă dispare, iar zona se transformă într-un deșert Întrucât schimbările se pregătesc treptat, pe perioade foarte lungi de timp, pentru oameni, în scurta lor viață, cu greu se observă, dar sunt evidențiate de poziția mării și a pământului, care și-au schimbat locurile de multe ori Pentru a confirma aceste

puncte de vedere, Aristotel oferă o listă a schimbărilor particulare care au avut loc în memoria istoriei Perioadele de secole implică schimbări enorme în viața oamenilor, culturile formate dispar, altele noi apar în locul lor, dar datorită intervalelor mari: timpul Biblioteca "Runivers" filozofia naturală a lui Aristotel și cunoașterea ei, în timpul prezent Pentru mine, amintirea catastrofelor trecute dispare treptat Prin urmare, "ar trebui să ne gândim că nu o dată, nu de două ori, ci de nenumărate ori, au apărut în noi aceleași păreri" (Despre Univers în,) Această idee: că oamenii au ajuns de mai multe ori la descoperirea acelorași adevăruri, repetă Aristotel în multe scrieri Schițându-și teoria schimbărilor geologice, Aristotel remarcă despre vechii filozofi ai naturii: "dar originea lumii nu trebuie considerată cauza acestui lucru; este ridicol de dragul schimbărilor mici și nesemnificative să punem totul în mișcare (τό παν): la urma urmei, masa pământului este nimic (ουδέν έστι) în comparație cu întregul univers "(Meteor I, , a) Această frază poate servi drept cel mai bun răspuns pentru cei care reproșează geocentrismul viziunii despre lume a lui Aristotel În această formă aproximativă, universul a apărut în ochii naturalistului Aristotel Dar pentru o înțelegere filozofică completă a lumii nu a fost suficient să se ofere o imagine coerentă a realității accesibile simțurilor, a fost necesar să se determine atitudinea cuiva față de două întrebări de importanță capitală, lăsate moștenire de toată filosofia anterioară - problema începutul lumii și prima ei cauză Aristotel prezintă datele pentru rezolvarea acestor probleme în cartea a -a de fizică, care, după toate probabilitățile, a fost o lucrare independentă (care poate fi judecată prin referiri la restul fizicii ca o lucrare specială) Acolo, Aristotel pune problema începutului mișcării, primul motor, și le rezolvă într-un mod general, indiferent de detaliile structurii universului Dar înainte de a-i prezenta raționamentul, îmi voi permite să mă abat puțin și să mă opresc asupra acelor metode pe care Aristotel le folosește în rezolvarea întrebărilor care depășesc limitele experienței senzoriale directe, dar sunt oarecum legate de aceasta El folosește în acest caz anumite maxime, citându-le sub formă de proverbe scurte: referirea la ele este autoritatea decisivă Asemenea maxime sunt: ανάγκη στήναι - "trebuie să ne oprim", διότι βέλτιον - "pentru că este cel mai bun" și regula pe care o repetă adesea în științele biologice "φυσις ουδέν μάτην πο ιεί" - "inatură " Biblioteca "Runivers" IU J L K A R p o δ b "Este necesar să ne oprim" este folosit de el în acele cazuri când raționamentul duce la un lanț nesfârșit de cauze O oprire este necesară pentru că "cauzele nu pot fi infinite" (o' x άπειρα τα αίτια), "infinitul nu poate fi trecut" (αδύνατον διελθεΐν το άπειρον), este "incognoscibil" (άγνωτη οεπινωτη οενατον) Rădăcinile acestei maxime merg adânc, sunt legate de cele mai vitale poziții ale întregului sistem Știm deja că tot ceea ce există cu adevărat se manifestă într-o formă sau alta - aceasta este ουσία Conceptul de infinit actual nu poate fi legat nici de o singură ființă, nici de totalitatea ființei, ele se exclud reciproc; cu alte cuvinte, forma este finită Și întrucât toată cunoașterea este cunoașterea formei (cum vom vedea mai târziu), de aici decurge direct principiul cunoașterii realității, pe care se bazează maxima Acest principiu constituie premisa tacită a oricărui tratament științific al realității și, în ultima vreme, a fost formulat destul de clar de Helmholtz în introducerea sa în cursul fizicii teoretice A doua maximă, preferința acordată unei cauze față de alta pe motiv că este "mai bună", este legată de obiectivarea conceptelor de "bine", "frumusețe", "valoare", pe care le-am menționat deja mai

devreme "Bine" este ceea ce aspiră totul, nu numai omul, ci fiecare ființă; acesta este scopul Întreaga natură este astfel prezentată ca un sistem de scopuri bune realizate și realizate, ființa însăși, întrucât un scop realizat este "mai bun" decât neființa Pe de altă parte, o înțelegere energică a realității duce la promovarea acțiunii, a activității: "tot ceea ce produce o anumită operă există de dragul ei" În zoologia lui Aristotel s-a realizat în mod decisiv o tendință fiziologică: clasificarea și studiul organelor în funcție de activitatea lor În consecință, citim în Metafizică că energia este mai bună decât o potență bună Întrucât toate acestea sunt așa, putem, făcând o alegere între diverse cauze posibile, să ne oprim la "cel mai bun", "frumos", "valoros", socotind că natura este cunoscută și, prin urmare, aprecierea ei va coincide cu cea umană A treia maximă se învecinează strâns cu a doua și diferă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ȘI YОYA HÁ Bъ SET TIMP din ea mai mult după modul de exprimare Natura nu face lucrurile în zadar, pentru că ea îndeplinește scopuri întotdeauna cunoscute, iar ceea ce este zadarnic care se întâmplă aparține categoriei de întâmplător Această maximă a avut un succes mai mare decât precedenta și a supraviețuit după căderea scolasticii Ne întâlnim cu ea la Newton; *) în prezent este enunţat ca principiu al economiei naturii Aceste reguli joacă un rol important la Aristotel în rezolvarea diverselor probleme legate de doctrina universului, în special prima și a doua: merită să citiți paginile care tratează mișcarea circulară ca fiind cel mai bun tip de mișcare, despre eter etc găsiți aplicația lor în discuțiile despre primul motor Cu privire la întrebarea dacă mișcarea există pentru totdeauna sau dacă are un început, opiniile filozofilor au fost diferite Cei care au recunoscut un număr infinit de lumi, apărând și pierind (de exemplu, atomiștii), au recunoscut mișcarea ca fiind eternă Anaxagoras credea că lumea, într-o stare de confuzie completă a tuturor elementelor (όμου παντα), a rămas în repaus pentru un timp infinit, apoi rațiunea a pus-o în mișcare și a stabilit ordinea Empedocle a recunoscut perioadele de mișcare a lumii, urmate de perioade de odihnă Conform învățăturilor lui Platon, lumea a fost creată; dacă înainte a existat o mișcare dezordonată și discordantă, atunci mișcările care se găsesc acum în natură au primit un început în actul creației; În același timp, a apărut și timpul Aristotel în această chestiune ia hotărâtor de partea atomiştilor: mişcarea există pentru totdeauna, la fel ca timpul Argumentul lui se rezumă la următoarele Mișcarea, prin definiție, este realizarea potențialității conținute în corpul mobil Astfel , o anumită potență trebuie să fi existat înainte ca mișcarea să se manifeste; impulsul pentru realizarea lui este dat de un alt corp în mișcare prin apropierea lui sau prin alte mijloace) Causas rerum naturalium non plures admitti debere, quamquaeet verae sint et earum phaenomenis explicandis sufliciant Dicunt utique philosophi: Natura nihil agit frustra et frustra sit per plura quod fieri potest per pauciora Natura enim simplex est et rerum causis superfluis non luxuriat (Ntuton Philos, natur principia mathematica Lib III Regulae philosophandi) Biblioteca "Runivers" VL KARPOV sobom În această formă, trebuie să reprezentăm începutul mișcării Dar aici se pune întrebarea: însăși potența corpului care a început să se miște a apărut la un anumit moment sau a existat pentru totdeauna? Dacă a luat ființă, trebuie să fi existat o schimbare înaintea ei; a presupune existența eternă a potenței în absența schimbărilor simultane este de asemenea de neconceput Întrucât a existat posibilitatea de mișcare și motor, dar mișcarea în sine nu a avut loc, atunci, evident, trebuie să fi existat

motive pentru aceasta sub forma cutare sau cutare schimbare, deoarece odihna este privarea de mișcare Astfel, înainte de presupusul început al mișcării, trebuie să fi existat o primă mișcare și mai mult Dar mișcarea este strâns legată de timp, deoarece timpul este "numărul mișcării"" nu a fost mișcare, nu a existat timp Cum, deci, se poate concepe vreo schimbare care a precedat în timp începutul mișcării? Dacă timpul nu ar avea început, atunci nici mișcarea nu ar putea avea unul Exact același raționament poate fi aplicat a parte post, în raport cu distrugerea mișcării, i e la timpul viitor: după ultima mișcare, va trebui întotdeauna să presupunem și mai mult mai târziu Până la urmă, dacă nu putem admite nici începutul, nici sfârșitul mișcării, atunci mișcarea, și odată cu ea și timpul, este eternă Poate părea la prima vedere că infinitatea mișcării și a timpului este în contradicție cu regula: "este necesar să te oprești" Dar nu trebuie să pierdem din vedere faptul că infinitatea mișcării și a timpului nu este infinitatea actuală: nu este dată deodată și se manifestă numai în devenirea veșnică În consecință, eternitatea - mișcarea - este eternă și lumea El nu se naște (αγένητος) și nu poate fi distrus (άφθαρτος) În acest punct, Aristotel nu este de acord cu profesorul său Platon, ale cărui puncte de vedere le critică Xenocrate, unul dintre cei mai apropiați discipoli ai lui Platon, susținea că povestea creării lumii are doar o valoare didactică (δ'δασχαίας χαριν), că imaginându-ne mental modul în care se formează lumea, o putem înțelege mai bine, așa cum prin realizarea de desene geometrice ale figurilor Această explicație i se pare nesatisfăcătoare lui Aristotel El notează că pentru geometric
 de figuri, ordinea de reproducere a părților sale este indiferentă, în timp ce pentru univers întrebarea "înainte" și "după" are un înțeles diferit și destul de real Cei dintre filozofii care recunosc apariția și distrugerea lumilor, învață, după Aristotel, nu despre apariția universului, ci despre schimbarea diferitelor dispozitive ale acestuia (διαθέσεις) Această remarcă se aplică și lui Platon, care a recunoscut înainte de crearea lumii o perioadă de mișcare dezordonată Lumea este eternă ca un întreg, dar în diferite părți ale ei, eternitatea se manifestă diferit Sferele eterice, cu luminile conținute în ele, sunt indestructibile, iar din veșnicie fac o circulație circulară, pământul este veșnic sortit imobilizării în centru Dar în sfera intermediară, corpurile individuale nu au existență durabilă, doar procesul însuși al nașterii și morții este etern, formele care apar în indivizii în schimbare sunt eterne Eternitatea mișcării nu elimină problema primelor sale cauze Democrit greșește când, în loc să clarifice cauzele, subliniază "că așa a fost înainte": întrebarea primelor cauze necesită un studiu special Știm că tot ceea ce se mișcă este pus în mișcare de un motor; acest motor necesită altul și așa mai departe Oricât de departe am merge în enumerarea acestor cauze, nu-l putem continua la infinit și trebuie să se oprească la ideea a ceea ce se mișcă, dar în sine nu este pus în mișcare de nimic, adică pe un motor staționar Aceasta va fi prima cauză a mișcării Dar poate că un astfel de prim motor este cineva care se mișcă singur" (αυτό εαυτό κινούν)? Ideea unui astfel de corp autopropulsat poate fi sugerată de animalele a căror sursă de mișcare, la prima vedere, se află în interiorul lor Nu este posibil să ne imaginăm că întreaga lume se mișcă de sine, după asemănarea unei ființe vii, cu singura diferență că la animale mișcările sunt înlocuite cu perioade de odihnă, în timp ce în lumea automotrică mișcarea continuă fără întrerupere? ? O analiză mai profundă arată că animalul nu poate fi numit motorul însuși în

sensul exact al cuvântului, deoarece motivele modificărilor sale nu se află numai în sine, Biblioteca "Runivers" VL KARPOV, dar şi în mediu Acest lucru este destul de clar pentru procesele de schimbare calitativă și creștere, datorită influenței obiectelor externe și a aprovizionării cu material nutritiv din exterior; dar însăși mișcarea în spațiu, care pare a fi arbitrară, este de fapt excitată de diverse tipuri de aspirații care apar în anumite părți ale sufletului - și sunt cauzate de obiecte exterioare Astfel, este imposibil să se dovedească auto-mișcarea universului prin referire la o ființă vie, dar, desigur, acest fapt singur nu poate servi drept argument împotriva posibilității de auto-mișcare Pentru a rezolva problema, este necesar să se analizeze însuși conceptul de corp autopropulsat (αυτοχίνητον) Voi da ideea principală a acestei analize magistrale (Fiz VIII, cap y) Dacă un corp, independent de nimic altceva, se pune în mișcare, atunci nu se poate crede că el în întregime (ojv) se pune în mișcare ca întreg: va trebui să distingem în componența sa părțile aflate în mișcare și în mișcare În cel mai general caz, vom găsi în el: i) o parte care este doar mobilă și nu mișcă nimic,) mobilă și la rândul ei în mișcare și) în mișcare și imobilă Prima parte nu este necesară, dar fără ultimele două, auto-mișcarea nu va avea loc Astfel, auto-mișcarea unui corp nu numai că nu împiedică recunoașterea unui motor imobil, ci o cere Indiferent de drumul pe care îl mergem, odată ce începem să căutăm prima cauză a mișcării, ajungem neapărat la conceptul de corp care pune în mișcare pe altul, dar el însuși rămâne nemișcat Acest motiv merită numele primului motor (πρώτον χινουν) , Aplicând raționamentul general de mai sus la univers, trebuie să recunoaștem că mișcările au loc în el prin intermediul unuia sau mai multor dintre acești primii mișcări O altă întrebare despre numărul lor, Aristotel decide în favoarea unuia; Voi da aici considerațiile integral "Așadar, dacă mișcarea este veșnică, veșnic este și primul mișcător, dacă este una; dacă sunt mulți, mulți sunt veșnici Această întrebare este elaborată în articolul lui Siebeck (Siebeck Die Lebre des Aristóteles vd beben ud Beseelung des Universums Zeitschr f Philo-Sophie, NF Bd ,) Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIMP Dar ar trebui să se recunoască o singură mișcare mai degrabă decât mulți și un număr limitat mai degrabă decât un număr nelimitat Căci, sub condiția acelorași efecte, ar trebui să se prefere întotdeauna limitatul (ca cauză), întrucât în fenomenele naturii - acolo unde este posibil - ar trebui mai degrabă să domnească limitatul și cel mai bun (πεπερασμένον καί βέλτιον) În plus, unul este suficient; primul dintre imobile, vesnic existent, el va fi începutul mișcării pentru toți ceilalți Că primul care mișcă trebuie să fie ceva unitar și etern este clar și din cele ce urmează S-a dovedit că mișcarea trebuie să fie neapărat eternă; dacă este etern, trebuie să fie continuu, întrucât eternul este continuu, dar succesiunea fenomenelor individuale (εφεξής) nu este continuă Dar dacă mișcarea este continuă, este una Unul este cel în care există un motor și unul mobil Dacă însă se pune în mișcare fie pe una, fie pe alta, mișcarea în ansamblu nu va fi continuă, ci alternantă" (Fiz VSh, a,) Întrucât prima mișcare a universului este circulația sferelor eterice, uniforme și eternă, sarcina primului mișcător în raport cu universul este de a comunica această mișcare către cer Din proprietățile mișcării se poate trage concluzii despre proprietățile motorului; am văzut deja că ea trebuie să fie veşnică, pe lângă că "din necesitate este lipsită de părţi (αμερής) şi nu are mărime" (a, io) Dacă îi atribuim o valoare, atunci trebuie să ne imaginăm fie limitată, fie nelimitată, dar nici una, nici alta nu sunt

de neconceput Nicio cantitate finită nu poate mișca pe alta într-o perioadă infinită de timp; o mărime infinită, după cum s-a dovedit mai devreme, nu poate exista Doctrina primului motor ne scoate din limitele fizicii în domeniul metafizicii (vezi a doua jumătate a cărții a XII-a) Primul motor, el însuși nemișcându-se, neavând magnitudine, nu este accesibil percepției senzoriale Este, ουσία άίδιος ακίνητος - "esența eternă imobilă" Într-o astfel de ființă nu există materie, nu există potență - altfel nu ar putea mișca universul pentru totdeauna: potența poate fi realizată, poate rămâne; Biblioteca "Runivers" VL KARPOV ratele Este energie pură, formă pură (actus purus, așa cum l-au tradus scolasticii) Deoarece mișcarea este energie incompletă (ενέργεια ατελής), acum este clar de ce primul care mișcă în sine nu se mișcă Dar în ce fel poate o ființă nemișcată să provoace mișcare în alta? Doctrina cauzelor ne explică acest lucru Pe lângă cauzele care se mișcă prin transmiterea mișcării, care pentru univers este rotația sferelor cerești, există cauze de atracție față de sine, cauze-scopuri (ου ενεχα) "Astfel este condus de ceea ce stârnește dorința și gândirea (το δρεχτο'ν χα'ι το νοητόν)" (XII, a,) Așa funcționează primul care mișcă: "se mișcă ca un obiect al iubirii și, prin intermediul a ceea ce este pus în mișcare, mișcă orice altceva (χινεϊ δέ ώς έρω'μενον, κινουμένφ δέ τάλϊα χιν εϊ" (în, h) În aceeași carte de metafizică, Aristotel încearcă să ofere o caracterizare mai precisă a ființei eterne, plasând-o în ordinea raționalului "Rațiunea este pusă în mișcare de ceea ce este gândit; ceea ce este de conceput constituie în sine o serie specială de elemente (συστοιχία) care îi aparțin prima esență (ή ουσία ή στρωτή) trăiește atât direct, cât și în funcție de energia ei Frumosul și ceea ce alegem de dragul ei (δ? αυτό αίρετόν) aparțin aceleiași serii: primul este întotdeauna cel mai bun sau analog la cel mai bun (αριστον ή ανάλογον)" (a,) Astfel, primul motor este mintea (νους), iar energia ei este gândirea (νόησις) Dacă ne imaginăm că nu gândește nimic, atunci își pierde toată demnitatea și devine ca un om adormit Pe de altă parte, ce poate să gândească? Dacă obiectul gândirii este ceva străin, atunci nu va fi o ființă mai bună: gândul unui străin este inerent imperfectului Rămâne de presupus că obiectul gândirii este el însuși, gândul însuși, "el se crede pe sine, dacă este cea mai excelentă ființă, iar gândirea lui este gândirea gândirii σις)" (ΐ B,) Aceasta este contemplarea pură (θεωρία) "Deoarece în ceea ce nu are materie, gândibilul nu este diferit de mintea, atunci va fi identic cu ea, iar gândirea formează una cu gândibilul (ή νόŋσις τω νουμένφ μία)" (a,) Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTEL ŞI ZIAHUL SĂU BЪ SET TIMP Mintea veșnică are o "viață mai bună și veșnică", într-un cuvânt este ceea ce se numește de obicei divinitate, "Spunem că Dumnezeu este o ființă vie (ζώον), veșnică și mai bună; astfel viața și eternitatea neîntreruptă îi aparțin lui Dumnezeu" (s/ c,) Tradiția, originară din antichitate, spune că există zei și că divinul cuprinde toată natura Această credință este aproape întotdeauna îmbrăcată într-o formă mitologică, reprezentând zeii sub formă de oameni și animale Dacă aruncăm o astfel de coajă și luăm doar cel mai important lucru, că primele esențe sunt zei, atunci această tradiție ar trebui recunoscută ca o revelație divină (θείως ειρήσδαί) Revenind din nou de la divinitate la natură, Aristotel încearcă să înțeleagă mai bine relația lor reciprocă; căci zeitatea nu este doar un motor mecanic, ci și cea mai bună ființă El pune întrebarea "sub ce formă are natura întregului bine și mai bun? Este ceva separat de el și care există de la sine, sau o anumită ordine a naturii (την τάξιν), sau ambele împreună, așa cum se observă în armată? Într-adevăr, binele (το

εύ) stă atât într-o anumită ordine, cât și în comandant, și chiar mai degrabă în acesta din urmă, întrucât nu comandantul există datorită ordinii, ci ordinea datorită lui Totul în lume este construit într-o anumită ordine, dar nu după un model - pești, păsări, plante - și nu în așa fel încât unul să nu aibă nicio legătură cu celălalt - dimpotrivă, există o anumită relație Într-adevăr, totul este construit în vederea unui singur scop (προς μέν γάρ εν απαντα συντέταχται) "(a") Astfel, nerecunoscându-L pe Dumnezeu ca creator, Aristotel recunoaşte în el organizatorul universului; scopurile bune, imanente în univers, par să aibă o sursă finală într-o Minte superioară Doctrina lumii și primul motor ne permite să aruncăm o privire asupra conceptelor filozofice ale lui Aristotel în ansamblu și servește ca o completare necesară ontologiei sale După citirea metafizicii, unde toată realitatea se reduce la un număr de ființe-forme unice, termenul cere limbaj: oyu/shmamz; pare a fi cea mai bună caracteristică a sistemului Dar familiarizându-ne mai aproape cu doctrina universului, vedem că este un singur și întreaga ființă, care împreună Întrebări de filosofie, KN IYu ' V Biblioteca "Runivers" VL KARPOV ia în sine toate celelalte forme sensibile ca părți, în afara cărora nu pot exista Față în față cu ființa universului stă primul său motor, forma cea mai înaltă, autosuficientă; iar universul și divinitatea există din veșnicie și, de asemenea, veșnic unul îl atrage pe celălalt Ce este dualismul? Dar acest lucru nu este suficient: lumea și zeitatea formează, de asemenea, ceva unificat - un sistem care se mișcă singur "Să fie un singur conducător", spune Aristotel în cuvintele lui Homer și, în consecință, "totul este construit în vederea unui singur scop" Astfel, toată realitatea sensibilă și suprasensibilă are, parcă, un singur centru Nu găsim aici o tendință clară spre monism? Într-un cuvânt, privind sistemul din unghiuri diferite, îndurăm diferite impresii: în loc de un punct de sprijin, ni se oferă mai multe, forțându-ne gândul să clătească în nehotărâre Caracteristica indicată a sistemului este înrădăcinată în dezvoltarea insuficientă a elementului pur metafizic, speculativ, la Aristotel Filosofia lui s-a dezvoltat tot timpul sub controlul strict al datelor realității, de aceea este în primul rând filozofie naturală, iar acolo unde depășește limitele experienței senzoriale, se limitează doar la cele mai necesare Prin urmare, în ea, poate mai mult decât oriunde, se reflectă realitatea însăși, mai larg decât toate ismele, ceea ce este la fel de greu de înțeles într-o formulă acum, precum era pe vremea lui Aristotel CAPITOLUL V Suflet și cunoaștere Doctrina sufletului a lui Aristotel (cărți περί ψυχής și cărți mici cunoscute sub numele de parva naturalia) nu este psihologie în sensul modern al cuvântului Este mai degrabă o doctrină a corpurilor vii, conturând proprietățile lor de bază, fiziologice și psihologice, ca un întreg Acea distincție între fizic și mental, care din vremea lui Descartes domină știința și filozofia, era necunoscută lui Aristotel: el a făcut secțiuni ale realității într-un mod complet diferit Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP Voi prezenta doctrina sufletului a lui Aristotel numai în trăsăturile sale cele mai importante, deoarece este legată de fundamentele filozofiei sale naturale și servește ca o ilustrare a prevederilor sale principale Fiecare ființă vie este un corp natural complex Corpurile simple, intrând în unire între ele, formează compuși omogene (ομοιομερή) - sânge, carne, creier Conexiunea ulterioară a acestor părți omogene formează părți eterogene (ανομοιομερή) - organe de diferite ordine Dintre acestea sunt compuse corpuri naturale, pe care le numim vii (έμψυχα) Ca orice corp natural,

o ființă vie poartă în sine "începutul mișcării și al odihnei", dar manifestările activității sale sunt diferite de manifestările de apă sau foc, corpuri neînsuflețite; luate împreună formează viața (ζωή) Conceptul de viață include diverse tipuri de activități: gândire și simțire, deplasare dintr-un loc în altul, alimentație, creștere și declin Nu este necesar ca toți să fie acolo; spunem că organismul trăiește atunci când are doar manifestări separate: de exemplu, viața unei plante se reduce doar la nutriție și creștere "Sufletul este primul lucru datorită căruia trăim, simțim și gândim " (O, Suflet, II, a,) Aceasta este cauza acelui tip de ființă pe care îl numim viață Dar nu ar trebui să fie reprezentat ca ceva izolat, ca o parte independentă a organismului Poziția principală a ontologiei spune că orice ființă unică, accesibilă simțurilor, și deci un corp viu, este o ου'σία complexă (ώς συνθήτη) Este format din materie și formă, aceasta din urmă fiind ουσία în sensul mai restrâns al cuvântului, cauza acestui tip particular de ființă (αϊτιον του είναι) Sufletul este ουσία în sensul formei (ουσία κατά τον λόγον, το τί ήν είναι) Când există un material potrivit pentru formarea unui corp natural, atunci acesta, luat în cantitatea potrivită, nu formează încă un corp, va fi o simplă acumulare (σωρός), un corp în potență; doar realizarea unei anumite forme în ea formează o ființă reală , dă un întreg întreg A fi realizat într-o anumită formă este entelehie Astfel, se poate da o definiție completă a sufletului sub următoarea formă: "sufletul este prima entelehie a corpului natural, posedând- Biblioteca "Runivers" VL KARPOV schaio viață în potență (τμi&Luriya ή πρώτη σώματος φυσικού δυνάμει ζωήν έχοντος II, g a,)" În loc de "posedare de viață în potențial" se poate pune și "organic" (οργανικού) în același mod în care un astfel de corp natural este format din organe (όργανα) Pentru spiritul filozofiei lui Aristotel asimilat, această definiție este exhaustivă Numai termenul de primă entelehie necesită o explicație Aristotel însuși o explică cu un exemplu Entelechia poate fi înțeleasă în două moduri: fie în sensul că vorbim de cunoștințe științifice dobândite de cineva și care fac din această persoană un om de știință, fie în sensul manifestării acestor cunoștințe, exprimată în considerație teoretică (ή μεν ( ) Cum fiecare formațiune naturală, starea, are o anumită formă, cu o schimbare în care deja devine diferită, chiar dacă oamenii care o alcătuiesc rămân aceleași Această formă este structura statului - forma de guvernare (πολιτεία), adică repartizarea puterii și îndatoririlor între cetățenii individuali În consecință, virtuțile unui bun cetățean se rezumă la a putea guverna bine și a asculta bine; cel mai înalt bine public este justiția, adică beneficiu general O bună structură statală se manifestă în trei forme, în funcție de numărul de cetățeni care iau parte la putere: sub forma unei monarhii, a unei aristocrații și a unei republici (πολιτεία) Strict vorbind, într-un stat ideal, puterea ar trebui să aparțină legii, în timp ce autoritățile ar trebui să monitorizeze implementarea acesteia și să compenseze ceea ce nu a fost convenit; iar fiecare formă de guvernare necesită o legislaţie specială Aristotel este departe de a impune o singură formă de guvernare pretutindeni și pretutindeni, iar aceasta este în întregime în concordanță cu fundamentele filozofiei sale naturale: fiecare formă poate fi realizată numai pe un material adecvat acestui scop Îmbunătățirea formei este posibilă prin pregătirea materialului necesar și se poate realiza prin educarea cetățenilor, așa că educația este una dintre sarcinile principale ale statului Dimensiunea unui stat bun ar trebui să fie limitată Consideraţiile date în apărarea acestei propuneri relevă cu deplină claritate în gânditorul politic Biblioteca

"Runivers" δJt KARPOY, comago este deja un filosof natural pentru noi "Legea este o anumită ordine (τάξις), iar o lege bună trebuie să fie neapărat o bună ordine, dar un număr excesiv de mare nu poate fi supus ordinii; ar fi opera unei forțe divine care leagă împreună chiar și universul Întrucât frumosul se manifestă în cantitate și mărime, este necesar să recunoaștem ca fiind cea mai frumoasă starea în care limitarea specificată este combinată cu mărimea Există o anumită măsură de magnitudine pentru stat, la fel ca pentru orice altceva - animale, plante, unelte Într-adevăr, niciunul dintre aceste obiecte, dacă este prea mic sau excesiv de mare, nu va avea propria sa forță: fie va fi lipsit de proprietățile sale naturale, fie le va avea într-o formă proastă "(,) Un stat prea mare va fi doar un popor (έθνος) și nu va permite decât un astfel de sistem imperfect pe care îl au barbarii Deși statul este un întreg unic, unitatea sa este cu totul diferită de unitatea unei familii sau a unui individ Binele familiei nu este un model pentru organismul social Prin urmare, dorința lui Platon de a lipi statul eventual strâns, introducând comunitatea de proprietate, soții și copii, cel puțin pentru clasa privilegiată, provoacă critici ascuțite din partea lui Aristotel În ochii lui, trăsătura caracteristică a statului este unirea în el a diferitelor elemente, inegale între ele; singurul fel de egalitate posibil este ca fiecare să primească în funcție de meritele sale Introducând în ea egalitatea artificială cu ajutorul principiului comunist provocăm distrugerea statului, îl transformăm în familie, sau chiar în persoană Iată diferența în înțelegerea organicului la Platon și Aristotel După cum am subliniat deja, Aristotel ar putea împrumuta de la Platon comparația stării cu organismul, dar, supunând-o unei prelucrări în spiritul filosofiei sale naturale, a schimbat-o atât de mult încât a făcut din ea o armă împotriva profesorului Modul în care Aristotel conduce cititorul în discipline practice, de la individ la familie, de la familie la societate, în ordinea complexității crescânde, corespunde Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIMP succesiune temporală a formațiunilor individuale Dar odată ce statul s-a format, "el prin natura sa stă în fața familiei și a fiecăruia dintre noi; căci întregul este în mod necesar înaintea părților Când întregul organism este distrus, nici piciorul, nici mâna nu există decât în nume" (l,) Astfel, ultima bază a individualității este înrădăcinată în stare, din care omul este parte integrantă "Chiar dacă cel mai înalt bine este identic pentru individ și stat, atunci a-l livra statului și a-l păstra pare a fi un lucru mai mare și mai perfect; este bun chiar și pentru un individ, mai frumos și mai divin pentru popoare și state" (Tsik Et l,) Așa era punctul de vedere al tuturor elenilor în perioada de glorie a culturii elene La scurt timp după moartea lui Aristotel, odată cu căderea independenței grecești și decăderea societății, s-a schimbat și atitudinea filozofilor față de stat Epicur și stoicii sunt preocupați aproape exclusiv de moralitatea personală Dacă în Politică Aristotel apare înaintea noastră ca creator al teoriei organice a societății, atunci în Poetică (κερί ποιητικής) el conturează fundamentele teoriei organice a artei Această mică lucrare, care a ajuns până la noi într-o formă incompletă, cu mari omisiuni, a trezit un interes deosebit în secolul al XVII-lea-XVIII, când gloria de filozof a lui Aristotel dispăruse de mult Celebrul Corneille a elaborat regulile tragediei clasice după el, iar Lessing le-a folosit pentru a dezminți falsul clasicism; Goethe și Schiller l-au studiat cu atenție Pentru noi, Poetica este interesantă în sensul că arată clar cât de profund au pătruns ideile natural-

filosofice în toate curbele viziunii asupra lumii a lui Aristotel Într-un mod ciudat, filozofii jurați au pierdut cumva din vedere această latură a Poeticii, atenția lor principală a fost atrasă de doctrina efectului tragediei asupra psihicului, așa-zisa teoria catharsisului Arta (τέχνη) și activitatea creatoare în sensul larg al cuvântului (ποίησις) Aristotel definește ca imitație, (μ/μησις) a naturii, desăvârșirea ei (Phys II I) poezie; ea voe Biblioteca "Runivers" VL KARPOV produce realitatea cu ajutorul cuvântului, ritmului și armoniei Termenul de imitație - μίμησις, nu trebuie luat literal, în sensul de a copia aceste mostre; desigur, o astfel de imitație este posibilă, de exemplu, în pictură, dar de obicei: "treaba poetului nu este să transmită ceea ce se întâmplă, ci cum s-ar putea întâmpla - posibilul - în funcție de probabilitate sau necesitate La urma urmei, istoricul și poetul diferă unul de celălalt nu prin faptul că unul scrie fără metru, în timp ce celălalt observă metrul (puteți traduce opera lui Herodot în versuri, și totuși va rămâne istorie cu metrul, precum și fără contor); se disting prin faptul că unul descrie ceea ce se întâmplă, celălalt cum s-ar putea întâmpla" (Poet ia,) Evident, vorbind de imitație, Aristotel a avut în vedere reproducerea realității după adevărul artistic Pe această bază, el consideră poezia "mai filozofică și serioasă" decât istoria: "poezia înfățișează în principal generalul (τά χαθολου), istoria - particularul" În partea din Poetică care a ajuns până la noi, Aristotel examinează în detaliu două tipuri de lucrări: tragedie și epopee Este deplasat aici să dau toate detaliile analizei sale extrem de interesante; Voi încerca să evidențiez acele locuri în care apare viziunea lui Aristotel asupra operei de artă în ansamblu Fiecare operă de artă (inclusiv lucrările tehnice) este similară cu corpul natural prin faptul că poate fi împărțită în formă și materie Numai că forma ei nu există înainte ca atare, ci își are originea în mintea omului Găsim astfel de explicații în Metafizică, Fizică și alte lucrări Dar, în ciuda acestui fapt, opera de artă are, parcă, propria "natura" (φύσις); studiind o serie de lucrări omogene, se poate convinge că această natură se manifestă într-un mod mai mult sau mai puțin perfect - într-un cuvânt, o operă de artă, separându-se de creator, începe să ducă, parcă, o viață independentă și respectă propriile legi O ilustrare a acestor prevederi este dată de raționamentul lui Aristotel despre tragedie: o operă de artă apare în ea ca un tot organic Tragedia "a apărut spontan, la fel ca comedia: unul din dithyramba, celălalt din fal Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei ВЪ SET TIMP de cântece personale; aceste presupuse începuturi s-au păstrat în multe orașe chiar și acum Încetul cu încetul, tragedia a crescut atunci când toate părțile desemnate ale ei au fost dezvoltate și, după ce a experimentat multe schimbări, s-a oprit în dezvoltare, pe măsură ce și-a atins natura proprie (την οότής φυσιν) "(a,) Ca orice ființă individuală, tragedia are o esență proprie (ουσία), care se pretează la definiție științifică (οροϛ) Această definiție, familiară tuturor din gimnaziu, spune: "Tragedia este o reproducere a unei acțiuni (πραξις) serioasă și completă, având o anumită durată, cu ajutorul discursului decorat - când ■ în diferite părți sunt folosite diferite tipuri de decorațiuni - reproducerea cu ajutorul actorilor, și nu cu o poveste, care realizează, prin mijlocul milei și al fricii, purificarea unor astfel de afecte "(b,) Deoarece tragedia este o acțiune, atunci intriga, complotul (μυθ·ος) - combinația de momente individuale ale acțiunii, iese în prim-plan ca formă "Complotul este începutul principal (αρχή) și, parcă, sufletul tragediei" (a,), este și scopul final (τέλος); în

aranjarea corectă a intrigii stă arta principală a autorului În plus, tragedia este ceva întreg (ολον), având o amploare cunoscută, adică durată În ansamblu, trebuie să aibă un început, un mijloc și un sfârșit; "Un complot bine scris nu trebuie să înceapă și să se termine la întâmplare" Începutul trebuie să fie într-adevăr începutul și să nu presupună nimic înainte, la fel ca și după final, spectatorul nu trebuie să se aștepte la acțiuni ulterioare Vorbind despre amploarea tragediei, Aristotel o compară direct cu o ființă vie, în aceleași, aproximativ, expresii, ca și în Politica în raport cu statul Standardele estetice în ambele cazuri coincid "Frumosul, fie că este o ființă vie sau orice lucrare constând din părți, nu numai că trebuie să aibă părți aranjate într-un anumit fel, dar nu poate avea nicio valoare aleatorie La urma urmei, frumosul constă în dimensiune și ordine, prin urmare, nici o ființă vie prea mică nu poate fi frumoasă, deoarece viziunea noastră, apropiindu-se de abia vizibil, devine neclară, nici prea mare - o privire de ansamblu asupra acesteia nu poate fi făcută imediat și unitatea dispare pentru privitor și integritate, cum ar fi, de exemplu, Biblioteca "Runivers" VL KARPOV dacă ar fi un animal în o mie de etape Prin urmare, la fel ca pentru corpuri și ființe vii trebuie să existe o anumită valoare, și anume, ușor de observat (εύσύνοπτον), la fel și parcela trebuie să aibă o lungime cunoscută, astfel încât să poată fi reținută cu ușurință (ε? μνημ νευτΰν) Definiția exactă a lungimii, cerută de condițiile competiției, nu este o chestiune de artă definiția care decurge din natura cazului în sine este aceasta: parcela de o dimensiune mai mare este întotdeauna mai frumoasă, atâta timp cât întrucât rămâne clar doar în ansamblu "(Z?) Tragedia trebuie să aibă o anumită unitate Se realizează nu prin faptul că intriga se învârte în jurul unei persoane, Hercule sau Tezeu, ci prin reproducerea unei singure acțiuni complete "La fel ca în toate celelalte arte vizuale, fiecare operă trebuie să fie o reproducere a unui singur lucru, așa că intriga - reproducerea unei acțiuni - trebuie să privească o singură acțiune integrală Iar părțile sale trebuie aranjate în așa fel încât atunci când o parte este rearanjată sau luată, întregul să fie schimbat și pus în mișcare; căci ceea ce este imperceptibil prezent sau absent nu constituie o parte a întregului" (¿z,) Aceasta este regula binecunoscută a unității de acțiune, împrumutată de teoreticienii pseudoclasicismului de la Aristotel (Aristotel nu cere unitatea de timp și loc) "Dintre toate comploturile și acțiunile, cele episodice sunt cele mai rele (έπεισοσιώδεις) Eu numesc episodic un astfel de complot în care episoadele urmează unul după altul în ciuda probabilității și a necesității Astfel de comploturi sunt compuse de poeți răi în sine, poeți buni de dragul judecătorilor Luptând pentru premiu și prelungind intriga dincolo de limitele posibile, ei sunt adesea nevoiți să distorsioneze secvența?) (zz) Acestea sunt, în esență, cerințele impuse de Aristotel operelor epice "În ceea ce privește operele narative scrise în hexametre, este clar că pentru ele, ca și pentru tragedii, este necesar să se întocmească un complot dramatic legat de o acțiune unică și integrală, cu început, mijloc și sfârșit, astfel încât, asemenea unui singură şi întreagă fiinţă vie, îşi produceau desfătarea caracteristică" (¿z,) ? Extractele de mai sus sunt suficiente pentru a caracteriza Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP de opinii ale lui Aristotel despre opere poetice Filosof natural prin excelență, chiar și în Poetică rămâne fidel cu sine: el caută și găsește în opera unui artist o reflectare a ceea ce vede în natură Pe de altă parte, el nu ezită să compare natura cu tragedia:

"este de necrezut ca natura să fie episodică în manifestările ei, ca o tragedie proastă" (Mt XIV /?,) Teoria organică a artei, ca și teoria organică a societății, a început recent să atragă din nou atenția Dar dacă vom face cunoștință cu scrierile referitoare la această întrebare *), vom vedea că după de secole putem adăuga foarte puțin la principiile Poeticii Aristotel i s-a reproșat de mai multe ori că nu a reușit să izoleze tărâmul frumosului de moral și de expedient, că nu a realizat sarcinile reale ale esteticii Aceste reproșuri, desigur, au o oarecare bază, dar sunt prea mult afectate de savantul modern, care a împărțit frumos viziunea asupra lumii în atâtea părți câte departamente filozofice sunt create în universități și uită adesea că analiza trebuie urmată de sinteză Dacă frumosul se poate manifesta numai într-o anumită formă, iar forma este principala manifestare a ființei, iar dezvoltarea cea mai completă a formei inerente ființei este cel mai înalt bine pentru el, atunci ontologia, etica, estetica ar trebui să se contopească în o singură rădăcină Aristotel nu a fost primul care a înaintat această propoziție, el a moștenit-o de la profesorul său și deja anticii au înțeles că aceasta nu era o confuzie de concepte, ci o sinteză și au plasat-o în meritul lui Platon *) Poetica și acele locuri din Politică unde Aristotel atinge arta (muzică) sunt și ele interesante pentru că completează caracterizarea personalității sale Vedem în ei o persoană cu un gust și un fler artistic delicat, care și-a dezvoltat înțelegerea studiind mostre perfecte și, începem) Teoria organică a operei de artă este elaborată de Wezoldt (Waezolã Das Kunstwerk ais Organismus Leipzig) Autorul aparent nu-l cunoaște pe Aristotel și reduce începutul teoriei organice a artei la Goethe) Diogenes Laertius spune despre Platon: "el a fost primul care a aflat că conceptul de frumos este legat de lăudabil, rezonabil, util, potrivit și armonios" (p S ed pariziană) Biblioteca "Runivers" VL, KARPOV este mai bine să-l înțelegi ca pe un filozof Pentru a scrie cărți și tratate atente pe probleme individuale, este suficient să ai mintea critică a unui om de știință, dar pentru a crea un sistem complet, armonios și armonios, trebuie să fii și artist Aristotel a fost un astfel de artist Adevărat, nu vom găsi la el culori strălucitoare, pline de acorduri solemne, acea colorare pe care Platon o stăpânia perfect, dar sub aspectul uscat pretutindeni se simte desenul calm, clar și terminat al maestrului CAPITOLUL VII Valoarea filozofiei naturale a lui Aristotel în prezent Istoria aristotelismului, semnificația sa pentru viziunea asupra lumii a Evului Mediu, eliberarea gândirii europene în creștere de doctrina învechită în Renaștere, încercarea de a reveni la Aristotel făcută de Leibniz și Wolff, eliminarea definitivă a filosofiei naturale a lui Aristotel de către Newton și Kant - toate episoadele și vicisitudinile acestei lupte de secole reprezintă un interes profund și incitant Din păcate, dezvoltarea și schimbarea ideilor natural-filosofice în noua eră nu primește o acoperire suficientă în lucrările moderne despre istoria filozofiei și științei S-a lucrat prea puțin în această direcție și, în majoritatea cazurilor, autorii lor susțin motive care exclud posibilitatea unei discuții imparțiale a problemei Lăsând viitorul să umple această lacună importantă, mă voi limita la a oferi o cantitate mică de date istorice în cele ce urmează, deoarece va fi necesar să înțelegem starea actuală a lucrurilor Epoca renașterii, după ce a readus oamenii de știință pe calea studiului independent al naturii, a dezvăluit curând inconsecvența opiniilor astronomice și fizice ale lui Aristotel Poziția imobilă a pământului în centrul universului a fost zguduită de învățăturile lui Copernic, pete s-au deschis pe soare,

principala diviziune a corpurilor în ușoare și grele s-a dovedit a fi iluzorie, iar Galileo a proclamat solemn începutul unei știință nouă, necunoscută anticilor - dinamica Concluzia a fost clară: nu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP poate exista un sistem adevărat în care există atât de multe erori de fapt, care acordă atât de puțină atenție experimentului și este contrariu procesării matematice Pe locul dogmei distruse, a fost ridicată o nouă clădire a științelor naturale matematico-mecanice Conceptul de o'Zai'i sau formă, care era fundamental pentru filosofia naturală a lui Aristotel, nu și-a găsit deloc locul în ea și prin chiar această înțelegere a naturii a fost imediat pusă pe alte șine Doctrina cauzelor a suferit o schimbare profundă: causa finalis a fost aruncată din sfera științei, au rămas doar causa eficiens și recunoașterea necesității tuturor proceselor naturale Metoda matematică a fost pusă în prim plan: a reduce toate fenomenele observate în natură la mișcarea materiei și a exprima legile acestor mișcări în formulele și ecuațiile matematicii - a devenit idealul înțelegerii naturii În special, au fost conturate două puncte de vedere asupra naturii materiei: Descartes, negând vidul, a reprezentat materia umplând continuu spațiul, chiar a identificat materia cu extensie; contemporanul său Gassendi a restaurat învățăturile atomiștilor antici în prelucrarea lui Epicur și Lucretius Aceste două direcții ar putea satisface în mod egal nevoile științelor naturale matematice și ambele au supraviețuit până în zilele noastre ■ Mecanizarea naturii a făcut necesară delimitarea bruscă a sufletului de trup Această sarcină a fost îndeplinită de Descartes, care a stabilit principiul incomensurabilității mentale și fizice - gândirea și substanța extinsă - devenind de atunci unul dintre principiile fundamentale ale noii filosofii O astfel de împărțire a făcut posibilă studierea fiecărei serii de fenomene separat, fără a vă face griji pentru celălalt și a eliberat mecanismul de multe dificultăți Când discutăm despre viziunea asupra lumii a filozofilor naturii din secolele al XVII-lea și al VIII-lea, trebuie să evităm să-i identificăm cu mecanicii moderni, aceasta ar fi o greșeală majoră În viziunea lor asupra lumii, ideea lui Dumnezeu a ocupat un loc central Și Descartes și Gassendi și Newton, ca să nu mai vorbim despre majoritatea celorlalți naturaliști, erau buni creștini; l-au recunoscut pe Dumnezeu ca Creator și Furnizor În prefața la Principia mathema-rica philosophiae naturalis, scrisă de Cotes, citim că sistemul lui Newton este cea mai bună dovadă împotriva Întrebări de filosofie, KN $ Biblioteca "Runivers" TU' VL KARPOV ateism, iar Newton însuși s-a dedat la interpretarea Apocalipsei și a profetului Daniel, deloc din cauza demenței senile, așa cum le place să spună scriitorilor din lagărul binecunoscut, ci pur și simplu pentru că credea profund și sincer Descartes și Newton, alungând cauzae finales din tărâmul naturii, nu le-au distrus, ci doar le-au predat cunoașterii lui Dumnezeu și au fost liniștiți de faptul că căile Lui sunt inscrutabile Cei care nu au recunoscut un Dumnezeu personal l-au prezentat ca bază și principiu mișcător imanent în lume Giordano Bruno, una dintre cele mai strălucite figuri ale Renașterii, a înclinat spre un astfel de panteism, dar identificarea completă a substanței lumii cu Dumnezeu s-a făcut în sistemul lui Spinoza Acceptând împărțirea psihicului și fizicului dată de Descartes, Spinoza face din ele atributele unei zeități Dacă panteismul, în cuvintele lui Schopenhauer, reprezintă adesea o formă politicoasă de ateism, atunci, în orice caz, nici Bruno, nici Spinoza a vrut să fie atei Recunoașterea lui Dumnezeu a făcut posibil să se dea un răspuns complet - științific sau neștiințific, adică o altă

întrebare - la toate întrebările care apar la o persoană care contemplă natura Legile naturii au devenit cu adevărat legi, adică prin decretele înțelepte ale Creatorului, iar baza matematică a universului și-a găsit explicația în faptul că Dumnezeu a creat totul după măsură, număr și greutate Susținând că lumea noastră este cea mai bună dintre toate lumile posibile, Leibniz - în expresia plină de spirit a lui Dubois Reymond - îl imaginează pe Dumnezeu ca pe un matematician care rezolvă problema calculului variațiilor Desigur, filosofia naturală, atunci când întrebarea a fost pusă în acest fel, a fost în mare măsură absorbită de teologie; datele științifice seci, calculele digitale și raționamentul despre măreția lui Dumnezeu au fost lăsate în seama naturaliștilor Acesta din urmă ar putea fi cu ușurință lepădat cu totul, sau transferat din domeniul rațiunii teoretice în domeniul practic, adică morala Ambii acești pași au fost făcuți: unul de către materialiștii francezi din secolul al VIII-lea, celălalt de Kant Iar rezultatul este În ambele cazuri, rezultatul a fost același: știința matematică a naturii, care în acel moment primise o anumită completitudine, a devenit o doctrină exhaustivă a naturii Kant și-a dedus premisele principale din formele a priori ale omului Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIMP a minţii pescareşti (care era astfel adevăratul organizator al naturii) şi i-a dat astfel un fel de justificare metafizică Materialiștii au acționat mai simplu; au declarat că materia este suficientă pentru ea însăși și că datele științifice înlocuiesc toată metafizica Această direcție, ascunsă în spatele steagului lui Spinoza, s-a transformat acum în "monism" Înțelegerea mecanică a naturii de la bun început a întâlnit un obstacol serios în calea ei - prezența corpurilor vii în natură Din secolul al XVII-lea, în știință există o luptă continuă între mecanici și vitaliști Primii apără aplicabilitatea universală a legilor mecanice și a științelor naturale matematice, urmând lui Descartes, care și-a imaginat corpul uman ca un automat complex; pentru vitalişti, natura se împarte în două: un principiu vital special este încorporat în materia moartă supusă legilor mecanicii Se pare că Kant s-a înclinat și pe partea laterală a mecanismului, plasând oportunitatea - principala proprietate a corpurilor vii în viziunea vitaliștilor - ca unul dintre principiile regulative La mijlocul secolului al XIX-lea, progresele colosale ale științelor naturii păreau să asigure victoria completă a mecanismului și principiului unității în înțelegerea naturii Dar această sărbătoare a fost de scurtă durată; la sfârșitul secolului al XIX-lea a avut loc o nouă explozie de vitalism în rândul biologilor, iar cărțile au fost amestecate din nou(r)) În timpul pe care îl trăim, lucrurile stau aproximativ după cum urmează ■ Majoritatea oamenilor de știință mărturisesc principiile științei naturale matematico-mecanice și cred că este adevărata filozofie a naturii, cel puțin ei nu simt nevoia de altceva Acest lucru este complet de înțeles având în vedere rolul principal care revine în vremea noastră științelor exacte: mecanică, fizică, chimie Dacă biologia dată nu poate fi complet redusă la principiile științelor de bază, atunci acest lucru pare destul de firesc, având în vedere dezvoltarea insuficientă a biologiei și a complexului) Istoria acestei lupte este prezentată în detaliu în cartea lui Radl (Radi Ge-schichte der biologischen Theorien Bde Leipzig, -) Detalii pot fi găsite în prima parte a articolului meu: Vitalismul și sarcinile biologiei științifice în problema vieții Întrebare filozofie și psiho carte * Biblioteca "Runivers" VL KARPOV postfenomene ale vieții A eșuat acum - va reuși în viitor, peste o

sută, o mie de ani Oamenii de știință din această direcție sunt susținuți, sau mai degrabă urmați pe urmele lor, de cele mai răspândite școli filozofice, în primul rând de neo-kantieni Rickert propune direct ca întreaga doctrină a naturii să fie transferată științelor particulare, aparent convins, după o analiză magistrală a întregului domeniu al conceptelor științifice naturale moderne, că filozofia literalmente nu are nimic de-a face cu ele Abolind astfel filosofia naturală, școala de la Freiburg acordă toată atenția filozofiei culturii, a cărei fundamentare, așa cum spune, este sarcina principală a criticii lui Kant Școala de la Marburg, care aderă îndeaproape lui Kant, atribuie primul loc științelor naturale matematice Corectând și completând pe Kant în spiritul criticii adevărate, Cohen și elevul său Natorp oferă noi modalități de deducere a principalelor categorii ale logicii transcendentale și aduc astfel noi fundații sub sistemul științelor matematice ale naturii În mintea mea, filosofia naturală este din ce în ce mai transformată în matematică și metodologie pură Această școală îi acordă destul de multă atenție lui Aristotel, dar numai pentru a demonstra prin exemplul său inconsecvența opiniilor opuse, pe care le numesc dogmatism Oamenii de știință naturală, desigur, au puține bănuieli cu privire la existența unor astfel de aliați în rândul filosofilor adevărați: nucile din arborele neo-kantian sunt prea tari pentru ei Dar filozofii care provin din rândul naturaliștilor înșiși și vorbesc într-o limbă mai inteligibilă: Mach și Ostwald, în special primul, se bucură de această atenție mai mare Simpatia savanților ortodocși pentru Mach este o ilustrare foarte interesantă a confuziei moderne din minți Acest om de știință, după ce a făcut niște investigații fizice ingenioase, a scris o frumoasă istorie a mecanicii, în care a fost unul dintre primii care a declarat că mecanica nu cuprinde întreaga natură, ci una dintre laturile ei Originalitatea opiniilor sale despre știință și istoria acesteia constă în faptul că el a explicat principalele prevederi și teoreme ale științei ca urmare a "economiei gândirii", adică, le-a dat o semnificație pur relativă, practică După aceasta, lucrările sale au apărut despre psihofiziologia senzațiilor, drept urmare el Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Вь SET TIMP a creat un fel de ontologie, declarând senzațiile individuale ca fiind realitatea supremă, un element al lumii Toate obiectele, fenomenele și personalitatea umană însăși sunt complexe de senzații, mai mult sau mai puțin stabile Procesul de cunoaștere constă în stabilirea de relații funcționale între diferite grupuri de elemente, în adaptarea lor între ele Ca principiu suprem al grupării senzațiilor, Mach propune aplicat instinctiv și conștient de noi principiul "economiei gândirii" "Când încetez să mă simt verde, când mor, elementele nu mai apar în legătura lor obișnuită Asta spune totul Nu orice unitate reală, ci doar ideală, unitatea economiei gândirii (ideelle denkõkonomische Einheit) a încetat să mai existe În ciuda naturii clar metafizice a doctrinei, care reprezintă o combinație ciudată a realismului de tip atomist cu principiul transcendental al economiei gândirii) (același termen apare de mai multe ori la Kant - așa că rezultă firesc din prioritatea sa) , Mach declară solemn caracterul complet anti-metafizic al pozițiilor sale Și acest lucru este suficient pentru ca rândurile specialiștilor științifici, care disprețuiesc orice metafizică, să-l aleagă drept conducător spiritual Filosofia naturală a lui Ostwald este prima lucrare care a apărut sub un astfel de titlu după un interval lung, timp în care chiar cuvântul filozofie naturală a fost considerat indecent Ea își propune să ofere

ceva de natura unui canon pentru naturistul modern care a întors spatele materialismului, dar care dorește să rămână în limitele cunoașterii exacte Un cunoscut om de știință care a luat parte activ la crearea uneia dintre noile discipline științifice - chimia fizică: - Ostwald este un dușman al materialismului de tip Democrit; Dar matematica rămâne pentru el idealul științelor, iar știința naturii trebuie să rămână în continuare matematică, doar că în loc de atomi, consideră Ostwald) Analyze der Eraphindungen Aufl) Trebuie reținut că Mach, după cum subliniază el, ia studiat pe Kant și Herbart Biblioteca "Runivers" VL KARPOV ca substrat principal - energia Totul în lume constă din energie, toate fenomenele sunt reduse la mișcarea și transformarea energiei, și chiar și psihicul este un tip de energie special Recunoașterea unui singur substrat al lumii îl face pe Ostwald un monist în spiritul primilor filozofi ai naturii greci sau Spinoza Doctrina energiei a provocat critici puternice din partea oponenților științifici ai lui Ostwald, în principal Boltzmann, un apărător ferm al direcției atomiste; în ceea ce privește filosofia lui naturală, ea nu a avut un succes deosebit de mare și nu a putut avea Nu există filozofie sau natură în ea, ci doar pasaje din matematică, logică și doctrina fizică a energiei Reînvierea vitalismului în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea a adus un grup de biologi simpatici cu noua tendință în opoziție decisivă cu știința mecanică Am conturat deja pe paginile acestui jurnal principalele tipuri de curente care s-au conturat în ultima vreme Principalul pionier al noii direcții a fost Hans Driesch, care a dezvoltat o formă particulară de vitalism, sub forma doctrinei entelehiei, "factorul diversității intense", care aduce unitatea vieții în diversitatea extinsă a fenomenelor de lumea anorganică Termenul lui Driesch nu are nimic în comun cu entelehia lui Aristotel, la fel ca întreaga învățătură a lui Driesch, Kantianul hotărât În ultimii ani, Drish a fost ocupat să dezvolte o filozofie naturală, care se bazează pe doctrina entelehiilor de alt ordin și dezvăluie o părtinire vizibilă față de ontologie Libertatea deplină a operei sale este îngreunată de kantianismul, pe care Driesch, aparent, începe să-l depășească: aceasta conferă ultimelor sale vederi caracterul unei oarecare lipsă de inimă Într-unul din discursurile sale recente*, el stabilește deja două sarcini pentru filosofia naturală Una în spirit pur kantian: însumând ceea ce știm despre natură în scheme categorice, întrucât "există judecăți sintetice a priori despre natură, sau mai bine zis, despre posibilitatea din natură" (p); iar alaturi de aceasta alta: "Filozofia naturala trebuie sa incerce si ea sa interpreteze metafizic *) H Driesch Ueber Aufgaben und Begriff der Naturphilosophiç Zwei Vort-rage zur Naturphilosophie Leipzig Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP a făuri ceea ce ne este dat în natură, în măsura în care este dat, în măsura în care este conținutul unei anumite ordini Drish își exprimase deja simpatia pentru Bergson înainte Aproximativ în aceeași poziție cu Drish se află un alt filozof al naturii modern, contele Keyserling, ale cărui scrieri vii și pline de duh găsesc cititori, judecând după apariția unor noi ediții În Prolegomena zur Naturphilosophie, Keyserling pornește de la Kant, dar ajunge la Bergson, declarând că conceptul de viață este realitatea de bază, direct perceptibilă Pentru a menține poziția kantiană, el trebuie să recunoască corespondența dintre realitate și formele cunoașterii și să considere cunoașterea ca un factor biologic, ca o manifestare a aceluiași flux de viață Aici este deja evidentă o afinitate notabilă cu ideile lui Schelling Pornind de la o declarație pur științifică și

chiar experimentală a legitimității particulare a corpurilor vii, vitaliștii manifestă o înclinație clară de a restabili toate acele valori care distrug înțelegerea mecanicistă a naturii În urma recunoașterii unui principiu de viață deosebit, Driesch și Reinke restaurează conceptul de suflet și îl introduc pe Dumnezeu în lanțul conceptelor filozofice naturale În aceeași direcție se exprimă o serie de scrieri împotriva darwinismului, care au apărut în ultima vreme și au în vedere nu o justificare filozofică, ci popularizarea unei noi direcții Filosofia naturală, renăscută din rădăcina vitalismului, nu poate primi o simpatie deosebită din partea adepților vechilor concepții Și acest lucru este destul de de înțeles, deoarece afirmând opoziția fundamentală dintre vii și morți, vitalismul cu inimă ușoară distruge unitatea în înțelegerea naturii, obținută prin eforturile atâtor secole de muncă științifică Mecaniştii nu pot înţelege cu ce drept se poate pune vetp pe cel testat metode științifice ale fizicii, chimiei și mecanicii, cărei serie de manifestări ar trebui să i se atribuie acea entelehie, acea substanță spirituală, care, nesupunând legile energiei, se rupe totuși în lanțul fenomenelor naturale Evident, aceleași motive sunt motivul reținut Biblioteca "Runivers" VL KARPOV și mai degrabă atitudinea negativă a multor filozofi față de vitalism Se creează o situație ciudată În timp ce naturaliștii gânditori caută din ce în ce mai mult o alianță cu filozofii, aceștia din urmă, dimpotrivă, devin din ce în ce mai izolați în ei înșiși și visează să creeze o filozofie autosuficientă, independentă, ca un sistem de adevăruri eterne, apărute cu necesitate logică din adâncuri de cunoaștere și străin de orice pământean Printre kantieni există deja un anumit interes pentru Hegel și o evoluție către sistemul său Dacă se desfășoară cu aceeași detașare de știința naturii ca și la Hegel - numai cu ajutorul matematicii și al logicii - istoria va vedea poate o nouă înflorire a materialismului Găsim astfel în domeniul filosofiei naturale două curente În primul rând, înțelegerea matematico-mecanică a naturii, dezvoltată de științele exacte și susținută de autoritatea filozofică a lui Kant; în al doilea rând, încercările de a dezvolta o filozofie organică a naturii, ducând până acum la scindarea naturii în lumea morților și a celor vii Această tendință nu și-a găsit o justificare filozofică adecvată pentru sine; încercările de a-l baza pe Kant, evident, nu pot avea succes și necesită completarea cu astfel de propoziții care contrazic direct fundamentele criticii rațiunea pură și distruge critica Aici Aristotel poate conta Filosofia lui naturală este primul și cel mai consistent sistem înțelegerea organică a naturii, a cărei bază nu este distrusă de eroarea datelor faptice individuale și de dezvoltarea științelor naturale matematice și mecanice Semnificația acestuia din urmă constă într-un alt domeniu Înainte de a începe o explicație a poziției pe care am expus-o, este necesar să spun câteva cuvinte despre filosofia naturală în sine Înțeleg prin filozofie naturală doctrina generală a naturii, spre deosebire de știința naturii, care există doar ca discipline particulare care studiază anumite aspecte și regiuni separate ale naturii Sarcinile științelor naturii sunt adesea reduse la stăpânirea tehnică a naturii, la studiul mijloacelor de a schimba prezentul sau de a prezice evenimente viitoare, iar acest lucru lasă o amprentă puternică în ansamblu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIMP fizionomia științei Filosofia naturală nu are nimic de-a face cu o asemenea latură tehnică - este o învățătură pur teoretică Nu ar trebui să fie în niciun caz o simplă sumă a propozițiilor generale la care au ajuns științele particulare, ci să

ofere schema de bază a diviziunii accesibilă simțurilor realității, o schemă care indică locul potrivit al științelor individuale și determină semnificația propunerile lor fundamentale Pe de altă parte, filosofia naturală este o parte a filosofiei - a doua filozofie, așa cum o spune pe bună dreptate Aristotel, deci nu poate fi complet separată nici de prima filozofie, nici de epistemologie Prima filozofie sau ontologie este doctrina ființei în baza ei cea mai profundă și generală, filosofia naturală studiază aceeași ființă în manifestările ei accesibile simțurilor, epistemologia fundamentează cunoașterea ființei Influența lor reciprocă este inevitabilă și confirmată de întreaga istorie a filosofiei Unde, deci, poate trage filosofia naturală bazele uneia sau aceleia diviziuni a realității? Această întrebare coincide cu întrebarea despre sursele oricărei concepții filozofice și nu poate exista decât un singur răspuns la aceasta O astfel de sursă este gândirea creativă, intuiția creatoare "În filosofia naturii, explicațiile sunt la fel de irelevante ca și în matematică", spune Schelling, "se pornește de la principii autosuficiente, fără a urma vreo direcție prescrisă de fenomene" În această frază, în ciuda paradoxului ei aparent, există, fără îndoială, un sâmbure de adevăr Toate deducțiile și fundamentările propozițiilor principale sunt de obicei adăugate retroactiv, atunci când împărțirea în termeni generali este deja gata Dar, odată concepută, filosofia naturală trebuie să-și dezvolte propozițiile sub controlul constant al datelor realității, cel puțin nu în contradicție cu faptele stabilite științific sau într-o utilizare exagerat de nediscriminatorie a acestora În caz contrar, își pregătește un final rapid, așa cum sa întâmplat cu filosofia naturală a lui Schelling însuși Pentru a demonstra necesitatea filozofiei naturale pentru stiintele naturii) Ideen zu einer Philosophie der Natur Zusatz zur Einleitung, p Biblioteca "Runivers" VL KARPOV tatelya o consider complet de prisos Nu toată lumea simte nevoia să aibă o viziune completă asupra naturii și este posibil să se producă lucrări științifice bune fără nicio viziune asupra lumii, așa cum a demonstrat suficient experiența recentă Nu se poate spune că munca științifică este complet independentă de opiniile generale, dimpotrivă, dar odată ce o școală cunoscută a dat direcție, se poate mișca prin inerție mult timp, rezolvând probleme puse de alții Odată cu opera științifică de masă (wissenchaftliche Massenarbeit) care înflorește în marile centre, educația filozofică și critica asociată acesteia au încetat să fie printre cele mai bune virtuți ale lucrătorului științific Revenind, după această ușoară digresiune, la înțelesul filosofiei naturale a lui Aristotel, trebuie să avertizez cititorul că voi acorda atenție doar punctelor principale și nu voi dezvolta atât de mult cât să fac aluzie la posibilul lor sens A fundamenta și a dezvolta puncte individuale în detaliu, desenând aici tot materialul la îndemână, înseamnă a scrie un sistem de filosofie naturală, care nu poate face obiectul unui scurt capitol După ce am subliniat acele prevederi ale lui Aristotel, care, în opinia mea, își păstrează semnificația în timpul nostru, voi încerca în concluzie să arăt că sistemul lui Kant, pe care se bazează majoritatea oponenților moderni ai lui Aristotel, distruge semnificația lui filozofia naturală Conform poziției principale a ontologiei lui Aristotel, ființa actuală se manifestă sub forma unor ființe separate - în natură o astfel de ființă aparține corpurilor naturale Această propoziție la prima vedere pare destul de elementară și fără o semnificație specială, dar la o examinare mai atentă se dovedește că direcția întregii filosofii naturale depinde de recunoașterea sau nerecunoașterea acesteia Ea

exclude, pe de o parte, filosofia naturală, care se bazează pe un singur substrat sau substanță, așa cum au făcut-o primii filozofi ai naturii greci, Descartes, Spinoza, Ostwald; pe de alta, filosofia naturala a atomistilor din toate timpurile si popoarele, i e recunoașterea autenticității de a fi în spatele unui tip de formă - atomii Potrivit lui Aristotel, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP eter, foc, aer, apă, pământ, plante, animale, oameni, corpuri cerești - fiecare dintre aceste corpuri, luate separat de celelalte, are semnificația unei unități independente, fiecare dintre ele fiind un complex o'υσία - o fiinţă şi constă dintr-o formă - ουσία în sens restrâns - şi materie Ființe sau corpuri separate apar și dispar; luând o formă definită, ele există entelehial; atâta timp cât forma nu este realizată, dar există toate motivele pentru a ne aștepta la realizarea ei, corpul există în potențialitate Prima materie există doar în potență și este cunoscută doar prin analogie Neoscolasticii) au subliniat de mai multe ori că doctrina lui Aristotel despre materie și formă poate fi aplicată cu succes ideilor moderne despre compoziția chimică a corpurilor Cred că putem merge mai departe și putem considera întreaga natură ca o colecție de corpuri sau forme naturale, aprofundând și extinzând înțelegerea lui Aristotel, dar în general rămânând fideli învățăturii sale despre ουσία Bazele unei astfel de înțelegeri au fost deja conturate de mine *) într-un moment în care nu eram familiarizat cu Aristotel într-un nume real și, prin urmare, nu puteam să-l înțeleg corect Analizând disputa dintre vitaliști și mecanici, am ajuns la concluzia că nu putem face o distincție clară între natura vie și cea moartă, dar, în același timp, comparația actuală a organismului cu mașina este complet inadecvată Ființa vie este unul dintre tipurile de corpuri naturale;legi respectate în alte corpuri naturale: picături, cristale, molecule, planete etc Am încercat chiar să schițez pe scurt doctrina proprietăților corpurilor naturale comune tuturor chimia: acestea sunt, în primul rând, științele procese și relații comune tuturor corpurilor, atât însuflețite, cât și neînsuflețite, dar ele însele) Vezi, de exemplu, Schneid Die scholastische Lehre von Materie und Form und jhre Harmonie mit den Thatsachen der Naturwissenschaft Eichstadt, Din cele mai recente lucrări: Schiriòller Naturphilosophie Regensburg,) Un articol despre vitalism, partea a -a Întrebare Phil și Psych", carte , Biblioteca "Runivers" VL KARPOV corpurile naturale pe care le ating doar ușor; prin urmare, stând pe pământul lor, este imposibil să înțelegem pe deplin orice corp natural, a cărui legitimitate aparține unui ordin diferit În polemicile oamenilor de știință din ambele direcții există reciproc ignorano elenchi De multe ori, sub forma unei obiecții la adresa lui Aristotel, s-a subliniat că el își construiește înțelegerea naturii, bazată exclusiv pe forma organismelor și, în esență, este imposibil să-și extindă învățătura la lumea naturii moarte Răspunsul la aceasta este dat de mine în articolul menționat Ne putem, conform stării actuale a cunoștințelor științifice, să ne imaginăm mult mai clar corpul natural al lumii neînsuflețite decât ar fi putut Aristotel El vorbește pur și simplu despre απλά σώματα - apă, pământ etc , și nu este întotdeauna clar ce trebuie considerat aici ca o singură ființă Pentru noi, fiecare dintre aceste corpuri simple se descompune într-o serie de indivizi definiți Fizica arată că toate corpurile solide - pământul în terminologia lui Aristotel - au o formă cristalină; aici individul este un cristal, un conglomerat de cristale sau un fragment dintr-un cristal Forma de bază a apei, și a oricărui lichid în general, este picătura, un corp natural

de formă sferică, când este de dimensiuni mici (cum ar fi picăturile de ploaie sau ceață), cu o masă mare, ia forma de alt corp; lacurile, mările sunt aceleași picături, doar gigantice ca dimensiuni, râurile sunt picături care curg Chiar și aerul aparent omogen este împărțit de instrumentele meteorologice în sisteme individuale - cicloni Durata existenței corpurilor naturale individuale este extrem de diferită și mulți au o existență efemeră din punctul de vedere al omului, de exemplu, un nor, și totuși, nu mai puțin, fiecare nor izolat este același corp natural - ουσία , ca o persoană kj Împărțirea de bază a corpului natural în formă și materie își păstrează toată semnificația Toate corpurile naturale sunt entități complexe, sisteme; sunt compuse din părți care sunt materie atâta timp cât fac parte dintr-un corp dat - forme independente prin excreție Un animal este alcătuit din celule, o celulă se poate separa și poate da naștere unei noi ființe O picătură de apă include Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIMP multe molecule capătă o existență mai independentă atunci când picătura se transformă într-un nor de vapori și vaporii se risipesc; o moleculă de apă este formată din atomi, atomii sunt formați din electroni și altceva Dar trebuie să fie ceva simplu, nu? Dacă prin simplu înțelegem un astfel de corp natural, ale cărui părți nu pot exista independent, atunci este foarte probabil ca astfel de corpuri să existe Dar de aici nu rezultă deloc că trebuie să existe corpuri absolut simple, lipsite de părți și, în consecință, de întindere și figură, adică monade ale lui Leibniz În acest sens, poziția lui Aristotel, care a avertizat împotriva recunoașterii sensibilului ουσί'κ ca monada, este mai natural-filosofică decât cea a lui Leibniz Într-adevăr, pentru filosofia naturală, indisolubil legată de percepția senzorială, astfel de corpuri simple care nu au nicio extensie în spațiu sau, ceea ce este la fel, nu intră în conexiuni reale cu diverse alte corpuri, nu există Ideea de bază a lui Leibniz este destul de înțeleasă: el vrea să pună în evidență cele mai simple corpuri care nu se descompun în altele, altele mai simple, adică véritables atomes de la Nature (Monadol , §); dar analiza natural-filosofică a acestor corpuri, care l-ar conduce inevitabil la recunoașterea formei în aceste corpuri, este întreruptă arbitrar și se termină cu un raționament pur logic: simple c'est'à dire sans partide În cele mai multe cazuri explicăm materia indicând acele părți care sunt separate de compoziția unei forme date; dar care este forma însăși, ουσία în sensul restrâns al cuvântului? Această întrebare acum, ca și pe vremea lui Aristotel, prezintă mari dificultăți Aristotel, după cum a putut vedea cititorul, a încercat să caracterizeze forma ca fiind ceva real, legând părți separate: în acest sens, el a numit-o cauza ființei (αίτιον τού είναι) Dar ar fi complet greșit dacă noi, dorind să caracterizăm acest principiu de legătură, îl considerăm o forță de coeziune, afinitate chimică sau ceva de genul Forma este cauza unui anumit tip de ființă, ca ceva unificat, întreg și nu poate fi caracterizată prin asemenea abstracțiuni generale, puțin vorbitoare Încercarea de a descrie științific conexiunile care există Biblioteca "Runivers" VL KARPOV între părți separate din orice corp natural, ajungem la conceptul de linii de vectori de forță de-a lungul cărora se realizează aceste conexiuni Totalitatea acestor vectori, în legătura lor reciprocă, formează ceva, întreg și unitar, un anumit plan de organizare; el este cel care poate caracteriza cel mai îndeaproape forma din punct de vedere științific x) Reprezentând forma sub forma unei configurații speciale de vectori, suntem departe de a-i epuiza proprietățile, dar dăm doar o caracteristică statică pentru un moment

dat sau un model mort Ciclul de dezvoltare prin care trece fiecare corp natural, modificări de organizare, trecătoare și persistente sub influența altor corpuri - formând "baza istorică a reacției", în cuvintele lui Driesch - toate acestea constituie o caracteristică dinamică a ființei naturale și este inclus și în conceptul de formă Dar oricât de utilă și necesară ar fi împărțirea corpului natural în materie și formă, trebuie amintit că în contemplarea unui anumit corp natural ca atare, noi nu percepem materia Pot să știu că există suficientă energie într-un atom de hidrogen pentru a arunca în aer o casă, dar în acel cristal de gheață care mi-a căzut pe mână sub forma unui fulg de zăpadă, nu există nici hidrogen, nici energia lui, ci se realizează o formă complet ciudată , manifestându-și propriul tip de energie Apropo de acea latură a materiei, care nu se manifestă niciodată într-o formă dată, înlocuim punctul de vedere natural-filosofic cu unul tehnico-științific Pentru a înțelege mai bine doctrina corpurilor naturale, trebuie să luăm în considerare relația acesteia cu atomismul și substanța, ca alte două moduri de a înțelege natura Atomismul din toate timpurile: elen, hindus, arab și științific modern, în măsura în care depășește cadrul unei ipoteze speciale și se străduiește să devină o explicație a naturii în ansamblu, se reduce la recunoașterea atomilor ca formă primară și de bază a realitatii Problema divizibilității sau indivizibilității atomului are o importanță secundară Democrit a recunoscut indivizibilitatea și a dat astfel o armă puternică în mâinile adversarului său Aristotel, dar Epicur a schimbat deja conceptul despre Democrit: un atom poate fi divizat, dar nu se împarte La un moment dat, argumentele împotriva atomismului s-au încercat să justifice *) Vezi Vitalism, partea Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei ВЪ SET TIMP privind natura ipotetică a atomilor Filosofii, și pe urmele lor unii oameni de știință, au considerat atomul o ficțiune sau un simbol care nu există cu adevărat În ultima vreme acest argument și-a pierdut din forță, deoarece existența atomilor izolat este dovedită experimental; cu ajutorul unui spinthariscop se pot chiar număra De asemenea, ar trebui recunoscută ca stabilită prezența electronilor, particule de multe ori mai mici decât un atom Prin urmare, întrebarea nu este dacă atomul sau particulele minuscule similare există, ci dacă ele pot fi recunoscute ca formă primară și de bază După ce a demonstrat că baza structurii sistemului solar este legea gravitației, care determină mișcarea componentelor individuale, Newton, ca ideal de explicație științifică, propune posibilitatea de a explica toate fenomenele naturale cu ajutorul forțelor elementare care există între particulele de materie Acest ideal circulă de multă vreme în mintea oamenilor de știință și a primit o formulare extrem de elegantă în mâinile lui Laplace Și acum mulți oameni de știință consideră că corpurile naturale, picăturile, cristalele și organismele mai complexe sunt derivate ale particulelor elementare Deși nu vedem încă o legătură certă între proprietățile atomilor de sodiu și clor, pe de o parte, și cristalul de sare comună, pe de altă parte, ei spun, totuși, proprietățile acestuia din urmă trebuie neapărat să rezulte din o anumită combinație de atomi, la fel cum proprietățile picături de apă din proprietățile moleculelor sale Chimie dezvoltă doctrina proprietăților aditive și constitutive ale compușilor complecși - în limbajul atomismului, "forma" compușilor complecși poate fi exprimată tocmai cu ajutorul acestor concepte Și știința este pe cale de a recrea în mod artificial toate caracteristicile inerente oricărei forme, așa cum o face pentru

compușii organici Când o proteină vie, sau protoplasmă, este obținută prin sinteză, problema organismelor va fi soluționată, iar formula structurală a materiei vii va fi o confirmare strălucitoare a corectitudinii atomismului A argumenta împotriva legitimității metodelor folosite de știință pentru a "stăpâni natura" (în care mulți văd idealul științei) este complet de prisos Dar filosofia naturii și filosofia laboratorului nu sunt același lucru Fie ca cele mai multe să devină realitate Biblioteca "Runivers" VL KARPOV aspirațiile îndrăznețe ale sinteticelor și totuși atomii, electronii, corpusculii vor rămâne forme care au aceeași semnificație pentru filosoful natural ca toate celelalte Nu le putem considera primare și de bază Pentru cei care sunt puțin familiarizați cu metodele prin care sunt determinate proprietățile moleculelor și atomilor, se știe că acestea sunt determinate în mare măsură de sistemele în care intră: doar uitați-vă la tabelul sistemului periodic al elemente Proprietățile fizice ale particulelor elementare ne sunt cunoscute și prin intermediul inferențelor, ale căror premise sunt proprietățile formelor mai mari Din acest punct de vedere, primatul atomilor este destul de problematic Dar nu putem spune că atomii și electronii preced alte forme în timp, așa cum a descris-o Democrit Căci acea nebuloasă primordială, în care ομου πάντα și din care se dezvoltă sistemul stelar, este ea însăși o formă complet particulară sau un corp natural O cunoaștere mai apropiată cu ea ar dezvălui, fără îndoială, în compoziția sa multe alte forme particulare, probabil puțin cunoscute de noi Întreaga dezvoltare a unei astfel de nebuloase se reduce la izolarea de această formă de bază a acelor corpuri naturale pe care le întâlnim acum; printre ei își vor găsi locul atomii moderni Dogma eternității atomilor a fost distrusă: fizicienii vorbesc despre evoluția atomului, despre fazele existenței sale; dacă studiem electronul mai îndeaproape, probabil că vom descoperi ciclul său de viață - pe ce bază, atunci, ar trebui să considerăm aceste forme ca fiind principalele și singurele? Atomiștii puri de tipul Democritului, care recunosc atomii și spațiul gol, sunt în timpul nostru o minoritate, deoarece, prin recunoaștere generală, o substanță specială, eterul, servește ca fundal al întregii naturi vizibile Propagarea vibrațiilor luminii, a fenomenelor electrice și magnetice se reduc la deformații și perturbări ale eterului Dar nu există nimic stabilit despre eterul în sine și destul de recent doi fizicieni eminenti și-au exprimat opinii diferite despre acesta Lenard crede că eterul, în orice caz, trebuie să se supună legilor mecanicii și, prin urmare, are o anumită structură, asemănătoare celei materiale; Planck, dimpotrivă, susține Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIMP fezabilitatea legilor de mişcare ale eterului faţă de cele mecanice În cele din urmă, indiferent cât de departe ar merge discuțiile despre posibila structură a eterului, va trebui să admitem fie punctul, structura atomistică a ultimului substrat cu goluri goale între atomi, fie continuitatea lui Reprezentantul filozofilor naturii, care a realizat în mod consecvent continuitatea ultimului substrat, i e ' negând golul, poate fi considerat Descartes Pentru el, singura caracteristică a materiei sau substanței accesibile simțurilor este extensia Materia din întreaga lume este una; toate manifestările sale diverse sunt reduse la divizibilitatea în părți și la mișcarea acestor părți Descartes a considerat spațiul interplanetar, plin în prezent cu eter, ca un lichid și a explicat mișcarea și legătura corpurilor cerești cu vârtejele acestui lichid Ideile lui Descartes au fost folosite de mulți oameni de știință de mai târziu, care nu au considerat posibil să recunoască

"acțiunea la distanță" Cu ipoteza continuității substratului, este posibil să se combine ideea atomistă a materiei, considerând atomii ca fiind mișcările vortex ale substratului, așa cum au fost dezvoltate de Helmholtz și William Thomson Aceste detalii nu prezintă un interes special pentru noi; important este că, odată cu recunoașterea eterului sau a materiei primare continue ca formă principală a ființei actuale, toate celelalte corpuri naturale, inclusiv atomii, par să dobândească un sens secundar, derivat Aparent, majoritatea moniștilor moderni sunt în acest punct de vedere O astfel de înțelegere a ființei nu poate servi drept obiecție la filozofia naturală a lui Aristotel, merită să ne gândim puțin la chestiune Eterul sau alt substrat mondial, în care sunt scufundate restul corpurilor, este, fără îndoială, organizat în fiecare moment dat, ceea ce poate fi judecat după faptul gravitației și propagării undelor luminoase și electromagnetice care provin din toate corpurile cerești În consecință, pentru filosoful natural, el este o anumită formă care există împreună cu ceilalți și are propriul scop în lume în ansamblu Eterul lumii este un corp natural, ale cărui limite, evident, coincid cu granițele universului nostru și ar trebui discutat în legătură cu problema structurii sale Întrebări de filosofie, KN IYu YU Biblioteca "Runivers" VL KARPOV A crede că am cunoscut materia primară studiind proprietățile unui substrat continuu care există între corpuri, fie că este vorba de eter sau de o fundație în care sunt încorporate părți ale eterului, ar fi o iluzie Materia primară (προίτη ύλη) va rămâne întotdeauna o potență pură și nu numai a formei eterice, ci și a tuturor celorlalte forme naturale, adică va fi un registru al tuturor formelor existente și al relațiilor lor Putem, desigur, să le adunăm pe toate împreună, să le desemnăm cu un cuvânt - Ursprung, identitate absolută - și apoi să deducem din aceasta toate categoriile de bază ale ființei sensibile care sunt deja încorporate în ea - ca un prestigiu care scoate diverse obiecte din o palarie; dar este posibil să acordăm vreo semnificație serioasă unui astfel de dispozitiv? Prima materie, lipsită de orice formă, nu poate fi cunoscută în sensul exact al cuvântului; pentru filosofia naturală, este un concept gol și complet de prisos Apărătorii concepției mecanice despre natură consideră că cauza lor este corectă în principal pentru că au un aliat extrem de puternic în persoana matematicii Începând din perioada în care Galileo a formulat matematic legile căderii corpurilor și a pus bazele unei noi științe - dinamica, oamenii de știință au început să vadă idealul științei științifice a naturii în studiul mișcărilor, al forțelor și al expresiei relațiilor lor reciproce folosind ecuația matematicii În lucrările lui Newton, acest ideal a găsit o expresie destul de distinctă; el deține prima formulare a relației dintre mișcări și forțe și stabilirea celebrei legi a gravitației, într-o formulă care acoperă mișcarea corpurilor cerești și a obiectelor pământești Predicția planetei necunoscute Neptun, făcută de Leverrier, a fost un triumf strălucit al matematicii, științelor naturale și continuă să se miște constant pe calea intenționată, captând din ce în ce mai multe zone noi În mecanica lui Hertz (Hertz) previziunea viitorului și a ascunsului este expusă direct ca una dintre sarcinile finale ale științelor naturale și este fezabilă doar cu ajutorul matematicii Această capacitate de a face predicții dezvăluie cel mai pe deplin corespondența dintre oameni Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP gândire și ființă obiectivă și dă încredere metodelor științelor matematice ale naturii În același timp, domeniile în care matematica nu și-a găsit încă o utilizare suficientă pentru ea însăși sunt calificate fără să

vrea ca nefiind atinse de știința reală - aceasta include zona organicului "Newtonul tulpinilor de iarbă, folosind expresia lui Kant, nu a apărut încă, ουσία (Substanz) nu poate fi acoperit într-o formulă matematică și, prin urmare, nu trebuie presupusă baza filozofiei naturale, ci relații funcționale, cu alte cuvinte, ecuații diferențiale de mișcare sau egalizare electromagnetică Hertz-Maxwell Eforturile unui număr de neo-kantieni vizează reelaborarea logicii (care înlocuiește ontologia și filosofia naturală) și aducerea conceptelor acesteia în armonie cu cele mai recente metode ale matematicii Crescut în școala lui Platon, Aristotel nu putea fi străin de matematică: în vremea lui existau ramuri ale fizicii teoretice - optică, armonică, astrologie; profesorul său era îndrăgostit de matematică într-o asemenea măsură, încât este ușor să-l imaginezi ca un predecesor al lui Descartes și totuși Aristotel era foarte rezervat în ceea ce privește matematica El a susținut că domeniile filosofiei naturale și ale matematicii sunt destul de diferite, că filozoful naturii se ocupă de schimbarea sau mișcarea corpurilor naturale, în timp ce matematica se ocupă de abstracțiuni non-subștiințifice S-ar putea crede că de atunci au avut loc mari schimbări și metoda infinitezimală a făcut posibilă exprimarea unor mișcări care erau inaccesibile vechilor - atunci afirmațiile lui Aristotel își pierd orice sens Dar acest lucru nu este în întregime corect Însuși Aristotel, în cartea a III-a de fizică și în mecanică, dă exemple de aplicare a matematicii la studiul mișcării cu ajutorul proporției, iar în optică și astrologie, mișcările erau exprimate de antici cu ajutorul liniilor Evident, vorbind despre matematică, Aristotel nu avea în vedere posibilitatea de a-și exprima mișcările, ci însăși natura abstracției matematice, care privează matematica de amploarea a ceea ce este indisolubil legat de natura corpurilor Matematica ar putea oferi o fundamentare științifică a fenomenului (διότι), dar în chestiunile de filozofie naturală, primatul ar trebui să-și aparțină Această poziție ne va fi perfect clară dacă ne amintim de pitagoreici, rolul jucat de numerele în * Biblioteca "Runivers" ow karpov filozofia lui Platon Aristotel a văzut în astfel de încercări de a înțelege natura o simplificare complet nepermisă a realității și a protestat împotriva ei Cred că Aristotel era pe drumul cel bun: filosofia naturală nu ar trebui să-și distorsioneze pozițiile și să-și simplifice elementele aplicând la elementele matematicii Dar, pe de altă parte, matematica nu poate servi deloc ca o armă împotriva înțelegerii organice a naturii: aria sa este atât de vastă și variată încât nu este exclusă posibilitatea unei formulări matematice a unui corp sau a unei forme naturale Adepții matematicii naturii pierd complet din vedere acel element sau, mai bine zis, rudimentul "formei", care din timpuri imemoriale a fost în mecanică și a fost supus prelucrărilor matematice: înțeleg mecanica unui sistem Un sistem în sens mecanic este atât un corp natural, de exemplu, sistemul solar, cât și o formațiune artificială, o mașină; este o colecție de piese - puncte materiale - legate prin legături Mecaniştii au observat pe bună dreptate o anumită asemănare a unui organism cu o maşină, deoarece fiecare organism este, într-o anumită privinţă, un sistem mecanic şi, dimpotrivă, fiecare maşină are un prototip într-una sau alta parte a organismului Greșeala lor a fost că au ajuns prea repede la concluzia despre identitatea organismului cu mașina și s-au calmat cu privire la asta Toată statica anticilor are în vedere un sistem: investighează condițiile de echilibru ale mașinilor simple Și totuși Aristotel reduce toate mașinile din Probleme mecanice la scară, adică pârghie cu brațe egale Într-o nouă eră, dinamica, începând cu Galileo, face subiectul

studiului său asupra unor procese particulare în sisteme, de exemplu, căderea corpurilor, iar pe baza studiului lor creează o doctrină a mișcării punctelor materiale, așadar -a sunat mecanica punctului Legile mișcării lui Newton aparțin tocmai acestui tip de procese particulare, izolate artificial, care în realitate nu apar niciodată în forma lor pură Influența lui Newton asupra minții contemporanilor săi a fost extrem de mare; prin urmare, mecanica unui punct, în legătură cu un punct, viziunea atomistă a structurii materiei, a câștigat o mare popularitate în cercurile filozofilor naturii din secolul al VIII-lea și Biblioteca "Runivers" filosofia naturală a lui Aristotel și sensul ei în prezent, timp i-a ferit complet de mecanica sistemului Kant, care a fost sub omul puternic, Tsolikoma și-a luat părerile despre natură, iar în fundamentul metafizic al științei naturii, vom găsi mecanica lui Newton: distribuția mamei, ca despre ceea ce se mișcă în spații, o științifică a volumului particule, dar nici o mențiune despre mecanica sistemului Între timp, tocmai în acest moment, ea a primit o prelucrare precisă în mâinile lui d'Alembert și Lagrange O formulare specială a staticii și dinamicii sistemului era necesară deoarece în practică era imposibil să se reducă proprietățile unui sistem complex format dintr-un număr mare de puncte de material la mecanica unui punct Problema celor trei corpuri, adică determinarea mișcărilor și a pozițiilor reciproce a trei corpuri date, interconectate prin legea lui Newton (proporționalitatea maselor și proporționalitatea inversă a distanțelor pătrate), nu poate fi rezolvată nici în momentul actual În acest caz, se obișnuiește să se facă referire la complexitatea calculelor, dar Fechner a arătat perfect în Atomenlehre că motivul este mai profund Legitimitatea observată pentru cele două mase este complet particulară și nu poate fi enumerată în termeni de proprietăți individuale ale maselor, sub forma forțelor lor centrale Capacitatea de a uni într-o singură expresie proprietățile oricărui sistem material, în măsura în care se referă la echilibrul și mișcarea acestuia, a fost asigurată de doctrina maximelor și minimelor Descoperirea acestui principiu în natură a fost făcută de Hero of Alexandria, care a învățat despre calea cea mai scurtă pentru propagarea unui fascicul de lumină: în timpurile moderne această doctrină a fost propusă și dezvoltată de matematicianul Format Pentru a formula statica și dinamica unui sistem, principiul maximelor și minimelor a fost aplicat în secolul al XVIII-lea de către Maupertuis, Euler și Lagrange) Formularea generală a lui Lagrange, așa-numita principiul vitezelor posibile, spune: "Dacă orice sistem de orice număr de corpuri sau puncte, fiecare dintre ele servește ca punct de aplicare a unor forțe, este în echilibru, și dăm acestui sistem o mișcare mică, datorită căreia fiecare corpul străbate un spațiu infinit de mic care își va exprima viteza posibilă - apoi suma Biblioteca "Runivers" VL KARPOV În prezent, acest principiu și calculul variațiilor construit pe el își găsesc o aplicare largă în toate domeniile fizicii în care este vizat sistemul, de exemplu, în termodinamică, în chimia fizică Boltzmann, din punctul de vedere atomistic, ia dat cea mai largă expresie, legând-o de teoria probabilității Formularea lui spune: "fiecare sistem tinde spre starea cea mai probabilă" Max Planck, într-unul dintre ultimele sale discursuri, indică cu siguranță principiul acțiunii minime ca fiind cel mai general principiu al fizicii Dacă, prin urmare, echilibrul și mișcarea sistemului sunt determinate de un anumit principiu, exprimat cu ajutorul doctrinei celor mai mari și mai mici cantități, atunci invers: acest principiu poate servi ca o caracteristică matematică a sistemului și, prin urmare, a corpului natural în general Ceea ce

satisface aceasta conditie trebuie recunoscut ca corp individual, raspunzand la influentele externe ca un intreg unic * *) În acest fel, se deschide posibilitatea deplină de aplicare a matematicii la studiul corpurilor naturale Analiza vectorială, care dezvoltă doctrina mărimilor având o direcție cunoscută în spațiu, face posibilă exprimarea matematică a configurațiilor complexe ale vectorilor în expresii simple și deschide perspective și mai largi În prezent, nimeni nu pretinde serios forțele, fiecare înmulțită cu spațiul străbătut de un punct în direcția forței, vor fi întotdeauna egale cu zero, dacă considerăm că spațiile mici străbătute în direcția forței sunt pozitive și negative în opus" (Lagrange Mécanique analytique Principes de statique,) Principiul celei mai mici acțiuni, stabilit de Maupertuis, este formulat de Lagrange astfel: "suma produselor maselor și integralelor vitezei, înmulțită cu elementele spațiilor parcurse, va fi întotdeauna maximă sau minimă" (ib Pr de dynam ,) *) Colectivele aparțin și ele domeniului sistemelor, adică o astfel de colecție de indivizi separați, a cărei caracteristică principală este "tulburarea elementară" Acestea includ: o acumulare de molecule de gaz care se deplasează în direcții diferite cu viteze diferite, o soluție cu molecule disociate în ioni, roiuri de muschi etc Dezordinea elementară este de fapt un fel de ordine a sistemului, • care face posibilă utilizarea metoda statistica si teoria probabilitatii Biblioteca "Runivers" filosofia naturală a lui Aristotel și semnificația ei în prezent, timp natura empirică a matematicii Adevărurile matematice sunt produsul creativității umane și sunt supuse unor norme, printre care legea identității se află pe primul loc În ceea ce privește conținutul, această creativitate este complet liberă: poate dezvolta concepte de ordine diferite infinit de mari și infinit de mici, poate crea geometrii pentru spații cu proprietăți diferite, poate preda despre varietăți de mai multe dimensiuni etc Coincidența părții cunoscute a acestei creativități cu ființă reală, fără îndoială; Întrebarea este, creativitatea naturii realizează toate posibilitățile preconizate de gândirea creatoare a omului, sau doar unele? Este posibil să rezolvăm această întrebare doar referindu-ne la natură, iar pentru filosofia naturii realitatea care ne este dată în această lume este ultima soluție Așa este, în ultimă analiză, relația dintre filosofia naturală și matematică, care decurge din propozițiile fundamentale ale lui Aristotel Asimilată nouă înșine doctrina corpurilor naturale, ca adevărată formă de ființă naturală, devenim astfel pe șinele doctrinei lui Aristotel despre cauze, necesitate și întâmplare; acest lucru a fost deja subliniat de mine în al treilea capitol Teleologia este restaurată în drepturile sale legale, pe care adepții explicației mecanice a naturii nu vor să le recunoască De fapt, teleologia nu a fost niciodată alungată din uzul științific, iar oamenii de știință care au considerat că este inadecvat să vorbească despre ea cu voce tare, discutând despre funcția unui organ sau despre posibila semnificație a unui proces, au fost întotdeauna ghidați de conceptul de scop Mai mult, este indisolubil legat de principiile de bază ale mecanicii și fizicii Deoarece determinăm direcția și natura procesului în orice sistem, fie el mecanic sau termodinamic, prin acea stare finală de echilibru care trebuie să vină - un minim de potențial sau un maxim de entropie - determinăm prezentul, în funcție de viitor, partea conform întregului - şi în aceasta şi este esenţa teleologiei Conceptul de τέλος - sfârșitul, finalizarea, scopul este imanent oricărui sistem, oricărui corp natural În vremurile moderne, unor filozofi le place să contrazică Biblioteca "Runivers" VL KARPOV, pentru a furniza

cauzalitate mentală naturii sau cauzalitate mecanică Cugetând la viața oricărui corp natural, nu este greu să fii convins că așa-numita cauzalitate psihică, a cărei caracteristică principală este sinteza creativă realizată de viața spirituală, incomensurabilitate dintre acțiune și rezultat, acțiune în conformitate cu scopuri, este doar un caz special de cauzalitate naturală sau organică Fiecare corp sau sistem natural reacționează la stimuli externi într-un mod adecvat și de fiecare dată, intrând într-o stare de echilibru, se dovedește a fi schimbat și nou, astfel încât să ofere un nou răspuns stimulilor ulterioare, complet identici Activitatea sa este determinată (nimeni nu a recunoscut vreodată arbitrariul absolut al naturii și spiritului), ci forma care ia naștere la fiecare moment dat, resp organizarea este expresia unei noi legalități, nemaivăzute până acum Prezența unor perioade larg răspândite în natură (mișcare circulară, cicluri) face posibilă plasarea cursului vieții părților sale individuale în formule generale, dar numai într-o anumită măsură și pentru perioade relativ scurte de timp Previzibilitatea fenomenelor naturale este, de asemenea, posibilă doar într-o anumită măsură În scopuri practice, acest lucru este adesea destul de suficient, dar în sens strict, fenomenele naturii rămân neprevăzute În acest sens, Bergson are perfectă dreptate Așa-numita cauzalitate mecanică în întregul său domeniu de aplicare este un concept destul de complicat, dar nu are nimic în comun cu cauzalitatea naturii A fost elaborat în încercări de a descompune acțiunea unui întreg corp natural în co-; piese integrale, folosind ca punct de plecare astfel de fenomene; natura, în care întregul este greu de văzut, iar procesul particular apare ca ceva independent, autosuficient Exemplu: căderea unei pietre pe pământ, mișcarea corpurilor cerești individuale Redusă la o simplă schemă în legile mișcării lui Newton, așa-numita cauzalitatea mecanică este rezultatul abstracției profunde În legea inerției, abstracția atinge proporții atât de monstruoase încât corpul apare deconectat de orice altceva, de parcă ar fi existat singur pe lume Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ HÁCT TIMP cauzalitate; acest lucru este dovedit de problema celor trei corpuri, despre care a fost discutată mai devreme Când discutăm despre cauzalitate, întâmplare și necesitate, nu trebuie să uităm că corpul natural ne este dăruit numai împreună cu alții, că individualitatea sa este determinată nu numai de el însuși, ci și de tot ceea ce există concomitent cu el Fiecare formă, oricât de mică, reflectă cursul vieții întregii lumi Doctrina corpurilor naturale este deci doar primul capitol al filozofiei naturale și își găsește desăvârșirea în doctrina universului Din punctul de vedere al filosofiei naturale organice, fiecare sistem natural este format din părți și, la rândul său, este inclus într-un sistem de ordin superior Oamenii sunt organizați în societate; societatea însăși face parte dintr-un întreg mai larg - planeta pe care trăim; planeta este inclusă ca parte integrantă a sistemului solar; sistemul solar însuși are o mișcare definită în spațiu și aparține direct, sau prin alte sisteme, sistemului căii lactee Oamenii de știință încep deja să considere Calea Lactee ca o acumulare de gaz de o anumită formă și consideră că este posibilă aplicarea prevederilor teoriei cinetice a gazelor Însuși clusterul lăptos poate fi o moleculă dintr-un corp de ordin superior Trebuie să ne oprim undeva în această mișcare înainte sau să mergem la infinit? Aristotel decide întrebarea în primul sens Universul, conform învățăturii sale, are o dimensiune limitată și este un corp natural organizat - ουσία Tot ceea ce are valoare stă în asta ce a supraviețuit pentru noi din învățătura lui extinsă despre univers; detaliile și-au

pierdut de mult sensul Întrebarea infinitității universului a fost pusă în Renaștere, când edificiul scolasticii era distrus În tezele înaintate de Giordano Bruno împotriva doctrinei lui Aristotel despre natură, citim: "Este imposibil nici pentru Aristotel, nici pentru alții să demonstreze caracterul finit al lumii", "Vorbind de infinit, ne referim atât la infinitatea materiei, cât și la infinit de activitate") În viitor, filozofii care l-au recunoscut pe Dumnezeu Creatorul au negat infinitul universului, cum ar fi, de exemplu,) Bruno Werke, überggen von Kühlenbeck Jena Bd p Teze au fost susținute de J Hennequin la Universitatea din Paris în Biblioteca "Runivers" ow karpov Descartes (în loc de infinit a introdus indéfini); pentru panteiști și atei, lumea, ca singură ființă, nu are granițe Imposibilitatea ca mintea umană să se împace atât cu finititatea, cât și cu infinitul lumii este una dintre principalele antinomii care l-au forțat pe Kant să limiteze activitatea de cunoaștere a lumii la realitatea empirică accesibilă experienței Teza și antiteza au aceeași probabilitate și ambele sunt la fel de false Astfel, problema infinitului este scoasă din coadă, ca fiind în afara competenței minții umane Cu toate acestea, filosofia naturală a secolului al XIX-lea nu a păstrat această poziție, iar doctrina substanței infinite și a spațiului infinit al lumii se găsește adesea în lucrările materialiștilor, moniștilor și teoreticienilor științelor matematice ale naturii, ca fiind ceva de la sine înțeles Nu este greu să ne asigurăm că recunoașterea infinitului universului se construiește pe baza matematicii pure, prin identificarea unui corp fizic cu o mărime matematică și a unui spațiu fizic cu una matematică Când discutăm despre magnitudine ca atare, nu avem niciun motiv să ne oprim asupra vreunei mărimi definite, oricât de mare, și o limită pur convențională poate fi stabilită acestui progresus in infinitum Pur și simplu declarăm existența unei valori infinit de mare care va fi mai mare decât oricare dată și o notăm cu semnul special Din acest moment, o valoare infinit de mare devine una dintre celelalte mărimi algebrice și toate acțiunile compatibile cu mărimile algebrice îi sunt aplicate Totul merge bine atâta timp cât rămâi pe baza semnelor matematice, dar dacă, efectuând diferite acțiuni cu , vom înțelege de fiecare dată semnificațiile rezultatelor obținute, atunci imediat ne vom încurca în paradoxuri De exemplu: æ ar trebui recunoscut ca = , altfel infinitul însuși va fi finit Dar, să recunosc, cu încă Pe de altă parte, această egalitate, este necesar în expresii și să se dea diferite valori semnului , cu alte cuvinte, să se considere o cantitate variabilă și nedefinită Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP Este evident că corpul real și spațiul real, inseparabile de corp, nu pot fi atât de infinit Un corp infinit de mare trebuie să aibă o anumită dimensiune, altfel nu va fi un corp, iar Aristotel are perfectă dreptate în a defini infinitul real ca atare, în afara căruia nu există nimic Putem, din acest punct de vedere, să recunoaștem universul ca fiind infinit? Bolzano, căruia îi aparține studiul clasic al infinitului și ale cărui idei de bază au stat la baza teoriei lui Cantor a mulțimilor infinite, neagă cu siguranță infinitul mare în aplicarea spațiului real (vezi § și §) Teza sa: "fiecare distanță dintre două puncte și, prin urmare, fiecare linie dreaptă mărginită la ambele capete, pare a fi finită" Între timp, pentru un spațiu infinit de mare, trebuie să existe puncte la o distanță infinit de mare unul de celălalt > Pe lângă aceste considerații generale, este necesar, atunci când discutăm despre univers în ansamblu, să ținem cont de acele date care se stabilesc în

raport cu partea din el cunoscută nouă Unul din două lucruri: fie universul este omogen în totalitate, în sensul că în el predomină aceleași legi, fie este eterogen, așa cum Khvol-) Bollano Paradoxien des Unendlichen Leipzig Traducere rusă: Paradoxurile infinitului Odesa Vezi, de asemenea, § , respingându-te- numărul mărimii spațiului infinit conform formulei - "co *, made- nu Iog Schulze Apropo, Bolzano dovedește excelent (§ și) că infinitul calitativ al lui Hegel aparține și categoriei infinitului matematic, ca și celui obișnuit, pe care Hegel îl numește cel rău - Paradoxurile infinitului erau bine cunoscute lui Spinoza, care apără totuși infinitatea substanței, adică Dumnezeu (Ethices alin , prop XV, scoliu) Esența argumentului său se rezumă la faptul că substanța corporală, ca atare, are alte proprietăți decât mărimile accesibile simțurilor Este infinit și în același timp indivizibil, adică nu poate fi compus din piese O astfel de substanță poate fi percepută doar cu ajutorul minții, este inaccesibilă imaginației senzuale Evident, Spinoza are mereu în vedere infinitul logico-matematic, în armonie cu conceptul său de bază de substanță Pentru filosofia naturală în spiritul lui Aristotel, substanța extinsă a lui Spinoza are la fel de puțină realitate ca materia primă Biblioteca "Runivers" SOO au KARPOV dormi În acest caz, pe lângă spațiul în care locuim - să-i spunem A - mai sunt și alte spații B, Cit etc , de o cu totul altă natură decât a noastră Dacă universul este omogen, el este organizat ca un întreg, deoarece partea din el accesibilă simțurilor noastre este organizată Dar în spatele unui corp cu o anumită organizare, cu greu se poate recunoaște infinitul: centrul unui univers infinit este peste tot, iar o distanță egală a tuturor părților de la periferie distruge organizarea în principiu În plus, s-a spus de mai multe ori în literatura de specialitate că infinitul universului nostru, ducând la un număr infinit de stele, ar face să strălucească întregul cer, dar acest lucru este contrar realității Numărul acestor considerente poate fi crescut De exemplu, recunoscând acțiunea corpurilor unul asupra celuilalt conform legii lui Newton, noi, în cazul unui univers infinit, în fiecare punct trebuie să presupunem acțiunea unui număr infinit de forțe din toate părțile - dar în acest caz, orice bază căci mişcarea corpurilor într-o direcţie sau alta trebuie să dispară în sfârşit Aceste considerații, similare în esență cu raționamentul lui Aristotel, fac să privim infinitul lumii cu mare îndoială Dar poate că universul nu este omogen Apoi se deschid din nou două posibilități, i) Spațiile B, C etc au o legătură reală cu spațiul nostru, au un fel de efect asupra acestuia - atunci, atunci când trecem dintr-un spațiu în altul, este necesar doar să transformăm legile Universul va fi din nou o unitate organizată de ordin superior, incluzând unitățile L, B, C , iar raționamentul anterior i se aplică) Sau nu există nicio legătură între spațiul A și spațiul B, C nr În acest caz, A va fi un singur univers pentru noi, întrucât toate celelalte, având în vedere totala lor incomensurabilitate, nu vor exista pentru noi, la fel cum a patra dimensiune nu există pentru noi Și acesta, universul nostru va fi finit Unul dintre principalele obstacole în calea recunoașterii limitărilor universului pentru contemporanii noștri este întrebarea: ce este dincolo de el? Ideea că nu există nimic, așa cum spune răspicat Aristotel, la prima vedere pare absurdă Dar este chiar atât de inacceptabil? Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP Doctrina organismului mondial, care include toate celelalte, ca materie, explică multe lucruri care par de neînțeles din punctul de vedere particular al corpurilor individuale Și mai presus de toate,

prezența întâmplării și a necesității Organismul mondial în ansamblu este străin de întâmplare, deoarece este unul; în ce măsură este necesar nu se poate decide decât în legătură cu problema primei cauze Dar, stabilindu-și scopurile, el impune astfel anumite sarcini părților componente și reunește astfel de serii de fenomene, care în sine sunt străine unele de altele Iată sursa a ceea ce este întâmplător pentru noi și, de asemenea, sursa așa-zisului rău Pentru Aristotel, nu există un principiu răului special (ούζ εστι το χαζόν παρά τά πράγματα Met a, ι), răul este în același lucru cu binele - în individualitate, în obstacole în calea implementării lui, în distrugere Acest punct de vedere este singurul posibil pentru filosofia naturală, care nu cunoaște decât malum physicum; macin ethicum și politicum sunt cazurile sale speciale, deoarece societatea este unul dintre corpurile naturale Nu este locul aici pentru a dezvolta în detaliu relațiile multiple care există în natură între corpuri naturale de diverse ordine, este suficient să subliniem că filosofia naturală organică, mai mult decât oricare alta, ne luminează vechea problemă a unuia și multe Recunoașterea universului ca corp natural limitat și organizat ridică întrebarea Primului Mișcător sau Creator Gândirea umană în lunga sa istorie a schițat trei posibile soluții la întrebările despre începutul și prima cauză a lumii) Un univers infinit, autosuficient și existent din eternitate Ea este cauza sui ea însăși și poate fi numită Dumnezeu Tip de filozofi ai naturii grecești timpurii, atomiști, Spinoza, filozofie naturală germană, monism modern) Un univers limitat, având un început de la Dumnezeu Învățăturile Bibliei, neoplatoniștii, creștinismul și un număr de filozofi alăturați creștinismului - Descartes, Leibniz) Un univers limitat, existent din eternitate împreună cu Primul Mișcător Soluție, Aristotel (parțial Platon) Teologia depășește filosofia naturală, ci conceptul Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Dumnezeu, ca Creator sau sursă a energiei lumii, nu poate fi indiferent față de ea Timpul în care oamenii de știință considerau indecent să vorbească despre Dumnezeu în public a trecut; istoria arată că astfel de vremuri nu pot fi lungi În acest scurt eseu nu pot intra într-o analiză detaliată a problemei, voi da doar câteva indicații Fizica modernă dovedește existența unei anumite direcții în procesul lumii: numai procesele ireversibile merg de la sine în natură Clausius în anii a prezentat poziția cu privire la degradarea energiei, tranziția acesteia la căldură, ca cea mai joasă formă: "entropia lumii tinde spre maxim" În formularea lui Boltzmann, sistemul lumii tinde "spre o stare mai probabilă" Adevărat, se ridică voci împotriva aplicării celei de-a doua legi a termodinamicii asupra lumii în ansamblu, iar recent, încă plin de duh Arrhenius, a subliniat posibilitatea de a sprijini ciclul nesfârșit al procesului mondial prin intermediul unei coliziuni de lumi moarte Dar alături de aceasta există și fizicieni care au curajul să ducă până la capăt legile pe care le profesează Auerbach, profesor de fizică la Jena, în cartea sa Ektropismus oder die physikalische Théorie des Lebens *) pune întrebarea fără rost Dacă energia este disipată, a existat o perioadă în care numerarul său gratuit era la maxim; dacă lumea tinde "spre o stare mai probabilă", atunci starea ei inițială trebuie recunoscută ca "improbabilă" Dintre cele două ipoteze posibile: lumea există din eternitate sau lumea a avut un început, Auerbach se pare că o preferă pe a doua Ceasul mondial a fost gata Învățătura lui Aristotel despre Primul Mișcător are ceva de spus? Acțiunea Primului Început se desfășoară în fiecare moment dat, așa cum admite Aristotel, sau problema a fost limitată la impulsul inițial? Sau, poate, aceste două

propoziții nu se exclud reciproc? Aceste întrebări nu au fost de multă vreme obiectul unei analize serioase, dar merită acest lucru - sunt întrebările supreme ale filosofiei naturale pentru cei care nu cred că este posibil să se sprijine pe formula foarte convenabilă a pozitivismului Leipzig Există o traducere în limba rusă: Ectropism sau teoria fizică a vieții SPb Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP Dacă semnificația conceptelor de bază natural-filosofice ale lui Aristotel poate fi recunoscută fără prea multe dificultăți, deoarece cercetarea științifică, negând nominal pe Aristotel, îi urmează în mare măsură inconștient calea, atunci psihologia lui pare la prima vedere complet depășită și depășită Ne este greu să înțelegem pe Aristotel, identificarea sa a psihicului cu vitalul, pentru că din copilărie suntem crescuți pe abstracții de un anumit fel și suntem obișnuiți să le ținem, "chiar dacă nu se armonizează cu celelalte opinii ale noastre Un exemplu este împărțirea realității în "fizică" și "mentală", pentru prima dată realizată în mod consecvent de Descartes Întrebarea relației dintre suflet și corp, identificată cu întrebarea relației dintre "mental" și "fizic", este adevărata cruce sub greutatea căreia fiecare naturalist și psiholog modern este sortit să se aplece Ea își păstrează puterea hipnotizantă chiar și în cazurile în care, conform convingerii gânditorului, există un singur psihic sau material Un exemplu izbitor în acest sens este dat de Busse Pe primele pagini ale celebrei sale cărți Geist und Kõrper ( ) Busse declară că pentru el, ca spiritist, ca și pentru materialiști, problema relației dintre fizic și mental, de fapt, nu există Dar dintr-un punct de vedere mai puțin riguros ('ahege) își păstrează forța, iar acum Busse scrie sute de pagini pentru a infirma paralelismul și a apăra teoria interacțiunii Dar dacă paralelismul este într-adevăr insuportabil, atunci teoria Wechselwirkungs, care operează cu aceleași concepte, nu rezistă nici criticii, deoarece devine contrară legii conservării energiei și necesită ipoteze auxiliare, care sunt greu de admise O serie de savanți au discutat și criticat ambele ipoteze de la apariția cărții lui Busse - și fiecare rămâne neconvins Ceața densă care învăluie gândirea din ce în ce mai puternic, pe măsură ce încearcă să se apropie de elucidarea ultimei relații dintre mental și fizic, depinde evident nu de lipsa de consistență, ci de incomensurabilitate și vag al conceptelor cu care trebuie să se a functiona Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Când punem întrebarea despre relația dintre mental și fizic, spirit și materie, uităm că fiecare dintre aceste concepte este o abstracție care nu există cu adevărat, un simbol care are un sens convențional doar în limite știință privată Nu este nimic surprinzător în faptul că nu au nimic de-a face unul cu celălalt și nu pot avea În cercul închis al legitimității fizice, psihicul, dacă se manifestă, va fi invariabil materializat de cea mai dură știință, deoarece fizicianul nu are ochi pentru psihic și trebuie să umple golurile de orice fel cu simboluri omogene , Dacă vrem să rezolvăm problema vol relația dintre suflet și corp, atunci în primul rând trebuie să avem în vedere că o astfel de formulare a întrebării este complet diferită de prima și nu poate fi înlocuită cu ea, așa cum se face uneori și, în al doilea rând, trebuie să clarificăm cu exactitate ce înțelegem prin "corp" și "suflet" Înainte de formularea exactă a acestor concepte, nu se poate deplasa un singur pas, iar între timp persoanele care decid întrebarea de obicei nu fac o astfel de încercare Psihologii chiar au refuzat în principiu să vorbească despre suflet și au argumentat doar despre procesele mentale Aristotel are conceptul de suflet, iar corpurile sunt destul de

definite Fără suflet, trupul nu este un corp, ci materie, care are viață doar în potențialitate; sufletul, ca formă, realizează această potenţialitate şi dă viaţă unei fiinţe vii Sufletul plantelor și forța vitală a fiziologilor de mai târziu coincid; sufletul animalelor, corespunzător corpului, este o educație de cel mai înalt nivel, care include o serie de alte funcții - senzație, motivație, impuls motor; sufletul uman, inclusiv funcțiile minții, este chiar mai înalt Cu o astfel de formulare a materiei, întrebarea noastră despre relația dintre mental și fizic este redusă de Aristotel la întrebarea despre relația diferitelor părți ale sufletului între ele, deoarece trupul și sufletul sunt date deodată, iar una nu există fără cealaltă O astfel de înțelegere deschide posibilitatea unei prelucrări spiritualiste a întregii realități, dar nu în sensul identificării materiei cu spiritul - din punctul de vedere al lui Aristotel acest lucru nu este de conceput - ci ca recunoaștere a întregii ființe reale ca spirituale Un tratament similar a fost făcut de Leibniz, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei BЪ SET TIME, dar nu pe deplin norocos: ca fiu al timpului său, Leibniz era prea mecanicist, așa că monada sa sufletească nu are nicio legătură organică cu automatul-corp, compus din monade Un anumit decalaj în înțelegerea mentalului la Aristotel introduce o poziție specială a rațiunii Mintea este o parte necesară a omului și forma de încoronare a ființei, dar poate exista separat de corp Descartes, recunoscând existența nemuritorului, gândind o parte din suflet doar în om, repetă Aristotel în această privință Întrebarea nemuririi sufletului din punct de vedere natural-filosofic se reduce la întrebarea: poate o formă să existe fără materie sau cu o parte din materie pe care a avut-o în timpul vieții, de exemplu, eter, așa cum a sugerat Sabatier Pentru a o rezolva în sens pozitiv sunt necesare date experimentale; până nu sunt stabilite cu toată certitudinea, filosofia naturală nu poate include nemurirea printre tezele sale Dar trebuie remarcat că nici nu există date împotriva nemuririi, așa cum a presupus Aristotel Până acum, aici este o zonă a credinței, care nu poate fi distrusă prin referire la știință Oricât de interesante ar fi gândurile care apar sub influența lecturii lui Aristotel, oricât de largi s-ar putea deschide perspective, pentru foarte mulți ele nu au categoric nicio valoare O întoarcere la Aristotel pentru un adept al lui Kant va fi întotdeauna un semn al barbariei filozofice, de parcă cineva, uitând de Copernic, ar fi dorit să se întoarcă la sistemul ptolemeic al lumii Aristotel este un dogmatist și un realist, inconsecvența acestor direcții a fost de mult dovedită de Kant Ce rost are să vorbim despre univers în ansamblu, despre limitările lui, introducerea în filosofia naturală a conceptului de Creator sau Primul Mișcător, când toate acestea sunt idei ale rațiunii pure, a cărei sarcină este să ne rotunjească cunoștințele experimentale cu orice preț Sau să vorbim despre scopuri în natură, când acest principiu se referă la cele de reglementare, adică neincluse în cunoașterea obiectivă, în natură, dar adusă de capacitatea de judecată din exterior, de a facilita Întrebări de filosofie, carte Dar •unsprezece Biblioteca "Runivers" VL KARPOV gruparea materialului experimental Dar chiar și cunoașterea obiectivă în sine, care se bazează pe principii constitutive, nu este extrasă de noi din natură, așa cum a susținut Aristotel, dimpotrivă, "rațiunea prescrie legile naturii" Realitatea "în sine" necunoscută și incognoscibilă este înglobată prin percepția senzorială în forme a priori de spațiu și timp, supuse prelucrării de către minte printr-un sistem de categorii a priori, iar sub această formă apare în fața noastră ca realitate

obiectivă - experiență - natură Sistemul tuturor acestor forme și principiile pure a priori care decurg din ele, inclusiv aici legea constanței substanței și a legăturii cauzale a tuturor fenomenelor, formează în totalitatea sa singurul sistem posibil al filosofiei transcendentale Naturphilosophie face parte din ea - este sistemul de principii care fac posibilă cunoașterea experiențială, physica rationalis A fost dezvoltat de Kant într-o lucrare specială Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft și coincide cu bazele științei naturale mecanice Critica rațiunii pure trebuie să marcheze, după Kant însuși și adepții săi, o ruptură decisivă cu trecutul Aristotel, Descartes, Spinoza, Leibniz - toți filozofii realiști s-au predat arhivelor În acest sens, contemporanii l-au numit atotdistrugător (alies zermalmender) Rezultatul asimilării gândurilor de bază ale lui Kant este o astfel de revoluție în viziunea asupra lumii, încât, după Schopenhauer, poate fi comparată doar cu nașterea din nou Tema: Kant și Aristotel a făcut obiectul a numeroase studii, iar cel mai recent Kantgesellschaft a nominalizat tema pentru premiu: "Kants Begriff der Erkenntniss, verglichen mit dem des Aristóteles" Cu toate acestea, această întrebare nu poate fi considerată rezolvată Prețul eseu al lui Aicher oferă un rezumat foarte conștiincios și imparțial al materialului, dar nu trage concluzii Lucrarea lui Gerland, ca și cealaltă lucrare a lui "Aristotel și matematică", este un exercițiu filozofic pe temele lui Cohen și Natorp, interesant doar pentru cohenieni Pe deplin conștient că întrebarea necesită un studiu amănunțit, voi da doar câteva considerații care, în opinia mea, reduc pericolul lui Kant pentru naturaliști Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei B NAST, TIME losofia lui Aristotel Mă voi ocupa de Kant autentic, pentru că fără Kant nu ar exista neokantieni; mai mult decât atât, Kant este în fața noastră tuturor, iar neokantianismul este în continuă dezvoltare În primul rând, dacă vrem să comparăm perspectiva unui filozof cu altul și să evaluăm ceea ce a făcut fiecare, trebuie să luăm fiecare învățătură ca un întreg Având în vedere faptul că diviziunile diferitelor sisteme nu coincid și plasarea materialului se face într-un mod complet diferit, ignorarea părților individuale poate împinge cercetătorul pe o cale greșită Prin urmare, este posibil să raționăm despre Kant doar pe baza tuturor celor trei critici; a lua orice mijloc de a distorsiona complet arbitrar viziunea asupra lumii Kant nu s-a comparat degeaba cu Copernic: el a păstrat toate elementele sistemului stabilit înaintea lui și a schimbat doar poziția lor reciprocă Găsim în Kant toate valorile elaborate de om: Dumnezeu, nemurirea sufletului, libertatea, legea morală, matematica, o înțelegere strict științifică a lumii, teleologia - toate aceste valori sunt afirmate ca ceva pozitiv , nici unul nu este aruncat Sarcina principală a lui Kant a fost să le plaseze pe toate într-un sistem coerent, astfel încât niciunul să nu fie exclus ca urmare a contradicției cu ceilalți), care subminează încrederea în metafizică și, prin urmare, aruncă mințile în brațele scepticismului Terenul pe care a stat Kant în perioada precritică a fost, pe de o parte, sistemul Leibniz-Wolf, prin care a intrat în contact cu aristotelismul, iar pe de altă parte, "Principiile matematice ale filosofiei naturale" ale lui Newton, care i-a oferit o bază științifică solidă Sarcina tactică complexă a fost jucată de Kant treptat, cu o îndemânare și o ingeniozitate extraordinare În primele sale mișcări, el a pus deasupra îndoielii principiile de bază ale înțelegerii mecanice newtoniene a naturii; pentru el, ca naturalist de profesie, acest lucru era extrem de important El a dovedit necesitatea și certitudinea

matematicii, necesitatea unei legături cauzale, subminată- * Biblioteca "Runivers" VL KARPOV critica lui Hume, propunând o doctrină complet nouă a formelor a priori de cunoaștere În același timp, el a arătat că cunoașterea rațională, care decurge din doctrina a priori, își păstrează valoarea numai atunci când este aplicată experienței posibile, adică la natură, ca la totalitatea tuturor fenomenelor Astfel s-a degajat calea pentru recunoașterea lui Dumnezeu, nemurirea sufletului și libertatea, în spiritul adevăratului pro-tentantism Toate aceste valori pentru mintea teoretică sunt doar idei reglative și nu pot fi derivate din experiență, dar se află în afara naturii, în afara lumii fenomenelor, deci în afara atacurilor cunoașterii științifice Ele aparțin domeniului rațiunii practice și sunt legate exclusiv de cea mai înaltă lege morală, care, fiind ea însăși neîndoielnic, necesită certitudinea lor Imperativul categoric formează un nod în care lumea sensibilă intră în contact cu inteligibilul, iar tărâmul naturii cu tărâmul harului Simțind insuficiența viziunii mecanico-matematice a naturii și izolarea ei completă de lumea > suprasensibilă, Kant introduce printr-o mică ușă laterală teleologia împreună cu estetica, adică, viziunea asupra lumii a lui Aristotel și Leibniz Pe lângă rațiunea teoretică și practică, există și facultatea de judecată, care servește ca un fel de legătură intermediară între ele Puterea de judecată impune naturii formele ei transcendentale, a priori, care sunt totuși principii regulative și, spre deosebire de conceptele obiective ale naturii, trebuie numite subiective (subiective Prinzip) Un astfel de principiu este oportunitatea, care transformă un mecanism într-un organism De aici rezultă posibilitatea reprezentării naturii nu numai ca mișcare a materiei după legile necesității, ci și ca și cum ar acționa oportun, după principiul libertății Aceasta este arhitectura sistemului lui Kant în trăsăturile sale cele mai brute Defectul întregii clădiri grandioase constă în lipsa de unitate: cele două aripi masive sunt atât de slab legate încât sunt gata să se împrăștie în orice moment Și într-adevăr, adepții lui Kant, propunând unul sau altul dintre principiile sale de bază, s-au depărtat în cele mai diferite direcții Majoritatea neo-kantianiştilor recunosc doar un singur Cri- Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP teoria rațiunii pure, doctrina sa a cunoașterii din rațiunea pură, și consideră critica o trăsătură caracteristică și principală a lui Kant În această formă, sistemul capătă într-adevăr un caracter distructiv și devine extrem de asemănător cu pozitivismul în negarea ontologiei • Premisa principală a Criticii rațiunii pure este împărțirea percepției senzoriale și a cunoașterii raționale în formă și materie În același timp, întreaga formă este în întregime atribuibilă cunoașterii, iar materia este doar agentul cauzal al cunoașterii, în timp ce ea însăși, ca și πρώτη υλη a lui Aristotel, este incertitudine pură Astfel, toată ființa reală, Ding an sich, este de necunoscut, iar ontologia dispare; dar întrucât obiectele lumii reale nu sunt mai puțin formate datorită participării activității cognitive, atunci ontologia este înlocuită de estetica și logica transcendentale, ca doctrina formelor pure a priori Comparând această învățătură cu învățătura lui Aristotel, vedem că au fond toată diferența se reduce la un plan diferit al secțiunii epistemologice principale în consecință, cunoașterea se reduce la acțiunea formei asupra formei, / după Kant, forma este inerentă numai cunoscătorului, ceea ce acționează nu este cunoscut Paralelismul dintre ontologie și logica transcendentală este evident din simplul fapt că Kant folosește același termen categorie, care a fost stabilit de Aristotel Kant însuși

nu l-a cunoscut bine pe Aristotel, a folosit ontologia lui Wolf, iar un om de știință german, care l-a studiat mai îndeaproape pe acest filosof uitat, indică marea apropiere a logicii transcendentale de ontologia lui Wolf *) Dacă întrebați pe ce bază a făcut Kant tăietura în felul său, atunci va fi dificil să obțineți un răspuns cert la aceasta: a fost unul creativ original gând Terenul a fost pregătit de evoluția îndelungată pe care a suferit-o doctrina formei a lui Aristotel în legătură cu schimbarea logicii Sensul real al formei a dispărut, separat de conținut și trecut în logică, care pentru Kant este deja știința formelor pure de gândire, separată de orice conținut Fișier Ueber Christian Wolffs Ontologie Leipzig Biblioteca "Runivers" VL, KARPOV zhaniya În dezvoltarea doctrinei cunoașterii, Kant a avut tot timpul în fața ochilor logica Desigur, corectitudinea planului a fost justificată în ochii lui Kant, în primul rând, de succesul întregii întreprinderi Mergând pe propriul său drum, a evitat doctrina armoniei prestabilite, care stabilea o corespondență între gândire și ființă prin intervenția lui Dumnezeu, adică prin urgență; pe de altă parte, a renunțat la înțelegerea obișnuită a cunoașterii (influxus physiens), în care era dificil să se lupte cu Hume, care a dovedit aleatorietatea cauzalității și a întregii științe Pasul a fost extrem de îndrăzneț și a antrenat mari dificultăți, pe care Kant nu a putut să le depășească complet Dacă, cu anumite exagerări, s-a putut recunoaște spațiul și timpul matematic ca forme de sensibilitate, atunci nu a existat posibilitatea de a deriva categorii aplicabile unei singure ființe, de a fundamenta sinteza diversității într-un singur obiect din unitatea activității cognitive Așadar, în întreaga deducție transcendentală a categoriilor, se presupune tacit acea existență a unei singure ființe - obiect, experiență, care trebuie fundamentată Nu se poate spune că nici cele mai recente încercări de o astfel de deducere au avut un succes deosebit Toate celelalte părți ale Criticii Rațiunii Pure urmează destul de firesc din logica transcendentală, ele stau și cad odată cu ea Așa este dialectica transcendentală, doctrina ideilor rațiunii pure, Dumnezeu, universul ca întreg organizat Potrivit lui Kant, ele au doar un sens regulativ: "aspectul dialectic" (Schein) este epitetul lor obișnuit Dar în Critica rațiunii practice aceleași idei primesc o justificare nouă și mai profundă Ființa în sine, incognoscibilă ca materie, pătrunde în viața unei persoane sub forma unui imperativ categoric și o obligă să recunoască ceea ce a fost respins Deși Kant protestează puternic împotriva semnificației cognitive a rațiunii practice, care nu se încadrează în cadrul logicii transcendentale, dar de fapt, pentru a primi din acest motiv orice legătură cu lumea fenomenelor, ea trebuie să se reverse într-o anumită formă ; Asemenea forme a priori, analoge categoriilor, dar neavând nicio legătură cu raţiunea pură, le găsim în Critica facultăţii de judecată În rezultatul final Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP cunoasterea primeste doua radacini, principala si auxiliara; ponderea acestora din urmă revine unei noi fundamentari a fiinţei individuale în legătură cu doctrina scopurilor A doua parte a Criticii judecății conține multe observații interesante și corecte despre organisme și oportunitatea naturii și arată clar că Kant nu era deloc străin de înțelegerea organică a lumii Dar sublinierea caracterului subiectiv al oricărui principiu al scopului dezamăgește fără să vrea cititorul și îl lasă nemulțumit Aparent, Kant însuși a simțit și el un astfel de sentiment, cel puțin el lasă deschisă întrebarea: "nu poate, în baza interioară a naturii însăși, necunoscută nouă, legătura fizico-mecanică și țintă din aceleași obiecte să fie

combinate într-un singur principiu " ( ) Kant nu a mai fost capabil să se gândească la această problemă până la capăt, dar chiar și în timpul vieții sale, Schelling a inclus unitatea mecanismului și a teleologiei într-una dintre principalele sale prevederi Îmbinând într-o singură rădăcină cunoașterea și ființa, spiritul și materia, idealul și realul, Schelling a distrus granița dintre anorganic și organic; organicul nu era pentru el decât cel mai înalt potenţial al materiei creat de natură în procesul ei dinamic În ciuda acestui fapt, Schelling s-a dovedit a fi departe de filosofia naturală organică; Aceasta din urmă a rămas pentru el, ca și pentru Kant, în primul rând fizica speculativă Fluxul spinozismului și heraclitismului a fost prea puternic în viziunea sa asupra lumii și a spălat ideile monadei lui Platon și Leibniz, împiedicându-le să prindă rădăcini solide Filosofia naturală a lui Kant ar putea dobândi un caracter organic, menținând în același timp doctrina priorității tuturor formelor de cunoaștere Pentru aceasta a fost necesar să se recunoască caracterul categoric al scopului, să se acorde o mai mare certitudine și conținut conceptului de substanță și să le deducă din același principiu al unității sintetice a apercepției Într-un asemenea caz, principiile fizico-mecanice și doctrina necesității trec în departamentul de reglementare, căruia îi aparțin cu adevărat Dar Kant a fost un adept convins al lui Newton, învățătura lui a fost punctul de plecare pentru Kant și aceasta este cheia dispoziției întregului sistem Între Aristotel și Kant - elena din secolul al IV-lea î Hr și profesorul german din secolul al VIII-lea - cu siguranță există Biblioteca "Runivers" vl karpov o mare diferenta Dar, studiindu-i fără părerile preconcepute ale școlii și încercând să restaurăm adevărata imagine filosofică a acestor conducători spirituali ai omenirii, constatăm că amândoi, cetățeni ai marii republici filosofice, nu pot fi atât de ostili unul față de celălalt, precum adepții moderni vor să-și imagineze Dacă ne lămurim pentru noi înșine invariantul ambelor sisteme filozofice, adică un set de valori comune ambelor, iar dacă suntem capabili să transformăm un sistem în altul, atunci fiecare parte este privată de dreptul de a fi judecător în cazul celeilalte; autoritatea de decizie trebuie transferată pe un nou teren Mulți kantieni nu vor să înțeleagă acest lucru Pentru ei, teoria cunoașterii, așa cum este exprimată în Critica rațiunii pure, este baza oricărei filozofii, sau mai bine zis, o înlocuiește După ce a primit o astfel de independență, epistemologia începe să se transforme într-un fel de cenzură, impunând un drept de veto oricărei încercări de înțelegere a lumii care nu este de acord cu ea Dar ce documente justificative poate prezenta? Cele care sunt prezentate nu sunt mai puțin dogmatice decât documentele altor sisteme criticate; Dacă respingem psihologismul ca un mod cu adevărat nefericit de a exprima doctrina cunoașterii și a ființei în termenii unei științe particulare și nedezvoltate - psihologia - gândirea intră cu ușurință pe calea bătută a logismului - logica transcendentală În centrul tuturor se află conceptul de ceva care cunoaște, dezvoltându-se din sine sub influența a ceva necunoscut - o formă care transformă acest necunoscut în realitate Astfel, cunoașterea produce ființa Dar odată ce am ajuns în acest punct, nu putem scăpa de întrebarea: cunoaşterea însăşi aparţine domeniului fiinţei? Nu o dotăm în prealabil cu aceleași proprietăți care sunt ulterior fundamentale pentru ființa recunoscută? Încercând să lămurim singuri relația fundamentală dintre ființă și cunoaștere, ne aflăm într-un cerc din care este imposibil să scăpăm și trebuie să recunoaștem că conceptele de cunoaștere și de ființă sunt corelative și sunt date împreună Ontologia și epistemologia se contopesc la originea lor într-un întreg; este un inel, al cărui

început este locul unde este plasată linia Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA NATURALĂ A LUI ARISTOTIL ŞI ÎNsemnificaţia ei Bъ SET TIMP Călătoria noastră s-a încheiat Privind înapoi la trecut, putem, cred, să dăm un răspuns pozitiv la întrebarea pusă la începutul studiului În ciuda celor de secole care s-au scurs de la moartea marelui gânditor, el este încă în viață Acest lucru este dovedit și de dușmanii săi, care încearcă cu orice preț să-l denunțe pe bătrânul dogmatist și să protejeze mințile tinere de el Deci nu te certa cu morții Știința naturală mecanico-matematică nu poate fi o filozofie a naturii, ci își păstrează deplina semnificație în domeniul său original, știința și tehnologia Și acea filozofie, care, la fel ca neo-kantianismul de la Marburg, își vede principala sarcină în fundamentarea metodelor tehnice ale metodologiei științifice, este în perfectă armonie cu cultura noastră ideologică jalnică, dar bogată în îmbunătățiri tehnice Această cultură nu mai mulțumește o persoană: gândul se sufocă și se grăbește în toate direcțiile, căutând o nouă viziune asupra lumii În aceste căutări, nu trebuie să uităm de antici: gândirea europeană îmbătrânită și-a atras de mai multe ori putere nouă, revenind la sursele sale "În poezie, în artele plastice, în arhitectură", spune Trendelenburg, "creațiile grecilor rămân eterne, precum și în filozofie: gândurile, devenind uscate și bătrâne, prin comunicarea cu grecii redevin proaspete și tinere Căci vremea grecilor pentru noi nu este o încărunțire a antichității, ci tinerețea spiritului nostru Principala semnificație a lui Aristotel constă în zona în care talentul poporului elen s-a manifestat cel mai puternic - în zona formei Prin urmare, gânditorii eleni ne-au oferit exemplele de bază ale filosofiei naturale și, parcă, au conturat acel cerc vicios în care gândirea europeană este sortită să se învârte Dar domeniul cercetării filozofice nu este epuizată de acest lucru În spatele formei clare și luminoase se află un fel de regiune întunecată și misterioasă; elenul nu s-a cufundat niciodată în adâncurile sale, iar pentru el era de necunoscut și inexistent Această regiune misterioasă este proprietatea primordială a altei, poate cea mai filozofică ramură a tribului arian, hindușii Din când în când, gândirea europeană se apropie de el, căutând profunzimile experienței și, în ultima oară, stiloul strălucitor al lui Bergson i-a nituit un general Biblioteca "Runivers" ow karpov Atenţie Dar oare atmanul, voința, fluxul de viață, într-un cuvânt, acel invizibil, în care ființa individuală se dizolvă și dispare forma cunoscută nouă, rupe cu adevărat lanțul cunoașterii noastre raționale - sau oare noi, chiar și în contemplația mistică? , schimba doar o forma cu alta? Filosofia naturală organică ne face să ne amintim că o astfel de soluție este posibilă Vl Karpov Biblioteca "Runivers" Principiul individualității în psihologie și pedagogie (Sfârşit) Elucidând conceptul de individualitate, am încercat să arăt că individul, unicul, trebuie să fie reductibil la baza sa reală, la sursa sa - iar această bază reală, din care se dezvoltă anumite trăsături individuale, am convenit să o numim individualitate Fiecare suflet nu are doar trăsăturile sale unice, unice dar toată dezvoltarea ei este ceva unic, individual, explicabil doar prin recunoașterea unei forţe organizatoare vii, care se manifestă atât în momente separate, cât și în dezvoltarea integrală a vieții spirituale Individul ne-a condus la individualitate, trăsăturile idiosincratice ale sufletelor individuale ne-au condus la recunoașterea nucleului de bază, organizator, care explică la fel de mult întreaga unitate vie a vieții mentale, cât și diversitatea diferențelor individuale Această distincție între individ și individualitate, pentru psihologie - în starea ei actuală - nu are însă

o semnificație semnificativă, întrucât dezvoltarea psihologică a conceptului de individualitate merge încă într-o singură direcție - studiul diferențelor individuale Întrebarea cum se împletesc particularul și generalul în individualitatea vie, într-un cuvânt, problema compoziției individualității, are o importanță relativ mică pentru psihologia modernă Vom vedea că pentru gândirea pedagogică situația este diferită, că pentru ea nedeterminarea sau ezitarea este imposibilă Biblioteca "Runivers" V V Zinkovski în această întrebare În clarificarea ce conținut are principiul nostru pentru pedagogie, vom folosi ceea ce am găsit deja în psihologie, vom reduce individul la individualitate În practica pedagogică, diferențele individuale au fost de mult luate în considerare, de când se regăsesc în școală, în educația familiei Pe lângă școală, viața, într-un număr de oameni remarcabili, a justificat ideea că talentului individual ar trebui să i se acorde spațiu pentru o dezvoltare independentă, că nu se poate cere de la el ceea ce se cere tuturor Și întrucât pedagogia nu depășește individul, adică întrucât ia în considerare caracteristicile individuale, talentele, înclinațiile, nu se va ridica niciodată mai departe decât ceea ce viața însăși îi cere urgent Este suficient să fii pur și simplu o persoană deschisă la minte pentru a nu cere diligență în matematică de la un artist, succes în învățarea limbilor străine de la un muzician ■ Ce vorbește strălucitor, tare și sigur despre sine, cine va îndrăzni să tacă sau să suprime? Pedagogia, fără a interfera cu înclinațiile individuale existente de a se dezvolta independent, face o concesie absolut inevitabilă vieții, dar nu o înaintează Și în timp ce pedagogia ține cont doar de individ, de acele trăsături mici și mari pe care le observă la copii, ea nu poate acorda independență decât ceea ce o cere De aceea, întâlnindu-se cu naturi incolore, obișnuite, în care nu este nimic strălucitor, nimic original, profesorul se oprește cu nedumerire în fața cerinței și în acest caz să-și individualizeze influența educațională Într-un copil, desigur, vor exista înclinații proprii, deosebite, dar dacă totul se referă la fleacuri, neimportante, nesemnificative, chiar este necesar ca el să pună în față aceste trăsături mici, nesemnificative? În sfera vieții superioare, în primul rând, nu toată lumea se declară individuală, nu toată lumea are datele pentru dezvoltarea sa originală, creativă și, în al doilea rând, nu toată lumea, chiar și copiii cu adevărat supradotați, talentul lor este detectat devreme Pentru profesor (precum și pentru estetică) *) *) Despre aceasta vezi remarcile interesante și sensibile ale lui Volkelt în System der Aesthetik B II, S - , conturează (în sensul esteticii) trei sensul conceptului de individ Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE trebuie să facem fără să vrea o distincție între valoros și fără valoare în acele caracteristici individuale care au timp să se maturizeze și să apară la copii De aceea, dacă individualitatea este înțeleasă doar ca suma diferențelor individuale, atunci acest concept poate fi folosit de un profesor relativ rar Tot ceea ce separă și deosebește mental un copil de altul, toate trăsăturile mici, aleatorii, nesemnificative prin care ne deosebim unul de altul, nu au absolut nicio semnificație pedagogică, astfel încât conceptul de individualitate în alte cazuri este doar un cuvânt și nimic mai mult Întrebarea este pusă cu totul altfel, dacă ținem cont de ceea ce am dezvoltat în capitolul anterior Dacă individualitatea este adevărata bază și sursa tuturor acelor trăsături specifice prin care se manifestă în suflet, dacă nu este epuizată de aceste manifestări, ci adăpostește puteri creatoare, atunci sarcinile profesorului în raport cu individualitatea se extind și se adâncesc El

nu trebuie doar să-și individualizeze influența pedagogică, adică să o adapteze la ceea ce a reușit să se cristalizeze în suflet într-o trăsătură individuală remarcabilă, dar trebuie să ajute individualitatea însăși să se dezvăluie în plinătatea forțelor sale coapte și încă adormite Pentru un profesor care ia realitatea nu ca atare, ci în raport cu un anumit ideal, individualitatea nu se limitează la ceea ce este, la ceea ce îi este dat în organismul mental al copilului, ci include și ceea ce poate fi în el, ceea ce se coace invizibil sau până când un timp este ascuns în suflet Înțelegând individualitatea nu ca o simplă sumă de date, caracteristici individuale deja stabilite, ci ca o forță vie, creatoare, care determină dezvoltarea mentală a individului, profesorul este considerat a fi mai bun nu cu individul, ci cu individualitatea, nu cu ea manifestări individuale, dar cu sine, ca bază reală pentru caracteristicile existente și posibile După ce a asimilat acest punct de vedere, profesorul nu poate, așadar, doar "să țină seama" de diferențele individuale ale copiilor; însăși sarcinile educației trebuie înțelese mai larg, ca o intervenție conștientă în acel misterios proces de dezvoltare mentală, datorită căruia individualitatea se dezvăluie Nu individualizarea educaţiei, ci educaţia Biblioteca "Runivers" c V Zinkovski individualitatea este exprimarea corectă şi precisă a problemelor care decurg din analiza dată în capitolul precedent a conceptului de individualitate Această analiză ar trebui să ne învețe să distingem individul de individualitate, ar trebui să ne avertizeze împotriva înlocuirii unui concept cu altul, ceea ce are loc atât de des în pedagogie Înlocuirea sarcinii de educare a individualității cu sarcina particulară de individualizare a educației are o problemă pedagogică reală și, în plus, serioasă, la care vom trece în curând Aici remarcăm doar în treacăt că universalismul umanist în pedagogie, care cerea la educarea "ființelor umane în general" la copii, a lăsat inevitabil loc doar individului, dar nu și individualității în întregime Vom vedea mai târziu că acest lucru este inevitabil până când atunci xpor, în timp ce idealurile pedagogice vor avea un caracter universal până la recunoașterea adevărului individualismului etic De aceea, substituția menționată mai sus, ale cărei rădăcini se întorc tocmai la universalismul etic, oricât de persistent este eliminată prin analiza de mai sus a conceptului a individualității, trebuie depășită nu numai în plan psihologic, ci și Vom vorbi mai târziu despre aceasta din urmă, dar aici este suficient să subliniem că în pedagogie trebuie, în spatele individului, în spatele sumei trăsăturilor unice ale copilului, discern și recunoaște individualitatea însăși Profesorii trebuie să se ocupe de copii a căror individualitate este doar sugerată și apoi doar parțial Dacă ne amintim că la unii oameni (nu foarte puțini la număr) individualitatea lor se dezvăluie doar ca urmare a suferințelor, fracturilor etc , atunci poziția profesorilor va apărea și mai tristă Ce conținut poate pune în conceptul de individualitate, dacă nu numai pentru copii, ci chiar și pentru adulți, este mai degrabă dat decât dat? Într-adevăr, cu cât ne gândim mai adânc la acele planuri care se nasc în orice suflet, în aspirațiile sale, cu atât mai firesc ni se pare că dezvăluirea individualității este o sarcină parțial nesfârșită, imposibilă în condițiile vieții Se știe că incompletitudinea dezvoltării spirituale este unul dintre principalele motive pentru căutarea și tânjirea nemuririi Lăsând deoparte ștafeta Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE Pe partea psihologică a acestei întrebări, nu se poate să nu admită că o

dezvăluire deplină și armonioasă a forțelor inerente individualității este posibilă doar în perspectivele nemuririi Nu se poate argumenta împotriva acestui lucru și este cu atât mai trist pentru profesor dacă își ia în serios sarcina de a ajuta la dezvăluirea individualității Ce este, care este compoziția sa, cum să definești individualitatea, dacă dezvăluirea sa deplină este posibilă numai în infinit? Cum să separăm esențialul de neimportant, profundul de superficial, dacă nici măcar într-o viață nu există o separare completă a elementului de bază și a accidentalului la o persoană? Profesorul nu poate recunoaște conceptul de individualitate ca fiind important "în general": pentru el este un program viu, o adevărată sarcină practică Doar acel profesor are dreptul să vorbească despre individualitate pentru care nu este doar cheia înțelegerii sufletului copilului, ci și un drum viu, concret al activității Prin urmare, nu este suficient ca profesorul să recunoască principiul individualității "în general": el trebuie să îi acorde un loc în influența sa vie asupra acelor copii a căror individualitate trebuie să ajute să o dezvăluie Principiul individualității pentru profesor este un principiu concret, nu abstract; este cheia nu numai pentru sufletul unei persoane în general, ci tocmai pentru sufletele date, definite, concrete Aici îl așteaptă pe profesor o nouă dificultate, o nouă problemă Dacă, în activitatea sa pedagogică, dorește cu adevărat să ajute la dezvăluirea individualității la copii, dacă dorește să facă acest principiu semnificativ, real și semnificativ, el trebuie să fie capabil să cunoască cel puțin într-o oarecare măsură cu precizie individualitățile date care se află în fața lor Dar este posibil, este posibil să cunoști individul? Am văzut în capitolul anterior că cunoaşterea individului este posibilă, dar numai într-o ordine intuitivă, mistică Dacă este posibil ca experiențele pedagogice să stabilească această facultate de cunoaștere intuitivă, vom vedea acum Între timp, să acordăm atenție faptului că nici în această chestiune nu ar trebui să se amestece individul și individualitatea și dacă trăsăturile de originalitate care disting o persoană de alta, Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY urcă la baza reală, care ascunde în sine însuși începutul și principiul acestei originalități a personalității, dacă în spatele manifestărilor individualității se află începutul ei, ca forță creatoare eficientă care susține și protejează invariabil originalitatea fundamentală a personalității, atunci , văzând rădăcina și esența individualității tocmai în organizarea ei, forța creatoare care asigură fiecărei personalități unicitatea și unicitatea ei - ar trebui să uităm că individualitatea unei persoane se manifestă nu numai în astfel de trăsături care sunt caracteristice exclusiv acestei personalități, ci și în cele care se repetă în altele? Individul nu ne umple în întregime personalitatea*, ne apare într-un fel de împletire inscrutată cu generalul, universal, care se repetă în alții Acest lucru este suficient evidențiat de controversa neterminată până acum între universalism și alias meme individual, care a apărut pentru prima dată în polemica lui Aristotel împotriva teoriei ideilor lui Platon Trebuie să recunoaștem că realitatea în general este polară: are ceva în comun, dar are și ceva unic, are ceva asemănător, dar are și ceva diferit Atingând doar latura psihologică a acestei probleme, suntem convinși că o anumită personalitate este împlinită și de material repetitiv și unic Este imposibil să taci cu privire la faptul că o persoană este predispusă la descompunere, analiză, ca urmare a faptului că apare doar ca suma elementelor sale, iar aceste elemente se dovedesc a fi fie omogene pentru toată lumea, fie împărțite în mai multe grupuri omogene

Chiar dacă ținem cont că acest rezultat al analizei vieții mentale este condiționat de însăși metoda cunoașterii, aceasta nu slăbește semnificația faptului că există un lucru general, universal în personalitate: faptul psihologiei, ca știință care cuprinde caracteristicile generale ale oamenilor, este evidentă Dar, pe de altă parte, "elementele" ființei psihice sunt compuse în cicluri închise, accesibile numai fiecăruia pentru sine, astfel încât într-o anumită persoană există și ceva unic, individual în sensul exact al cuvântului (indivizibil) , necompunebil, inaccesibil analizei cogniției) În ansamblu, ca organism mental, o persoană nu este doar o ființă conștientă de sine, este o individualitate, o forță vie, creatoare, izolată, separată Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL PENTRU INDIVIDUL ALPILOR ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE existență nouă și unică În același timp, sufletele individuale nu diferă unele de altele numai numeric, ca sufletul nr I, nr etc : însăși compoziția sufletului se dovedește a nu fi complet plină de ceea ce găsește cunoașterea analizor În suflet există generalul, asemănătorul, repetitivul și descompunebilul, dar în suflet există și incomparabilul, particularul, necompusa Prezența acestuia din urmă ne introduce în acea trăsătură a vieții mentale care face din fiecare sistem mental o individualitate: individul servește ca manifestare, la realizarea individualității, deși nu este lipsit de general (chiar Aristotel spunea că dacă nu ar exista general în realitate, ar fi de necunoscut dacă nu ar fi individual, nu ar fi specific) Generalul și individul sunt părțile reale ale realității concrete, care se află într-o împletire misterioasă, poate de negăsit pentru totdeauna Ele sunt ireductibile una la alta - acesta este adevărul pe care îl ignorăm atât de încăpățânat, în ciuda lecțiilor elocvente ale istoriei filozofiei! Astfel conceptul de individualitate îmbrățișează într-o sinteză indecompusa individualul și generalul, unicul și repetitivul Prin urmare, nu se poate spune că individualitatea este complet inaccesibilă analizării cunoașterii: ea este cognoscibilă în conținutul său general, repetitiv, datorită căruia psihologia ca știință este posibilă Dar accesibilă din partea generalului său, individualitatea este închisă din partea unei alte părți, ireductibil de reală a ființei sale, din partea individului său, și de aceea rămâne în mod esențial închisă, ca formă de ființă izolată, ca bază Pentru profesor, prezența unei persoane comune în suflet este un suport solid: el îl consideră în primul rând, extinde și adâncește aspirațiile umane universale ale sufletului Universalismul umanist, al cărui slogan era educarea universalului în individ, exprima această atenție pedagogică la repetarea generală, monotonă, în suflet Dar în spatele generalului se află încă individul, în spatele amândurora individualitatea însăși se profilează vag în tot misterul ființei sale integrale Și dacă individul este incognoscibil, dacă "în virtutea acestui fapt, individualitatea este și de necognoscibil în plinătatea forțelor și înclinațiilor sale, ce conținut va pune profesorul în conceptul de individualitate, decât concret Întrebări de filosofie, KN IYu Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY Este o personalitate vie plină pentru el, dacă atât esența ei, cât și numeroasele sale aspecte rămân necunoscute? Problema posibilității de a cunoaște individul este, așadar, următoarea pe linie Creșterea individualității va rămâne doar un slogan frumos, o promisiune falsă, dacă individualitatea se dezvăluie profesorului doar în generalitatea ei Să aruncăm o privire mai atentă, așadar, individul din suflet este cognoscibil pentru profesor, iar în spatele lui este cognoscibilă individualitatea vie concretă? eu Intrând în relații pedagogice cu copiii, ajungem destul de

curând să cunoaștem acele forme generale și acele conținuturi generale ale vieții psihice, care se repetă, cu una sau alta variație, la diferiți copii Dar pe fondul acestor asemănări pe care le descoperim la copii, treptat încep să apară trăsături de diferență, idiosincrazii ale copiilor individuali Ei ne uimesc, ne uimesc în firile lor capricioase sau originare, tocmai pentru că nu îi așteptăm, induși în eroare de o oarecare asemănare care apare peste tot Acolo unde ceva deosebit ia locul repetarea așteptată a unei trăsături similare, acolo întâlnim pentru prima dată individul sau, mai degrabă, "non-general" Această sursă de cunoaștere a caracteristicilor individuale poate fi numită negativă, deoarece în ea individul acționează ca absența generalului O astfel de cunoaștere negativă a individului este o parte indispensabilă a experienței pedagogice cele mai elementare, precum și cu mici pedagogice În experiență trebuie să întâlnim, acum cu surpriză și supărare, când cu tristețe, apoi în cele din urmă cu disperare, un factor necunoscut în suflet, o trăsătură care nu poate fi explicată în alte suflete Individul în acest caz, așa cum spune, se declară, neîncadrându-se în schemele noastre Rezumând tot ce se acumulează în acest fel, am putea obține o imagine foarte curioasă și chiar neașteptată In acest extrem de instructive sunt observațiile sistematice ale lui Binet despre două fete *), care au arătat cât de colorat este desenată viața spirituală a fiecărui individ studiu atent Deja Binet, care le-a studiat pe fete • L'étude, experimentale de l'intelligence Paris Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE exclusiv din punct de vedere psihologic, a arătat că trăsăturile de originalitate se regăsesc nu numai în fenomenele mentale complexe, ci și în procesele elementare Dar nimeni nu a făcut încă observații atât de sistematice asupra mai multor copii (după metoda lui Binet) din punct de vedere pedagogic; Astfel de observații ar dezvălui pe deplin ceea ce știm în parte din experiența pedagogică cotidiană - și anume, nu numai diferențele în compoziția sufletului, ci și diferențele în semnificația acelor sau a altor trăsături Între timp, pentru profesor, aceasta din urmă este deosebit de importantă, întrucât esența punctului de vedere pedagogic constă în luarea în considerare a posibilei soarte a acelor sau altor trăsături ale vieții spirituale a copiilor Fiecare profesor cu experiență dezvoltă un fel de "flar", o sursă nedefinită, dar indispensabilă de cunoaștere, folosindu-se de care profesorul învață să simtă semnificația în dezvoltarea sufletului acelor sau altor momente chiar de neînțeles și misterioase Folosind această metodă negativă în mod sistematic, în urma unor observații îndelungate, pentru fiecare individualitate specifică, am putea întocmi o caracterizare destul de valoroasă a trăsăturilor sale specifice Dar rămânând doar pe baza cogniției negative-individualitate, luând în considerare doar abaterile de la șablon, profesorul nu poate decât să se opună individualității strălucitoare a naturii incolore, obișnuite Și dacă profesorii nu aveau alte modalități de a cunoaște personalitatea, atunci, în picioare Pe baza faptelor, profesori, este inevitabil să admitem că nu orice personalitate poartă individualitatea în sine ca forță determinantă a dezvoltării, ar trebui să admitem că în multe personalități individualitatea nu se ridică dincolo de trăsăturile mentale mărunte, ceea ce, este adevărat , asigură personalitatea unicității și unicității sale, dar care nu joacă niciun rol rol în dezvoltarea vieții spirituale Chiar ar trebui să admitem că, folosind doar o sursă negativă de cunoaștere a individului, profesorul descoperă două grupuri de oameni complet inegale Într-una întâlnim personalități a căror

individualitate o simțim direct ca o forță creativă, strălucitoare, complet individuală, care este cu adevărat baza și principiul psihicului Biblioteca "Runivers" V V ZMYSOVSKY dezvoltare Simțim imediat că și în momentele în care astfel de oameni au experiențe umane comune, ei rămân ei înșiși Acești oameni sunt cei care produc impresia de originalitate, iar această impresie imediată separă în ochii noștri naturile obișnuite de naturile în care există o individualitate creatoare Naturile originale nu ne apar ca niște flori goale, ci având de fapt o oarecare putere reală în ele însele și numai atunci când este aplicat lor conceptul de individualitate are un conținut definit, real, este într-adevăr, așa cum ar fi ne explică ceva în oameni Dar există un alt grup de oameni a căror caracterizare nu beneficiază deloc, după cum ni se pare, de aplicarea conceptului de individualitate asupra lor Desigur, nu le amestecăm una cu alta, dar ceea ce este ciudat și unic în ele este de un caracter nesemnificativ, întâmplător, superficial; individul în astfel de oameni nu acționează ca o forță, nu o simțim ca centrul ființei lor mentale Dacă încercăm să formulăm mai departe aceste două impresii diferite, însumând în sine rezultatele cunoașterii negative a individualității, atunci se dovedește că există suflete a căror esență însăși constă în ceva ce numim individualitate; ceea ce este individual în ei este însuși principiul sufletului lor, centrul său real, forța sa organizatoare Crearea unui astfel de suflet este precisă și misterioasă prin aceea că este individuală, că conține un fel de forță particulară, care, supunând legilor generale în manifestările sale, încă poartă în sine o sursă specială de activitate Indecompunerea, particularitatea acestei forțe, unicitatea și ireductibilitatea ei la orice sursă comună - și, în consecință, indestructibilitatea și eternitatea "eu" individual - acestea sunt perspectivele filozofice pe care le evocă această experiență imediată - Dar există suflete, parcă țesute în grupuri din același material, a căror originalitate stă nu în însăși esența sufletului lor, ci în periferia lui, nu în adâncul lui, ci în superficialul și lipsit de importanță Individualitatea lor nu acționează ca o forță și de aceea par a fi naturi incolore, obișnuite Acestea sunt rezultatele destul de inevitabile ale cunoașterii negative Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE individualități care ne readuc din nou pe o uliță oarbă - și cu atât mai decisiv cu cât exprimă datele experienței Dar situația nu este atât de lipsită de speranță pe cât pare: pentru educatori, calea către o cunoaștere pozitivă a individualității este deschisă - chiar dacă parțial Dacă pe această cale doar pentru anumiți indivizi se distruge distincția menționată mai sus dintre naturile originare și cele incolore, atunci totuși aceste indicii ale experienței noi deschid o cale fundamentală de ieșire din impasul în care a intrat gândirea pedagogică Să ne întoarcem la aceste experiențe Lăsați-vă să vă ocupați de cea mai obișnuită natură, care provoacă în toată lumea o atitudine neglijentă, indiferentă față de sine, care se consideră o nonentitate Și dintr-o dată / un sentiment de milă pentru un suflet abandonat, orfan în creștere ia stăpânire pe tine - și vrei să privești în acest suflet, să-l cunoști mai bine Începi să o privești cu atenție și, pe măsură ce interesul tău este încălzit în mod constant de un sentiment cald, această atenție neclintită îți dezvăluie din ce în ce mai mult viața spirituală a acestei naturi abandonate Se întâmplă uneori ca, ca urmare a acestei imersiune afectuoasă și atentă într-o astfel de natură, să descoperim brusc în ea un conținut bogat, ademenitor, cu un fel de încântare să ne delectăm cu o viață interioară a ei ciudată, neobservată anterior de noi Viața

oferă o mulțime de astfel de cazuri, iar acest lucru se explică prin faptul că percepția obișnuită a originalității este determinată de gusturile, aspirațiile, idealurile predominante Între timp, lumea valorilor, lumea idealurilor este inepuizabilă și diversă: în ea domnește același principiu de individualitate, ca și în realitatea cash Universalismul etic, care recunoaște un ideal abstract, obligatoriu, unic pentru toți, ne împiedică să simțim valoarea acelor naturi care nu se potrivesc acestui ideal Între timp, ceea ce recunoaștem ca idealul omului este doar una dintre formele sale ideale, iar diversitatea actuală, diversitatea reală a idealurilor și rezultă din faptul că idealul este divers) Diversitatea actuală a idealurilor are o regularitate internă, dialectică, ceea ce ne explică ireductibilitatea diverselor construcții ideale din istoria gândirii filosofice Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI se dezvăluie atunci când, renunțând la punctele de vedere stereotipe, cu o minte deschisă afectuoasă, privesc cu grijă și dragoste așa-numitele naturi incolore Destul de des, propria lor viață specială se dezvăluie în ei, iar individualitatea lor apare ca o forță vie, creatoare Întoarce-te în epoca creștinismului timpuriu și gândește-te la modul în care păgânii, mândri de demnitatea exterioară, apreciind puterea exterioară, binele exterior, percepeau noua psihologie creștină cu smerenia și viața ei interioară Nu a afirmat Nietzsche destul de recent cu sinceritate că învăţătura înaltă a creştinismului este morala celor slabi? Adesea este necesar să iubești o persoană pentru a vedea în ea personalitatea sa peculiară, originală, care, în lumina idealurilor predominante, pare palidă și incoloră Este remarcabil că, în multe cazuri, există un astfel de punct de vedere din care o persoană dată apare într-o lumină complet nouă, din care toată dezvoltarea sa spirituală se dovedește a avea propriul ei sens nou și profund specific Este remarcabil faptul că un astfel de punct de vedere, care ne deschide centrul creativ din suflet, ne este disponibil atunci când iubim această persoană Se poate spune chiar că a iubi o anumită personalitate înseamnă a stăpâni punctul de vedere din care ne apare în fața noastră valoarea ei originară, incomparabilă Dacă am putea să-i iubim, să-i iubim cu adevărat și serios pe cei cărora le devenim > în relațiile pedagogice, am înțelege din ce în ce mai profund toată bogăția, toată realitatea individualității Această expansiune a viziunii psihice asociată cu iubirea, toată plinătatea acestora uneori inexprimabile, dar cele mai profunde experiențe care ne dezvăluie realitatea și valoarea individualității, sunt deosebit de instructive în acele cazuri când o privire iubitoare dezvăluie nu un real, ci doar un individualitate posibilă, adormită sau matură în tăcere Acest caz, cu toată autoritatea și irezistibilitatea unei adevărate revelații, apare în fața noastră în dragostea maternă Mamele - aceste educatoare naturale - afirmă cu toată tăria dragostei lor valoarea copilului lor drag - în ciuda tuturor faptelor Există ceva irațional în experiențele materne, pentru că mamele, contrar rațiunii, Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ÎNCĂRITĂ A ALPILOR ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE ignorând faptele, nu se obosesc să-și dorească copilul să se dezvolte într-o individualitate puternică și strălucitoare Pentru o mamă, nu triumful principiului uman universal într-un copil este important; pentru ea, individualitatea lui în sine, așa cum este, este importantă Mama nu știe, nu poate ști ce forțe adormite în sufletul copilului, nu este jenată de faptul că uneori fapte clare, date de necontestat vorbesc despre lipsa de putere și talent a copilului - îl iubește, deplânge pentru el, deplânge nu de umanitate, care este lipsită de unul dintre membrii ei, deplânge tocmai

pentru acest copil: inima unei mame nu se poate împăca niciodată cu nesemnificația vizibilă a sufletului, copilul Ce înseamnă această logică ciudată a inimii? Doar că în copil mama se iubește pe sine? Dar iubirea maternă se găsește doar la mamele naturale? Nu așa se atașează inima celorlalți de copiii adoptați? Nu așa își iubește un artist creațiile? Nu este esența iubirii creștine pe care ei o iubesc nu pentru meritele lor, ci iubesc o persoană așa cum este, bucurându-se de frumusețea care este în el, întristându-se de ceea ce îi lipsește? Și ce înseamnă această tristețe neîncetată pentru învinși, care dă mamelor puterea de a se strădui neobosit să ajute cumva sufletul copilului să se umple de conținut bun și valoros? Sensul experiențelor materne și a altor experiențe apropiate se reduce la afirmarea valorii ideale a unei ființe iubite, la un sentiment ferm, veșnic viu al individualității sale, al indispensabilității sale Conținutul individualității în sine nu este dat în ea, ci doar afirmă despre ființa iubită același lucru pe care conștiința îl afirmă despre individualitățile strălucitoare, care se dezvăluie de sine - și anume că există forțe creative în el, că există ceva de deschis în el aceasta Ființa iubită nu apare întotdeauna în anumite trăsături, ci originalitatea sa, prezența în el a ceva veșnic valoros - asta învață, despre care vorbește necontenit experiența iubirii Astfel, pentru profesor se deschide calea cunoașterii pozitive a individualității - calea pe care, poate, nimeni nu a mers cu așa succes ca Pestalozzi Chiar dacă prost În sufletele de copii sălbatice și amărâte, razele iubirii luminează unele înclinații spre bunătate și individualitate pozitivă, apoi cu atât mai mult la cei a căror Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI dezvoltarea nu este suprimată, iubirea sensibilă, profundă și serioasă ne ajută să simțim atuurile individuale Există o singură cale de abordare pozitivă a misterului sufletului uman - calea iubirii pentru el Desigur, și în acest caz, individualitatea rămâne în mare măsură închisă, inaccesibilă, deoarece numai dezvoltarea poate modela în cele din urmă forțele care sunt inerente sufletului inițial, dar cât de importantă este pentru profesor nu prin inferențe, nu printr-un lanț de abstracte consideraţii, ci prin simţire directă şi vie să-şi găsească sarcina pedagogică în raport cu naturile stupide, incolore!) Reducerea individului la individualitate, capacitatea de a găsi și simți realitatea forțelor creatoare la copil este un proces special pentru profesor, este un act viu, mai apropiat indefinibil de percepție pedagogică Dacă, convins de argumentele psihologiei, înțelege semnificația deplină a acestui pas, atunci această reducere a individului la individualitate devine vie și reală ca urmare a unui proces complex; nu este dat imediat, ci ca urmare a unei lucrări profunde a sufletului De asemenea, trebuie menționat că nu există o capacitate generală de percepție pedagogică, care, cu o anumită dezvoltare, ar putea întotdeauna să reușească: să simtă realitatea și plenitudinea unei individualități vii, să simtă nu numai trăsăturile specifice ale unei anumite personalități, ci și de asemenea, unitatea sa vie, acest secret de necompunet al sufletului, uneori reușește ca urmare a unei lungi și dureroase comunicări pedagogice cu ea În acest sens, nu există și nu poate exista soluții generale la acele întrebări și ghicitori pe care le ridică experiența pedagogică; uneori viața nu armonizează acele contradicții pe care o cădere atât de ireparabilă asupra profesorului! relație fizică În experiența pedagogică vie există multe, multe astfel de momente teribile, a căror insolubilitate se află ca un sediment amar în sufletul profesorului și al copilului și nimeni nu poate îndrepta ridurile care s-au format din cauza asta de ambele

părți Educație în- Unul dintre reprezentanții noii pedagogii exprimă un gând apropiat într-o formă ușor patetică: "fiecare copil este ceva remarcabil" Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL, în psihologie ȘI PEDAGOGIE individualitatea - fără a aduce atingere chestiunii posibilității și limitelor ei - este o cale grea pe care mergem în cea mai mare parte, ca orbi, bâjbâind O, cât de dureros este să fii pe deplin conștient de originalitatea și particularitățile inexprimabile a vieții spirituale a unei persoane și să nu știi cum să o abordezi! În acest sens, extinderea perspectivelor pedagogice create de principiul individualității, deși ne pune în fața singura sarcină pedagogică reală și corectă, tocmai de aceea devine dureroasă Dacă înțelegi în mod restrâns, superficial sarcinile tale pedagogice în relație cu copiii, fii sigur că poți realiza cu succes și calm ceea ce îți dorești Dar dacă nu ți-e frică să privești adevărul în ochi și ești conștient de adevăratele tale sarcini, dacă știi să privești profund și fără prejudecăți în sufletul unui copil, câte minute teribile, de neuitat de grele trăiești! Acolo unde psihologia își încheie investigarea problemei individualității, pentru profesor începe doar munca sa Conceptul de individualitate, dezvoltat de psihologie, este de natură generală și explică faptul general al vieții mentale Bineînțeles, pentru profesor și acest lucru este de mare importanță: până când conceptul de individualitate nu este stabilit și dezvoltat de psihologie în termenii ei generali, până atunci nici profesorul nu îl poate folosi Dar, bazându-se pe conceptul psihologic de individualitate, profesorul îl poate folosi în scopuri proprii numai dacă acest concept îl introduce în acea viață mentală particulară care face obiectul influenței sale pedagogice Și am văzut că într-adevăr profesorul nu este închis posibilității de a aborda viața spirituală concretă Adevărat, această aproximare se dovedește adesea a fi insuficientă sau chiar eșuează deloc, deoarece, cunoscând o individualitate cu posibilă completitate, nu devenim mai capabili să cunoaștem o altă individualitate Dar se poate altfel? Dacă individualitatea poartă într-adevăr în sine ceva propriu, unic, original, atunci este evident că abordarea noastră față de ea va fi la fel de unică, originală ca și ea însăși Dacă individualitatea înseamnă real Biblioteca "Runivers" V V Z-VNKOVSKII valoare și unicitate, atunci însăși cunoașterea individului trebuie să fie individuală și pentru aceasta nu există și nu poate exista metode sau condiții generale Desigur, puterea cunoașterii intuitive poate crește și întări și știm cu toții foarte bine că flerul pedagogic se dezvoltă și devine mai ascuțit și mai subțire Dar totuși, abordând o nouă personalitate, un nou obiect de influență pedagogică, ne vom întâlni nu doar cu ceea ce am întâlnit cu alți copii, ci și cu ceva nou, unic, unic Nu putem ști dinainte în ce sferă se reflectă cel mai mult individualitatea ascunsă a copilului; doar experiența vie și comunicarea vie ne concretizează calea prin care ne putem apropia de un suflet dat Trebuie să adaug că, în marea majoritate a cazurilor, educatorii sunt atât de puțin interesați de individualitatea copilului și sunt atât de fericiți să reducă variația și diversitatea la un tipar încât pentru ei individualitatea pe care tocmai am remarcat-o în cunoașterea personalităților concrete le va părea inventat: nu se ridică la ea Repet, în cele mai multe cazuri profesorul folosește conceptul de individualitate doar acolo unde se declară cu voce tare și persistent prin una sau alta dintre manifestările sale Dar pentru cei care, dacă nu în experiența lor de viață, atunci cel puțin teoretic se gândesc la sarcinile lor în raport cu copiii individuali, toată dificultatea

abordării pedagogice a individualității invizibile, închisă, parțial adormită va ieși la iveală în toată acuitatea ei dureroasă Pe această cale, cel mai semnificativ și important va rămâne pentru totdeauna o chestiune de creativitate și inspirație, iar în acest sens nu există nimic mai opus decât educația individualității și un fel de sistem de pedagogie La urma urmei, ceea ce numim "sistem de pedagogie" este în cel mai bun caz un rezumat al tuturor observațiilor pe care le-am făcut asupra activității noastre pedagogice anterioare, este, parcă, o cristalizare a experienței anterioare în formule solide, imobile, este o experiență pietrificată, creativitate tăcută Toate acestea nu pot înlocui creativitatea vie prin simplul fapt, care mai este întrebarea, "sistemul pedagogic" reflectă în formulele sale toată plinătatea vie a ceea ce a fost în influența noastră pedagogică? Acest lucru este foarte îndoielnic Dar chiar dacă Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE deci, atunci abordarea unei noi individualități este doar în foarte puțin, doar în unele dintre condițiile sale comparabile cu experiența corespunzătoare în raport cu alți copii Prin urmare, sarcina gândirii pedagogice nu poate fi înlocuirea creativității vie, ci clarificarea condițiilor generale ale acesteia Această sarcină este într-adevăr foarte importantă: de multe ori creativitatea vie fie eșuează, fie capătă rapid un caracter artizanal, stereotip, datorită faptului că gândirea pedagogică se confundă în raportul ei cu condițiile generale, repetitive ale creativității Dacă, așadar, analiza acestor condiții generale în sine nu hrănește câtuși de puțin inspirația pedagogică, atunci, prin înlăturarea obstacolelor generale din calea implementării ei, îi conferă amploare O înțelegere clară și profundă a formelor generale de creativitate pedagogică îl eliberează de acele căi care, sub forma acestor sau a altor prejudecăți și prejudecăți, îngrădesc manifestarea liberă a "flarului" pedagogic Acesta este întreg sensul "teoriei" experienței pedagogice Încerc pe viitor să abordez soluția celor trei probleme pedagogice principale care apar în implementarea principiului individualității Prezentarea mea va continua să fie de natură generală, pentru care îmi cer scuze anticipat cititorului; dar lipsa timpului și condițiile locului nu îmi permit să mă opresc asupra principalelor întrebări cu plenitudinea pe care o cer Dacă suntem de acord cu faptul că adevărata sarcină a educației trebuie înțeleasă ca educația individualității, atunci se ridică în fața noastră următoarele întrebări, a căror rezolvare corectă este necesară pentru creativitatea pedagogică: trebuie și putem interveni în procesul de dezvăluirea individualității (problema libertății și constrângerii); dacă dezvoltarea unei persoane constă în asimilarea conținutului general uman (știință, artă etc) sau conținutul vieții spirituale a unui individ ar trebui să fie și el complet individual (problema universalismului și individualismului) și, în sfârșit, cum să te descurci cu "personajele amorfe" ale lui Ribot, cu naturile incolore (problema "tuturor")? Pentru o prezentare mai clară a punctului meu de vedere asupra acestor probleme, voi începe cu a doua Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI e În personalitate, am spus, generalul și particularul, universalul și individualul sunt indisolubil împletite Enigma concretului constă în faptul că ambele părți ale ființei reale sunt ireductibile una la alta, că individul nu este o combinație particulară de elemente omogene, că generalul nu este doar un produs al descompunerii materialului care intră în suflet Ireductibilitatea și realitatea completă a celor două laturi ale ființei concrete, legătura lor indiscernabilă și neînlocuirea reciprocă - acesta este adevărul pe

care nimeni nu vrea să-l admită și care, nu mai puțin simplu și clar, rezolvă problema concretului Generalul, însă, ne este cunoscut mai devreme și mai distinct decât individul, iar în domeniul etic valoarea lui este remarcată mai devreme Viața, ca interacțiune psihică socială, propune în fiecare dintre noi, în primul rând, acel lucru comun care ne este inerent, îl cere, se bazează pe el Limba ca mijloc de comunicare, obiceiuri, culte - toate acestea fixează ceea ce se repetă la diferiți indivizi De aceea, în conștiința pedagogică, idealurile universalismului au apărut mult mai devreme, s-au conturat mai devreme Dezvoltarea și aprofundarea universalului în sufletul unui copil a fost primul ideal pedagogic care a apărut în istoria pedagogiei ca disciplină științifică De asemenea, nu trebuie uitat că universalismul umanist a luptat împotriva acelui profesionalism îngust care a stabilit sarcina restrânsă de a pregăti sufletul copilului pentru o anumită profesie Acest profesionalism, înrădăcinat în nevoile practice ale epocii sale, era el însuși un fel de universalism urât (deși inevitabil din punct de vedere istoric) A trecut mult timp până și-au dat seama că doar unul în care se dezvoltă aspirațiile umane universale poate fi un bun specialist, înainte să se convingă că imaginea "generală"! vocația trebuie să precedă specialul, că dezvoltarea "generală" ridică abilități și talente deosebite A început să devină clar pentru profesori că valoarea dezvoltării "generale" nu este doar aceea că ajută la pregătirea mai bună și mai serioasă a specialiștilor necesari Universalismul umanist nu a fost doar o adâncire și o extindere a celui dintâi Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE profesionalism, a fost în mare măsură creată de un nou sentiment de sine care a apărut sub influența aspirațiilor individualiste ale epocii Valoarea individului a crescut atât de mult încât profesorii au început să-și înțeleagă sarcinile ca fiind educația individului, indiferent de rolul și profesia ei în viață Cu un entuziasm fără precedent, profesorii s-au străduit să apere dreptul individului la dezvoltarea liberă a forțelor și talentelor sale, iar sub un astfel de steag esențial individualist s-a dezvoltat un nou ideal pedagogic Apărând dreptul individului la o dezvoltare cuprinzătoare și armonioasă a forțelor naturale, noul ideal s-a opus profesionalismului îngust cu sarcina sa înaltă de a educa o persoană într-o persoană, dezvoltând în el aspirațiile și ideile umane universale Însuși idealul unei persoane avea un caracter general, care este de înțeles și istoric, deoarece personalitatea era opusă unui profesionist, un specialist îngust Profesorii, destul de în spiritul timpului lor, au simțit valoarea unei persoane "în general", și-au dat seama de înaltă semnificație a tuturor acelor aspirații cu care fiecare suflet este bogat Dezvoltarea integrală și armonioasă a forțelor naturale, educarea "omului" în individ - aceasta este formula universalismului umanist, în care există ceva cu adevărat valoros și adevărat Personalitatea a fost înțeleasă aici ca purtătoarea aspirațiilor umane universale și a fost nevoie de multă muncă pentru a apăra teoretic dreptul fiecărui individ la dezvoltarea științifică, morală și estetică Recunoașterea faptului că fiecare copil este un "uman", că prima și adevărata sarcină a profesorului este să-l ajute pe "omul" să se nască în copil, să-i trezească puterile în el și să le dezvolte armonios - aceasta este ceea ce umanist universalismul a adus cu el Și, bineînțeles, a avut dreptate în dorința de a apăra dreptul individului de a fi în primul rând o persoană, apoi un "specialist", înlocuind nasolul tip de universalism care distingea sistemul strict utilitar și profesional de educație, umanist universalismul și-a

ridicat o dată pentru totdeauna steagul în apărarea individului, luat indiferent de rolul său în sferele economice, politice etc ale vieții În apărarea acestui drept al individului, universalismul umanist s-a dezvoltat în spiritul individualismului în creștere Necesită spațiu Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY personalitate, el a exprimat efortul de bază, individualist al epocii, dar a înțeles personalitatea însăși în lumina unui ideal universal, de nivelare Diferența vie a oamenilor a fost asimilată doar la periferia sufletului, viza doar trăsături de personalitate secundare, superficiale, în timp ce cea principală era recunoscută ca generală, repetându-se în toată lumea În spatele diversității diferențelor individuale mici sau mari, umanismul a învățat să caute o persoană, să dezvolte forțele și aspirațiile umane universale, dar i-a oferit individului, unic, un loc de strat nesemnificativ, întâmplător și superficial în suflet La fel ca în dezvoltarea minții, persoana individuală trebuie să crească până la punctul în care conținutul vieții sale mentale este de un caracter universal obligatoriu, "rezonabil", astfel încât dezvoltarea voinței a fost concepută ca o iluminare treptată a ei de către idee generală de bine "Rezonabil", "bun", "frumos", ca ideal universal, trebuia să fie realizat în oameni, iar personalitatea a dobândit valoare nu în sine, nu în singularitatea și indispensabilitatea sa, ci ca o condiție pentru realizarea idealului, ca acea formă, în care se manifestă natura generală a omului Prin urmare, universalismul umanist a văzut valoare nu în individ, ci în acel ideal general al omului care putea fi realizat în individ; Personalitatea a căpătat semnificație pentru el doar prin alăturarea lumii adevărului, bunătății, frumuseții Este imposibil să negați o anumită cantitate de adevăr în acest ideal pedagogic, este imposibil să nu admitem că într-o personalitate ideală forțele și înclinațiile ei umane generale ar trebui să primească cea mai înaltă dezvoltare completă Sufletul nostru este întors pe o parte către Logos, spre bunătatea absolută, spre frumusețe; și mintea, simțirea și voința, cu cât se dezvoltă mai larg și mai profund, cu atât mai mult dau loc acestui conținut universal Adevărul înțeles de procesele superioare ale minții, binele realizat printr-o voință dezvoltată armonios, frumusețea care se face semn la sine, nu sunt produsul creativității individuale, ci ridicându-se deasupra vieții spirituale individuale, ele atrag personalitatea spre expansiune și aprofundarea acelui universal care îi este inerent Toate acestea deci Numai prin alăturarea conținutului universal, sufletul poate atinge înălțimi; doar dând spațiu "omul" în sine începe să se dezvolte personalitatea; profesori Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE a evaluat profund și corect această originalitate la o persoană cu conținut universal, a înțeles corect inalienabilitatea ei, semnificația ei pentru creșterea personalității Dar gândirea pedagogică nu s-a putut opri aici Apărând "drepturile omului", cerând dezvoltarea integrală a forțelor umane universale, universalismul a apărat astfel valoarea individului, a luptat cu pasiune împotriva acelei practici înguste care considera individul doar în semnificația sa pentru viața societății, care subordona individul către societate Protejând "omul" în fiecare individ, universalismul l-a eliberat de această subjugare, a văzut valoarea individului nu în a juca cutare sau cutare rol vital în stat, în societate El cerea pentru fiecare personalitate educația în ea a forțelor și înclinațiilor generale, adică a transferat centrul de greutate de la societate la individ Am văzut că, pentru universalism, valoarea individului nu stă în sine, ci în acel conținut universal care

poate fi dezvoltat în el, ci în comparație cu acel profesionalism și direcția îngust practică a educației, împotriva căreia a luptat, universalismul era apărarea individului În acest sens, ea a fost păstrată pentru mulți până astăzi, dar gândirea pedagogică cercetătoare a mers curând mai departe - Dacă valoarea individului nu este în serviciul ei pentru societate, ci în ea însăși, atunci prin aceleași trăsături individuale și diferențele dobândesc imediat dreptul la atenție Conceptul de personalitate a fost rapid înlocuit de conceptul de individualitate, iar în pedagogie a fost proclamat idealul creșterii și dezvoltării individualității Cu cât s-a dezvoltat mai departe gândirea pedagogică, cu atât mai acută s-a resimțit incompatibilitatea noului ideal individualist cu vechiul ideal al universalismului Personalitatea a început să fie apreciată nu pentru ceea ce era universal uman în ea, ci pentru ea însăși, în toată compoziția sa vie Și întrucât forțele vii ale individualității au rezistat regimului pedagogic monoton creat pentru dezvoltarea unui conținut universal, au început să se convingă că omul comun marchează de prea multe ori suprimarea individului Și dacă în prima etapă a dezvoltării idealului individualist, în complexul viu al caracteristicilor individuale, ei au văzut doar o condiție specială, particulară pentru realizarea idealului universal, atunci treptat pozițiile de Biblioteca "Runivers" V V Zinkovski toată lumea s-a schimbat Au început să se gândească că universalul într-o persoană servește ca mijloc de dezvăluire a individualității, că numai prin asimilarea formelor generale în care se realizează personalitatea, o persoană își poate dezvălui abilitățile creative, originale, tot talentul Individualitatea a început să fie concepută ca o dezvăluire ideală a principalelor înclinații, realizată prin asimilarea conținutului universal Această idee profundă stă la baza sistemului pedagogic al lui Herbart Doar dezvoltând un interes cu mai multe fațete pentru o persoană, doar introducându-l în vistieria umană comună a rezonabilului, amabil, frumos, ne găsim individualitatea Luată înainte de această completare într-un conținut universal, individualitatea este un "cameleon", un complex haotic de înclinații și forțe Individualitatea, în sensul originalității creatoare, originară a vieții spirituale, niciodată după Herbart este dat, dar întotdeauna dat; sunt date doar înclinații, doar condițiile individualității, forțe latente, dar sunt date într-un amestec haotic și pot fi organizate și ordonate doar prin stăpânirea conținutului universal Punctul de vedere al lui Herbart asupra corelației dintre universalism și individualism *) cu toată claritatea sa aparentă, cu toată profunzimea sa, nu a întârziat creșterea în continuare a ideilor individualiste în pedagogie Fără să atingem detaliile acestei, în mare măsură, o mișcare curioasă în pedagogie, să ne oprim asupra ideii sale generale Constă în afirmarea valorii înalte a individualității, ajungând până la reducerea "generalului" în educația sufletească la minimum posibil Protejând individualitatea în toată plinătatea forțelor sale, noua pedagogie urmărește să elimine orice violență împotriva sufletului copilului, indiferent în ce s-ar putea exprima Noul curent apără libertatea nu numai pentru activitatea voinței copilului, ci și pentru mintea și sentimentele acestuia; cere ca întregul conţinut al sufletului copilului să fie format în conformitate cu directivele interne ale dezvoltării spirituale Dacă am putea ști totuși, probabil, ce interesează cu adevărat un suflet dat și ce poate fi interesat, am putea, probabil, să dezvoltăm sistematic darul unui copil *) Meritul lămuririi acestei probleme în relief în sistemul pedagogic al lui Herbart îi revine lui Dietering, despre a cărui lucrare am vorbit deja

Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL PENTRU INDIVIDUL ALPILOR ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE Dar dacă sufletul unui copil este misterios în componența sa, dacă experiența arată că numai în condiții libere, numai cu deplină ușurință, interesele copilului apar și cresc, atunci trebuie să renunțăm la orice reglementare a dezvoltării sale spirituale Lucrând în întuneric, putem suprima sau chiar ucide complet unele dintre forțele copilului, impunându-i ceea ce îi este străin Iar munca minții copilului este productivă și valoroasă doar dacă este încălzită de interesul interior, dacă este dirijată de munca logică internă, și nu de programe externe *) Dacă mintea unui copil, să spunem, nu este interesată de analiza limbajului, de ce să i se impună, cu atât mai mult cu cât îi impunem o filozofie urâtă, neștiințifică a limbajului ("gramatica")? De asemenea, este bine dacă mintea copilului este capabilă să digere ceea ce îi oferim - aici, cel puțin, nu rezultă urâțenie Dar dacă gândirea abstractă este complet străină copilului, dacă cerințele lui sunt străine pentru el, atunci impunându-i generalizările noastre despre limbaj, prevenim dezvoltarea naturală a minții copilului, îl introducem în mintea lui concepte care sunt dincolo de puterea lui şi care sunt asimilate pur extern Acumularea unor astfel de idei și concepte inutile, asimilate în exterior, străine de munca proprie a minții constituie un balast imens, care duce foarte curând la "stupefacția" copilului Eșecul pedagogic și psihologic de a impune minții unui copil cunoștințe neinteresante pentru el constă în faptul că pentru mintea copiilor nu există o dezvoltare uniformă, că fiecare dintre ei are propriul său drum, propria sa logică Necazul, desigur, este că viața ne cere abilități și cunoștințe monotone; ci o şcoală care păzeşte dezvoltarea firească şi normală a individului Nu ar trebui să te lupți cu asta? Ne este frică să avem încredere în creșterea naturală a minții și, dacă copilul nu este interesat, de exemplu, de analiza vorbirii, ne grăbim totuși să-l familiarizăm pe copil Rezultatele deplorabile ale unor astfel de violențe ies și mai clar în comparație cu cei pentru care dezvoltarea lor individuală a coincis cu programul extern al școlii) Nu putem să nu citam frumoasele cuvinte ale lui Ellen Kay ("Era copilului", p i): "fiecare copil este un suflet nou, un "I(r)" special, care, în primul rând, are dreptul nobil de a gândi independent despre lumea din jur și despre impresiile ei " Întrebări de filosofie, carte Dar Biblioteca "Runivers" c V Zinkovski Interferența școlii în dezvoltarea mentală, în creșterea naturală a minții, din punct de vedere psihologic, este o adevărată crimă, deoarece duce la o scădere masivă a curiozității și a activității de sine intelectuale pline de viață Merită să comparăm curiozitatea vie a copiilor cu acea letargie psihică care îi caracterizează pe majoritatea celor care au absolvit școala, pentru a fi îngroziți odată pentru totdeauna de faptul teribil că școala nu organizează și nu disciplinează viața psihică a copilul, dar îl suprimă și îl desfigurează Iar acest efect distructiv al școlii nu poate fi slăbit de nicio creștere a forțelor didactice, atâta timp cât în educație domnește programe stereotipe, monotone, până când nu vor fi de acord cu faptul că nu toate mințile trăiesc la fel La urma urmei, chiar dacă, de exemplu, cunoștințele sunt investite în sufletul de natură artistică care nu-l interesează, atunci vor rămâne totuși în el ca capital Și între timp, în dobândirea acestui capital mort, au fost cheltuite forțe care, dacă sunt aplicate conform nevoilor și înclinațiilor individuale, ar fi putut duce la o viață bogată și productivă! Fantoma monotoniei), aducând artificial pe toți sub un singur standard, neînțelegerea principiului individualității - aceasta

este ceea ce încetinește educația modernă, conform noii pedagogii Nu există un ideal pentru toți: această ficțiune nocivă, creată de universalismul etic, a închis în fața noastră faptul că pentru fiecare individualitate se deschide o cale de dezvoltare, la capătul căreia strălucește propriul ideal individual Și atâta timp cât recunoaștem un singur ideal comun tuturor, vom suprima întotdeauna individualitatea, o vom mutila: întotdeauna ni se va părea că fiecare persoană ar trebui să posede totul deodată și, prin urmare, ne vom încăpățâna să insuflem în minte gândirea abstractă, care se caracterizează prin gândirea în imagini, vom cere reținere naturii emoționale, vom plânge răceala naturilor raționale Merită, dimpotrivă, să introducem principiul individualității în conceptul de ideal, să recunoaștem diversitatea formelor ideale, echivalența lor etică, adică recunoaște pluralismul filozofic și etic,) Vezi Ellen Kay, Copilărie Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE cum ne va deveni imediat clar că nu există un conținut obligatoriu care să fie introdus în sufletul unui copil, că minimul de comun (de exemplu, limbajul) pe care fiecare suflet trebuie să-l stăpânească va fi adus în el de viața însăși Toată lumea știe concluziile extreme la care ajunge acest curent de gândire pedagogică Ea, în esență, susține libertatea deplină a dezvoltării individuale), crezând că numai în acest fel poate apărea și dezvolta toată plenitudinea "forțelor și aspirațiilor individuale" S-ar putea să fie de acord cu aceasta dacă s-ar admite că întreaga dezvoltare a individualității este "preformată", prefigurată, așa cum credeau oamenii de știință, care afirmau că în embrionul unei ființe vii, întreaga sa soartă este predeterminată, soarta a ceea ce este născut din el etc Într-un asemenea punct de vedere, într-adevăr, întreaga sarcină a educaţiei ar avea un sens negativ, s-ar rezuma la apărarea libertăţii depline a dezvoltării individuale, fără a împiedica progresul Dar dacă este indubitabil că individualitatea nu este doar dată, ci și dată nouă, că forma ideală în care poate fi turnată viața mentală concretă este doar parțial predeterminată și, în anumite părți, este o creație liberă și creativă a omului, atunci este clar că libertatea dezvoltării individuale este doar o condiție negativă și nu pozitivă pentru aceasta Experiența ne învață altceva O serie de genii eșuate, sub-înflorate, talente pretențioase care s-au dovedit a fi bule de săpun), o poveste tristă despre nenumăratele Hamleți din districtul Shcigrov, care au încercat să fie originali și nu au găsit nimic original în ei înșiși, duce la gânduri noi Dacă uneori individualitatea este strălucitoare și colorată, în toată frumusețea ei invincibilă, reușește să se dezvăluie devreme, atunci ceilalți oameni se regăsesc doar în alții! Numai asimilând conținutul altcuiva, doar aderând la tezaurul uman universal, alte suflete găsesc în sine o sursă de creativitate originală Și trebuie să recunoaștem că dacă o persoană încearcă să fie "individuală", atunci acesta este deja un simptom rău) În unele privințe, noua pedagogie este anarhismul cel mai pur - cf , de exemplu, punctul de vedere destul de clar al lui L N Tolstoi) Au fost mai ales multe dintre ele încă de pe vremea romantismului, care proclama un geniu care stă deasupra legilor artei * Biblioteca "Runivers" V V ZNYSOVSKII, volum Noi înșine nu știm unde și în ce se plânge individul nostru: doctrina romantică a naivității geniului exprimă perfect acest secret al individualității, care rămâne închis chiar și pentru sine De aceea nu există și nu poate exista pentru noi sarcina de a fi individuali: atât esența, cât și dezvoltarea individualității rămân mereu misterioase Este posibil și ar trebui să dea spațiu cererilor și aspirațiilor individuale; sarcinile pozitive

ale autoeducaţiei şi educaţiei ne sunt date numai în programul pe care universalismul umanist l-a propus Trebuie să ne străduim pentru "adevăr", pentru "bine", pentru "frumos" - și pierzându-ne în acest conținut universal, ne regăsim Cel mai profund legământ al creștinismului, puțin asimilat de gândirea pedagogică, vorbește în cuvintele Mântuitorului: numai el își va mântui sufletul care îl pierde de dragul Mântuitorului, adică se pierde în "adevăr", în "bine", în "frumos" Există aici un mister metafizic pe care, sunt sigur, îl simt toți adevărații profesori: doar stabilindu-ne obiective generale, nu personale, realizăm individualitatea Am subliniat deja că individul și generalul din suflet nu sunt reductibili unul la altul, dar legătura lor inseparabilă și misterioasă constă în faptul că niciunul dintre aceste principii nu poate fi aruncat la gunoi Merită să ne oprim la sarcina de a dezvolta individualitatea în sine, deoarece ajungem fie la un model incolor, fie la gol; de îndată ce ne predăm dezvoltării unui conținut universal în noi înșine, individualitatea noastră înflorește Dacă cei care luptă împotriva universalismului în toate domeniile au dreptate, atunci adevărul acestei lupte este îndreptat împotriva a ceea ce exclude și suprimă creșterea individualității Ca să nu mai vorbim de imitația exterioară, care, asimilând forme străine, le umple cu conținut străin, dar chiar și acea asimilare a conținutului universal, care conferă formelor sale istorice o semnificație necondiționată, trebuie alungată Pseudoclasicii au greșit nu prin faptul că au simțit frumusețea și adevărul artistic al artei clasice, ci prin faptul că munca lor independentă s-a încheiat prin asimilarea conținutului altcuiva Introducerea în lumea frumosului, creată de antichitate, nu a suprimat creativitatea individuală deoarece, în general, Biblioteca "Runivers" principiu Individ, în psihologie și Pedagogie niciun conținut universal nu suprimă individualitatea x), ci pentru că pseudo-clasicii nu aveau capacitatea de a crea forme independente, pe care, de exemplu, le poseda Goethe Trebuie remarcat faptul că asimilarea conținutului universal încetinește creșterea individualității, deoarece această asimilare necesită mulți ani Și toată dificultatea pedagogiei practice constă doar în faptul că nu ucide germenii creativității individuale Nu conținutul universal este de vină pentru faptul că profesorii suprimă atât de des individualitatea, ci incapacitatea de a combina munca de asimilare cu activitatea de sine Conținutul universal în cele din urmă ne oferă doar forme ideale (ceea ce în știință se numește "metodă"), dezvoltându-ne în care putem fi creatori Și dacă profesorul simte că procesul de asimilare încetinește sau suprimă activitatea de sine, el trebuie să oprească munca de asimilare și tocmai în aceasta monotonia școlii împiedică mai ales Creșterea Individualității, așadar, nu exclude comuniunea cu conținutul universal, ci numai sub condiția individualizării prin această comuniune Același program conturat de noua pedagogie se rezumă fie la dominația hazardului în introducerea copilului în cultură, fie, și mai rău, la sarcina goală și lipsită de sens de a face mintea, sentimentul și voința copilului să fie individual pe lângă tezaur al culturii umane universale Deosebit de curioase sunt concluziile noii pedagogii cu privire la problema educației religioase: recunoscând religiozitatea ca o funcție pur individuală a sufletului, noii educatori consideră că religiozitatea ar trebui să fie un produs al propriei dezvoltări mentale, că deci nu ar trebui să existe educatie religioasa Dar, în afară de faptul că absența educației religioase privează copiii de acele experiențe sublime care deosebesc religiozitatea copiilor cu un farmec atât de incomparabil, trebuie să admitem că educația religioasă,

chiar dacă este cu adevărat religioasă, nu i-a lipsit niciodată pe oameni de individualitatea lor, ci doar a hrănit-o În limitele religiei pozitive, în limitele bisericii, se deschide un spațiu larg pentru individualism și dacă ea simte uneori) Cum se explică, într-un asemenea caz, originalitatea extraordinară a lui Goethe? Biblioteca "Runivers" c V Zinkovski și constrâns, adesea servește doar ca o expresie a faptului că acest individ s-a îndepărtat cu adevărat de Biserică Nu trebuie uitat că chiar și catolicismul strict conținea o individualitate religioasă atât de strălucitoare precum Francisc de Assisi! Pe de altă parte, lipsa educației religioase, i e lipsei de comuniune a copilului cu o cultură religioasă comună, cu Biserica, are ecou acel teribil gol duhovnicesc, despre care mărturisește elocvent, de exemplu, autobiografia lui Mill sau mărturisirea lui Tolstoi *) Religia, ca produs al creativității personale, va fi întotdeauna goală, plină de flori și nu va oferi niciodată ceea ce sufletul primește într-o viață religioasă pozitivă Un lucru este cert: creșterea individualității este adevăratul scop al influenței pedagogice, dar aceasta nu exclude, ci mai degrabă cere, familiarizarea copilului cu vistieria culturii Sufletul, având forme generale asimilate, își poate turna conținutul individual în ele; dacă este lăsată în puterea ei creatoare, atunci doar în cazuri rare, cum ar fi Pascal, ea poate dezvolta independent acea energie spirituală, poate traversa calea pe care s-a deplasat omenirea În cele mai multe cazuri, conturarea individualității în afara comuniunei cu o cultură umană comună duce la sălbăticie: originalitate în loc de originalitate, haos în loc de dezvoltare armonioasă - acesta este ceea ce așteaptă un astfel de suflet A elimina complet conținutul uman universal este o fantezie goală și inutilă; conținutul vieții noastre mentale nu poate fi în întregime individual De aceea, introducerea în cultura umană generală este absolut inevitabilă - și în acele cazuri în care copilul se dezvoltă complet "liber", nu avem absența acestei introduceri, ci doar o astfel de formă a ei care eluda orice control Individualitatea în dezvoltarea sa caută mereu valoarea comună; procesul de cunoaștere, care ocupă un loc atât de important în viața mentală, este tot animat de imaginea unui adevăr unic, universal obligatoriu Adevărata creativitate nu ar trebui să afecteze) Este imposibil să numim religioasă educația care i-a fost dată lui Tolstoi Vezi primele capitole din Confesiunile sale* Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL PENTRU INDIVIDUL ALPILOR ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE lucrând la ceea ce au creat alții și în continuarea acelei lucrări, la care a lucrat omenirea; trebuie doar să ne temem că asimilarea a ceea ce a acumulat omenirea nu suprimă ideile creative în individualitate; această asimilare, dimpotrivă, trebuie să fie un proces viu, plin de animație și sens Destul de des, asimilând anumite adevăruri, copiii le memorează mecanic, fără a experimenta munca mentală care este conținută în ele, fără a participa în mod independent, adică la dezvoltarea gândirii altcuiva Este necesar să se acorde individului dreptul de percepție individuală a culturii umane generale, iar apoi asimilarea ei va fi creativă, incitantă a interesului, ridicând munca mentală vitală Și numai cu o astfel de asimilare creativă, care presupune munca vie și plăcută a minții asimilatoare, asimilarea nu suprimă planurile individuale Este curios că într-un asemenea caz - în ciuda caracterului aparent de pasivitate inerent asimilării - mintea nu este copleșită de material, nu o asimilează ca pe ceva necondiționat, imobil; pe bună dreptate se spune că într-un astfel de caz nu ideea stăpânește pe om, ci omul ideea Din procesul de asimilare rămâne o urmă profundă,

constând în capacitatea de a stăpâni formele generale, în kotojüjh trebuie îmbrăcat cutare sau cutare conținut - rămâne o intuiție a căii care trebuie urmată pentru a exprima un anumit conținut Într-un anumit sens, așadar, se poate spune că dobândirea individualității din familiarizarea cu cultura umană generală este de natură formală Dar trebuie avut în vedere că aceste achiziții formale nu pot fi decât rezultatul familiarizării cu conținutul pe care l-a acumulat omenirea în dezvoltarea sa Universalismul umanist este așadar greșit doar în negațiile sale, dar are profund dreptate în programul său pozitiv Individualitatea noastră dezvoltă pari passa odată cu introducerea sa în cultură - acesta este principalul fapt care ar trebui să servească drept punct de plecare în impactul pedagogic asupra copiilor Dar, pe de altă parte, noua pedagogie are dreptate în negările sale, întrucât aduce corect în prim-plan faptul că sarcina principală și principală a profesorului este de a educa individul, respectând ceea ce este în el, nu cerând de la el ceva străin de ea Există o cultură umană generală Biblioteca "Runivers" V zenkovschi crearea unor oameni individuali care au adus în vistieria omenirii ceea ce individualitatea lor a propus - și pentru fiecare nouă personalitate această moștenire are o valoare profund educativă, dar în niciun caz nu suprimă individualitatea Dar dacă acest lucru este adevărat în principiu, atunci în practică se întâmplă adesea altfel: universalismul umanist, ținând cont corect de semnificația pedagogică a culturii, uită că numai individualitatea este reală, că nu există și nu poate exista niciun ideal unic, depersonalizant Prin urmare, formele universale ale creativității umane, în primul rând, sunt doar forme și, în al doilea rând, sunt fluide Sarcina principală a pedagogiei este încă educația individualitatea - iar această sarcină generală include, ca parte integrantă și principală, educarea înclinațiilor umane universale în individ, dar în așa fel încât această educație să nu suprime, ci să inspire individualitatea Adevărul universalismului și adevărul individualismului trebuie împăcat *), iar această reconciliere trebuie să păstreze tot ce are valoare pe care ambele curente le propun Introducerea în cultura umană generală rămâne un mijloc inamovibil de educare a individualității, dar este încă doar un mijloc de atingere a scopului, care a fost corect formulat de tendința individualistă în pedagogie) Toate acestea conturează o soluție generală la o altă problemă esențială a pedagogiei despre corelarea dintre momentele de libertate și constrângere în educație Dacă adevăratul scop al influenței pedagogice este creșterea individualității, atunci asimilarea culturii se află pe drumul către acest scop Introducerea în formele generale ale creativității, aderarea la bogăția spirituală acumulată de cultură, poartă, în esență, un anumit element de constrângere, întrucât formează mintea într-o anumită direcție, întrucât înlocuiește dezvoltarea independentă a acelor concluzii care sunt învățat *) Există multe remarci bune despre aceasta în cartea lui Weber: Aesthetik, ais Pädagogische Grundwissenschaft) Nu am absolut nimic de-a face cu "pedagogia socială", care transferă centrul de greutate de la individ la societate, întrucât o consider extrem de inutilă atât din punct de vedere etic, cât și pedagogic Încercarea lui Natorp de a moderniza platonismul în pedagogie este doar interesantă și nimic mai mult; Nu îi acord o importanță serioasă, nu văd o problemă reală în ea - Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL NNDYYIDUALY ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE sunt copii Nu se poate vorbi de libertate "completă" în educație, întrucât educația are tocmai o astfel de sferă în care libertatea copilului este "stânjenită" - dacă numai prin

libertate se înțelege absența completă a oricărui element coercitiv Dar "constrângerea" este inerentă formelor cele mai înalte ale creativității spirituale: adevărul nu este un produs liber al creativității, ci, dimpotrivă, principiul care o determină; orice formare a sufletului - fie că depinde de influenţa directă a vieţii, fie de intervenţia educatorului în dezvoltarea spirituală a copilului - este nu numai creativitate, ci şi adaptare Numai în Spiritul Absolut viața este o voință liberă, numai în Dumnezeu formarea conținutului este un proces liber, dar pentru o persoană, sursa dezvoltării spirituale este propria sa putere și experiență, independentă de noi, dar procesul determinant dominant al formarea sufletului Intervenția educatorului constă în faptul că scurtează munca proprie a copilului, ajutându-l, stăpânind munca anterioară a omenirii, să nu repete, ci să o continue Aceasta determină complet și problema dificilă a educației religioase, întrebare care poate fi cu adevărat numită fatală pentru pedagogie Problema educației religioase a devenit deosebit de acută de pe vremea când indiferența religioasă sau chiar neîncrederea pozitivă au început să se răspândească din ce în ce mai larg în straturile culturale Cum să conduci educația religioasă dacă părinții și profesorii sunt indiferenți față de religie sau chiar ostili față de ea, dacă pentru ei "eliberarea" de religie a fost o intrare în viața conștientă? Pe de altă parte, este fără îndoială că religiozitatea copiilor este o forță extrem de benefică, protejând sufletul în perioada duioasă a nașterii și dezvoltării sentimentelor morale, umplând sufletul de experiențe profunde și frumoase Tocmai valoarea pedagogică înaltă a sentimentelor religioase nu este supusă disputei; imagini religioase; dincolo de orice îndoială, farmecul fermecat al personalității minunate a Mântuitorului, viața și moartea Lui, învățăturile Sale La urma urmei, modern "" ■) Dificultăți egale sunt prezentate de problema educației morale și estetice, dar nu este pusă la fel de acut în societatea modernă precum problema educației religioase Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY umanitatea nereligioasă, chiar și una care s-a îndepărtat complet de creștinism, nu poate alunga imaginea lui Hristos din inimile lor - iar problema educației religioase devine cu atât mai tragică pentru cei care s-au îndepărtat de Biserică, de Dumnezeu Desigur, este imposibil să aprinzi un sentiment religios în inima unui copil fără a atinge viața și persoana Mântuitorului; Nu este o formă mai rea de violență să-ți impuni neîncrederea unui copil decât să-l crești într-o credință pozitivă? Aceasta este dificultatea tragică a întrebării ridicate, că copilul nu se poate raporta în mod independent la chestiunile religioase; prin urmare, educația religioasă, care aprinde sufletul cu anumite sentimente, anumite imagini, este, desigur, o încălcare a acelei "libertăți" a individului, de a cărei iluzorie tocmai am vorbit, dar o încălcare și mai mare a acestei libertatea este absența educației religioase Dacă am exclude, de exemplu, educația estetică, dacă ar fi să privăm copilul de acele experiențe estetice care trezesc un sentiment de frumos și dragoste pentru ea, nu ar fi aceasta o crimă? Oare fiecare copil nu are dreptul la experiențe estetice, morale, cum are dreptul la aer curat, plin de lumină, la libertate de mișcare? Dar oare nu același lucru ar trebui spus despre plinătatea acelor experiențe care aduc în sufletul copilului fericirea inexplicabilă a încrederii copilărești în Tatăl ceresc? Un copil care nu a știut niciodată despre Dumnezeu, despre Mântuitorul, despre sfinți, nu este un copil lipsit de hrana frumoasă și de dorit? Dar "violența" de care se tem oponenții educației religioase este imaginară Poate că ar fi

violență să impunem unui copil conceptele noastre, cunoștințele noastre, propriul nostru limbaj? Poate că ar fi violență să-i impuni unui copil concepte morale, să aduci în el, în cuvintele unui scriitor, "prejudecata binelui"? Personalitatea, am văzut, se realizează numai prin alăturarea culturii umane generale; în acest sens, trebuie să renunți odată pentru totdeauna la iluzia unui fel de "libertate" goală: adevărul dur al realității învață despre imposibilitatea unei astfel de libertăți pentru o persoană Dar dacă o persoană este "forțată" să se alăture culturii, atunci problema educației religioase nu trebuie adusă în legătură cu lupta împotriva "violenței" introdusă de această educație Constrângere- Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE nu poate fi scos din învățământ în general Prin urmare, este posibil să respingem educația religioasă din motive religioase - ca să spunem așa, crezând în necredința cuiva și afirmând inutilitatea absolută a religiei - dar din punct de vedere pur pedagogic, educația religioasă este necesară și de dorit mai mult decât orice altă formă de influența educațională Recunoașterea fundamentală a ireductibilității elementului de constrângere din educație nu prejudecă deloc dificultățile practice asociate acestei afirmații principiale Ea indică doar că constrângerea nu poate fi eliminată, că, prin urmare, nu există nicio întrebare fundamentală cu privire la permisibilitatea ei, ci doar o întrebare practică - și cu atât mai dureroasă, uneori chiar insolubilă - despre limitele ei În fața profesorului de peste tot există pericolul de a perturba dezvoltarea naturală a sufletului copilului, ca să nu mai vorbim de mutilarea mai periculoasă și inacceptabilă a acestuia Se pare că nu se poate considera niciodată inutil să repetăm că trebuie să protejăm sufletul copilului și să nu-l refacem în felul nostru, în timp ce de câte ori profesorii nu au suficientă atenție la ceea ce se întâmplă în sufletul copilului și, cel mai important, nu există respect pentru creșterea individualității! Cât de des educatorii sparg firea copilului, nu ezitați să faceți experimente inacceptabile asupra acestuia! Cât de des se uită că sufletul unui copil este un mister mai inaccesibil pentru noi decât sufletul matur al unui adult, cât de des sunt trecute cu vederea cele mai semnificative și frumoase mișcări ale sufletului unui copil! Când te uiți înapoi la ceea ce se întâmplă de fapt cu sufletul unui copil, când te gândești la acest proces teribil de mutilare a copiilor - oh, cum vei înțelege atunci strigătul de libertate! Libertatea deplină, neîngrădită, tărâmul întâmplării să fie desenat ca contrast cu un tablou teribil, dar dacă nu ar exista această groază insuportabilă! Oricine a experimentat vreodată acest lucru va înțelege pentru totdeauna adevărul binecunoscut al apărării acelei libertăți exterioare, despre care auziți peste tot Într-o atmosferă de dragoste, prietenie, atenție serioasă și respect autentic pentru individualitatea în creștere, în esență, nu există loc pentru problema libertății Dar în condițiile obișnuite ale vieții unui copil, această problemă este pusă brusc și persistent Și este cu atât mai dureros, pentru că în principiu este imposibil să expulzi elementul de constrângere din educație Problema libertății în educație Biblioteca "Runivers" în Zenkovsky Tanii nu este o problemă fundamentală, ci practică, a cărei dificultate constă în cât de atent să protejăm dezvoltarea creativă a sufletului, precum și să protejăm condițiile normale pentru această dezvoltare Instinctul pedagogic ne aduce mult ajutor, spunându-ne unde este necesar să-i permitem copilului să se ridice singur la o anumită înălțime și unde este necesar să intervenim și să protejăm sufletul de inutile și dăunătoare Dar totuși, problema limitelor constrângerii va

fi întotdeauna dureroasă, depășind forțele noastre naturale J) ■ ■ Problema libertății este practic deosebit de ascuțită dacă avem de-a face cu așa-ziși copii incapabili, proști, care aparent nu au date pentru dezvoltarea creativă Ce poate însemna libertatea în acest caz? Venim aici la "problema tuturor", la întrebarea sensului principiului individualitatea aplicată personajelor "amorfe" ale lui Ribot Dacă stăm din punctul de vedere al principiului, atunci nu există nicio îndoială că fiecare suflet, ca nou centru al existenței mentale, ca forță organizatoare a dezvoltării spirituale, ascunde în sine posibilitatea de a se desfășura într-un mod unic, complet interior individualitate Acea formă ideală în care o anumită individualitate poate - ca urmare a unei posibile dezvoltări - să o ia poate fi - în lumina unei alte forme ideale - mai puțin bogată, mai puțin valoroasă și mai strălucitoare Să fie așa, dar cu toate acestea va fi o dezvoltare armonioasă a tot ceea ce este inerent individualității și, prin urmare, va fi frumos, unic și incomparabil de bun Admițând o varietate de forme ideale, trebuie, până la urmă, să admitem realitatea diferențelor individuale, care ne permit să plasăm un număr de indivizi pe o scară ascendentă Prin urmare, trebuie, dacă pot să spun așa, *) Avocații "libertății" în educație cad tot timpul în intelectualismul unilateral, considerând că singura formă de influență este persuasiunea (vezi, de exemplu, Lupta pentru o școală liberă, p , passim) Nu convinge și impunerea a ceea ce nu are el însuși? Trebuie să înțelegem că chiar și în influența intelectuală există un fel de tassidie (unii copii deci nu vor să asculte de educator, temându-se că va "convinge" " ei), există un element de constrângere Și dacă permitem constrângerea într-o formă, atunci în principiu, dar cu siguranță nu practic, cade posibilitatea de a o respinge într-o altă formă Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL, ÎN PSIHOLOGIE ȘI PEDAGOGIE să se împace cu faptul că chiar și în mod ideal vor rămâne diferențe între indivizi Este adevărat că aceste diferențe vor avea întotdeauna o valoare relativă, iar ceea ce pentru un individ dat poate fi descris ca o formă săracă și inferioară de a fi, pentru un alt individ va apărea într-o lumină diferită Am spus deja că posibilitatea de a îmbrățișa o astfel de "natură săracă" în deliciul scufundării iubitoare în ea nu este închisă, dar cu toate acestea, chiar și în perspectiva unui ideal, individualitățile nu pot fi considerate echivalente Dacă ținem cont de acest lucru, atunci sentimentul teribil care apare în noi atunci când comunicăm cu alte naturi incolore este slăbit Ca să nu mai vorbim de faptul că această "incoloră" de foarte multe ori se dovedește a fi imaginară sau exprimă doar o anumită etapă în dezvoltarea individualității - impresia noastră de naturi "incolore" este intensificată de faptul că prețuim puțin individul în sine și recunoaște-l numai în formă strălucitoare și colorată În general, trebuie să admitem că semnificația întrebării luate în considerare este exagerată: naturile incolore, în sensul real al cuvântului, sunt atât de puține încât nu ar trebui să ne stânjenească Cum se poate explica acuitatea problemei naturilor incolore, de ce pentru profesori și în special pentru părinți aceasta este cu adevărat o problemă profundă și serioasă? În paginile anterioare, această întrebare a apărut în mod repetat în fața noastră și am subliniat că realitatea, care trăiește de ani de zile pe baza unor reflecții triste, este că, în multe naturi, individualitatea lor nu apare ca un luminos și creator forță, ci se manifestă numai la periferia sufletului, într-o serie de trăsături individuale meschine și neimportante Dar acest fapt nu scade importanța principiului individualității, ci doar complică calea practică în implementarea sa

în practică Problema nu este dacă există ploaie de naturi incolore niște înclinații creative, niște forțe pentru a se desfășura într-o individualitate completă și definită, ci care sunt condițiile pentru a dezvălui ceea ce este inerent sufletului Acea extindere a viziunii psihice pe care iubirea o aduce cu ea și care afirmă valoarea incomparabilă și indispensabilă a individualității, nu elimină această întrebare Dacă individualitatea, cum Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY forţa creatoare este preinstalată în fiinţă, dacă o simţim cu toată forţa de netăgăduit a certitudinii imediate, rămâne totuşi faptul că forţa creatoare latentă este latentă şi nu acţionează ca un agent activ în dezvoltarea mentală Iar dificultatea de a depăși acest fapt, dificultatea pedagogică de a găsi cheia unui suflet dat, i-au determinat pe psihologi să creeze conceptul de personaje amorfe, lipsite de orice sămânță de individualitate Impotența noastră colorează într-adevăr impresia pe care o avem despre naturi amorfe atât de viu încât, într-un anumit sens, conceptul de amorfe marchează corect faptul că pentru noi aceste naturi rămân pentru totdeauna lipsite de putere creatoare Da, de multe ori suntem complet neputincioși să aducem la viață forțele creatoare dintr-o anumită personalitate; ei înșiși nu apar datorită acestor sau altor condiții și este de mirare că o individualitate ascunsă și închisă încetează să mai fie percepută de noi? Dar cine nu cunoaște exemple despre cum copiii subdezvoltați din punct de vedere mental se transformă uneori, din cauza unor circumstanțe care nu sunt întotdeauna perceptibile, în naturi bogat înzestrate? Un astfel de fapt este suficient pentru a admite că o natură incoloră, lipsită de puteri originale și creatoare, este doar un secret ascuns de noi, este o oprire misterioasă în viața sufletului Ani întregi, zeci de ani, sufletul poate rămâne subdezvoltat - ne poate lăsa complet în aceeași stare de oprimare mentală Dar perspectivele de îndreptare a unui suflet zbârcit se pot deschide brusc - și, raționând în principiu, această posibilitate nu este niciodată închisă niciunui suflet *) Individualitatea nu are întotdeauna timp să se maturizeze în cursul vieții unei persoane; creșterea și dezvoltarea ei au propria lor logică, de multe ori de neînțeles pentru noi, și se poate ca, în timp ce, închisă de coaja obiceiurilor ei exterioare, ea ni se pare lipsită de orice independență și originalitate care îi conferă dreptul de a fi o adevărată individualitate , o altă viață se coace în mod invizibil în ea , a cărei dezvăluire ar putea *) Să ne amintim măcar de biografia lui Met Macarius) Wentzel are deci perfectă dreptate când afirmă că sarcina educației constă în "dezvoltarea activității creatoare": aceasta caracterizează corect calea spre trezirea individualității Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL PENTRU INDIVIDUL ALPILOR ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE pentru a ne arăta bogăția interioară a individualității Să nu credem că incomprehensibilitatea logicii dezvoltării oricărei individualități înseamnă absența unei puteri creatoare reale în ea: fiecare copil este un eveniment cu adevărat nou, cu adevărat original în mediul spiritual Nu totul poate fi acoperit de conceptele noastre, dar prezența unor astfel de fapte de neînțeles nu le diminuează realitatea Și dacă o altă individualitate se face cunoscută doar prin faptul că inima iubitoare a cuiva tânjește după apropierea ei, atunci aceasta înseamnă un singur lucru: individualitatea nu este întotdeauna dată, ea este adesea - într-un sens sau altul, dată Faptul individualității, dacă nu este înțeles, atunci măcar simțit în tot misterul ei, complică munca profesorului și chiar mai mult: o face în mare măsură inexprimabil de dificilă și dureroasă Prin ea, un mister invizibil, deși atrăgător, ne privește - și cât de neputincioși și orbi

ne recunoaștem în fața lui! Semănăm semințe în sufletul unui copil și încercăm să ne luminăm munca cu analize psihologice: dar înaintea secretului individualității, analiza tace Cunoașterea discursivă se apropie doar de acest mister, dar este incapabil să-l dezvăluie, incapabil să-l pătrundă Și între timp, obiectul influenței pedagogice este întreaga personalitate, în tot misterul inexplicabilului împletire în ea a generalului și a particularului Dezvoltarea "comunului", realizată prin introducerea sufletului în cultura umană generală, nu este adevăratul scop și ultima sarcină a influenței pedagogice: este doar calea, singura cale pentru atingerea scopului cel mai înalt - educația de individualitate Nu avem dreptul să înțelegem îndeaproape sarcinile noastre pedagogice, să le reducem la acestea sau la alte sarcini speciale, parțiale, dacă înțelegem că acele forțe umane generale pe care le putem dezvolta sunt parte integrantă a întregii ființe, pe care o numim individualitate Doar pentru că "generalul" este inamovibilul și, în plus, singura latură a personalității accesibilă nouă, putem și trebuie să o dezvoltăm și să o extindem Ignorând creșterea individualității, pierdem în esență dreptul de intervenție pedagogică în sufletul copilului, deoarece Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY încercăm să despărțim ceea ce este cu adevărat îmbinat și inseparabil Educația în științe umaniste trebuie să rămână pentru că hrănește personalitatea, o ajută să se dezvolte și să devină mai puternică După cum îngrijirea oricărui organ al corpului își are baza în îngrijirea generală a corpului, tot așa dezvoltarea principiilor generale umane ale sufletului este justificată de faptul că aceasta este o realizare parțială și specială a sarcinii generale - educația individualității O personalitate concretă, combinând în sine generalul și particularul, se poate dezvolta numai dacă ambele părți ale acesteia se dezvoltă Dar dezvoltarea și creșterea individului original nu poate fi scopul influenței; Deși poate fi paradoxal, este totuși adevărat: nu se poate educa individul, necompusa, care deosebește o personalitate de alta cu un farmec inexplicabil, care se coace în noi în mod misterios: se desfășoară și se dezvoltă doar într-o atmosferă de deplină dezinvoltură De îndată ce ne stabilim scopul de a "fi originali", originalitatea noastră naturală, evazivă, dispare De aceea, creșterea individualității se realizează întotdeauna numai prin familiarizarea cu cultura umană generală Sarcina cea mai înaltă a influenței pedagogice rămâne ultimul său scop, inspirând relația noastră cu obiectul influenței Este acest obiectiv realizabil? Desigur că nu! Pe parcursul vieții, individualitatea are timp să se dezvolte doar parțial: înainte de a străluci întotdeauna forma ideală pe care o poate lua Transformarea unei personalități reale într-o individualitate ideală, armonios dezvoltată este adevăratul scop al dezvoltării umane, și, în consecință, al influenței pedagogice, dar nu este fezabilă în condițiile pământești actuale În acest moment, gândirea pedagogică abordează inevitabil problema religioasă Numai în religia pozitivă - și numai creștină - gândirea pedagogică își găsește desăvârșirea: problema sa principală - problema dezvăluirii individualității - este în esență și o problemă religioasă, care pornește întotdeauna din faptul că leagă personalitatea finită cu Dumnezeul infinit Și numai în creștinism, care afirmă valoarea metafizică a individului și deschide o cale nesfârșită de dezvoltare și perfecțiune Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE dezvoltări - chiar dincolo de limitele vieţii - sarcina pedagogică, formulată mai devreme, îşi primeşte sensul real şi justificarea Din punctul de vedere al pozitivismului, limitându-și limitele la viața pământească, cum va

înțelege un profesor, cum își va înțelege experiențele? Nu este milă față de viitorul om, nici închinarea sclavă a datoriei care necesită dragoste pentru copil, care îl determină pe profesor în dorința lui de a ajuta copilul să se regăsească, ci o conștiință vie, directă a faptului că sufletul fiecărui copil se ascunde în în sine garanția dezvoltării, ascunde puterea pentru un mod particular de viață, individual, are dreptul la aceasta Această experiență de viață este "relevantă" doar în cazul unei viziuni religioase asupra lumii - altfel apare ca un ridicol inutil De ce să ajutăm sufletul în suferință și chin să-și dobândească individualitatea, dacă procesul de dezvoltare poate fi accidental și în același timp întrerupt pentru totdeauna? Cred că numai profesorul care este plin de credință vie în forța metafizică a individului, pentru care a fost revelat adevărul învățăturii și lucrării Mântuitorului, își poate stabili în mod conștient și profund sarcinile Numai în perspective religioase influența pedagogică devine obligatorie în raport cu cei la care individualitatea este doar dată, doar conturată Acea armonizare a personalității, care este fezabilă doar ca urmare a muncii morale a sufletului, îi deschide aproape întotdeauna sufletului un drum dificil, dificil Sufletul nostru se îndreaptă numai prin prelucrarea în sine a nedemnului, a celui inferior - și această transformare morală, care ne aduce sufletul în lumea bunătății, este aceeași cale inevitabilă pentru suflet ca și inițierea minții în lumea adevărurilor, disciplina muncii sale naturale Dar această îndreptare a ființei morale, în măsura în care dă loc educatorului, merge numai acolo unde există credință în posibilitatea ei Profesorul nu se poate lipsi de această credință în posibilitatea rectificării morale a personalității, iar cine nu are această credință, nu îndrăznește, nu trebuie să fie profesor Necesitatea, valoarea misterioasă a acestui moment de credință în sufletul educatorului este o expresie parțială a faptului că cel mai esențial și important lucru în influența noastră este de caracter mistic Comuniunea noastră cu sufletul unui copil abia atunci iese la iveală Întrebări de filosofie, KN Dar Biblioteca "Runivers" V V Z'NKOVSKY gogic fructuoasă atunci când este reglementată de astfel de forțe precum dragostea pentru copil, credința în el etc Însuși sentimentul individualității copilului, experiența vie a originalității și valorii sale, este un act de cunoaștere mistică, intuitivă; impactul nostru asupra copilului este un fel de proces care nu poate fi analizat Avem încredere în instinctul nostru pedagogic, avem nevoie de inspirație pentru a găsi modul în care putem influența sufletul Taina sufletului copilului este cuprinsă de noi - și apoi la nesfârșit - doar mistic; numai prin predarea "instinctului" și "inspirației" putem găsi acea tastă prin apăsare pe care să putem evoca sunetul dorit în suflet Destul de des bâjbâim, ne rătăcim, ne depunem toată puterea, fără a exclude tăria pătrunderii religioase Intervenția reală în creșterea misterioasă a copilului este realizată de noi într-o ordine mistică Realitatea creșterii misterioase a sufletului, care se reflectă foarte slab la periferia sufletului, o percepem totuși viu, deoarece această percepție este pur intuitivă Experiențele pedagogice - și percepția individualității și natura intrinsecă a acelor forțe prin care intervenim în creșterea individualității - trebuie să fie evidențiate într-un grup special și pot să fie pus alături de experiențele estetice și religioase, de ex experiențe mistice Oricine vrea să nege acest lucru, dar nu se poate păstra tăcerea asupra faptului că nu numai datele experienței senzoriale sunt deschise în fața privirii pedagogice: îi este și o altă realitate, înțeleasă doar intuitiv, mistic În orice caz, în procesarea

psihologică și pedagogică a principiului individualității, pretutindeni ne bazăm pe experiența creată de intuiție Individualitatea, ca ființă holistică, ca forță creatoare, cu adevărat unică, este de neînțeles gândirii discursive, dar asta nu o privează de realitate Putem trece, desigur, pe lângă ea, dar nimeni nu îndrăznește să spună că experiența vie a individualității îi este inaccesibilă Abordați copilul cu dragoste, predați-vă sentimentului imediat și veți experimenta toată realitatea și tot necunoscutul J) Unele remarci, deși trecătoare, despre natura mistică a experiențelor pedagogice sunt date de Weber (Aesthetik S -) Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE trasabilitatea individualității, veți înțelege și că viața sufletului este un mister, veți înțelege natura mistică a influenței pedagogice Principiul individualității este principiul fundamental al pedagogiei, dar trebuie gândit până la capăt - și atunci va deveni clar că nu elimină, ci subjugă principiul universalismului Individualitatea este pentru noi cel mai important, profund și mai drag mister al naturii - în ea converg toate ghicitorile, speranțele și planurile noastre - iar iluminarea acestui mister, pe care pedagogia o dă, are o semnificație filosofică generală Pluralismul filozofic și religios, inconsecvența legăturii dintre individ și universal, adevărul despre iubire ca modalitate de pătrundere mistică în secretul personalității - iată ceea ce pedagogia aduce de la sine în sistemul general al înțelegerii lumii V V Zenkovsky * Biblioteca "Runivers" prospect bibliografic Cărți și broșuri noi primite de la editori Kannabikh, Yu V Despre patologia emoțiilor intelectuale Paranoia Psihastenia Moscova, Art Gefding, G Filosofia religiei SPb , CT C și r k Levitov, P Amoralismul modern și tipurile sale Ryazan, t Artă jo Meinhardt, T Influența personală sau legile dominației spirituale Saratov, Art o C p Markelov, G I Filosofie și știință (Introducere în filosofie) SPb , Art C jo k Al lui Personalitatea ca fenomen cultural și istoric TI Spb Art C p Minkovsky, german Spațiu și timp SPb , Art C o k Moshkov, V A Mecanica renașterii Varşovia, Art C k Al lui O nouă teorie a originii omului Varşovia, Art C p gândurile lui Puşkin SPb , Art Nekrasov, P A Vera, sens, experiență SPb , Art C i r jo k Nechaev, A P Psihologia experimentală modernă în relația sa cu problemele educației școlare T II SPb Art - C i r o la Ray, Abel Filosofia modernă Transl din franceza D L Weiss Ed V Bazarov SPb Art $ C și r latură Russobtovsky, M Acoperire istorică a chestiunii finlandeze SPb Art i C i r Chuevsky, I A Sărbătoarea deschiderii Universității Imperiale Nikolaev din Saratov la decembrie Saratov Art Biblioteca "Runivers" Controversă Referitor la articolul lui V E Grabar Articolul lui V E Grabar, publicat în cartea a -a "Întrebări de filosofie și psihologie", "Experiența reabilitării filozofiei sociale a secolului al XVII-lea", mă face nevoit să fac câteva obiecții Deși acest articol face o astfel de impresie încât autorul său a citit cartea mea "Problema fizicii sociale în secolul al XVII-lea" cu mult mai atent decât am scris-o, totuși, unele reproșuri mi-au fost făcute de către recenzent, evident printr-o ochire Astfel, de exemplu, la pagina a cărții mele spun că în universitățile secolului al XVII-lea, ostile noii fizici, vechea fizică scolastică încă domina; pentru a ilustra învățăturile tocmai acestei vechi fizici, citez într-o notă de subsol tezele din disertația unui anume Salmut Mă întorc apoi la noua fizică, iar în a doua notă de pe aceeași pagină referitoare la aceasta, ating întrebarea care a ocupat logica secolului al XVII-lea, dacă adevăratul decurge din fals V E Grabar a confundat prima notă cu a doua, iar la pagina a articolului său a citat tezele lui Salmutus ca o ilustrare a concepției mele

greșite despre noua fizică La pagina , sunt creditat că l-am acuzat pe Kant de "amăgiri de grandoare subiectivă" Între timp, aceste cuvinte ale cărții mele se referă nu la Kant, ci la Nietzsche Pe aceeași pagină, V E Grabar se extinde asupra întregii sinteze a lui Kant că în cartea mea vorbesc în mod specific doar despre ciudata carte a lui Kant La synthèse subjective La pagina , criticul meu afirmă că văd în cartea lui N O Lossky "o restaurare ineptă a teoriilor a secolului al XVII-lea" Între timp, eu Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Îmi opun atacurile lui N O Lossky asupra teoriilor secolului al XVII-lea / pe care nici nu s-a gândit să le restabilească, cu atât mai "neprice" Pe lângă astfel de erori, articolul lui V E Grabar nu este lipsit de neînțelegeri El însuși afirmă (la pp / și) că nu identific deloc umaniștii cu toți oamenii de știință în general din epoca așa-zisului renaștere, așa cum o face el însuși Cu toate acestea, tot ceea ce spun despre umaniști în sensul meu, el critică din punctul de vedere al înțelegerii sale despre umanism Și astfel se dovedește că am idei "mai mult decât abstracte" (p bib) și chiar "monstruos de false" (ibid) despre umaniști Între timp, în caracterizarea mea a umanismului, mă refer, apropo, la asemenea cercetători autorizați ai acestuia precum Voigt și Burkgardt Mai departe, enumerând la paginile - epitetele cu care îi înzestro pe scriitorii secolului al XVII-lea pe care îi studiez, V E Grabar a adăugat unul în plus, pe care de fapt nu îl am ("clar cristalul"), și a omis unul foarte important unul: "mari ratați" (pagina VI a cărții mele) El a trecut cu vederea că cartea mea este povestea unui mare eșec metodologic Și așa, când caracterizez acest "eșec" și încerc să-l explic, i se pare că mă contrazic și chiar distrug ceea ce am creat înainte (p) De fapt, nu numai că nu distrug nimic, dar nici nu spun că eșecurile secolului al XVII-lea ajung doar să-și distrugă propriile structuri Subliniez cum, în ciuda eșecului de a-și realiza "pansophia" de tip fizic, ei au reușit ca științele morale să fie întărite, reînvie și să ia o poziție metodologică puternică alături de cele fizice - spre deosebire de epoca precedentă, când viziune asupra lumii, pe care o numesc morală, dominată chiar și asupra lumii fizice, idei pur morale, de altfel, impregnate de elemente metafizice Urmăresc mai ales cu insistență ideea că în secolul al XV-lea s-a pregătit o etică de tip complet kantian, punând problema îmbinării filozofiei teoretice și morale aproximativ în același mod în care a ridicat-o marele filozof al lui Koenigsberg (p și urm din cartea mea) Dacă aceasta este atitudinea mea față de Kant și dacă recenzentul însuși Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ conduce recenzii simpatice ale cărții mele despre el de la paginile și , atunci nu este o neînțelegere să spun că sunt lipsit de respect față de Kant și îl onorez doar cu un "pamflet inutil" (p)? Chiar îmi permit să-l critic pe Kant în parte Dar făcând acest lucru, poate, aduc un omagiu mult mai mare părintelui filosofiei critice decât recenzentului meu, care integral, fără discriminare și fără motive, îl ia pe Kant sub protecția sa - și, mai mult, în alianță cu Cicero, Feuerbach și Nietzsche Revizorul numește atitudinea mea față de Nietzsche "vulgară" (p) Sunt pe deplin de acord cu o asemenea atestare - dacă prin vulgar înțelegem general accesibil, universal uman, acel drum larg al rațiunii pe care l-a predat Hegel și de care s-a abătut nefericitul autor al lui Zarathustra Nu înțeleg de ce îndoiala cu privire la raționalitatea unui bolnav mintal este "mai ales ciudată în gura unui admirator al raționalismului" (p) Sunt condamnat pentru că nu îl apreciez pe Nietzsche Dar chiar nu știu ce mi-ar putea oferi acest scriitor cu privire la acele întrebări de epistemologie și metodologie raționalistă, mai ales în secolul al XVII-lea, cărora le

este consacrata cartea mea I-aș fi foarte recunoscător lui V E Grabar dacă mi-ar da instrucțiuni în această chestiune: la urma urmei, el a găsit posibil să facă acest lucru în privința lui Mersenne (p), pentru care, în esență, cartea mea nu dă nimic motive, și chiar în ceea ce privește faptul că profetul Iona nu era un scolastic medieval (p o) și că Copernic și Columb nu erau deloc raționaliști ai secolului al XVII-lea (p) Ultimele două avertismente nu sunt singurele de acest fel: consider că citirea lui Platon și Aristotel este "rușinoasă" (p), regret că Descartes nu l-a cenzurat pe Kant (p), îl consider ignorant pe secolul al XIX-lea (p); oricât de mult s-au străduit gânditorii din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea să-mi câștige aprobarea, numai Hegel a obținut această onoare (p) Nu este greu să-ți faci mișto de vreun autor Dar aceasta nu este sarcina unei critici filozofice serioase I) Das Vernünftige ist die Landstrasse, \vo jeder geht, wo niera and si eh aus-zeichnet (Grundlinieu der Philosophie des Rechts, Zusatz zu § , p din ediția ii) Biblioteca "Runivers" POLEMIA Când mi-am publicat cartea, am sperat că pe paginile singurului jurnal filosofic din Rusia (cu excepția Logosului) ea va fi supusă, poate, unei judecăți foarte stricte, dar mai ales filozofice, nu numai din partea ei secundară și trecătoare remarci despre Nietzsche sau despre umaniști, dar și din punctul de vedere al acelor întrebări metodologice care, după cum afirmă și recenzentul, "ocupă aproape jumătate din întreaga carte" (p boo) Iar despre aceste întrebări, V E Grabar tăce complet, limitându-se la o transmitere prescurtată a cuprinsului și concentrându-se, așa cum spune el însuși, doar pe surprinderea (p) de neajunsuri minore, "mai puțin frapante", și pe indicând "posibilele mele eșecuri" în viitor (p) Adevărat, pe pagina lui Dumnezeu el face referire la capitolul metodologic la "cele mai bune părți ale cărții" Dar o asemenea laudă nemotivată mă uimește mult mai mult decât de pagini de obiecții despre Seneca, despre Nietzsche, despre Feuerbach, despre umaniști etc , despre o carte despre epistemologia și metodologia raționalismului secolului al XVII-lea * E Spektorsky Biblioteca "Runivers" MATERIALE PENTRU STATISTICA REVISTA Materiale pentru statistica jurnalului În , copiile revistei "ÎNTREBĂRI DE FILOSOFIE și PSIHOLOGIE GII" au fost distribuite după cum urmează: PROVINCIA Vъ spec I Kievskaya Herson Harkovskaya Kazanskaya Livonian Saratov Tauride Varșovia Kurskaya i sud Tiflisskaya i II ■ Ekaterinoslavskaya Kuban i Nijni Novgorod ■ Poltava, Tambov IB ib Tomskaya ib Iaroslavl ib i Vilenskaya i Voronezh U Regiunea Trupe Donsk U Penza Basarabia iZ Vyatskaya V Moscova iZ Orlovskaya iZ Ó Sankt Petersburg iZ Permskaya Ryazanskaya Samara Amur-II Zi Baku II Z Vologodskaya Orenburg ! unsprezece Primorskaya Tulskaya ii Smolenskaya Simbirsk i Ufa:i Yu Volynskaya i ' Novgorodskaya · i Cernihiv eu Irkutskaya Kostroma i Mogilevskaia i Arhanghelskaya Astrahanskaia Kaluga la Minsk i №№ | PROVINCIA Vъ spec Podolskaya și o Pskovskaya și Tverskaya și Terskaya ' Vladimirskaya ! Vitebsk Grodno b Lublinskaya ! Zabaikalskaya Kutaisskaya Olonetskaya o Yenisiskaya i Kurlyandskaya Regiunea Kara ¿ Syr-Darya - Tobolskaya Kovno Petrokovskaia Stavropolskaya · ! Batumskaya Vyborgskaya Í ° Elizavetpolskaya i Zakaspiyskaya Seldetska Semipalatinsk - Yakutskaya Daghestan I Lomjinska I Radomska - I Regiunea Samarkand I Semirychenskaya eu o Suwalki I i regiunea Turgai eu Regiunea Ural eu Fergana I Chernomorskaya eu Estonă I Erivan eu Total pe provincii II Moscova ! III Sankt Petersburg IV În străinătate - · · i ; Total i (Liber și schimb) I Q Biblioteca "Runivers " De la Societatea Economică Liberă Imperială Rusia a suferit din nou un eșec sever al recoltei Zona largă

a regiunii Volga și Siberia se confruntă din nou cu toate consecințele sale grave Optsprezece provincii și regiuni cu o populație de de milioane se confruntă din nou cu dezolarea economică și - ceea ce este și mai dificil - toate ororile foametei se confruntă din nou cu această populație de multe milioane Eșecul recoltei și sărăcia sunt recunoscute de guvern Dimensiunile dezastrului sunt enorme conform datelor oficiale, sunt și mai groaznice conform instituțiilor publice, conform martorilor oculari din localnici Aceste rapoarte indică faptul că dezastrele depășesc nu numai dimensiunea foametei din - , dar în unele locuri chiar și foametea din Deja acum, toate semnele iminente ale "epidemiilor de foame" - tifoidă, scorbut, orbire nocturnă - sunt deja vizibile; deja acum o parte semnificativă a populației, vânzând aproape nimic, inventarul lor slab de vii și morți, este subnutrită, sunt "din două în două zile", sunt "mâncând ghinde la rândul lor, lebădă etc Cuvântul despre calamitatea foametei a umplut deja mii de curți și colibe rurale și va crește inevitabil în putere în fiecare zi Populația înfometată așteaptă tot ajutorul posibil din partea societății În toate vremurile grele, și mai ales în cele de foame, oamenii și-au îndreptat privirea către asistența publică, iar societatea a considerat de datoria ei să răspundă oricărui dezastru național Societatea Economică Liberă Imperială în toți anii precedenți de foamete a acționat pentru a-i ajuta pe cei înfometați În anii anteriori, donațiile publice în beneficiul celor înfometați au fost în mare parte către Societatea Economică Liberă; așa că, de exemplu, în anii foametei din și , Societatea a strâns donații în favoarea celor flămânzi în valoare de peste de ruble!), care conțineau până la de cantine și hrănea până la de flămânzi Și acum Societatea Economică Liberă Imperială a decis să înceapă să hrănească pe cei înfometați Din campaniile alimentare anterioare, compania are la dispoziție un capital de de ruble În plus, anul trecut, conform voinței Prințesei Meshcherskaya, un capital de de ruble a fost primit ca fond inviolabil pentru a ajuta cei înfometați Aceste fonduri sunt deja cheltuite de către Societate pentru a-i ajuta pe cei înfometați la început Dar este firesc ca ele să poată satisface doar o picătură în oceanul nevoii flămânde Și urmând exemplul anilor trecuți, Societatea Economică Liberă adresează apelul său pentru donații în favoarea foameților secțiunilor largi ale societății Cea mai umilă donație de câteva copeici îi poate hrăni pe cei flămânzi, iar asta determină cât de mult poate face sprijinul public Vremurile de foame au trezit întotdeauna autoactivitatea socială și asistența reciprocă Societatea Economică Liberă Imperială speră că și de această dată strigătul de ajutor va trezi această activitate de sine, iar în această trezire este garanția alinarii suferinței și ororilor foametei Donațiile trebuie trimise la adresa: Sankt Petersburg, Zabalkansniy, -I V E Societatea *) Inclusiv de ruble primit de la "Comitetul Central pentru acordarea de asistență în zonele afectate de scăderea recoltei", care a fost prezidat de A S Yermolov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis un ziar cotidian politic, literar și economic EE "t U anul publicării anul publicării publicat la Sankt Petersburg V D Nabokov și I I Petrunkevici cu participare strânsă P N Milyukov și I V Gessen si cu acelasi personal Abonații anuali și semestriali ai ziarului "Bogat* pentru , care s-au abonat înainte de februarie, vor fi trimiși în ianuarie gratuit Anuarul ziarului "BOGAT" pentru , încheierea unei rezumate a celor mai importante evenimente și tendințe din viața politică, legislativă, socială, industrială, științifică, literară și artistică a Rusiei în , precum și informații statistice despre diferite, dintre cele mai importante, fenomene ale

vieții rusești în legătură cu cu statistici internationale Prețul abonamentului: m m m m m m și m În Rusia R - - - În străinătate R - I - - - - Pentru preoții și profesorii din mediul rural, pentru studenții din superioare shhn instituții de învățământ, paramedici, țărani, muncitori și funcționari cu contact direct cu biroul principal: la m S k , m - rub k , m - $ r k , m -S k Adresa sediului central al ziarului "Bogat": Sankt Petersburg, strada Zhukovsago, / Numerele de încercare ale ziarului "Piach " sunt trimise gratuit pentru revizuire Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "YOUNYA RUSIA" ("Lectură pentru copii, revistă lunară ilustrată pentru familii și școli PUBLICARE ANUL Revista este permisă a fi eliberată, prin abonament prealabil, bibliotecilor studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlilor orășenești, conform Regulamentului din , precum și sălilor și bibliotecilor publice gratuite În anul p k bea expediere, p cu expediere, în străinătate p În , revista "Rusia tânără" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, care includ: a) povești, povești și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii din portrete ale unor oameni remarcabili, din picturi ale unor artiști celebri etc) "Pschmiii Lui", revista pentru educatori si profesori populari PUBLICARE ANUL p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista apare de ori pe an, în cărți de până la coli PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, fara transport p ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, B Molchanovka, d Nr Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Anul XVIII anul XVIII În *Nu Миv IHГ vor fi publicate lunar, cu excepția lunilor iulie și august, în cărți de aproximativ de file Anul abonamentului începe din ianuarie · În "Jurnal" sunt publicate următoarele:) Legislații și ordine ale guvernului, ordine și circulare cu privire la departamentul lui M Yu ;) Articole despre istoria, teoria și dezvoltarea practică a dreptului și a procedurilor judiciare, în special civilă și penale;) Revizuirea practicii judiciare curente, extrase sistematice din deciziile cetățenilor și criminalilor Cass D-ov și Adunarea Generală a Senatului de Guvernare;) Revizuire literară: recenzii critice ale cărților și broșurilor noi, rusă și străină, index bibliografic al literaturii juridice, rusă și străină;) Revizuirea legislației străine: informații despre noi legi și proiecte de lege în state străine;) Scrisori din Anglia;) Revizuire a revistelor străine Taxa de abonament ruble pe an cu livrare și redirecționare Funcționarii, atunci când se abonează prin trezorieri, beneficiază de un plan de rate de până la rublă pe lună, cu scopul ca toată plata să fie efectuată în primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la Biroul principal, beneficiază de un plan de rate de până la ruble pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele patru luni ale fiecărui an Candidați pentru posturi în departamentul judiciar, persoane lăsate la universități pentru a se pregăti pentru o profesie, precum și studenți ai Universităților Imperiale și ai Liceului Juridic Demidov, absolvenți ai Școlilor Imperiale de Drept și ai Liceului Alexandru și studenți ai Academiei de Drept Militar plătiți, la abonament în biroul principal, ruble pe an Cărțile individuale se vând pentru rublă, cu anexe pentru ruble Librăriile beneficiază de o reducere de % pentru acceptarea abonamentelor și reclamelor și de o reducere de % la vânzarea cărților individuale Sediul principal: depozitul Azhlovsky al lui M M Stasyulevich, Sankt Petersburg, Insula Vasilyevsky, linia , Anunțurile

pentru tipărire în "Jurnal" sunt acceptate la Biroul Principal cu o taxă de ruble pe pagină și ruble pentru jumătate de țară Redacția "Jurnalului Ministerului Justiției" se află în Sankt Petersburg, pe strada Ekaterininskaya, în clădirea Ministerului Justiției Editor V t Druzhinek Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (AN VIII EDIȚIE) PENTRU REVISTA LUNAR ILUSTRATA PENTRU COPII "FAMILIE ŞI ŞCOALA" Revista este destinată în primul rând copiilor de vârstă mijlocie (- ani), care au încă puțin acces la reviste mai vechi care există la noi În același timp, "Familie și școală" își propune să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și înțelegerii elevilor din școlile publice elementare "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale "Bibliotecii de familie și școală" PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familie și școală" și pentru cărți "Familie și școală"**: despre livrare și expediere ruble copeici pe an Fără livrare la Moscova ruble în străinătate ruble Abonament pentru jumătate de an ruble cop (acceptat numai în redacție) Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul al II-lea, și - ruble fiecare, - ruble fiecare gg Pentru profesorii care doresc să citească revista, un număr de probă este trimis gratuit Abonații din afara orașului pot aplica direct la redacția revistei "Familie și școală": Moscova, str Goncharnaya, bld Editor-Editor Vl Lvov b ANUL AL TREILEA DE EDIȚIE SE ACCEPTĂ ABONAREA ÎN LA "Întrebări , U And \ ¡ G ; · Rector ijjd ·! : ύώ ; ;) Biblioteca "Runivers"